BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
27 F
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

74.3.17.

12
21
b
26,

Digitized by Google

Digitized by Google

AVREI VELLERIS
SIVE
SACRÆ PHILO-SOPHIÆ VATVM SE-LECTÆ AC VNICÆ MYSTE-RIORVMQVE DEI, NATVRÆ, & Artis admirabilium, Libri tres.

AVCTORE AC COLLECTORE GVILIELMO MENNENS *Antverpiano.*

David Pſal. LXX.

Deus docuiſti me à iuuentute mea & vſque nunc pronunciabo mirabilia tua.

ANTVERPIÆ,

Sumptibus Viduæ & Heredum IO. BELLERI, ſub inſigni Aquilæ Aureæ, ANNO M. DC. IV.

Cum Priuilegio Archiducali.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SERENISSIMO CAROLO CROIIO ET ARSCOTANO DVCI, S. IMPERII PRINcipi, Equiti Aurei Velleris, &c. Domino ſuo.

CVM mecum reputo, Princeps illuſtriſſime, ſapientiæ ſtudio, fructuq; inde promanante homini nil prius, nihil exoptādum magis obuenire poſſe: ipſa enim cogitatio exercitatioque rerum præſtātiſſimarum, ac imprimis diuinarum; & circa quas ſapientia potiſſimum verſatur, eo melior atque perennior, quo excellentiora diuinioraque per eam cognoſcuntur acquirunturq;; itaq; contemplatio commentatioque earum rerum optima: ſopitas namq; illas, de cognitione Dei ac ſui ipſius inſitas notitias excitat in nobis, vnde indicibilis lætitia in animo naſcitur. Quamobrem inquit Propheta regius: Signatum eſt ſuper nos lumē vultus tui Domine, dediſti lętitiam in corde meo. Si itaque ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus Domini, ſi imago eius nobis impreſſa, longè aberit, vt animus noſter velut tabula raſa, & in qua nihil ſignatum, nihil exaratum fuerit prius, exiſtimari debeat: à morte itaq; hominis quid ſperandum, quid vltra expectandum, niſi vt vnà cum còrpore intereat anim' ille, ſublato enim còrpore inanis relinquetur ac vacuus; at diuerſum ex Vati prædicto didicimus. Inſuper experimento edocemur, non elici ignem ex eo, in quo ignis non fuerat prius; neque ab igne accendi quic-

)(2 quam,

quam, quod ignem ingenitum, vtpote pinguedinem, non habuerat antè. Sic ad omnem diſciplinam capeſſendam ineptus erit homo, ſi inſtar bruti animãtis ſcientiarum artiumq; omnium ſemina ideasq; impreſſas ab origine non poſſederit; quod etiam fieri non poteſt, quum animus eiuſdem diuinę ſit particula aurę, cui ſummum Numen vſque coniungi deſiderat, illamq; auguſtiorẽ reddere; vnde legitur in ſacris literis: Deliciæ, inquit, meę eſſe cum filiis hominum. Lubẽs ergo percunctarer Ariſtotelem, qui prædictæ opinionis author extitit; vnde igitur omnes diſciplinæ, artes omnes inuentæ, ſi animus hominis ſit inſtar tabulæ raſæ? Quomodo etiam, licet corpori velut ergaſtulo quopiam alligatus, totam nihilominus mundi machinam pervagatur, ac quidquid in cælo ſurſum, quidve in terra deorſum rimatur, aut meditatione percurrit; neque hiſce contentus, in Deum ipſum contemplationem ſuam erigit, ſummoq; bono coniungi atque frui conatur. Plato itaque rectius cum Diuo Paulo pronũciauit, corpuſculum iſtud carcerem animi fore, atque ab illo, ne operationes ſuas atq; imprimis ſpirituales exercere poſſit, quodammodo præpediri Quamobrem exclamat idẽ Apoſtolus, dicens: Quis liberabit me de corpore mortis huius? Adhæc Pythagoras animum humanum originem diuinam eſſe dixit, plenã formis, id eſt, virtutibus ac ſpeciebus rerum omnium, ſed præpeditum corporis vmbra. Et vt ad rem reuertar, lignum vitæ hoc exercitationis genus à Moyſe nũcupari videtur, Salomone id ipſum confirmante, de ſapientia verba faciente: Lignum vitæ, inquit, eſt; qui apprehendit eam, & qui tenuerint eam beati. Sapientiæ itaque ſectator, ſiue aſſecla, viam à corruptione hac mortali ad immortalitatem ſibi ſternit, contemplationeq; rerũ diuinarum naturaliumq; aſſidua, exercitationeq;, veritatem rebus ipſis adæquatam indipiſcitur, imo in diuinam naturam quodammodo tranſit. Vtque è topho, abiectave gleba, aurum ſed & adamas; à concha vili, vnio pretioſiſſimus; atque à rebus vilibus ac faſtiditis, antidotum optimum, imò quod plus eſt, humanæ vitæ theſaurus,

ſaurus, eruitur: Sic è ſapientia, in pleriſque hominum oculis deſpecta, omnis felicitas, omnis beatitudo redundat. Hæc autem duobus modis homini acquiritur, oraculis videlicet myſteriisq; ſacrarum literarum rectè perceptis, aut re ipſa, hoc eſt, experientia certa, veraq;, cælitus data, qualem habuerunt Beſeleel atque Oolias apud Iſraëlitas, in vniuerſumq; omnes artium inuentores. Alioquin opiniones hominum, eorum theoriæ, ſcientiæque putatiuæ, & quæ inde oriuntur, plerumque vanæ, variæ, fallaces, infrugiferæq; deprehenduntur & quantumuis magni apud homines fiant, attamen nihil prætérquam temporis diſpendium bonæq; frugis rerum iacturam inducunt. Hinc Origines: Templum, ait, gloriæ Dei eſt omnis ſcientia diuinitus inſpirata, aurum autem deſignat reconditum ſenſum in ea, multus autem verborum decor, atque magna in Philoſophorum ac rhetorum ſermonibus pulchritudo oſtentatioque, omnis eſt de ciuitate Hierico, ab hominibus mundi huius excogitata: Ideoq; memento, inquit, quòd Ieſus Nave anathema eſſe iuſſit omne aurum, quod in Hierico fuerat inuentum; & Moyſes per arborem boni & mali, humanã prudentiam adumbrare viſus, à Deo eam protoplaſto, ſub mortis etiam interminio, vetitam fuiſſe perhibuit. Si itaque verarum Idearum ſcientiam adſequi deſiderauerimus, ex ſacrarum literarum fontibus atque ſcrutinio eam nobis hauriendam neceſſe. Si quæ artes occultiores deperditæ, aut nõdum repertæ, ad eas in lucem eruendas, diuinum nobis auxilium implorandum erit, mens intendenda, pericula facienda. Id ipſum corroborans diuinus Pſaltes: Docuiſti, inquit, me à iuuentute mea, & vſque nunc pronuntiabo mirabilia tua. Atque demum idem: Ecce enim veritatem dilexiſti, incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Quod Chriſtus ſaluator noſter confirmat, dicens: Petite, & dabitur vobis; quærite, & inuenietis; pulſate & aperietur vobis. Quamobrem à Deo primum, poſtmodum à Prophetis, ſacrarumq; literarum interpretibus, diuinarum naturaliumque rerũ (vt quæ indiſſolubili nodo coniunctæ ſunt, di-

cit enim Dominus apud Hieremiam. Nonne cœlum & terram ego impleo) ſcientia erudiri debemus: minimè verò Ethnicorũ, ex ſe ipſis (ſeiuncto lumine diuino) Philoſophantium, inuolutis phantaſmatibus imbui. De Deo enim, atq; operibus eius, non eſt loquendum neque dictandum quidquam abſque lumine illo, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; quæ verba ſunt D. Ioannis. Quamobrem orat Propheta regius inquiens: Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Domine Deus meus illumina tenebras meas. Nam etſi lumen animo noſtro inſitum ab initio, ab opifice Deo; niſi tamen luci diuinæ, propulſis tenebris, coniunctum illuſtretur, lucere ſiue quippiam rectè agere vix poterit. Quum itaque conſiderarem ſub Aurei Velleris vmbraculo, duo potiſſimum deliteſcere, nempe oracula ſiue myſteria diuina, naturæq; arcana præcipua, hæcq; ſub Iaſonis, illa Gedeonis hiſtoria tegi, quæque hactenus, quod equidem ſciam, aut detexerit nemo ſiue in lucem dederit; totis viribus conatus ſum ea C. T. ob oculos ponere, atque eatenus, quò me ſacrarum literarum teſtimonia experientiaque perduxerint, declarare. Proinde huic lucubratiunculę de myſteriis atque arcanis Aurei Velleris, ſiue de ſacra Philoſophia vatum titulum fecimus. Et cum tua Celſitudo ſola mihi offerretur, quæ haſce meas lucubratiunculas aduerſus Zoilorum dentes protegere atque tueri poſſit, vt quæ non ſolum armorũ ſplẽdore ac robore omnique virtutum genere & ornamento præfulget anteceellitque, ſed & omnium ſcientiarum, artiumq; ingenuarum Mœcenas cenſor ac fautor vnicus exiſtit. Admitte itaq;, ſereniſſime Princeps, quæ ſervus tuus humillimus C. Tuæ quam deuotiſſimè offert, ac vultu ſereno placidoq;, quo cuncta aſſolet, excipere dignetur; cum maiora præſtare non ſit mearum virium.

C. Tuæ

Obſequentiſſimus
ſervitor

Gulielmus Mennens
Antverpias,

Digitized by Google

AD EVNDEM.

AVguſti curæ fuerant defendere vates
Et vatum gracili ſcripta fovere manu.
Scripta fovere manu charoque armare fauore
Perque omnes Phœbum nobilitare gradus,
Alta quidem Domino plaudebant ſtemmata cælo,
Plurimus auratas ac eques ante fores,
Magnus erat toto quæſitus in orbe triumphus
Magnus erat pacis concumulatus honos:
Non tamen invictas poterant ſuperare Camenas
Pelleret nec Meritis gaudia tanta ſuis,
Maior eras totum Phœbo complexus olympum.
Maior eras trino clare Poeta ſolo:
Nil præter fluidum laudabat lingua Maronem,
Vnica lætitiæ ſpes Maro ſemper erat,
At tua non ſolum Princeps ampliſſime virtus
Communit vates officioſa ſuos,
Sed cunctas ſacris redimendas ſenſibus artes
Nutrit, & officij munere creſcit opus.
Et quamvis Cæſar facilis defendere vates,
Scilicet hic pacis tegmine tutus erat,
Te tamen haud terrent ſenio creſcentia bella,
Bella ruinoſis conſociata minis.
Et quanto maius torquetur, vt acrior exit
Viribus, & medio ſanguine muſa calet,
Quin Cato: quin placuit Numa, quin tibi Tullius, & qui
Secretas rerum diſcutit ardor opes:
Te iuuat arcanæ ſcrutari pondera molis
Quicquid & eximij circulus orbis habet,
Te iuuat authorem ſub ſole vtroque retectos
Naturæque omnes aperuiſſe ſinus,
Ingenij quod fama tui diuiſa per orbem
Detulit ad noſtros irreuocanda polos,

Scili-

Digitized by Google

Scilicet vt tanto ſub Mæcenate iaceret,
Vellus in arcanis quod calet igne rogis,
Sic tibi cum cupido certantia numina fato
Tradiderint oculis munera noſtra tuis
Suſcipe magnanimis excellentiſſime Princeps
Nutibus è patris vellera fulua ſinu,
Pallida turba malo libra ſic premet, & magis omnis
Ingenij attendet prodigioſus amor,
Omnia nam magna rerum excellentia laude
Hæc tibi præ cunctis poſthuma fama tulit,
Hinc virtute ſui comitata excelſa poteſtas
Auro commeruit cingier ipſa ſuo,
Inde triumphali certans doctrina fauore
Ornari lauro tempora digna iubet,
Ergo tibi certo Princeps damus omine Phœbi
Aurea de meritis laurea dona tuis.

Πρὸς τῷ αὐτῷ.

Ἐξοχὴ ἤ ἤθους ἀρετῆς ἢ κάλλος ἀρέσκῃ
Ἠ πίςις πράυ σοὶ ἀναγώςα νόυ
Ἤτε σε προσέρπῃ ἀρχαῖα συντάγματ᾽ Ἀθηνᾶς
Καὶ τίαν ἐνκλείει δόγματα πάντα σοφῶν
Ταυτα δε συμπλέκεται ἀναρίθμα γνώσει Λέχος
Καὶ ἀρετὴν κτάεται δυνάμι γνώσιν ἴσας
Ἀλλά τι χείριςον πνεῖ πῦρ ὑποχόνδρια θεῖον
Καὶ ὅλον ὐράνιω δῆμον ἔρωτι ἄγει
Γῆινα σῶμα καλῶς καὶ ψύχη θεῖα διοίκει
Ως μείζων ψύχης σώματος ὡς δε ἔργον.

Digitized by Google

AD LECTOREM.

HAbes hîc, beneuole Lector, hiſtoriam cùm Gedeonis tũ Iaſonis; vbi de admirabili poteſtate Dei, naturæ, & artis tractatur: Quę ſit medendi ars vera inquiritur: Principia primordialia rerũ omnium creatarum è ſacrarum literarum, ac potiſſimum Moyſis, regijque Prophetæ Dauidis, cæterorumque vatum penu diuino ſiue oraculis petita traduntur: Megacoſmus, hoc eſt, maior ſiue exterior mundus cum minori ſeu interiori, id eſt, homine confertur; Ac vtriuſque naturæ præſtantia ob oculos ponitur. Vnaque in Ariſtotelis placita plerisq; in locis animaduertitur. Summatim itaque ſacer Philoſophandi modus rerum diuinarum humanarum, naturaliumque (qui etiam nouus in pleriſque videri poterit) inſtituitur, (nõ enim vſq; in eadem arena decertandum, aut eodem luto inhærendum) quem tua, Lector humaniſſime, induſtria, eruditio atque ſolertia, augere plurimum promouereque poterint, vt ſic tandem quæ latet in rebus veritas (euulſis opinionum variarum, errorumq; ſenticetis) in lucem reuocetur; quam tibi atque mihi CHRISTVS IESVS, qui eſt lux vera & ſalus vnica, elargiri dignetur; id ipſum verò precibus & exercitatione, non autem precio aut deſidia, ab ipſo impetrauerimus, Vale.

AD PATREM INTEGERRIMVM FRANCISCVS MENNENS.

I*Socratis tumidi ſileant monumenta Pelaſgi,*
Nec doctos iactet Roma ſuperba viros
Deſerat Aſtrologum redimendum indice de quo
Mantua cum bini litigat hoſte ſoli,
Nec ſibi divino Theophraſtus nomine plaudat,
Galenus Varra ſubticeatq; penu:
Naturæque Deo litet argumenta refellens
Primus Ariſtoteli ſoluit vt iſta ſuo.
Quod caſtigatæ meliori pollice ſecta,
Debetur ſcriptis gloria ſola tuis,
Omnia quæ nequeant vnum ſimul ora referre
Nunc opera in parvo cortice clauſa latent,
Singula Doctorum referantur dogmata plus eſt,
Vno πανδέκταις *continuiſſe Libro.*

AD EVNDEM.

Æ*Sonides fuluo capturus vellera tergo*
Poſſet vt indomitum ſollicitare fretum
Armabant Dodona ſuam deaſque loquaces
Armabant charam numina læta ratem.
Et Thetis iratos iuſſit miteſcere fluctus,
Et domuit rapidos imperioſa nothos;
Donec & inſomnis ſuperato gutture monſtri
Detulit aurifera parta trophæa manu,
Tum magnus delatus honos animataque geſtis
Virtutem vnius fama loquuta Ducis,
Sic Labyrintheas Genitor cum viceris oras
Fracta ſit & ſectis fertilis Hydra ſuis,
Non tua fama minor non eſt minor arte triumphus,

Laus

Digitized by Google

Laus illa ingenio conuenit apta tuo.
Iam mihi cernuntur totum monumenta per orbem
Currere, iam toto membra mouere polo.
Magnatum te Labra tegunt, te nobilis ambit
Purpura, te cunctis ſedibus orbis alit,
Non me Phœbus amans Letheo triſtior ore
A ſtudiis cernat degenerare tuis,
Abſit & ingenij ſic me meus vrgeat ardor,
Et tua detecto tramite ſigna notet,
Vt mea Muſa tuas animetur laudibus hæres
Filius Ingenii poſſit vt eſſe patris.

Πρὸς τῷ αὐτῷ.

ΑΤτικα σα μνημεῖα ὁλὸν δια κίκλον ἰόντα
Ηλεοκόιεν ἐκεῖ Ζεύς βασιλείαν ἄγει
Ημὴ σὺ δάφνη χρύσω ἢ μ' ἄξιος εἴης
Φοίβος καὶ Πλοῦτος συμπολεμοῦσι λόγοις
Αυτικα γὰρ γνοὺς ἢ ἄκα καὶ συντείνει ἕκασος
Εἶναι ἐὸν Φοίβος Πλοῦτος εἰ εἶναι ἐὸν
Αλλα τε θεῖσα δίκη ποτε καὶ διαφώνια δώρων
Χρύσου καὶ δάφνης δῶρα ταγέντα τεῖν
Χοῦσου καὶ δάφνης γεγονὼς πρὸς τῷ τε τιμάειν
Οὐκ ἄλλοις ὄντως ἄξιος ἢ γέρασι
Χρύσεα μισθόφορει γὰρ χρύσου τρυγὰ καθαίρων
Δάφνινα τὶς δάφνη ἄξια ἔργα φέρει,
Δόξα δοδεῖσα καλῶς Φοίβω Πλούτῳ τε δικάσῃ
Χρύσεος οὐδεκενοῦν δάφνινος ἄλλα τ' ἔσῃ.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI Primi de Myſteriis & arcanis Aurei Velleris ſive ſacræ Philoſophiæ vatum ſelectæ ac vnicæ.

Caput Primum.

RERVM principia, naturam ac proprietatem Auri occultam; & quid ipſum hominibus commodi adferre poſſit cōtinet; Hiſtoriam Velleris aurei antiquiſſimam cognituque vtiliſſimam eſſe, longæuitatem vitæ, non tantum homines ſed & animalia quædam adinueniſſe, & cur vita hominis vltra centum annos prorogari nequeat docet.

Caput Secundum.

DE ſubiecto lapidis Philoſophici loquitur illudque à materia metallica deſumi oportere, Diuum Philippum Burgundiorum, &c. Ducem, prædicti Aurei Velleris ordinem inſtituiſſe ac pleroſque ſuæ aulæ cognationiſque Principes generoſiſſimos ad eundem religioſe ac fortiter obſeruandum ſelegiſſe, Iaſonem item à Medea, Iſraelitas ab Ægyptiis Chryſopœiam didiciſſe, hiſtoriam Gedeonis Iaſoniſque antiquiſſimam eſſe; & quomodo hæc intelligenda ſit explicat.

Caput Tertium.

ARietis (qui Aurei Velleris præcipua portio extat) naturam proprietatem occultaque myſteria atque arcana tradit.

Caput Quartum.

INtentionem Authoris indicat, ſenſum allegoricum hiſtoriæ prædictæ Aurei Velleris aliquotenus enucleat, Chemiam artem præſtantiſſimam veriſſimamq́ue perhiberi aſſerit & qui illam

lam ipſam ab exordio mundi ac deinceps diuini numinis inſtin-ctu obtinuerint oſtendit, quodque Poëtæ ſub fabulorum inuolucro multipliciter variisq; modis eam adumbrauerint.

Caput Quintum.

QVam neceſſaria, tuta vtilisq; ſit eſſentiarum ſpiritualium è rebus cunctis ſimplicibus extractio, ac imprimis ſpiritus auri, non tantum ad humani corpuſculi conſeruationem, ſed & ægritudinum eiuſdem exterminationem inſinuat.

Caput Sextum.

DE Lucis natura atque ſubſtantia tractat, & quomodo rebus omnibus inde vita præbeatur eandemq; infinitam inconſcriptaq; potentię eſſe, In Chemia ſtupenda operari, ſubſtãtiam itidē non accidens vt Ariſtoteli placuit eſſe, aduerſus quem conuincitur, ex idea ſiue virtute ſiderum, ſeminęque cuiuſque rei proprio non autem ex materia formam educi; Scientiam rerum naturalium à diuina ſeiungi non debere nec poſſe, quodque vtraque diuinitus aut ab oraculis diuinorum vatum rite perceptis vel experimentis veris accipienda ſit, peripateticos naturam rerum minimè agnouiſſe. Sacras literas ad Ariſtotelis àxiomata aut regulas non eſſe examinandas neque iiſdem confirmandas, contentiones hominibus fore adnatas & quid pariant. Quæ ſit mundi anima: lucem eſſe duplicem creatam nempe & increatam; exponit, ignem & aquam rerum omnium Principia fore.

Caput Septimum.

EXpoſitionē primi capitis Geneſeos nouam proponit, Moyſem Theodidactum (quod ad ſcientiam diuinam ac naturalem attinet) ſequendum: per cælum materiam primam, videlicet aquam, per lucem formam rebus omnibus communem, deſignari, eandemq; totū hoc vniuerſum, formoſiſſimum, iucundiſſimum fœcundiſſimumq; reddere, quæ licet vniformis appareat, colores attamen, ſpecies ingeniaq; (ob materiæ, cui iungi-

 tur,

tur, naturam variam)excitare diuerſiſſima. Quid limus terræ,ex quo homo à Deo plaſmatus fuit,ſignificat, tradit; Adamum androginum factum vt fœcundiſſimus potentia foret. Quid ipſi euenit. Eua ab ipſo extracta, ſeparataq;, Miſteria habet ſub nominibus Caim, Abelis & Seth contenta. Quid Ariſtotelem cæteroſq; Philoſophos in errores adegerit, docet. Æternitatem mundi ab Ariſtotele introductam efficaciſſimis documẽtis ſubuertit, hominem primũ in intentione,vltimũ vero penes Deum in actu fuiſſe, Deum creando cuncta, hoc eſt deſcendendo primum ſemicirculum efformauit, alterum vero ſemicirculum aſcendendo perficiet, cuncta per hominem iuſtum, nempe Ieſum Chriſtum ad ſe retrahendo.

Caput Octauum.

DE ignis & imprimis è cęlo petiti pręſtãtia,eius vſu penes Ægyptios,Chaldęos,Iſraelitas,ac pleraſq; nationes alias in ſacrificiis peragendis memoratur; Cælũ ex duobus Principiis, aqua videlicet & igne,vt cętera cũcta cõſtare, Arbori ſcientiæ boni & mali, ac vice verba arbori vitæ intentis, quid eueniat. Quãobrem mens humana rebus hiſce terrenis exatiari nõ queat; Argumenta ex ſenſuum promptuario deſumpta plerumque fallere. Quæ ſint artes atq; ſcientiæ veræ enumerat. Cauſas rerum à nobis indagari non poſſe. Centrum punctum vnitatem omnia complecti declarat. Solem interdiu Lunam vero cæteraque aſtra noctu potiſſimum vires ſuas influere exercereque; Aurum quomodo rebus omnibus inſit eliciaturq; & ad quid conducat, eius in medicina vſum præſtantiſſimum eſſe docet, innumeras fore ignium ſpecies ſeminarias virtutes ac proprietates, Theologia atque empiria quæ ſit in rebus veritas eruitur, quæ arguendo ſuadendoque plerunque amittitur. Medicinæ ex horto collectę vt medicinales cibi exoticis multò præſtare, eoque magis ſi ſpirituales factæ fuerint, cathart icum ſingulare innoxiumque tradit panchymagogum, Quæ iuculpatum corporis noſtri habitum

bitum prę̄ſtent: ſimplicia miſcere arduum eſſe inſinuat, & quod herbę cæteraque ſimplicia ſingulis membris ſint conſecrata.

Caput Nonum.

DIſcrimen inter medicinam theoricam & vſu ſiue experientia quæſitam ponit, in medico omnium ſcientiarum atque artium encyclopædiam requiri; Græcorum medendi methodum, & comprimis Galeni dubiam eſſe atque incertam, ſimplicium vires non à qualitatibus, quas vocant primas, ſecundas ac tertias, verum ex notis ſimilitudinibusque ipſis à natura impreſſis, inquiri oportere.

Caput Decimum.

SImplicia cuncta vt medicinæ inſeruiant in tria diuidi, aquam videlicet oleum, ac ſalem, defœcari ac ſpiritualia reddi oportere, elementaq; tantummodo eſſe tria docet, animantia quædam in aere & igne, (Ariſtotele etiam contradicente) viuere. Opinio eiuſdem de viſione quomodo fiat, impugnatur, Trinitatem in rebus omnibus ac præſertim in homine refulgere, Aerē eſſe vinculū rerū omnium, Deum non agere ex neceſſitate, cælū qualitatib⁹ cōtrariis minimè vacare. Obiecta ſenſuum accidētia nō fore. Opera Dei imperſcrutabilia eſſe, ideoq; cauſas eorū fruſtra ac temere perueſtigari. Solem proprium atq; inſitū habere calorem, imo ipſius caloris fontem eſſe vt luna humoris, Ariſtotelem non diſtinxiſſe inter ignem naturalem & artificialem proindeq; erraſſe. Opiniones eiuſdem variæ recenſentur ac refelluntur. Metalla non ex vapore ac halitu, ſed ab influentiis plagiſque cæleſtibus peculiaribus quibus imminent, atque imprimis locis editis imprimi, cæteraque item meteora omnia à cælo huc deriuari; Nihil præter Deum aut in Deo veræ ſubſiſtere, hominem non poſſe aliter intelligere quàm phantaſmata, intuentem falſum, ibidemque myſterium magnum indicatur.

Caput Vndecimum.

Ex

EX tribus elementis cuncta conſtare at illa tria ex vno prodire ſic vt vnica ſit rerum omnium materies, nempe aqua ſuperior inquam & inferior, earum diſcrimen ibidem exponitur, Ariſtotelis opinionem eſſe vanam, materiam videlicet primam ingenerabilem ac incorruptibilem eandem ſtatuendo. Quomodo terreſtris globus aëre contineatur, heronis exemplo traditur, imaginibus ſine rerũ ideis procliue eſt: in aquam imprimi atque ex illa denuo emergere, opinio Ariſtotelis de maris ſalcedine refellitur: aquas inferiores à ſuperioribus adaugeri. Cuncta in aquam poſſe reſolui, vnde orta fuere, lux atq; tenebræ requiſitæ ad rerum diuerſarum tam productionem quam diſtinctionem. Sub lunæ concauo nullum extare æthereum ignem, Aſtra omnia in eadem manſione hoc eſt aeris regione contineri ac circumferri: de fontium origine deque fluxu ac refluxu maris tractat,

Caput Duodecimum.

AErem & aquam vnius eſſe indolis & naturæ ab illiſque mediante calore cuncta naſci dicit, indeque oriri elemẽta duo, ignem nempe & terram; ex aere, colliſione duorum corporum durorum ignem minime elidi verum pinguedine in illis contenta; in mari naſci aves, & ex aqua pluuia non tantum herbas ſed & piſcium genus omne produci, Domum hanc mundanam hominis gratia ſtruxiſſe Deum, Aurum Philoſophicum non eſſe aurum commune. Diſcrimen quod ſit inter nubes cæleſtes & ex mari in ſublime euectas tradit, quis aut qualis ſit Genius terræ ſiue regionis vniuſcuiuſque, per vnitatem acquirunt cuncta peculiarem ac ſingularem ſubſtantiam vt ſint; Aqua in terrã, calor in ignem deſinit, pane tam ſubſtantiali quam ſuperſubſtantiali opus habemus indies. Abuſus vſque noxius, vſus autem ſalutaris qui in mediocritate cõſiſtit. Triceſimum numerũ non carere myſterio, influentias cæleſtes omnes eſſe bonas, liberumque homini arbitrium fore. Timorem amoremque erga Deum homini neceſſaria ad ſalutem; per Palladem è cerebro

Iouis

Iouis natam gentiles Chriſtum Dei filium adumbraſſe; ignium multæ ſpecies atque diuerſæ explicantur, omnia vnum eſſe in vno permanente videlicet Deo; Quomodo renaſci debeamus vt in Chriſto & per Chriſtum perpetuo viuamus. Quis aut qualis ſit Mercurius Philoſophicus & quomodo haberi poſſet (abſque eo enim Aureum Vellus obtineri haudquaquam poſſet) edocet.

Caput Decimum tertium.

TRadit meteora cuncta ex influentiis cæleſtibus ad inferiora hæc demitti, atque pro plagis cæleſtibus terræ imminentibus evariari; Materiam rerum primam inſtar Prothei in quaſvis earundem formas trāſire, & quomodo in hominis ſpeciem gradatim ſeſe transferat. Caloris actionem fieri in humido mixtionemque cætera elementa ſeu potius compoſita, ignem videlicet & terram inde itidem oriri. Cabalam ſiue ſecretiorem rerum diuinarū traditionem, receptionemque à Vatibus & comprimis à Moyſe atque Dauide Rege merito peti debere. Priuationem Principium quod loco Dei poſuit Ariſtoteles, merum figmentum eiuſdem eſſe, eo quod non crediderit Dei atque ipſius inſtrumenti videlicet naturæ potentiam fore infinitam vt etiam meræ fabulæ exiſtimandæ ſint, circuitus ſiue reditus eorundem Principiorum, ſpecierum atque indiuiduorum perpetuus, &c.

Caput Decimum quartum.

DOcet medicinam illam eſſe veriorem certioremque, quæ ab experientia ſumpſerit initium ac fundamentum: Quod in nomine Ieſu omnia ac imprimis ſcientias ac artes à patre Luminum impetrare poſſimus, Duo eſſe quæ hominem perficiunt illuminationem diuinitus acceptam, experientiamque in rebus certam, Deique donum eſſe, ab illoque impetranda, ex cognitione primarū qualitatum nullatenus haberi poſſe. Nomen Dei Tetragrammaton quod olim ineffabile, in nomine IHSVH,

A factum

factum eſt enunciabile, Qualitatum ac ſaporum inquiſitores deridentur ac refelluntur in viribus ſimplicium indagandis. Chymiſtarum extractiones virium è ſimplicibus ac potiſſimum metallicis. Quamobrem Galleniſtæ inſectentur ac improbent Iaſonem Colchidem Inſulam adiiſſe, vt vera medicina edoceretur. Animum hominis imprimis ſpiritualibus remediis corroborari, curarique debere, mirificam idcirco vim in profligandis humani corporis malis Epagiricam poſſidere, itemque concentus Muſicæ harmonicos ad id plurimum valere. Propitium adhæc medicamentum quod non ſolum curat ſed & nutrimentum præbet, confortatque, Vromantes notantur. Quapropter pleriq; medici nunc temporis à Galeno deſciuerint.

Caput Decimum quintum.

REpetit compendio prædicta, atque auri aurique poculenti proprietates vires ac facultates recenſet, hominisq; cum ſole auroque ſympathiam, ingeniumque docet. Et quomodo in auri vſu medici noſtri temporis falluntur, aquarum, oleorum, ſalium ſpiritualium extractionis Pharmacopœi noſtri temporis plerumque neſcij, Chemiam fore artium omnium præclariſſimam, & quæ ornamentum ſcientiis ac artibus pleriſque addat, potiſſimumque medicinæ, Principia & agēdi modus ad eliciendam tincturam veram ibidem occultè & perfunctorie traditur, Auri tinctura quid à lapide Philoſophorum differat oſtendit.

Caput Decimum Sextum.

DE Microcoſmo ſive de homine eiusq; præcellentia diſſerit, vt per quem Deus ad ſe reducit & conducit cuncta, quę modo infinito elargitur prius. Endelechiam Ariſtotelicam reiicit, hominem è luce diuina cæleſti ac elementari conſtare, adeoque naturam diuinam cæleſtem ac elementarem poſſidere, & quomodo Deo placere ipſique vniri, aut vt ab ipſo ſecludatur innuitur.

Caput

Caput Decimumſeptimum.

DE Megacoſmo ſiue mundo exteriori expanſo & explicato tractat, in quo res pene infinitæ ſeparatæ, quę omnes in homine coniunctæ (quod ad earum vires ac facultates attinet) exiſtunt, rerum omnium cauſas ſecundas in cæleſtibus intelligentiis, cæloque velut promocondo comprehendi. Ex vnitate divina cuncta proſilire emanareque, materiam primam, reſpectu formę virtutum cæleſtium participis, verè poſſe dici, nihil, imo malum: Cuncta cæleſtia deorſum, terrena autem ſurſum cælum verſus contendere, in cælo itaque inferiora eſſe, in inferioribus cælum Sphæras cæleſtes impletas eſſe intelligentiis, quæ dicuntur ornatus eorum, hebræorum Alphabetum non abſque myſterio toto elemētis conſtare, adhæc punctis accentibusq; compleri, vnum Principium vere eſſe paſſiuum videlicet aqua, agens vero alterum nempe calor, tertium vero ſemen, ex quo producitur forma vniuſcuiusq; rei ſpecifica, quarto requiritur aſtrum vnicuique rei proprium cum aſſertionem ſpeciei eiuſdem perennem, Phlebotomiam non tam neceſſariam eſſe atque hoc ſeculo in frequentiſſimo eſt vſu, Medelam cum corporis tum animi diuinitus concedi & quis verus ſit medicus veraque medicina declaratur.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI SEcundi de myſteriis & arcanis Aurei Velleris ſive ſacræ Philoſophiæ vatum ſelectæ & vnicæ.

Caput Primum.

NAturas proprietates atque miracula Lapidum, & imprimis pretioſorum numeriq; Senatij myſteria pandit.

Caput Secundum.

Vires & miracula plantarum quarundam oſtendit.

Digitized by Google

Caput Tertium.

DE animalium quorundam ingenio proprietate, ac ſtupendis virium eorundem facultatibus agit, ibidemque ſub finem diuini nominis Tetragrammati myſteria quædam tradantur, & quod Sem hamophoras ex Libro Pſalmorum, eiuſdem diuini nominis reuelata ſit expoſitio.

ARGVMENTA CAPITVM LIBRI TERtij de Myſteriis & arcanis Aurei Velleris ſiue ſacræ Philoſophiæ, vatum ſelectæ & vnicæ.

DEclarationem Hiſtoriç Gedeonis atque vnà Pſalmi Septuageſimi primi complectitur, vt & reliqua ſubſequẽtia capita, inibiq; traditur Lunam proprio lumine & numine alieno, nempe ſolari, fulgere & vtriuſque ſideris nempe Solis & Lunæ natura & proprietas explicatur.

A V-

AVREI VELLERIS SIVE SACRÆ PHILOSOPHIÆ VATVM SELECTÆ ET VNICÆ, MYSTERIORVMQVE DEI, NATVRÆ, ET ARTIS ADMIRABILIVM LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

THALES ille Mileſius ſapientum Græciæ vnus è ſeptem, aquam ſtatuit rerum omnium Principium materiale, Heraclytus ignem; Pindarus autem, Lyricorum omnium facilè Princeps, vtrumque, videlicet ignem & aquam, rerum primordia putaſſe videtur; & rectè quidem, vt inferius dilucidè explicabitur. Quare ſic infit:

Αριςον μὲν ὕδωρ ὁδὲ:
Χρυσὸς αὐθομένον πῦρ,
ἅτε διαπρέπει νυκτὶ,
μεγανέρος ἔτροχα πλούτου.

Aquam definiens optimum humanoque generi ſummopere neceſſarium elementum: dein aurum fore ignem coruſcantem, ac proinde noctis diſpellentem tenebras, ampliſſimique theſauri copiam exhibentem.

Et cum Poëta iſte pleraque rara atque abſtruſa, eruditione ſumma, elocutione incomparabili, ingenioque profundo ſua condiendo, elucubrauerit: in quibus Pythia ſiue Argonautas (qui ad Vellus Aureum conſequendum Colchidem petiêre) proſequitur. Vnde quidam vir doctus, ad imitationem Horatij, Pindarum hiſce prædicat Odis:

Pindarum quiſquis volet explicare,
Ille ceratis ope Dedalæa
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina ponto.
Forſan his verbis aliquis monebit,
Vt relinquamus tenebras vetuſti
Vatis, ad Dircen ſua qui ſonabat
Carmina fontem.

A 3 Verſi-

Verſibus itaque ſupradictis Poëta inſinuaſſe videri poterit, (ſiue Poëtico percitus furore ſiue arcani quippiam eximij hoc loco, vt vero conſentaneum eſt, verborũ prædictorum inuolucro pandere geſtiuerit) præfata elementa aurum peperiſſe, atque mortalibus condonaſſe. Conſtat enim iis, qui auri naturam penitius indagati ſunt, ipſum ex igni & aqua cæleſtibus proindeque puriſſimis productum conſtitiſſe; exemplar atque regulam rerum omnium, in compoſitionem venientium, exactiſſimam nobis exhibens, æternitatiſque veſtigium quoddam non contemnendum: ab omni enim corruptione præ cæteris rebus cunctis immune eſt, ac ſolis effectus ſiue propago; ſic vt ſol terrenus verè *dici mereatur; eiuſq; influxus in terram, qui in Indiam ſeu partes orientales potiſſimum incidit, ac proinde locum fabulæ, quæ ſub Phaetontis nomine Poetis celebratur,* dediſſe; aurum, etiam ſi induſtria atque arte tractetur, in liquorem diffluit, eiuſque anima, ſiue lux, ſpiritusve viuificus, nullo auro conferendus, vnà elicitur. Quamobrem ſummum mortalibus bonum, theſaurumque incomparabilem, innuiſſe Poëtam apparet; imprimis ad corporis humani incolumitatem. Cui enim humanæ fabricę mala ſiue incommoda aptius componi queunt, ſiue animi noxam ſiue corporis ægritudinem conſideres, quam tenebris? ſanitas è diuerſo cui conferetur magis, (ſiue mentis puritatem ſiue corporis eiuſdem conſtitutionem optimam ſpectes) quam lucis ſplendori? Quum in vniuerſum cuncta hæc inferiora per lucem & tenebras à ſe inuicem diſtincta fuiſſe literæ ſacræ perhibeant, proinde Moyſes (Geneſ.1.) Deum ait lucem vocaſſe diem, tenebras verò noctem. Vt etiam pictura ſummi opificis ſui imitatrix quædam, candido atque atro coloribus, lucidioribus, inquam, obſcurioribuſque, cuncta effingit atq; æmulatur, eaque ſæpe numero tam affabre effigiata exhibet, vt ferè nihil, præterquam vt moueantur, deſideretur. Nihil inſuper igni ſimilius amicabiliuſque auro, præſertim omni veneno morbiſque propellendis, adhæc viribus humani corporis inſtaurandis retinendiſque idoneum: inde fit vt inſæuiſſimis peſtiferę luis graſſationibus ingentes ignium ſtrues *excitentur, ad eaſdem ne latius ſerpant inhibendum.* Pictores etiam nullo coloris fuco, ignis flammam propius imitantur, quam auri, in tenuiſſimas bracteas diducti, fulgore. Inde ab Aurei Velleris Protypo flammulæ ſcintillantes circumquaque emicant, quod myſterio non carere inferius declarabitur. Adhæc in igne vſque adeò rutilans perſpicitur aurum, vt ad inſtar iubaris ſolaris inſpicienti viſum adimere videatur, quoque diutius in eo perſtiterit, eo præſtantius radiantiuſque euadere. Aurum item gallica lingua or dictum, id ipſum vocabulum Hebræis lumen ſignat quaſi totum ex luce conſtet corporea. Inde etiam originis vox quamprimum in ſuo ortu res ortæ conſpiciunt lucem videlicet vt infra diſ-

ſtra diffuſius tractabitur. In ſacris autem literis aurum Dei charitatem deſignat. Quapropter inquit Deus Apoc. Suadeo tibi à me emere aurum ignitum & probatum, vt locuples fias. Intimam etiam claritatem diuinitatis denotat inquit Xanctes Pagninus; vnde in Canticis habetur: Caput eius aurum optimũ. Proinde qui geſtit intrare nuptias illas cæleſtes, ad quas nos inuitat ſpe ſuæ ſupremæ gloriæ Chriſtus, inueniri debet (vt ait diuinus Pſaltes) in veſtitu deaurato, id eſt, puriſſimo, ſeu omni macula vacuo. Mundi enim corde, vt inquit idem noſter ſaluator, beati, quia Deum videbunt. Et vt ignis lignorum materiem velut eſcam cõſumit, ſic medicina ſpiritualis, & imprimis ex auro parata, morbos aufert omnes, eoſque extemplò facit exoleſcere. Et quum ignis ab omni re corporea ſubſtantiam detrahat, ſolum aurum intactum relinquit. Hinc ſequitur corpora noſtra tutius ab omni corruptela ſeruari non poſſe, quam alexipharmaco ſolari: in quo eſt lux naturæ cæleſtis. atque in luce calor vireſque vitæ efficaciſſimæ, vt infrà abundè dicetur. Inſuper vt aqua & ignis perpetuitati in rebus gignendis aſſerendiſque inſeruiunt, ſuoſque habẽt fontes perennes. Solem videlicet & Lunam: ſic aurum, cum ſit incorruptibile, incorruptionem quandam ſecum adducit, ex eiſdem vt prædictum eſt conſtans. Id ipſum nos docere videtur τὸ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟΝ ΔΕΡΑΣ, ſiue Aurei Velleris hiſtoria. Quumque illa antiquiſſima ſit, nempe Gedeonis, ſi ſacras literas ſpectes; aut Iaſonis, ſi naturæ ſcrinia arctiſſimè concluſa reſerare coneris; qui Iaſon ad illud conſequendum diuerſis manifeſtiſſimiſque periculis (vt tam ingentis theſauri compos fieret) ſeſe vltro obiecit; quem attamen, non tam immenſis illis laboribus, ærumniſque exantlatis, quam prædictæ Medeæ Æetis regis filiæ παμφαρμακῆς dictæ, hoc eſt, in medendi arte omniſciæ peritiſſimæque (Iaſonis præfati amoris oeſtro percitæ) induſtria inſtructioneque obtinuiſſe putatur. Qui nempe theſaurus, verus eſt Philoſophorum lapis dictus, in quem plerique omnes (qui eundem indipiſci quærunt) impingere, ac veluti naufragium (bonis magna ex parte conſumptis) facere videntur: à paucis tamen, iiſque Principibus, aliiſque doctiſſimis viris ſenioribuſque anxiè quæſitus, perpetuiſque votis deſideratus, tandem inueniri poterit, idque non abſque diuini Numinis inſpiratione: atque tunc binas humano generi commoditates ſubminiſtrat, quæque eiuſdem felicitatis apicem (quamdiu hîc viuitur) attingunt; corporis nempe ſanitatem inconcuſſam, ſenectæ retardationem, morborum præcipuorum vtpote articularis, apoplexiæ, lepræ, hydropis, &c. curationem. Secundo loco, auri argentique cornucopias ſuppeditare fertur. Præfata hæc, ſententiæ Salamonis aptè congruere videntur. Qui, inquit, habet ſapientiam, longitudo dierum in manu dextera eius, in ſiniſtra diuitiæ & gloria. Non quòd

vltra

Digitized by Google

vltra terminum vitæ à Deo mortalibus præſtitutum prorogari vita queat. Moyſem enim Dei familiarem 120. annos vixiſſe ferunt, qui cum obitum hunc velut præmaturum conquereretur, dicunt ipſi ab incerto Numine reſponſum, neminem deinceps plures annos victurum. At quo ſcrutinio ex cordis increméto & decremento (vt Varro & Dioſcorides aſtrologus tradunt.) Ægyptii & Alexandrini naturalem vitæ periodum eſſe centum annorum explorarint, dicere (inquit Ioannes Langius) non cunctabor. Hi enim corpora defunctorum, qui ſine tabe perierant, cedrino liquore delibuta à putredine incorrupta aſſeruabant, in quibus obſeruarunt, cor hominis ſingulis annis vſque ad quinquageſimum annum binas dragmas creſcere, deinde verò totidem annis, ſed ſingulis, binas quoque dragmas decreſcere, & ideo hominem, defectu cordis, centeſimum annum ſolarem, id eſt, lunares mille & ducentos excedere non poſſe. Hiſtoria tamen Iaſonis (quæ Aurei Velleris ſcientiam & artem adumbrando verè continet) teſtatur Medeam, Æſonem Iaſonis parentem iam ſenem, priſtinæ iuventuti reſtituiſſe, antedicti Aurei Velleris ſiue lapidis Philoſophici beneficio. Et ſi illius ope ſenem iuuenem reddere potuit, quid in humano corpore, quovis genere morborum obnoxio, non præſtabit. Neque id ipſum incredibile, aut à naturæ vi poteſtateq; artis admirabili vſque adeo alienũ. Quum etiam aquila, ſingulari induſtria, ingenioque ſtupendo, è re etiam corruptibili, nempe teſtudine ſalutem imò vitæ longæuitatem venetur, quam propterea à terra in ſublime vnguibus ſublatam, in lapidem aut rupem ex editiſſimo loco præcipitem dat, teſtaque eius duriſſima ſic confracta, carnibus eiuſdem interaneiſque paſcitur, eorundemque eſu iuventutem recipit, aſtipulante etiam Dauide: Renouabitur, inquit, vt aquilæ iuuentus tua. Proinde nec ſenio neque morbo conficitur illa, verum inedia tantum, eo quod ſuperioris roſtri aduncitas in tantum excreſcat, vt deinceps aperiri non poſſit. Hinc antiqui, agriculturæ ſtudioſiores, ſerenda ſemina in teſtudinis operculo reſeruabant, vti ſic immarceſſibilia haberent. Ceruus item ſentiens ſe ſenecta grauatum, ſpiritu ſuo è cauernis terræ elicitos angues, ac pedibus conculcatos, ſic illos enecans deuorat, atque iuueneſcit. Inde Martialis cecinit:

Ceruinus gelidum ſorbet ſic halitus anguem.

Et ante eum Lucretius non inuenuſtè modulatus eſt:

Naribus alipedes vt cerui ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſecla ferarum.

Et ne illorum virus ipſis obſit, ad fontes aquarum accelerant, quibus ad labrum vſque ſe immergunt, tunc oculis lachrymæ lentè deſtillant, quæ viſcedine

viſcedine ſua coagulatæ, in angulis oculorum, in lapidem nucis iuglandis magnitudine coaleſcunt. Serpentes vere & autumno itidem leberidem ſiue ſenectam exuunt, aciemque viſus priſtinam recuperant, corporeque toto iuuenili vernare conſpiciuntur. Et Ioannes Baptiſta Porta in ſuo phytogironico monumento præclaro refert: Quando accipitres citò pennas non proiiciunt, ſerpens natiuus accipitur, (vt qui minimum habet veneni) cum tritico coquitur; deinde illo gallina paſcitur, & aqua decoctionis eiuſdem illi datur in potu: ſic gallinæ carnibus paſtus accipiter, pennas reiicit, & morbo, ſi quem patitur, liberatur; nouiſque plumis decoratus, longo tempore ſanus erit & hilaris. Ex hoc, inquit, medicorum inuentum optimum, ne nauſeam illis moueant, qui difficulter medicamenta admittunt, hiſce alunt, quæ volunt ægros aſſumere, dein exhibent; in quibus gallinæ, quæ omnia vorant, commodiſſimæ; proinde inquit: Non ab re fuerit admonere, quas poſſident animalia vires, maiori ex parte ab alimentis aſſumere. Non immeritò itaque Philoſophi veteres lapide ſuo, ſiue Vellere Aureo, humano corpuſculo, ſanitatem perpetuam, iuuentutis aſſertionem recuperationemque, ægritudinum omne genus profligationem promiſiſſe comperiuntur. Veruntamen plerique mortalium, diuitiis congerendis, honoribus obtinendis, ſeſe totos dare videntur; adhæc ventri ac voluptati tam profundum ſeſe immergunt ſiue mancipant, animi ſalutis corporiſque ſanitatis ſic obliti, vt animantia bruta, illis præteriri meritò poſſint. Hinc auri abuſus, auaritiam: vini, iracundiam atque ſuperbiam; (dum etiam pauper temulentus cornua ſumit) mulierum nimia conſuetudo, laſciuiam, eneruationemque virium, producunt, atque portenta hæc velut fœtus abortiuos enituntur ac pariunt. Quapropter præfati ſapientiæ dictatores artem hanc ſacroſanctam (hominibus attamen pauciſſimis) ob oculos poſuêre, vt non tantum continua ac integra ſanitate præditi viuerent, verum etiam ab omni cura vacui, auri argentique fœcundam propagationem poſſiderent, atque hoc pacto planè αὐταρκῶς degerent, ſolique Deo (officiis diuinis intenti) deſeruirent. Idcirco Ioannes Auguſtinus Pantheus Venetus ſacerdos in ſuo, quem de hac arte conſcripſit, libello Voarcha dumia nuncupato, dicit, non generaliter conuenire artem hanc cunctis hominibus, ſed ſpecialiter tantum vnctis, rerumque dominis, ſapientib⁹, liberalib⁹ erga egenos imprimis in largiendis eleemoſynis, miſeriſq; promptè ſubueniendis. Hanc autem artem atque ſcientiam verè diuinam, à pleriſque temere tentatam, à quibuſdam tamen repertam fuiſſe vero verius eſt: attamen pauci ſunt, quos æquus amauit Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus. Diis geniti potuêre, vt Iaſon, cum ſuis Argonautis, atque cis citraque aliqui à Deo ſelecti. Apparent enim

 nim

nim rari nantes in gurgite vaſte vt Poëta refert. Inde fabulantur Poëtæ, Iovem in ſpecie pluuiæ aureæ deſcendiſſe in ſinum Danaës; Narciſſum, cum propriam formam in fonte conſpicuam nimium admiraretur, in illum ſeſe dediſſe præcipitem. Venerem Deam ab Olympo monte Iyngem auem amatorij Philtri præcipuum calcar ac incitamentum Iaſoni attuliſſe, vt Medeæ animum in ſui amorem raperet, atque hoc pacto Aureum Velius aſportaret. Quod Pindarus hiſce verſibus cecinit:

Μαιναδ' ὄρνιν κυπρογένεια φέρειν
πρῶτον ἀνθρώποισι λιτάς τ' ἐπαω-
δᾶς ἐδιδάσκησεν σοφὸν Αἰσονίδαν,
ὄφρα Μηδείας τοκέων ἀφέλοι
τ' αἰδῶ ποθεινὰ δ' ἑλλὰς αὐτὰν
ἐν φρεσὶ καιομέναν
δονέοι μάστιγι πειθοῦς.
καὶ τάχα πείρατ' ἀέ-
θλων δείκνυε πατρώων.

Quæ latinè reddita ſic ferè ſonant:

Lymphatam auem mortalibus
Peperit Venus Vulcania,
Docuitq́; cantus Theſſalos
Capacem Iaſonem omnium,
Vt adimeret parentibus
Phaſidos affectum debitum,
Cæcoq́; amore percitam
Gremium peteret Achaicum,
Fineſq́; palmæ nobilis
Vigilantu Hydri patefacit.

CAPVT II.

ET vt ad Vellus Aureum explanandum iter inſtituam, medicinam Iaſon (dictus à ἰάομαι, id eſt, medeor, apud Chironem Centaurum viginti annis, ob metum Pelei patrui ſui deliteſcens, atque à puero expoſitus ibidemque educatus) didiciſſe perhibetur: à Medea autem occultiſſimam abſolutiſſimamque medendi artem (quæ à metallorum materie potiſſimum eruitur) percepiſſe. Prædictam autem medicinam ſiue Philoſophorum lapidem, omnes ritè Philoſophantes, citra argentum viuum Solem ac Lunam Philoſophica, perfici non poſſe, vno ore profitentur, atque ipſa eſſe primœ-

vum

vum lapidis ſubiectum & vnde tincturæ vis omnis copiaque redundat,(oportet enim generatum ad ſua Principia reduci, ſuperiuſque ad inferius, ac è contrario, cum eiuſdem ſint indolis atque naturæ) Neque deſunt qui exiſtimāt Diuum Philippum Burgundiorum,&c.Ducem,boni nomenclatura celebrem, hanc præſtantiſſimam ſcientiam ac artem (& qua Superi nil prius ſublimiuſque, nil exoptandum, quamdiu hîc viuitur, magis)non latuiſſe, & qui immenſum theſaurum, Salomonis inſtar, illuſtriſſimo Carolo filio ſuo, dicto Audaci, poſt ſe reliquerit; qui Carolus ob ſummam potentiam, fortem atque inuictum animum, inque rebus bellicis gerendis proſperos ſucceſſus, à cunctis Chriſtiani orbis Principibus reuerebatur, hoſtibuſque ſuis terrori fuit. Præfatuſque Philippus ad Dei gloriam, ac in laudem Deiparæ virginis Mariæ, ſanctique Andrææ apoſtoli, Velleris præfati Aurei ordinem primus inſtituit, atque in illum præcipuos ſuæ ditionis (quæ longè lateq; patebat) Principes generoſiſſimos triginta vnum(ni fallor)coaptauit ſelegitque: coccineo, primo die; candido, altero; ac tertio demum die, atro paludamento, regia Pompa Maieſtateque in ædibus ſacris concelebrando, myſteriaque admiranda hiſce coloribus adumbrando. Hunc verò ordinem cæterorum regum ac Principum ordines (vt qui poſtmodum in inſtituendis huiuſcemodi ordinibus præfati Ducis imitatores fuêre) antecedere nemo eſt, qui ire poſſit inficias. Quum etiam Gedeonis hiſtoria Velleris ſacroſancta ſit, ac Iaſonis res geſtæ antiquiſſimæ, quæ duabus generationibus bellū Troianum anteierit. Et qui Herculem, Orpheumque, Caſtorem atque Pollucem, alioſque quamplurimos fortiſſimos ſapientiſſimoſque cùm vates tum heroas, & qui omnes Deorum filij aut nepotes dicerentur, ad conſequendum prædictum Vellus Aureum, comites habuiſſe à diuerſis hiſtoriographis, atque in primis ab Orpheo(qui & ipſe ſocius interfuit) Pindaro Apollonioque Rhodio perhibetur ac navim illam, qua vecti fuêre, inter aſtra fuiſſe relatam ſedemque in cæleſtibus adinueniſſe ferunt. Inde luce ſplendidius fit iis, qui *mentis aciem altius erexere, intelligi* aut percipi poſſe per eam navim, gymnaſium, in quo heroes illi diuinique proceres, variis innumeriſque maris procellis vitæque diſcriminibus expoſiti, ſuperatis *videlicet copioſis opinionum humanarum, cum in ſcientiis tum in artibus, errorum ſenticetis* atque portentis, tandem in ſtationem tranquillam portumque expetitum, Colchidem nempe inſulam, (vbi aureus paſcebatur aries) ſeu potius ad Medeam, hoc eſt, rerum naturalium diuinarumque perfectiſſimam cognitionem, ac veritatem rebus adæquatam, pertigiſſe, ſopitoque vel potius interempto dracone, Vellus Aureum cuſtodiente ſeu recondente, obnubilanteque, draconis nomine intelligendo, rerum prædictarum ignorantiam craſſam, opinionum myriadibus

cinctam,

cinctam, de medio ſublatã. Huic ſentẽtiæ aſſentitur Suidas author grauis, inquiens: Hoc autem non fictitiè dicitur, ſed liber erat ſcriptus in Velleribus, cõtinens quomodo per Chemiam fieri debeat aurum; in hoc libro ars illa aureis characteriſmis exarata fuit, non autem planis, aut primo intuitu, intellectui obuiis, quæ aliam inſuper diuiniorem vſque ſecum ducit Philoſophiam. Item Ioannes Langius medicus eruditiſſimus inquit: Moyſes Ægyptum egreſſurus, populum Iſraël aurea & argentea vaſa; id eſt, reconditos ſcientiarum theſauros ſurripere iuſſit; magnas, nempe arte Chemica; opes ſibi parauerant. Vnde Diocletianus Cæſar, poſt quam Achillem Ægyptiorum ducem octo menſes in Alexandria Ægypti obſeſſum profligaſſet, omnes Chemicæ artis libros, diligenti ſtudio requiſitos, cõflagrauit; ne, reparatis opibus, Romanis repugnarent. Nec ſanè Chemia, quæ metalla cruda in meliora transformat & potiſſimum in aurum adeò noua ars eſt, nec temere Poëtæ finxerunt, Iaſonem à Peleo patruo ex Theſſalia cum Argonautis ablegatum in Colchos ad afferendum δέρας, id eſt, Aureum Vellus, ab ignivomis draconibus cuſtoditum, nauigaſſe; quod, Medeæ aſtu acquiſitum, in Theſſaliam attulit. Non erat ſanè δέρας Vellus Aureum, ſed liber, vt olim fieri ſolebat, δέρασι, id eſt, pellibus compactus, in quibus ars conficiendi aurum conſcripta fuit. Hactenus ille. Ferunt inſuper ad Caucaſi mõtis radices, quæ prope inſulam Colchidem ſitæ ſunt, fontium complures emanare Chryſorrhoas ſiue auriſluos, quorum auri immixti puluis, ab accolis, Velleribus immiſſis colligatur, quibus extractis, inaurata conſpiciebantur ipſa. Non tamen ob id hiſtoriæ Velleris Aurei quicquam detrahitur; nam qui diuerſum ſentiunt, nempe tantum illuſionem fuiſſe ad illa Vellera, indeque hiſtoriam deductam fore; nil aliud quam ſuam inſcitiam produnt; ſiquidem Poëtæ ſub fabuloſis verborum inuolucris Myſteria rerum naturalium diuinarumque condere, aut morum diſciplinam tradere, ſoliti ſunt.

CAPVT III.

NEQVE abſurdum duxi, aut ab inſtituto meo de Aureo Vellere arietino alienũ, ſi quæpiam de ariete gregis ovium duce memoratu digna hîc attulero. Sunt itaque qui arietem ab aris dictum volunt, eo quòd primus omnium animalium à mundi primordio aris fuerit deſtinatus, Deoque omnium opifici oblatus, vt puriſſima, præſtantiſſima, innocentiſſimaque hoſtia: ob id arietem Chriſtum ſignificare, quem Abraham loco filij ſui Iſaac immolauit; (& vt ipſe Chriſtus ab initio mundi immolatus eſt, ſiue promiſ-

Digitized by Google

promiſſus in immolationem ob Adę primi parentis noſtri flagitium.) Quis enim, inquit D. Auguſtinus, alius aries immolandus in vepribus hærens effigiebatur, niſi qui crucis patibulo offerendus affligeretur? Item & agnus dictus eſt idem Chriſtus redemptor noſter ab initio mundi occiſus pro ſceleribus noſtris. Quapropter inquit diuinus Vates ac Citharoedus: Deus autem Rex noſter ante ſecula operatus eſt ſalutem in medio terræ. Item alio loco: Manda Deus virtuti tuæ, confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Vbi ſalutem noſtram futuram, velut præſentem, imò iam adimpletam pronunciauit. Alij verò ab arete, id eſt virtute, id nominis arietis deriuant. Marti etiam dicatus eſt aries, quod præ cæteris animantibus frõtem habeat robuſtiſſimam, duxque ſit totius gregis, atque hoc pacto, ducum fortiſſimorum ſpecimen eximium præbere, quodque præcipuas vires, atque in bello præſidia ſingularia aduerſus hoſtem præſtet: manifeſtum fit ex eo, quod Elephantes viſo ariete in fugam dari feruntur: Inde Ægiptij Regem inſipientem ſignificaturi, atque in fugam conuerſum, arietem & Elephantum depingunt: Hac re Romani Elephantos Pyrrhi Regis Epirotarum, arietum aſpectu, in fugam coëgêre, victoriamque aduerſus hoſtem obtinuêre: Domus etenim Martis, aries eſt. Robuſtiſſimæ quoque bellorum machinæ, & quibus muri olim ac ciuitatum portæ (inſtar tormentorum ſeu ignitorum ſclopetorum) vi atque impetu quaterentur diruerenturque, arietes nuncupatæ. Primum etiam ſignum in Zodiaco extat aries, annique renaſcentis præbens initia. Totis etiam ſex menſibus lateri dextro incumbit aries à Solis videlicet æquinoctio verno, vſq; ad æquinoctium autumnale: in ſiniſtrum autem latus ſe proſternit reliquo ſex menſium decurſu; Solem in hoc imitando, qui dextrum mundi hemiſpherium ſex menſium ſpatio emetitur; lævum autem totidem menſium effluxu. Addit Guielmus Veredarius in media ipſa Syria cælo ipſo freti docuimus, ait, potiſſimum eos effectus aut ἀποτελέσματα, vt vocant primam cæli faciem in arietis ſigno peperiſſe orbi, eſt enim conſenſu omnium gentium & potiſſimum religionis verę placitis ita ſtatutum, vt licet in circulo cæli, nil ſit primum tamen arietis ſignum aut verni temporis origo ſit prima & propter ordinem nobiliſſima primi nobilis pars. Et quum Paſcha & curſum rituum Hębraicorum inſtitueret Moyſes iuſſus eſt vt Martij Arietiſque menſem primum faceret in menſibus anni; hæc ille. Quamobrem Sol qui ſub Ammonij nomine quondam celebrabatur, arietinis cornubus inſignis erat. Innumeris etiam factis periculis (inquit Ioannes Baptiſta Porta) incumbentes dormientesque ſubſtratis arietinis pellibus vera ſomnia captaſſe nouimus, idemque multos antiquorum eruditorum ſenſiſſe. Quapropter Virgilius de Latino ſic cecinit.

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnumq; petiuit.

Apollo quoque, qui harmonicos concentus inueniſſe fertur, ex ariete deſumpta materie, nempe fidibus ſiue neruis, teſtudinem primus pulſauit. Sic vt aries totus ſolaris, ac proinde verè aureus eſſe deprehendatur. Et ſicut Sol nunquam non lucet, ſic aries tam noctu quam interdiu videt, vt etiam ad oculorum vitia eius iecur valere dicatur. Et vt leo tandem ipſi cedet Arieti, ſic vis atque Tyrannis manſuetudini atque clementiæ, materia formæ, Litigium paci, Luci æternæ tenebræ. Hæc igitur myſteria de ariete retuliſſe hoc loco ſufficiat, vnum ſi addidero: Licet enim metalla omnia aquea ſint, attamen ex parte ignea; atque ob eam rem ſub poteſtate Martis continentur, cuius domus eſt aries, vt prædiximus, videlicet domus diuitiarum. Romani idcirco coluerunt Iovem Ammonium, hoc eſt Mammona in monte Aventino ſub ſpecie arietis, qui præſidebat Ægyptiis, eo quod ipſi abundarent auro & argento.

CAPVT IV.

AD propoſitum itaque noſtrum redeuntes, de illa parte Aurei Velleris, quæ intra ſanandi corporis humani, vitiumque eiuſdem atque ſpirituum aſſerēdi; ſenectutem retardandi; ægritudinum omne genus profligandi, limites ſeſe continet, tractare conabimur. Non eſt autem vt quiſpiam explanationem pleniorem hiſtoriæ prædictæ Iaſonis à me expectet, videlicet de tauris ignivomis aratro adamantino iungendis, ſeminandis item dentibus draconis in campo Martio quatuor iugerum, nataque inde copioſa militum cohorte, quæ lapide in medium eiuſdem proiecto haſtaque Iaſonis conficienda erat; atque ſic tandem dracone, quouis Argo vigilantiore, per Medeam Pharmacis ſopito, Vellus arietis Aureum, ibidem ex robore ſuſpēſum ipſi Iaſoni exinde facilè cederet. Chryſopœiam enim, quæ ſub hoc fabulæ tegumento innititur, hîc aperte tradere non intendo, ſufficiat vel digito monſtraſſe viam. Per aratrum adamantinum intelligi vas Hermetis intelligo, per tauros ignivomos materiam in vas conijciendam in campo Martio ſeu Marti dicato, quatuor iugerum, hoc eſt, quatuor elementorum. Dicit enim Hermes: pater eius eſt Sol, mater eius luna portauit illud ventus in ventre ſuo, nutrix eius terra eſt, & qui ea ignorat, opus non aggrediatur, nam totum erit noxium, infortunium & triſtitia: ex ea enim materie imprimis ſpiritus oriuntur candidi, qui draconis dentium nuncupatione venire videntur, quique per Iaſonis haſtam, id eſt ignis Philoſophici efficaciam interimendi, lapide in medium dentium ſiue ſpirituum illorum coniecto; vaſe firmiter clauſo ne fugiant; poſtremo dracone induſtria

ſin-

ſingulari ſuperato, Velleris Aurei copia daretur. Hæc pauca retuliſſe arcanorum iſtorum ſtudioſo ſufficiat. Eruditus autem in hac arte, & qui reipſa illam nouit, neminem eam manifeſte traditurus, (facilis enim facto, paucisque expenſis completur quod dictum velim,) vt viri probi admoneantur, ne impoſtoribus aurem præbeant, qui illam ſeſe probè noſſe, aut ſingularia quædam opera, ad cōficiendum aurum aut argentum, iactitant: atque ſic ſpe ditandi ipſis iniecta, haud contemnendum auri & argenti pondus emungunt, imò Principibus ipſis non verentur inſidiari, nihil præter fumum fœtoremque ipſis reliquum facientes. Atque hoc pacto artem, quæ alioquin veriſſima præſtantiſſimaque, præ cæteris artibus omnibus, exiſtit; quæq; ie archimagia, metaphyſica, ſiue ars ſupernaturalis verè dici meretur, ac inſtar Phœnicis vnica; multiplicem, variam, fineque ſuo deſtitutam, falſiſſimis infinitisque receptis (vt vocant) ſpecioſis titulis inſignitis (vtpote Ariſtotelis, Platonis ac ſimilium) reddunt; ſicque vt vanam, ſuſpectamq;, cunctis deridendam propinant; vt illud Pſalmiſtæ non ineptè in tales ſycophantas agyrtaſque quadret: Vana locuti ſunt, inquit, vnuſquiſque ad proximum ſuum, labia doloſa in corde & corde, id eſt, duplici corde locuti ſunt Diſperdat, ait, Dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam, &c. Sed vt Chymiſtæ ſeipſos perinde & alios infatuunt ac delirare faciunt, ſpe ditandi, auriq; deſiderio nimium accenſi, etiam illi qui opibus affluunt, & licet perſpiciant pleroſque omnes in caſſum ac fruſtra laborare, attamen inſanire non deſinunt, vt ij qui ſcientias fucatas pro veris atque ſolidis habent adorantque. Inde malè audit (inquit Robertus Vallenſis, in libello ſuo de veritate & antiquitate artis Chemicæ) apud multos illa vera, naturalis, rara, abdita, ac diuina ars Chemia ita vt illuſio mera ac deceptio habeatur & credatur. Chemiam illam ſublimē cælitus demiſſam à Patre luminū ſuſcipias, illique cōſecratis faueas ac bene preceris: Ars.n. illa in diuina potentia ſeruatur, ac cui vult largitur & ſubtrahit, qui eſt glorioſus, ſublimis, ac omni iuſtitia & bonitate repletus. Hæc ille. *Ingenua nihil eſt vſquam præſtantius arte hac,*

Dulcia quæ mæſta præbens ſolatia menti,
Pauperiem, duroſq; fugat ſe cura labores,
Deſpicienſq; ſolum caput inter nubila condit.

Ipſi itaque Enoch filio Seth (qui artium omnium inuentor extitit) cælitus fertur fuiſſe tradita, à quo, diuina etiam inſpiratione, deuoluta eſt ad eiuſdem nominis, ſed literarum metatheſi, virum, iuſtitia ac pietate inſignem, videlicet Noë: Quorum vterque inter cæteros mortales ſingulariter ſupremo Numine ſelectus inſtructuſque fuit; vt hic cum vniuerſa ſua familia per arcam ab inundatione vniuerſali ſeruaretur ille verò à Deo viuus in paradiſum fuerit transla-

rit tranſlatus. Inde Vincentius monachus, lib.5. naturalium: Hanc, inquit, medicinam Noë tenebat, & quingenteſimum annum agens generauit Sem, Cham, & Iaphet. Hæc ille. Poſt verò totius orbis cathaclyſmum tertius Enoch nempe Hermes Triſmegiſtus extitit: ſic dictus quòd Rex ſacerdos, atque Philoſophus ſiue magus maximus haberetur, & eſſet ſummus, qui artem hanc cælitus ſibi donatam, veritus ne intercideret, in tabula ex Smaragdo lapide compendioſè obſcuriſque verbis inſculptam reliquit, cuius initium tale eſt: Verum ſine mendacio, certum & veriſſimum: quod eſt inferius, eſt ſicut illud, quod eſt ſuperius; & quod eſt ſuperius, eſt ſicut illud, quod eſt inferius, ad perpetranda miracula rei vnius, hoc eſt, lapidis, ſiue medicinæ vniuerſalis dictæ. In medio autem ſic proſequitur: Et ſic habebis gloriam totius mundi, ideoque fugiet à te omnis obſcuritas, id eſt, omnis morbus atque egeſtas. Sequitur, ſic Mundus creatus eſt, quia ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas ſex dierum ſpacio & ſeptimo quieuit. Claudit autem hanc tabulam hoc pacto: Completum eſt quod dixi de operatione Solis ſpiritualis videlicet & terreni. Id ipſum teſtatur, de prædicto Hermete, Ioannes Aurelius Augurellus hiſce verſibus:

Hoc opus, hanc primum tantam mortalibus artem
Interpres rerum oſtendit ſanctiſſimus Hermes,
Quin & humano docuit de corpore pelli
Hac omnes valida morbos faciliq; medela,
Seruariq; diu nitido cum flore iuuentam,
Et ſenium placidos producere grande per auos,
Nec ſanctam violare fidem, nec fallere quenquam,
Ille potens ſacri patitur medicaminis vſus.

Et quia Phyton vnus è fluuiis Paradiſi aurum bonum terræ, carbunculum, ac lapidem praſium ferre dicitur, non videntur ineptè prædicti tres hiſce deſignari, nempe per aurum bonum Enoch, qui ardenter nomen Dei deſiderauit: Noë iuſtitia & pietate clarus, inſtar carbunculi, etiam in tenebris, id eſt, inter iniquos refulſit: Hermes autem praſium lapidem referre videtur, quum mortalium omnium ſcientiſſimus extiterit, & vt fertur, viginti quinque voluminum millibus author quorum tantum duo extant, cui Pymander vni, alteri vero Aeſclepius, titulus eſt; qui quantus vir ille fuerit, inde velut ex vngue leonem vt dicitur, facilè metiri datur imò ne Iob quidem vir inter cæteros mortales iuſtitia ac pietate eminens, huius artis diuinæ fuiſſe videtur neſcius, vt ex vltimo capite hiſtoriæ eiuſdem animaduertimus, ac imprimis vbi refert Iobo fuiſſe ſeptem filios, filias vero tres, atque vni fuiſſe teſtatur nomen dies, alteri caſia, tertiæ autem Cormiſtilij

Digitized by Google

ſti'ij ſcite quidem & appoſite, tribus enim arcanum iſtud conſtat, corpore videlicet, ſpiritu, & anima & ſeptem ſublimationibus hoc eſt exaltationibus depurationum perficitur, Septenarius namque numerus diuinus eſt & naturalis, continet enim ternarium in ſe quaternionemq;. Neque quiſquam exiſtimet Dauidem Deo vnicè charum, & qui Chriſti ſaluatoris noſtri typum paſſim in aduerſitatibus geſſit, vt Salomon in proſperitate & gloria, & quod res ipſa comprobauit, vt illum de ſtercore, id eſt, humillimo loco natum, in Regem talem ac tantum ſubuexerit, vt mundus nunquam habuerit aut habiturus ſit parem, cuius poſteritas nongentis plus minus annis, vsque ad natum ſaluatorem noſtrum Chriſtum Ieſum, pertinuerit: rerum item naturalium diuinarumque callentiſſimum, quas à Deo edoctus, iſta percepit; & quod hæc omnia exuperat, de eius proſapia Chriſtus naſci voluit, filiusque Dauidis dici. Diuiniſſimum autem Vatem illum huius artis diuinæ minimè ignarum extitiſſe declarare videtur ipſemet, inquiens: Meditatus ſum in omnibis operibus tuis, in operibus manuum tuarum meditabar. Et non tantum meditatum ſe, ſed & ab ipſo Numine edoctum inſtitutumque fuiſſe aſſerit, dum inquit Pſal. 50. Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Quod minimè tacuit Pſal. 11. Eloquia Domini, inquit, eloquia caſta, argentum igne examinatum, purgatum terræ, purgatum ſeptulum. Ibi tamen eloquia Domini non auro (quod tamen eſt omnium metallorum puriſſimum ac perfectiſſimum) ſed argento, defœcatiſſimo imprimis compoſuit; argentum autem quum ſemel examinatum fuerit, non probatur neque purgatur præterea ſextuplum, ſemel etenim per cinetitium tranſiiſſe ſufficit; non videtur itaque ibi de argento vulgari ſermo fieri; proinde Pſalmo 88. inquit: Et thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum. Sub Solis nomine aurum; ſub Lunę argentum intelligi poterit, ſed Philoſophicū. Item Ioel Propheta, Sol, ait, conuertetur in tenebras & Luna in ſanguinem. Huic ſententiæ aſtipulatur & Salomon, qui ait: Aufer rubiginem ab argento, & exhibit vas puriſſimum. Sibyllæ inſuper diuinitus afflatæ hanc artem minime ignorarunt, ex quibus multa tranſſcripſit eruditiſſimus Poëta, qui ſexto Æneidos inter cætera ſic cecinit:

Accipe, quæ peragenda prius: latet arbore opaca
Aureus & foliis & lento vimine ramus
Iunoni infernæ dictus ſacer, hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt conuallibus vmbræ:
Sed non antè datur telluris operta ſubire,
Auricomos quam quis decerpſerit arbore fœtus;

C *Hoc*

Digitized by Google

Hoc ſibi pulchra ſuum ferri Proſerpina munus
Inſtituit, primo avulſo non deficit alter
Aureus, & ſimili frondeſcit virga metallo.
Ergo altè veſtiga oculis, & ritè repertum.
Carpe manu; namque ipſe volens faciliſq; ſequetur,
Si te fata vocant, aliter non viribus vllis
Vincere, nec duro poteris convellere ferro. Poëtarũ deniq; allegoriæ plereq; artem prædictam latenter & artificioſe depingunt, vt per Heſperidum hortos, vbi aurea mala cumulatim prouenire ferebantur. Item per Phœnicem, qui vsque renaſceretur, atque conſumptis in nido ſeu vaſe ſuo ſuperfluitatibus cunctis integer ac rediuiuus fieret, Hiſtoriiſque huiuſmodi pene innumeris, in Ouidij Metamorphoſi relatis, teſtantur artẽ iſtã minimè recens inuentã, aut inaniter excogitatã, ſed veram ac antiquiſſimã fore. Item quid Apuleius cum aſino ſuo aureo inſinuare aliud ſatagit, quam artem iſtam inuentu fore difficilliſſimam, factu autem procliuem facilemque, qui tot annis aſini ſub ſpecie velut ignorantiæ craſſe nubilo detentus, tandem ſolummodo roſa rubea reperta in ſpeciem humanam rediiſſe, illam nempe roſam deguſtando. Quapropter Hermes inquit, Non eſt tinctura vera, niſi ex rubeo lapide qui vere dicitur ovum ex quatuor rebus velut elementis compoſitum luteum & album in ſe complectens, quæ duo demum in productione pulli ſine lapidis, mirabili artificio naturali vnum fiunt.

CAPVT V.

VERVM cum de lapide Philoſophorum, virtuteque eius admirabili, eiuſdemque veritate & antiquitate, quædam notatu digna retulerimus, de ſpiritu auri communis viribus & facultate inſuper dicere ſtatuimus videlicet de Aurei Velleris, id eſt tincturæ rubeæ à candidiſſima ove (quæ eſt terra eiuſdem in vaſis fundo ab extractione eiuſdem tincturæ recumbens inſtar marmoris nivea, per leonem viridem atque Nepenthes poculum) detractio, cuius tincturæ ritè extractæ modica quantitas emergit, de cuius vi & efficacia inferius latius. Huic autem tincturæ cohærent ſeu ſequuntur, è cunctis ſimplicibus tam vegetabilium, mineralium, quam metallorum, corallorum, vnionum, gemmarum, atque aromatum ſpiritales eſſentiæ, mundiſſimæ efficaciſſimæque, vera olea, liquores, atque ſalia) quibus non tantum humani corporis fabrica in perenni ſalubritate ſeruari, verum etiam morborum omne genus exterminari poteſt, idque in puſilla mole ſeu quantitate intus aſſumptis; de quibus, quoniam multorum e-

ruditiſ-

Digitized by Google

ruditiſſimorum nobilioris notæ medicorum, de ſpagiricis huiuſcemodi medicamentorum præparationibus libri extant, vtpote Ioannis Baptiſtæ Portæ Neapolitani, Ioſephi Quercetani, Bernardi G. Penoti, Gerardi Dornei, Ioannis Montani Ferrarienſis, Hieronymi Rubei, ac plurimorum aliorum, & qui à Galeni medendi methodo receſſerũt, ſupervacaneum duxi, hæc ipſa hoc loco repetere. Haſce itaque vtiliſſimas (atque imprimis auri poculenti) ſubſtantias non auerſabuntur illi medici, qui Pyrotechniam nouerint, atque Chymiatros ſe nuncupari non ſolum non dedignantur, verum etiam gloriæ atq; laudis loco ducunt, qui nõ vt deſides, labores ſubterfugiunt, cum medicina ars ſit quæ non tantum in diſquiſitione, verum in actione & experientia potiſſimum conſiſtit. Multo enim præſtat ſciendo facere quam ignorando inquirere, Hic eſt enim veritatis baſis, tantum ſcit homo, quantum ipſi operando mente ac manu certè innotuit: Quamobrem in medicina, per quam ægri ſanari debent opera verbis dominari debent & verba operibus cõfirmari, vt in omni vita per omnia nobis conſona mens ſit, quæ optimis ſermonibus mores linguæ conſonos exhibeat inſtar teſtudinis aut lyrę, ſed eos nõ inconcinnos & à muſis alienos. Quamobrem etiam in Epidauro in Æſculapij templo pharmaca morborum longo vſu comperta deſcripta erant; Veri etiam medici non circa qualitates ſiue accidentia rerum, vtpote calidum, frigidum, humidum, atque ſiccum occupabuntur, eorumque pondera fruſtra librare comperientur: verum ex ſimilitudinibus, in rebus ipſis naturaliter ac phyſiognomicè expreſſis, ac à natura prouida velut depictis, proprietates atque virtutes, earum, ſympathias & antipathias indagare ſtudioſius adnitentur, easq; experientia duce confirmare, atque ſic ſarcta tectaq; habere. Vti hoc tempore vbiuis terrarum, quam plurimi emergunt præſtantioris indolis medici, qui neglecta pecunia, annulis aureis, veſte holoſerica, ſpecioſisque titulis ſanitatem proximi in votis habent; neq; eam opinionem animo volutant, nempe quod det Galenus opes, det Iuſtinianus honores. Vt diuinus Vates nos docuit, miſericordia & veritas, ait, præcedent faciem tuam. O numen diuinum, Beatus Populus, qui ſcit iubilationem, hoc eſt, qui in amore & honore ſolius Dei & proximi ſui charitate lætatur ardenterque flagrat, is miſericordia & veritate erga eundem vtitur quamobrem in conſpectu Dei, hoc eſt, beatus erit. Alij verò è diuerſo (ſi quem ſynceriorís medicinę librum in lucẽ datum conſpexerint protinus vociferãtur atque exclamant hoc eſſe perdere artem, nouam velle introducere; quum tamen vetuſtiſſima ſit, ſed quæ non ab omnibus (ac imprimis illis, qui labores manuum ſubterfugiunt) percipiatur.

CAPVT VI.

SED vt præfata Aurei Velleris arcana dilucidiora fiant (cum Morienus Philoſophus Chemicam ſcientiam alteram multo admirabiliorem conſequi velit nempe ſacram ac naturalem Philoſophiam vetuſtiſſimam veriſſimamque) elementi ignis, qui eiuſdem artis non contemnendum ſymbolum exiſtit, & cuius flammulis vndique cingitur, (natusque ſapientiæ, vt dicunt Philoſophi, in igne naſcatur) explanationem aggrediar; vt ſic inſtituto meo ſi non ſatiſdem, ſaltem voluntatem non defuiſſe appareat. Hic itaque ignis, ſiue calor naturalis, cæterarum rerum actus ac vita exiſtit, quo deficiente, confeſtim in rebus expirat, omnis corporis naturalis organici virtus, lethumque inſignitur; atque hæc vita nil aliud eſſe videtur, quam lux atque calor cælitus data, vt ſint tria, quæ vitam conſtituant, reuera tamen vnum tantummodo; in lumine namque eſt calor, in calore motus ſiue vita. Idcirco quod naturæ concedit Ariſtoteles, id luci atque calori aptius apertiusq; adſcripſiſſet: cum enim adfert naturam eſſe Principium & cauſam, vt id moueatur atque quieſcat, in quo primò per ſe & non per accidens ineſt; illis autem tot verbis nihil docuiſſe nos videbitur, quum non indicet quæ ſit illa natura; nam æquè ſtupidos atque ignaros nos reliquit, non exprimendo quæ ſit illa cauſa, quod ſit illud Principium; hoc enim quivis ruſticus dicere poſſet, qui videt aſinum ſuum moueri. Natura etenim ſiue lux calorque naturalis nunquam quieſcit aut otiatur omnifario motu operando, quamvis non appareat, ſed intrinſecus aut extrinſecus aut vtroque modo mouet illa, quibus totaliter ineſt, circumſtat aut influit. Verum Moyſes id apertè docuit, qui tradit Deum poſtquam creaſſet cælum & terram id eſt materiam primam humidam mobilem, vtpote aquam, ſiccam etiam & firmam vt terram, dixiſſe, fiat lux, qua luce introducta vitam rerum omnium introduxiſſe Deum in mundum quis addubitare poterit? ea enim non tantum rei vniuſcuiuſque corpus mouet, excitat, exercetque; verum etiam, quamdiu adeſt, inſtar balſami ipſum conſeruat, & à corruptione (niſi tandem â malitia materiæ obruatur) tuetur; viribuſque peculiaribus, ſeu proprietatibus vnumquodque ſeorſim (vt ex peculiari aſtro ac ſemine defluxere) exornat; formam adhæc membraque conuenientia fingit. Quamobrem ſequitur. Et vidit Deus lucem, quod eſſet bona, hoc vero non dixit de materia prædicta prima ſupra quam erant tenebræ. & ſeptemtrionalis eſt nullum enim commertium habet cum Deo, ſed ad diſtinctionem in rebus creatis fecit. Vt etiam idem Ariſtoteles nimis obſcurè (vt pleraque) confuſeque dixerit, de potentia materiæ educi formam,

mam, cum id non cuiuis materiæ, ſed ouis atque vniuſcuiuſque rei ſemini ſolummodo competat; aut opinionem Anaximandri aliorumque Philoſophorum tacitè implicuit, dicentium ſeparatione materiæ formas apparere, quæ deliteſcebant; congregatione rurſum occultari, quæ apparuerunt. Quod ridiculum eſt, cum formam materia ex ſe neque in ſe habeat, præterquam ſemina, ſeminumque ideæ cæleſtes, vt infra plenius explicabitur. Attamen quum Platonici dicant in materia quippiam eſſe formæ, in tenebris aliquid lucis, frigidum caloris omnino non eſſe expers, in anima humana particulam diuinitatis ineſſe, (quæ niſi à Deo traheretur, materia ipſi præponderaret, atque in infimum locum (vt fert natura illius) ipſam deuolueret) connexionem quandam rerum omnium indicare iidem voluêre: ſic etiam ſemina rerum niſi à cæleſtibus corporibus eorũque præfectis excitarentur, nihil ex eiſdem proueniret. De naturali ſcena itaque eximi meritò conuenit, quidquid alicuius lucis, vitæ, ſiue caloris non fuerit particeps. Idcirco nihil ſub cælo reperitur, quod non manifeſto, aut occulto viuat modo; imò terra ipſa, alioquin inanis & vacua, cæli influxu continuo mariſque imm⸗n⸗i ſupra mundani fœcunditate turgens, uvida grauidaque in dies fieri conſpicitur. Vt etiam è rebus demortuis aut herbæ aut vermes erumpant, quæ prouidenter in eſcam ſeu pabulum volucribus aliiſque animalculis, etiam vilibus atque abiectis, præparauit Deus, vt omnibus, quibus vitam tribuit, etiam cibum procuraſſe videretur. Vnde Propheta: Qui dat, inquit, iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorũm inuocantibus eum. Item alibi: Saturabuntur ligna campi & cedri Libani quas plantauit. Ad hæc de quibus dubitari poſſit, (vtrum viuant nec ne) vtpote metallis lapidibusq;) ſic reſpondens cecinit prædictus Augurellus:

Verùm hæc ipſa ſecretò vivere quivis
Sentiet, ac vita divino munere fungi
Hæc & oriri eadem ſi contemplabitur, etſi
Augeri ex ſeſe penitusq; increſcere cernet.

Quamobrem veriſſimè à Poëtis (rerum naturæ veſtigatoribus ſtrenuis) proditum eſt Iouis, id eſt vitæ, eſſe omnia plena: Iupiter enim in arcaniori diſciplina ignem deſignat, vt Iuno aëra, qui propterea coniuges dicti, quod à ſe mutuo diuelli non poſſint, imò non ſupereſſe vnum ſine alterius conſortio; ideoque vitam inſinuant, ſiue mundi animam, quæ lux eſt & calor vnà cum ſpiritu humido, Deique largiſſima benignitate per totum orbem diſperſa, vt induat vita res cunctas, modo quodam infinito; etiam abſque ſemine aliquo rerum inferiorum. Hæc eſt genialis mundi ſpiritus, quo ſtirpes vireſcunt ac germinant, cunctaque animantur: & quia cælitus

C 3 veniunt,

Digitized by Google

veniunt, vbi omnia æterna ſunt, nunquam deficere conſpiciuntur, lux videlicet & aqua ſiue aër cæleſtis; ac proinde vera indubitataque exiſtunt rerum omnium inferiorum Principia indeterminata, terra autem & ignis terrenus à prædictis originem ducunt, ſunt enim eorum fœces ac fœtus finita determinataque. Itaque viras rerum (vt ſic dicam) ex luce oriri, quæ & calorem vt indiuiduum comitem ſecum ducit, ac inſuper ſpiritum motorem ſplendidum certum eſt. Quapropter diuinus Citharoedus cecinit: Emitte ſpiritum tuum videlicet lucidum & creabuntur; & renouabis faciem terræ. Atque denuo idem: qui producit, inquit, ventos de theſauris ſuis. Intelligi debet hoc non ſolum de ventis à quatuor orbis huius partibus ſpirantibus, ſed animis potiſſimum ſiue vitalibus ſpiritibus, ac imprimis hominum ex archetypo primo fluentium: vnus enim eſt ſpiritus participatus ab infinitis, qui exoperatur in omnibus omnia. Et non ſolum viuificat ac reficit hæc lux, ſiue ſpiritus iſte, verum etiam reducit ad Patrem luminum, vt idem rurſus teſtatur: Emitte, inquit, lucem tuam, & veritatem tuam, ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua. Item D. Ioannes cap. 1. Quod factum eſt, in ipſo vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, id eſt, in materia tenebroſa lucet, ſeu corpore vniuſcuiuſque, hoc ipſum mouens & exercēs. Verum animantia bruta id luminis tantum receperunt, quod oculis noſtris corporeis comprehēditur, & corporeum quodam modo exiſtit, creatumque; lux verò increata ac inuiſibilis, homini eſt communicata, mensque eius ex ea conſtat: proinde Chriſtus vult nos vnicum habere patrem ac dominum, nempe Deum omnipotentem qui eſt pater luminum. Idem affirmat Hieremias Propheta: Tu in nobis es Domine, inquit, & nomen tuum ſanctum inuocatum eſt ſuper nos, ne derelinquas nos Domine Deus noſter. Quod confirmat D. Ioannes Euangeliſta: Erat lux vera, hoc eſt æterna, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum quod Ethnicos inſuper minimè latuit: *Eſt Deus in nobis* (inquit Poëta) *agitante caleſcimus illo, Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.* Lucem autem hanc viſibilem quidam cum Ariſtotele exiſtimant eſſe accidēs, cum prima ſit ac principalis rerum omnium creatarum ſubſtantia, quam etiam non putauit Ariſtoteles & quidam eius ſequaces infinitam eſſe, idque in Sole, cuius ille potiſſimum fons eſt. Quamobrem quidam Franciſcus Valeſius exponens illud Iobi cap. 38. vbi Deus interrogat per quam viam ſpargatur lux, diuidatur æſtus ſuper terram; atque Ariſtotelis opinionem tueri ſtudens inquit; Si ſpargeretur aut efflueret continenter lux illa ex Sole, iampridem eſſet abſumptus totus, aut ſaltem aliquando totus illuminādo abſumendus; conſtat autem illuminationem, inquit, lucidis corporibus nihil detrahere

here; inferre vult eam non ſpargi. Vnde conſtat hoc vir bone? an igitur ſidera creata ſunt vt ſolummodo nobis luceant, neque vnà cum luce vires ſuas rebus inferioribus impartiantur? non itaque opus fuiſſet cælum infinitis ſideribus adimpleri, verum ſatisfeciſſent duo maiora lumina, vt vnum diei, alterum verò nocti præeſſet. Fallitur itaque Ariſtarchus veſter, qui dicit neceſſe eſſe vt hæc inferiora contigua ſint ſuperioribus lationibus, vt inde omnis eorum virtus gubernetur ſeu deriuetur. Pergit ac infert ex falſo præſuppoſito: Ergo lux corpus non eſt, quare neq; ſpargi poſſe videtur. Quaſi dicere vellet Ariſtotelis opinionem eſſe veram, ſacrarum autē literarum (quod abſit) falſam: additque in ſui maiorem confuſionem: Mirabile etiam, inquit, ſi corpus non eſt, quo pacto radiis ſter, qui rectà feruntur reflectunturq;, & incidunt ad rectos angulos ac obtuſos, ac mille modis congrediuntur. Paucisque interiectis inquit: Non igitur poſſet lumen, niſi ſubſtantia quædam corporea eſſet, reflecti; niſi cum aëre illuminato, at vero reflectitur in vmbra nullatenus reflexo aëre; ita vmbra, ſed ipſo aëre quam maximè quieſcēte, reflectitur; ergo lumen non vt accidens ſed per ſe, vt corporalis quædam ſubſtantia, quæ per aërem ſpargitur. Sed quæ eius via? Corpori, inquit, non poteſt eſſe per corpus via, ſi vero quantum eſt lumine plenum in aëre; erat vacuum, totus cum illuminatus eſt aër, & nullus relinquebatur aëri locus; præterquam quod vacuum in rerum natura admitti non poteſt, nulli iam video dubium eſſe. Hactenus ille. Sed fallitur ipſe, quum duæ ſpirituales ſubſtantię, vt eſt lux & aër, non modò ſe inuicem penetrare (& mutuo inferri atque miſceri (cum rerum primordia ſint) ſed etiam corpora terreſtria poſſint; vt videmus animam ſpiritumque corpus ſuum adimplere, illique per minima miſceri, niſi etiam animas, ſpiritusque rerum omnium, non ſubſtantias, ſed accidentium numero haberi velit. Cognoſcat etiam vir iſte doctiſſimus, Solem lucis infinitæ habere ſcaturiginem, vt Luna, aquarum: niſi enim hanc prærogatiuam natura illam atq; potentiam illis indidiſſet incircumſcriptæ potentiæ opifex non conſtitiſſet necdum conſtaret continuata perpetuaque rerum omnium ab exordio mundi generatio productioque. Virtutem itaque imprimis vtriusque prædicti luminaris ſubſtantialem ad ſe continuo trahunt, ſibique inde creata cuncta adciſcunt. Quamobrem diuinus Pſaltes: (vt redarguat huiuſmodi ſciolos, cauſarumque in vanum indagatores, diuinæ inſuper potentiæ limitatores, & qui vni materiæ omnipotētiam aſſignant, Deo verò adimere conātur.) Qui dominatur, inquit, in virtute ſua in æternum. Item Pſalmo 146. Magna, inquit, virtus eius & potentiæ aliàs ſapientiæ eius non eſt numerus. Quam materiam Moyſes etiam malam eſſe aſſeruit nempe tenebris obductam, cum omnis malitia ab ea oriatur, & quo plus

Digitized by Google

plus de materia hac res quæque participet eo vilior, deterior atque imperfectior erit, quo vero plus lucis, eo præſtantior melior atque perfectior habetur, Sed ad propoſitum reuertendo. Vnde quæſo vino tanta caliditas atque lumen ineſt? vt eius præcipua ſubſtantia nihil aliud ſit, quam lux & calor ipſi lumini ſolari detracta: vis enim ſumma viti ineſt attractiua, quod periculis factis conſtat; ſpiritus enim vini ardet lucetque inſtar ignis: cunctis quoque aromatibus ingens ineſt feruor, pinguia etiam cuncta calorem vnum cum humore combibiſſe deprehenduntur, quæ accenſa lucem calorē ac motū oſtentant, ſic coniuncta vt non niſi à Sole accepiſſe palā ſit. Et cùm ex Peripateticorum decreto ex nihilo nihil fiet, neceſſe eſt illa ipſa tantum calorem atque lucem tantam Solis lumini detraxiſſe. Neque verendum eſt eius vim atque potentiam propterea imminutam iri, quum ne hilum quidem ipſi Soli decedat participatione tali; imò ipſi imptimis Deo accedunt res omnes generatæ atque productæ, virtute ſolari; lunari, atque ſiderum; & imprimis natura humana indies creſcit, cuius gratia cætera omnia condita cernuntur: ſic vt inde nulla ratione diminutio, verùm multiplicatio ſubſtātiarum ac imprimis hominū reſultet. Quamobrem propheta Regius, inquit, Secundum altitudinem tuam infinitam multiplicaſti filios hominum præteritum pro pręſenti ponens, quum Deo pręſentia cuncta ſint. Id ipſum aperte Chriſtus nos docuit, cum dicit: pater meus operatur vſque nunc. Et ego, nempe ſapientia patris genita ab æterno, operor. Et cum dicit Pater maior me eſt, inquit Epiphanius Epiſcopus: Pater enim glorificat filium, & filius glorificat Patrem, & ea gratia in exemplum nobis, gloriæ ab ipſo ad patrem relatæ, in vnam vnitatem,. Et in vnam gloriam glorificat filius patrem, quo nos doceat ſuum honorem patris eſſe, velut dixit; Qui non honorat filium, ſicut honorat patrē, ira Dei ſupra ipſum manet, voluit præterea cauſam redemptionis humani generis patri tribuere cum dicit, Pater ſi fieri poſſit, tranſeat à me calix iſte, verumtamen non ſicuti ego volo, ſed ſicut tu vis, non quod reformidaret pati quod ſemel ab æterno ſtatutū erat, & vt ad inſtitutum redeam, hæc eſt benedictio, quam Deus rebus omnibus à ſe creatis addidit. Creſcite, inquit, & multiplicamini, & replete terram. Pinguedo etiam ſiue id quod calidū humidumq; radicale dicitur, in quo lumen cum calore gliſcit ac deliteſcit, ſi ſuaui calore extrinſeco, ſolari videlicet aut ſimili excipiatur, & veluti incendatur per putrefactionem, herbam, fruticem, muſcum, imò animal vivens ex ſe proferet fingetque, vt videre eſt in omnibus, quæ in corruptionem abeunt: infinitas enim animalculorum ſpecies, veluti vermium, inſectorum, anguium, anguillarum, piſcium, aviumque inde ſuboriri enaſcique videntur; vt lux atque calor ſit principium, & cauſa vt id moueatur atque quieſcat, in

quo

quo primò per ſe & non per accidens ineſt, vt Anaxagoras Clazomenius exiſtimauerit. Cum cælum & terra in vnum locum ſe recepiſſent plantas, arbores, volatilia, piſces, feras, ac hominum genus prodiiſſe: terram enim, vt putris omnino & mollis erat, Sole denſatam, in ſuperficie tumores produxiſſe, ſingulas ſuas putredines continentes, nocte autem infrigidante ac conſtipante, aëre irrorante, tandem putredines illas, Solis calore in perfectionem adductas, maturato tandem partus tempore, confractis vtriculis, omnium animalium ſpecies prodiiſſe. Quare quæ maiorem calorem ſortita eſſent, altivolæ factæ eſſent, quæ plus terræ ſerpentes, quæ aquoſa, in ſui generis elementa delata. Avicenna enim, inquit, quòd res quæ generantur per virtutem generatiuam, non prohiberi, quin alio modo generari queant nempe per cæleſtem. Et quid Ariſtoteles aliud indicare voluit illo axiomate? videlicet hominem homo generare & Sol, quàm hominem qui naturæ miraculum eſt, è Sole produci poſſe vt mures in Ægypto. Verum non illepidè Mercurius Triſmegiſtus ac Plato microcoſmum, id eſt hominem, auguſtum Dei templum & ſimulachrum fore dixerunt. Velut enim in numiſmate, ait Ioannes Languius, charagma Cæſaris, ſic in homine Dei inſpicitur ſculptura. Quid obſecro infantis in vtero matris plaſmate, nutritione, ſtato tempore, enixu mirabilius dici aut excogitari poſſit? certè nihil. Non igitur ex Sole illo viſibili, ſed à ſole ſupremo originem ſumpſiſſe dicetur: Lucis autem eſſentiam, non magis quam Dei intelligere datur, vt à quibuſdam corporalis Dei pars ſit appellata, cuius anima eſſet veritas, qui eſt filius Dei, qui ſe ipſum apertè lucem mundi profitetur. Proinde Orpheus, Plotinus, Proculus, hanc lucem viſibilem aſſerunt viſionem certam eſſe diuinitatis: per radios oculorum cæleſtium & ſpirtuum cuncta videntem, ac viſum à cunctis; quæque omnia Plotinus non in corpore poſuit, ſed in certo ſplendore emanante à ſupremo illo pulchro, per quem pulchra ſunt proindeq; amabilia cuncta quæ profectò ſita ſunt penes patrem luminum pulcherrimum perfectiſſimumque imò ipſa pulcritudo atque perfectio ipſa exiſtens amabiliſſima, & vnde amor omnis oritur in rebus ab illa creatis: Hinc Propheta Regius ait, Specie tua & pulchritudine tua intende proſpere, procede & regna ac iterum, ſpecioſus forma præ filiis hominum, imò ipſorum angelorum. Neque ſane mirum, ſi lux, videlicet creata, multarum ſit ſpecierum, imò innumeras in materia & ex materia fingat ſpecies, neque ceſſet vnquam ab opere, cum habeat vitam & calorem comites. Proinde produxit Deus primo die ſeu, vt volunt aliqui primo inſtanti lucem hanc, quæ vnà cum ſpiritu Domini, (ferebatur ſuper aquas, materiam videlicet rerum omnium vniuerſalem) ſpiſſa caligine vndique profligata, mirabiliter formis diuerſis diſtingit exornauitque Spiri-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tus enim Domini tunc repleuit orbem terrarum. **Effectus proinde lucis diuinę eſt** vita ſiue anima ac imprimis hominis, propterea præbet cordi vigorem, intelligit in cerebro, videt in oculis, in auribus audit, loquitur in lingua, incedit pedibus, vegetat ac coquit in ventriculo, deſcenditque ad infimas operationes, attractrices nempe & expultrices. Eſt enim vnguentum, vt inquit, Pſalmiſta, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, id eſt, vtriusque prudentiæ participem reddit Aaronem ſiue hominem, diuinæ videlicet & humanæ, quod nempe vnguentum in oram veſtimenti eius deſcendit, illum ipſum à vertice capitis vsque ad plantam pedis ſua virtute & efficacia adimplendo, qui quum apertis oculis videt, totus ſibi lucidus videtur. Quum itaque interrogat Deus per quam viam ſpargatur lux, reſpondet; niſi per verbum & ex verbo meo, per quod creauit cuncta. Aſſerit enim Chriſtus de ſe ipſo: Ergo ſum via, veritas & vita: Ego ſum lux mundi. Et diuinus Citharoedus ait de ipſo: In Sole poſuit, inquit, tabernaculum ſuum ac denuo alibi amictus lumine, inquit, ſicut veſtimento, produxit videlicet omnia, in ſe autem deitas ipſa eſt infinita ac imperveſtigabilis, proinda Moyſes illam intueri non potuit. Recte dicitur itaque vt cabaliſtis placet ex quinquaginta portis (de quibus infra) intelligẽtiarum, prædictum Moyſem vna caruiſſe, cuius ſymbolum eſt Tetragrammaton. A Platone etiam lux dicitur ſublunaris artifex, atque ſic pro veritate ac infinitate luminum cæleſtium, vtpote Solis, Lunæ, cæterorumque aſtrorum innumerorum, diuerſas innumeraſque rerum formas emerſiſſe vero verius eſt. Eſt enim lux, vt inquit Franciſcus Georgius Minorita, emanatio ſubita, abundanter effuſa, abſque detrimento eius, qui illam profundit, diſtribuens rebus ſuperioribus inferioribusque dona ac beneficia. Idcirco Pſalmiſta orat dicens: Et ſit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper nos, & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos, &c. Item idem inquit: Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis; hoc eſt, ſupercæleſti ac cæleſti regione cuncta informans. Et iterum: Dominus, ait, illuminatio mea & ſalus, quem timebo? Lux autem generata ab æterno, coniuncta luci ingeneratæ, produxit cogitationem operantem; (vt ait Mercurius Triſmegiſtus, in ſuo Timandro) hæc autem Spiritum ſanctum fabricatorem vniuerſi, qui Elohim Moyſi dicitur. Et vt amatum, amans, & amor disiungi aut ſeparari nequeunt: ſic nec pater nec filius neque ſpiritus ſanctus. Primus amor itaque debet exiſtimari quo primus amans primum proſequitur amatum verum, cum neuter eorum vllum ortus vel generationis Principium agnoſcat, ſed ambo æterna pariter exiſtunt, eorum quoq; primum præcipuumque omnium amorem, nũquam incepiſſe ſed ſempiternum cum ipſis exiſtere & ab ambobus ſempiternam originem traxiſſe oportet, quomodo

namque

namque trinitatis diuinam eſſentiam, ſuprema beatiſſimaque vita potiri vnquam diceremus, niſi ſapientiſſimus amans ipſaque pulchritudo & ſapientia adamata, nec non amborum optimus amor in ſeſe reflecterentur. Si enim amatum, amans, & amor copula actu obueniente vnum fiunt quanto magis trinitas ipſa, quæ actus puriſſimus eſt in vnitate perſiſtit. Sed lux prædicta trina, inquit, prædictus Franciſcus, per hoc augmẽtata non eſt, aut etiam melior facta; verum diffuſa magis, magiſque communicata rebus ſupercæleſtibus, cæleſtibus. inferioribusq;. Ob id infinita ſidera, vt rerum omnium ideæ, cauſæque effectrices à Deo conſtitutę ſeu fabrefactę ſunt. Ideæ verò iſtę ſunt veræ Dei cogitationes, qui fruſtra (vt homines plerumque) nihil cogitat. Quapropter, inquit, diuinus Vates Pſal. 39. Multa feciſti tu Domine Deus meus & cogitationibus tuis, non eſt qui ſimilis ſit tibi. Et iterum Pſalmo 32. Qui diſſipat, inquit, conſilia Gentium, & reprobat cogitationes populorum, & reprobat conſilia Principum: Conſilium autem Domini manet in æternum, & cogitationes cordis eius à generatione in generationem. Item alibi Pſalmo 91. Quam magnificata ſunt opera tua Domine! nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ. Vnde exclamat Pſal. 88. Domine Deus virtutum, quis ſimilis tibi? potẽs es Domine, & veritas tua in circuitu tuo. In Patre luminum itaque eſt lux vera, in Filio eius eſt exuperãs bonitas, in Spiritu ſancto eſt ſplendens ardor, in Angelis reſplendens intelligentia, ſiue idea prima atque exuberans lætitia; in Sole cæteriſque ſideribus eſt influentia perennis efficaciſſima; vitarum virtutum, ac proprietatum omnium diſtributio ac conſeruatio deſcendens à Patre luminum: In hominibus eſt lux illa tranſparens, diſcurſus rationis & intellectus, inſuper cognitio rerum naturalium diuinarumque: cæteraque deinceps cuncta participant de beneficio lucis iſtius, pro eorum merito ac capacitate. Lux autem iſta libera exiſtens cuncta operatur, ſeparans imprimis tenebras à ſe, purum ab impuro, bonum à malo, formoſum à deformi, delectabile à triſti, perfectum ab imperfecto, deſtruens tandem vnum, & ſaluans aliud. Quoniam, inquit, Propheta, tu reddes vnicuique iuxta opera ſua. Ex luce itaque oritur pulchritudo omnis ſiue forma cuiuſque rei, ex forma amor, ex amore copula ſiue coniugium, ex coniugio fœcunditas, ex fœcunditate rerum multiplicatio. Et Senior Philoſophus, inquit: Eſt vnum quod non morietur quamdiu erit mundus. Intelligens de iſta luce, quæ in Chymia mirabilia operatur, manifeſtans colores occultos, & auferens manifeſtos. Peripatetici autem eò quod ab inferioribus cœperint Philoſophari, reiecta luce idearum ſiue cauſarum ſupercæleſtium cæleſtiumque, in labyrinthos, in errores inextricabiles inciderunt, ſecumque quam plurimos (vt Circes poculo dementatos) pariter detraxerunt,

xerunt, vt nihil verè de Deo, operatriceque eius luce, ſiue natura in medium adferre potuerit, imò multa de natura loquuti, eandem minimè cognouerunt: cui enim in Principiis errare contingit, finem adſequi vix poterit. Et quia S. Paulus nos docet Patrem eſſe fontem omnis boni,portans cuncta verbo virtutis ſuæ, ideo ab ipſo incipiendum, atque in ipſum terminandum,ſi plene ac veraciter erudiri illuſtrarique deſideremus: Saltem ab ipſis theodidactis, videlicet Moyſe, Iſaia, Dauide, cæterisque vatibus, Apoſtolis, diſcipulisque Chriſti ſaluatoris noſtri; ab eisque qui eodem ſpiritu ducti fuëre, vtpote Doctoribus Eccleſiæ Catholicæ Romanæ ſanctæ ortodoxis ſi quid in rebus diuinis naturalibusque veritatis conſequi voluerimus; naturalis enim ſcientia à diuina ſeparari non debet nec poteſt. Alias contingit diuerſis opinionibus atque erroribus implicari, & imprimis illis, qui cuncta naturæ, incognitæ aſſignant ac tribuunt, quum mera ſint Dei omnipotentis opera, inde Propheta, Meditatus ſum ex omnibus operibus tuis, &c. Non autem dicit in naturæ: quæ ipſius Dei machina ac organum extat incomprehenſibile. Idcirco Parmenides cognitionem rerum diuinarum appellat, per quam in naturalium deſcendimus notitiam, ſcientiam veram; ac diſcurſum rerum purum atque immaculatum: E diuerſo autem rerum inferiorum, ac mutationi obnoxiarum indagationem, ſtatuit diſcurſum fallibilem, opinionemque tantum fore. D. Auguſtinus tantam vim dixit idearum eſſe, hoc eſt cauſarum primarum, vt ille qui eas non admittat, doctus aut ſapiens dici non mereatur.

Quæ quia abſconditæ ſunt in verbo incarnato,non ſine cauſa dixit D.Paulus; In eo abſconditos eſſe omnes theſauros ſapientiæ & ſcientiæ. Hinc Philo ait; neceſſe eſſe, vt omnes quærentes ſapientiam elevent cogitationem ſuam in Deum Patrem, quod ſi non poſſint, ſaltem elevent ad imaginem eius,verbum videlicet eius ſacratiſſimum. Non ergo ad puerorum inſcitiam vt Ariſtoteles primo auſcultationum libro docuit, qui præ craſſa eorum ignorantia, viros omnes patres, mulieres omnes matres appellitat, atque in tales *talemq; docendi methodum ſectantes* (quæ tantoperè à ſophiſtis noſtri temporis probatur) quadrabit, veriſſimumque erit illud Eccleſiaſtis cap.9. Intellexi, inquit, omnium operum Dei, nullam poſſe hominem rationem invenire, eorum nempe, quæ ſunt ſub cælo;& quanto plus laboraverit inquirendo, tanto minus inveniet. Similiter cap. 11. idem: Quoniam ignoras, ait, quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compinguntur oſſa in ventre prægnantis; ſic neſcis opera Dei, qui eſt fabricator omnium. Ideo inquit Hieremias Propheta: Qui gloriatur, inquit, in eo glorietur, ſcire & intelligere; quoniam ego ſum Dominus. Indicans à ſupremo numine exordium omnium artium ac diſciplinarum deſumi oportere, ac in manu eius cun-

Digitized by Google

ius cuncta contineri, niſi enim ad vnitatem hanc referantur, diſſolvantur ac collabantur omnia ſubito neceſſe eſt. Temere itaque fertur Ariſtoteles, legendo Geneſim, Moyſem theodidactum carpſiſſe, atque dixiſſe: Hic homo multa dicit, ſed nihil probat: quum ipſe ſua multo minus probet, ſumptis potiſſimum argumentis ab accidentibus, vt ipſe vult, calido, frigido, humido, & ſicco, idque à ſenſu ſolo aut phantaſia, vnde nulla definitio deſumi, nec citra periculum ſeu experientiam prius factam haberi poteſt. Hinc Hieronymus Cardanus medicus mediolanēſis eruditiſſimus, in libro quem de varietate rerum conſcripſit, inquit, Peripateticos quotidie inculcantes quæſtiones de calido, frigido, humido, atque ſicco, & nihil de arduis difficultatibus attingentes, imò ex toto illas diſſimulantes, cum ſuis gnatonibus & in verba iuratis quis ferre poſſit? Imò eos qui omnium artium encyclopædiam ſe tradere profitentur, nempe Grammatices, Dialectices, Rhetorices, Geometriæ, Arithmeticæ, Aſtronomiæ, ac Muſicæ, nempe ſeptem artium liberalium, quum tamen vix vnam aut alteram purè (prę- ter ſophiſmata ſua) tradant. Et licet quidem Iulius Cæſar Scaliger Ariſtotelicis traditionibus addictiſſimus fuerit, attamen inter cętera hæc ingenuè fatetur: Qui, inquit, ad elementorum manifeſtas qualitates omnia reducunt, nil aliud quàm elementa ſunt; & qui deteſtantur proprietatès rerum occultas, eaſque ignorantiæ aſylum verbis contumelioſis vocant, atque ob id quod deſtruere conantur, magis conſtruunt. Proinde ſuberit, inquit, occulta in rebus naturæ cauſa, quæ homini incognita, ſapienti haud quaquam veſtiganda erit. Itidem alio loco idem, formæ, inquit, eſſentiam nos latere, quemadmodum multas alias videlicet res, ac fortaſſe oēs, idcirco in magno periculo verſamur, ne vllam veram teneamus definitionem; ita noſtra repat humi ſcientia, videlicet peripatetica, per tenebras. Materialium itaque ſcientia pertinet ad ſenſus, qui vltra opinionem non procedūt. Itaque Phyſicus, inquit Franciſcus Valeſius præfatus, non poteſt vltra opinionem procedere, & quantumvis laboret, non poteſt ſuarum theſeon ſcientiam comparare; non tamen debet more Pyrrhenicorum dubitare de omnibus, ſed probabilibus aſſentire. Quibus verbis ſatis ſuperque indicat ſenſuum adminiculo nil certi verique nos concipere aut aſſequi poſſe. Id ipſum Socrates perpendendo ſapienter dixit; ſe hoc vnum ſcire, quod nihil ſciret. Verùm multo ſapientius putavit divinus Citharædus noſter, Pſalmo 70. dicens: Quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias Domini, Domine confitebor iuſtitiæ tuæ ſolius: Deus docuiſti me à iuventute mea, & vſque nunc pronunciabo mirabilia tua. Citra enim inſpirationem illam divinam interpretatio ſacrarum literarum à Doctoribus Eccleſiæ priſcis tradita non conſtaret nec conveniret, neque rectè intelligi poſ-

ſent illæ, canente Propheta Davide Pſal. 118. Declaratio ſermonum tuorum illuminat, inquit, & intellectum dat parvulis, Non arrogantibus, non ſtupidis, honores, opes, non ſecundum Chriſti doctrinam cum humilitate ac puritate mentis affectibus. Inſuper qui opinionibus Philoſophorum nimium tribuunt, & inprimis Ariſtotelis. Quare, inquit, Franciſcus Georgius Venet⁹ Minorita; O vitium execrabile inveteratũ apud noſtros Chriſticolas! qui nihil pro certo recipiunt, niſi illud quod per demonſtrationes patere videtur, quas Ariſtoteles nobis depinxit, quibus tamen rariſſimè vſus eſt: in diſcurſu enim naturæ rerum ſemper procedit per maximas, quas ipſe habet pro conceſſis ſive admiſſis, ſic vt illæ demonſtrationes, quibus adiiciunt fidem, nil aliud ſint, quàm conſequens acceptum ab authoritate, aut fundamento ab ipſo priùs poſito: ſententias autem antiquorum ſic involvit, convellit atque pervertit ſuis ſyllogiſmis, vt det cautelam artificialem litigandi, ac modum procedendi implicitum, & vt ipſemet fatetur, vbi poſteriora analytica ſive reſolutiones docet; ibi enim ſcientiam haberi per demonſtrationem, demonſtrationem autem fieri per quidditates, vt ipſe loquitur, & per differentias illas proprias rerum nobis incognitas: vnde convincitur principia demõſtrationum nobis ignota fore, & quod proinde nulla aut admodum dubia haberi queat demonſtratio. Attamen reperiuntur hoc ſeculo, inquit, tam impudentes, aut noviter prodeuntes; è gymnaſiis. (Et qui exiſtimẽt ſe Ariſtotelis philoſophia omniſcios, fieri poſſe tamen, vt omnium rerum peritia deſtituantur,) qui perfricta fronte dicere non verentur: Equidem non allego vobis Geneſim, Hieremiam, aut Iſaiam; ſed adduco vobis Ariſtotelem. Quaſi Moyſes, Hieremias, Iſaias, David rex, cæterique Vates diviniſſimi, ac in rebus divinis verſatiſſimi, naturalibuſque, quæ ab illis, ac potiſſimum à Deo (qui eſt lux illuminans vniverſa) dependent, vni cederent Ethnico Philoſopho, quem Græci malignum dæmona (credo ob ſuas inductas altercationes vitilitigationes invtileſque ſubtilitates citra experientiam, (quæ præcipua ac irrefragabilis demonſtratio eſt) appellarunt. Et qui ipſemet quid ſit natura nullatenus perceperit: quum ſit lux creata, vt ex Moyſe didicimus, vt etiam ſuperius demonſtrauimus, & inferius de eadem amplior erit nobis ſermo. Deus enim omnium Dominus & miſerator ſuis Prophetis reuelauit & per ipſos nos omnium cognitione, quantum humanæ naturę cõceſſum, dignatus eſt. Alij, inquit, prædictus Minorita, modeſtiores videri cupientes: Nos honoramus, aiunt, Prophetas, vt homines ſanctos in myſteriis diuinis, ſed in naturalibus iſtum ſequimur vt regulam Lesbiam. Sed quæſo quæ regula tam firma, tam perſpecta, tamque conſtans eſſe poterit naturalis aut humana, quæ diuinæ non cedat, multo minus præferri debeat? aut ab ea ſeiungi

queat?

queat? quod rogo ſpeculum lucidius, quam ipſius opificis Dei, in quo Prophetæ res omnes intimè perſpexêre ac cognouere? quod ex eorum ſcriptis atque oraculis palàm fit: quomodo proprietates rerum omnium ad amuſſim explicent, videlicet lapidum, gemmarum, ſtirpium, atq; animantium; cælum cum terra maritent, ac hominis cognationem cum Deo declarent; ſic vt nihil, quod ad ſcientiam diuinam ac naturalem deſiderari poſſit, prætermittant. Homo itaque qui à diuino illo Philoſopho Platone arbor inuerſa dicitur, eo quòd radices ſuas habeat ſurſum, & vnde accepit originem vitarum, ad eundem dirigere, minimè autem in terram deorſum illum conuertere debeat, ſed & habetur in Canticis: Crines tui, inquit, ſicut purpura Regis, iuncti canalibus. Nempe ſuperioribus, hoc eſt, cogitationes noſtræ ideis diuinis vniri debent, & tunc diuinæ Maieſtati gratæ acceptæq; inuenientur; hiſce autem crinibus abſciſſis, per fœminam, hoc eſt imaginationem carnalem vel ſenſitiuam mens humana obnubilatur, intelligendi vigor reſtinguitur, imò nulla ſcientia aut ars vera obtineri poteſt, idcirco Moyſes aſſerit, ſpiraculum iſtud vitæ. Incorporeum ſeparabile æternum inſpiratum eſſe à Deo in faciem Adæ, videlicet in arcem ſeu partem ſublimem eiuſdem certam, vt ſuprema cæleſtiaque imò ſupercæleſtia contemplaretur illi autem qui ad Ariſtotelis regulas, axiomata maximasque, literas ſacras expendere ſtabilireque nituntur, illis ipſis ſummam iniuriam inferunt, lucernam ſub modio, lucemque in tenebris recõdunt, id ipſum confirmat Diuus Hieronymus, Cyniphes, ait, Dialecticæ artis ſtimulus intelligitur, quæ licet parum videatur re ipſa habere ſeductionis aculeum, grauiſſimè tamẽ ſauciat mentes humanas. Quonam modo igitur affirmare quis auſit diuinitus reuelatis ſine infuſis & humanitus excogitatis eandem ipſis in credendo dignitatem haberi oportere, niſi quis totus paſcatur Syllogiſmo ſicut bos fœno, quæ (amabo te) intercedit dignitatis æqualitas iſtius & illius? mens illius ſedes eſt, iſtius ratio: illud defluit à lumine ſuperno, iſtud ex ſenſu ducit orriginem, in mentis regione aliqua ſunt neceſſaria poſſibilia, quæ in ratione ſunt impoſſibilia: in mente datur coincidere contraria & contradictoria quæ in ratione longiſſimè diſtant. Adhæc contentiones tam mulierculis quam viris vsque adeo firmatæ ſunt, vt non egeant inſtrumento, quo in illis erudiantur. Lites enim hæreſes, nonnunquam etiam bella inde ſuboriri proh dolor inteſtina vix vnquam ſopienda experimur. Vt etiam vir doctiſſimus Iuſtus Lipſius teſtetur, diſceptationes non ſolum non reconciliare ſchiſmata, ſed hæreticos magis ad contentiones accendere, vitandas idcirco Dialecticas concertationes, formulas autem fidei à veteribus traditas proponendas, vt idem ex veteri ſcriptore Eccleſiaſtico acceptum tradit; Si enim antiqua & antiquos

reiiciunt,

Digitized by Google

reiiciunt, quæ ratio aut argutia, inquit, illos vincat. Et ſi dicere fas eſt, diſceptatio multiplicitatem opinionum patit, qua veluti ſpinis obruitur læditur atque diſtrahitur veritas, quæ ardenti ſtudio ſolummodo à Deo petenda, vt Vates Regius eadem petiit & obtinuit; identidem plurimi viri ſancti contemplationibus exercitationibusque dediti, eandem adſecuti ſint. Nunquid ſerpens ille nequam arguendo mulierem deuicit & vt fructus vetitas decerperet & deguſtaret induxit? Hinc liquidum fit, quo quis malignior fuerit, eo in altercando acutior verſutiorque erit, vt imprimis Arius & Caluinus, hæreſiarcharum perturbationumque omnium in republica Chriſtiana anteſignani, de quibus & ſimilibus Vates ſub perſona Chriſti ſic pronũciat. Non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus Neque memor ero nominum eorum per labia mea. Odiui Eccleſiam malignantium & cum impiis non ſedebo. Niſi enim Dominus ædificauerit domum (vt idem teſtatur) hoc eſt luce veritatis ſuæ columbam ſuam, Eccleſiam ſuam vnicam illuſtrauerit, in vanũ laborat, qui ædificat eam. Vitanda itaque ea quæ cauſam diſſidiorum omnium præbent, imploratione autem diuini auxilij aſſidua, tutela Principum excubias pro grege & populo ſuo acriter agentium, tam ſpiritualium quam ſecularium: dilectione Dei & proximi; vitiorum omnium fuga: amplexu autem virtutum comprimis humilitatis ac pietatis, Chriſtiana Reſpublica, in priſtinum ſtatum reduci ac conſeruari poterit. Idcirco dicit Vates Regius. Quia Miſericordiam & veritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus, non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. Ac denuo idem Abſcondes eos, inquit, in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum: Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Quoniam ſimplicitatis fides melior eſt, inquit, Athanaſius, quam curioſitatis perſuaſiua ratio. Rectius itaque Hæbræi per Cabalam, hoc eſt, rerum diuinarum reuelatarum, & conſequenter naturalium (cum maius includat minus) traditionem, diſcipulis ſuis conſuluerunt, dicentes, Patres noſtri ſiue ſapientes iſta in diuinis ſtatuerunt. Recipienda igitur ſunt, ac pro veriſſimis indubitatiſque habenda. Pythagoras item diuina docuit ab Hæbræis imprimis accepta, quibus voluit à ſuis fidem adhiberi, atque ſub ſilentio recondi, nec niſi ſymbolice ænygmaticeque in vulgus (ne vileſcerent) proferri, Chriſti inſuper Eccleſia credi ſtatuit vniuerſa & ſingula, quæ à Chriſto, ac deinceps ab Apoſtolis eorumque ſucceſſoribus continua nec interceptæ ſerie tradita fuerunt in ſalutem fidelium; Ariſtoteles verò, nihil eorum credidit, quæ non vel manu tetigit, aut oculis cernere potuit vel apprehendere (vt putauit) Syllogiſmo. Quamobrem ſuos in infinitum altercari docuit, quæ altercatio perennis, quos profectus, in artibus atque ſcientiis hacte-

hactenus dederit, aliorum eſto iudicium, ſit autem veriſimile ac res ipſa demóſtrat, quo Theologus, Iuriſta, Medicus, plus arguit, atq; diſceptat eò profundius in dubitationes varias ſeſe immergit, idcirco cum Dauide noſtro concludere auſim declarationem ſermonum diuinorum illuminare, ac intellectum dare paruulis, hoc eſt, humilibus honores mũdi huius ſpernentibus, inſuper rerum empiriam ſiue experientiam omnem hæſitationem amputare, hominemque in omni artium genere certiorem peritioremque reddere.

CAPVT VII.

FVNDAMENTVM itaque tam divinæ quam naturalis ſcientiæ, quod Moyſes Propheta ſummus atque theodidactus præcipuus proindeque omniſcius, (prętermiſſis Philoſophorum placitis diuerſiſſimis, atq; inter ſe pugnantibus) poſuit, ſequamur, niſi ab ipſo veritatis ſcopo, aberrare velimus. Qui aſſeruit inprincipio, hoc eſt, in ſapientia (quæ videlicet non tantum hominum, ſed & intelligentiarum diuinarum omnium captum excedit) Deum virtutum omnium & pulchritudinum fontem vnicum, creaſſe cælum & terram, id eſt, materiam primam rerum vniverſalem, per cælum quod Hebraicè Haſſamaim dicitur, aquas intelligendo. Quæ quum liquidæ, ponderoſæ, atque fluxiles eſſent firmamento, quo ſuſtinerentur, continerenturque opus habuerunt, videlicet terra, ſupra quas aquas iam creatas ſiue abyſſum tenebræ fuiſſe dicuntur, eo quod materia iſta in ſe, & ex ſe ipſa tenebroſa eſſet, nihilque luminis poſſideret. Quod itaque Moyſi abyſſus dicitur, à gentilibus Chaos nomen inditum. Id etiam Heſiodus in Theogonia prodidit. Ex principio ſi aliquando aut primo factum eorum eſt, certè primum Chaos factum eſt, de Chao autem erebus nigraque nox nata ſunt. Ideoque non dicitur ibidem, quod viderit eam Deus bonam, ipſe namque de ſeipſo teſtatur, dicens: Ego Deus creans malum & faciens bonum, Item divinus Vates, Cælum & terram, ait, tu fundaſti Aquilonem & mare tu creaſti.

Quod autem per cælum prædictum non intelligantur ibidem orbes cęleſtes, manifeſtum fit ex eo, quod ſequitur, vbi idem Vates affirmat dixiſſe Deum fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis, vocauitque Deus firmamentum illud cælum, *in quo firmamento: quarto demum die, luminaria magna, ſolem nempe, lunam, cæteraq; aſtra* omnia poſuit, ac denique omni ornatu ſeu potius exercitu, angelorum cæleſtiumque ſpirituum adimpleuit illa reſplendereque fecit, Hinc Iob Spiritus eius ait or-

navit cælos. Et quamvis hæc interpretatio nova forſan apparebit ſive paradoxa, attamen opificio diuino explicando ſcire optimeque conuenire videtur: in omni enim ſtructura materies imprimis neceſſaria, quæ cuiuis formæ ſiue figuræ ſubſternatur, atque hac commentatione compendioſa, clara, dilucidaque pleræque hæſitationes difficultateſque hactenus ventilatę agitatæque ab illis, qui in Hexameron ſcripſere vel commentati ſunt, rectius intelligi ac percipi poterũt, niſi enim imprimis per cælum intelligantur, aquæ ipſæ non videbuntur à Deo creatæ cum ſequatur in textu: Et ſpiritus Domini ferebatur ſupra aquas, Et diviſit aquas ab aquis, Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Id ipſum præbuit antiquis ac recentioribus Philoſophis impingẽdi in errores anſam, exiſtimantes abyſſum ſiue materiam primam ab ævo extitiſſe. Creata itaque (à ſummo ac infinitæ potentiæ opifice in vnitate trino) diuerſiſſimæ indolis atque naturæ, materia, vt myſterio magno, quæ triplex inſuper eſſe comperitur, terra videlicet craſſiſſima, aqua inferiori craſſa minus, ſuperioriq; aqua cæleſti ſubtili aërea, dixit Deus fiat lux, qua luce pulcherrima introducta, data fuit, atque impreſſa forma ſiue ſpecies rebus in vniuerſum cunctis, quæ itidem triplex fuit, nẽpe motu, calore, ſplendoreque, atque in motu rurſum potentia ſiue energia, in calore vita, in ſplendore denique forma ſiue pulchritudo refulſit. Quapropter lux in vniverſo hoc inferiori, ſublunariq; mundo communiſſimæ formæ rationem obtinuiſſe videtur. Quæ deformis materiei, obſcuriſſimæq; turpitudinem tegeret tenebraſque eiuſdem diſcutere poſſet. Vnde corpora quæ luce magis abundant, cæteris formoſiora perfectioraque eſſe comperiuntur. Haud temere igitur lucem pulchritudinem ipſam, inquit, Leo Hebræus, ſolem aut pulchritudinis fontem ac principem, Lunam vero ac ſydera eiuſdem digniores ſatellites atque miniſtros appellaſſe videmur, lux enim totum corporeum hunc mundum formoſiſſimum, iucundiſſimum fœcundiſſimumq, reddere notiſſimum eſt, quæ tamen diuerſis formis neceſſario fieri videtur, ob materiæ varietatem infinitam. Quod autem lux iſta ac imprimis ſolaris cauſa ſit formarum omnium, videre eſt in ſpeculo corporeque polito, aut etiam aqua, in quibus ſpecies rerum ſubito, imo in inſtanti pingit effingitque perfectiſſimè, & licet vniformis appareat, colores attamen in prædictis, ſpecies, atque, ingenia excitat diuerſiſſima, proinde mare infinitas in ſe continet formas, monſtraque ob materiæ turpitudinem quæ luci non vſque obſequitur, imò in pleriſque eidem obaudit recalcitratque. Convictis itaque hiſce duobus, luce videlicet atque materia & imprimis aqua, productę fuère (diuina aſſiſtente inenarrabili potentia) herbę piſces, volatilia, iumentaque omnis generis, poſtremo autem hominem ex hiſce cunctis plaſmavit Deus, idque limus terræ ſignificare videtur

ſive

Digitized by Google

ſive matrix vniverſi in quo & ex quo corpus eiuſdem finxit, ac fabrefecit numen illud ſupremum, inſpirando illi tandem animam viuetem, hoc eſt, immortalem, quapropter hominem etenim vniverſum iſtuc condidiſſe videtur: vt quæ ſpiritualia in Deo eſſent vnita inviſibiliaque in Adamo corporalia fierent, ſeparata, viſibiliaque; atque tum plaſmati ſuo benedixit Deus, Creſcite, inquiens, & multiplicamini & replete terram, & ſubiicite eam, idcirco Adamum androgynum effeciſſe palam eſt. Prædicta enim verba protulit Deus priuſquam Evam efformaſſet, ac veluti ab ipſo Adamo eandem ſeparaſſet. Ideoque fecit ipſum marem & fœminam vnà vt fœcundiſſimus eſſet potentia, quemadmodum Deus ipſe fœcundiſſimus actu eſt, imò vbertas ipſa. Quapropter ſequitur Deum ſoporé immiſiſſe Adamo atque ex coſta eiuſdem formaſſe Evam, verum cum ante totus fuiſſet divinus in vnitate illa, atque in paradyſo, id eſt, interiori mundo contemplationibus divinis deditus, illis ipſis poſtmodum neglectis, ad humanos affectus videlicet ſuperbiam, avaritiam atq; luxuriam deflexiſſe videtur, à muliere ac dæmone deceptus, velut pravis concupiſcentiis irretitus in innocentia, voluntateque diuina haudquaquam perſeuerant, ideoq; interiori mundo excedens in exteriorem nempe laborum, anxietatum, atque miſeriarum omnis generis Labyrinthum incidiſſe fertur. Qui enim ſpiritualium pulchritudinũ amabiliſſimo cōſortio caret, omnino cognitione participatione; eorundé ſuauiſſima expers erit. Quare, inquit, Propheta Regius, Non priuauit bonis eos, qui ambulát in innocentia, Domine virtutum, beatus homo qui ſperat in te, id eſt, perſiſtit indiuina voluntate tua.

Cognouit itaque Adam vxorem ſuam, generauitque primo (vt delictum eius merebatur) Cain vitum malicioſum, ratione materiæ cuius indole atque natura potiſſimum imbutus fuit, ſecundò autem Abelem ſuſcitauit, cuius nomenclatura nihil denotat, ſiue materiam indicio prægnanti quod materiæ malignitas tandem finiri deberet, ideoque ipſi Abeli exitium imminebat. Tertius autem Adami filius Sedt nominatus, quaſi dicas, poſuit. Eo quod ipſius generatio bona in perpetuum perſeueraret. Binarius enim ad ternarium reductus fit vnitas, atque ſic bona quæque operatur, magno vtique myſterio, quod vnitas ad binarium deducta, ac facta dualitas, in ea perſiſtere non potuit, niſi denuo reduceretur ad vnitatem atque hoc pacto fieret ternarius & quod binarius ſiue materia (quæ cauſa exiſtit diuiſionis, ſiue diſtinctionis ſpecierum quæ ex luce diuina, ſupercæleſti aut cæleſti oriuntur, ſiue illatum participatione ſubſiſtunt) tandem aboleri atque exoleſcere debeat, quod ad malitiam vel deformitatem illius attinet, luce diuina in pleriſque permanente. Quapropter Iſaias, ait, Non occidet vltra Sol tuus ac luna tua non minuetur, quia erit tibi Domi-

navit cælos. Et quamvis hæc interpretatio nova forſan apparebit ſive paradoxa, attamen opificio diuino explicando ſcite optimeque conuenire videtur: in omni enim ſtructura materies imprimis neceſſaria, quæ cuiuis formæ ſiue figuræ ſubſternatur, atque hac commentatione compendioſa, clara, dilucidaque pleræque hæſitationes difficultatesque hactenus ventilatę agitatæque ab illis, qui in Hexameron ſcripſere vel commentati ſunt, rectius intelligi ac percipi poterũt, niſi enim imprimis per cælum intelligantur, aquæ ipſæ non videbuntur à Deo creatæ cum ſequatur in textu: Et ſpiritus Domini ferebatur ſupra aquas, Et diviſit aquas ab aquis, Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Id ipſum præbuit antiquis ac recentioribus Philoſophis impingẽdi in errores anſam, exiſtimantes abyſſum ſiue materiam primam ab ævo extitiſſe. Creata itaque (à ſummo ac infinitæ potentiæ opifice in vnitate trino) diuerſiſſimæ indolis atque naturæ, materia, vt myſterio magno, quæ triplex inſuper eſſe comperitur, terra videlicet craſſiſſima, aqua inferiori craſſa minus, ſuperioriq; aqua cæleſti ſubtili aërea, dixit Deꝰ fiat lux, qua luce pulcherrima introducta, data fuit, atque impreſſa forma ſiue ſpecies rebus in vniuerſum cunctis, quæ itidem triplex fuit, nẽpe motu, calore, ſplendoreque, atque in motu rurſum potentia ſiue energia, in calore vita, in ſplendore denique forma ſiue pulchritudo refulſit. Quapropter lux in vniverſo hoc inferiori, ſublunariq; mundo communiſſimæ formæ rationem obtinuiſſe videtur. Quæ deformis materiei, obſcuriſſimæq; turpitudinem tegeret tenebraſque eiuſdem diſcutere poſſet. Vnde corpora quæ luce magis abundant, cæteris formoſiora perfectioraque eſſe comperiuntur. Haud temere igitur lucem pulchritudinem ipſam, inquit, Leo Hebræus, ſolem aut pulchritudinis fontem ac principem, Lunam vero ac ſydera eiuſdem digniores ſatellites atque miniſtros appellaſſe videmur, lux enim totum corporeum hunc mundum formoſiſſimum, iucundiſſimum fœcundiſſimumq́, reddere notiſſimum eſt, quæ tamen diuerſis formis neceſſario fieri videtur, ob materiæ varietatem infinitam. Quod autem lux iſta ac imprimis ſolaris cauſa ſit formarum omnium, videre eſt in ſpeculo corporeque polito, aut etiam aqua, in quibus ſpecies rerum ſubito, imo in inſtanti pingit effingitque perfectiſſimè, & licet vniformis appareat, colores attamen in prædictis, ſpecies, atque, ingenia excitat diuerſiſſima, proinde mare infinitas in ſe continet formas, monſtraque ob materiæ turpitudinem quæ luci non vſque obſequitur, imò in pleriſque eidem obaudit recalcitratque. Convictis itaque hiſce duobus, luce videlicet atque materia & imprimis aqua, productę fuere (diuina aſſiſtente inenarrabili potentia) herbę piſces, volatilia, iumentaque omnis generis. poſtremo autem hominem ex hiſce cunctis plaſmavit Deus, idque limus terræ ſignificare videtur

ſive

ſive matrix vniverſi in quo & ex quo corpus eiuſdem finxit, ac fabrefecit numen illud ſupremum, inſpirando illi tandem animam viuētem, hoc eſt, immortalem, quapropter hominem etenim vniverſum iſtuc condidiſſe videtur: vt quæ ſpiritualia in Deo eſſent vnita inviſibiliaque in Adamo corporalia fierent, ſeparata, viſibiliaque; atque tum plaſmati ſuo benedixit Deus, Creſcite, inquiens, & multiplicamini & replete terram, & ſubiicite eam, idcirco Adamum androgynum effeciſſe palam eſt. Prædicta enim verba protulit Deus priuſquam Evam efformaſſet, ac veluti ab ipſo Adamo eandem ſeparaſſet. Ideoque fecit ipſum marem & fœminam vnà vt fœcundiſſimus eſſet potentia, quemadmodum Deus ipſe fœcundiſſimus actu eſt, imò vbertas ipſa. Quapropter ſequitur Deum ſoporē immiſiſſe Adamo atque ex coſta eiuſdem formaſſe Evam, verum cum ante totus fuiſſet divinus in vnitate illa, atque in paradyſo, id eſt, interiori mundo contemplationibus divinis deditus, illis ipſis poſtmodum neglectis, ad humanos affectus videlicet ſuperbiam, avaritiam atq; luxuriam deflexiſſe videtur, à muliere ac dæmone deceptus, velut pravis concupiſcentiis irretitus in innocentia, voluntateque diuina haudquaquam perſeuerant, ideoq; interiori mundo excedens in exteriorem nempe laborum, anxietatum, atque miſeriarum omnis generis Labyrinthum incidiſſe fertur. Qui enim ſpiritualium pulchritudinū amabiliſſimo cōſortio caret, omnino cognitione participatione; eorundē ſuauiſſima expers erit. Quare, inquit, Propheta Regius, Non priuauit bonis eos, qui ambulāt in innocentia, Domine virtutum, beatus homo qui ſperat in te, id eſt, perſiſtit in diuina voluntate tua.

Cognouit itaque Adam vxorem ſuam, generauitque primo (vt delictum eius merebatur) Cain virum malicioſum, ratione materiæ cuius indole atque natura potiſſimum imbutus fuit, ſecundò autem Abelem ſuſcitauit, cuius nomenclatura nihil denotat, ſiue materiam indicio prægnanti quod materiæ malignitas tandem finiri deberet, ideoque ipſi Abeli exitium imminebat. Tertius autem Adami filius Sedt nominatus, quaſi dicas, poſuit. Eo quod ipſius generatio bona in perpetuum perſeueraret. Binarius enim ad ternarium reductus fit vnitas, atque ſic bona quæque operatur, magno vtique myſterio, quod vnitas ad binarium deducta, ac facta dualitas, in ea perſiſtere non potuit, niſi denuo reduceretur ad vnitatem atque hoc pacto fieret ternarius & quod binarius ſiue materia (quæ cauſa exiſtit diuiſionis, ſiue diſtinctionis ſpecierum quæ ex luce diuina, ſupercæleſti aut cæleſti oriuntur, ſiue illarum participatione ſubſiſtunt) tandem aboleri atque exoleſcere debeat, quod ad malitiam vel deformitatem illius attinet, luce diuina in pleriſque permanente. Quapropter Iſaias, ait, Non occidet vltra Sol tuus ac luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus

nus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam, & complebuntur dies luctus tui, lucem enim ſolis ac lunæ, mundi huius concomitantur vſque vmbræ, quæ luctus, deſolationis atque turpitudinis pleniſſimæ ſunt, proinde Dei opt. max. beneficio factum, vt noctu omnes ſenſus ſenſuumque functiones ſopiantur & obdormiſcant. Ex prædictis itaque patet veritas diuinæ Philoſophiæ, quã Moyſes imprimis nobis tradidit, cui cõtigit non tm̃ cũ Deo loqui, verũ etiam facie ad faciem ipſum intueri. Si itaq; Ariſtot. cęteriq; Philoſophi illius ſenſus occultos ruminare eruereq; ſtuduiſſent ipſiuſq; doctrinæ diuiniſſimæ adhæſiſſent, non tã turpiter ac multipliciter in plerisq; hallucinati fuiſſent, idcirco multa de materia prima ac forma loquuti, vera attamẽ vtriusq; cognitione caruerũt, ac inter cætera quędã abſona, atq; à diuinitate plane aliena ſtatuerũt, materiam nempe primã ſiue Chaos ipſi Deo coæternũ imò ipſius coniugẽ fore, quę totum hoc vniuerſum velut vtriuſq; ſobolẽ ipſi peperiſſet, nõ perpẽdentes virtutes virtutũque formas, ac pulchritudines oẽs ſpirituales eſſe, oẽm autẽ turpitudinẽ atq; defectũ à materia procedere. Quãobrem cũ Deus ſit ſpirit⁹ ac fons virtutũ ac pulchritudinũ omnium nullũ ipſi cũ materia cõmercium erit. Verũ vt ſubiecto in reb⁹ effigiandis vtitur illa vt luto figul⁹. Recti⁹ autẽ Theologi ſecretiores ſapientiam patrẽ, pulchritudinẽ autem matrẽ vniuerſum iſtud edidiſſe prodiderũt, allegorice intercedẽte videlicet amore velut copula. In corroborationẽ autem prædictorũ lubet hic ſubiungere ea quibus Ariſtoteles laborauerit mundi æternitatẽ aſtruere, aduerſus veriſſima prædicti Vatis documẽta, videlicet mundum hunc viſibilẽ originẽ agnoſcere, atq; à ſempiterno numine in tẽpore productũ fuiſſe docente nos id ipſum Dauide, inquiens, Dñe refugium tu fact⁹ es nobis à generatione in generationem. Qm̃ priusquam montes fierẽt, & formaretur terra & orbis à ſeculo vſq; in ſeculũ. Tu es Deus, nõ auertes hominẽ in humilitatẽ, hoc eſt, ſtupiditatẽ animi talẽ vt id ipſum nõ ſentiat & confiteatur. Itidẽ Caluinus quomodo Chriſtus Deus noſter vbiq; ſit neq; credere neq; cõcipere potuit, nõ magis quã Ariſtot. (cui imprimis fuit addicẽs) totius vniverſi huius productionẽ, qua de re etiã regius ꝓpheta, non hęſitavit dicẽs: Dñs in tẽplo ſancto ei⁹, Dñs in cęlo ſedet eius, Et Chriſtus quãvis in cęlos aſcẽſurus eſſet, attamẽ dixit diſcipulis: Ecce ego vobiſcũ ſum omnib⁹ diebus vſq; ad cõſummationẽ ſeculi. Quinque itaque res in mundum invectas ea natura pręditas eſſe voluit prædictus Philoſophus, vt ipſis vel ortas, vnquam interituras repugnare prorſus videatur. Primam videlicet materiam: continuam rerum generationem & corruptionem: cælum: motum & imprimis circularem: ac tempus. Quomodo autem prædicta elidantur, ac ſubuertantur. Et quæ alioquin adamantina, hoc eſt, inacceſſa atque inexpugnabilia quibuſdam

Digitized by Google

buſdam apparuerint, vice verſa argillacea reddantur, oſtendere conabimur. Itaque penes Deum eſſe, poſſe, & velle infinita eſſe dicimus, alias non eſſet Deus. Idcirco quomodo ea nihilo quicquam, imò vniuerſam hanc mundi machinam in lucem dederit fabrefeceritque, humanum ingenium non adſequitur, id ipſi ſoli Deo peruium, ac factu procliue nemini dubium fieri debet, qui eius admirando mentis oculo imprimis, intuetur opera; cogitationum inſuper eiuſdem ſecretiſſimarũ quis vnquam conſcius fuit; quem etiam mortalium in conſilium aſciuit præter ſapientiam atque potentiam ſui ipſius propriam, quæ nempe cogitationes diuinæ tam ſunt efficaces, vt quidquid cogitat ac vult ipſe Deus ſubito ſit, aut ſucceſſiue fiat, cum ſapientiæ atque potentiæ diuinæ non ſit meta neque terminus, eſt enim cauſa cauſarum omnium ſuprema, quod ſi concedas, vt concedendum eſt dubio procul, niſi numen illud ſupremum è medio tollas atque ſic collabantur cuncta, cum nulla res à ſe ipſa ſit, neque in ea eſſentia per ſe perſeuerare poſſit. Sequitur Deum ſolum hæc omnia ex nihilo producere potuiſſe. Si quid enim reperiretur Deo prius, ſiue eundem anteceſſiſſet, & imprimis materia prima, generatio, corruptio, cælum, motus circularis, tempus ab Ariſtotele aſſignata vt perpetua, ea neceſſaria numinum diuinorum loco æſtimanda forent, atque ſic Principia plura, cauſæque cauſarum plures ſupereſſent, quod falſum eſſe conuincitur, quum cauſa cauſarum omnium ſit ſimpliciſſima, ac inſtar lucis vnica, ne ob diuerſitatem impediatur effectus earundem. Adhæc nemo adſequi poteſt alicuius rei initium primum, niſi ſit cauſa ipſa prima, exempli gratia, quomodo ex ovo prodeat pullus, niſi qui ovi Principium nouerit ac dederit primum, quod neutiquã gallina erit, nam & ipſa initium habuit, quidquid enim originem agnoſcit non poterit eſſe cauſa prima, ille autem ex nihilo nouit proferre qui ovo Principium dedit, cæteriſque rebus cunctis vt ſint. Quæmadmodum generationes, quæ ante centum annorum decurſum non exſtiterunt, intra annos centum extant, quæ denuo elapſo ſeculo illo minimè extabunt, in eo vtique vt in cæteris omnibus ſuperat Deus hominem imò angelicas poteſtates omnes, nominans ea quæ non ſunt, velut ſint, & quæ ſunt tanquam non ſint, Soli itaque potentiæ diuinæ proprium erit integrumque ex nihilo quippiam producendi miraculoſe, hoc eſt, abſque medio, quod naturæ, hominiq; modis omnibus negatum, imò ne concipere quidem poteſt homo, quo pacto id fiat, ob id diuinus Citharoedus, dicite, inquit, Deo quam terribilia ſunt opera tua, in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui, vt Ariſtoteles, Auenthois & illorum ſequaces, quorum multi (proh dolor) reperti fuere, negantes tibi ſupremo numini tantum virium ſupereſſe admirabiliſſimarum, idcirco &

te negabunt, qui attamen ex factis tuis facile agnoſceris eſſe omnipotens. Et ſi vni potẽtia hæc negata fuerit, quo pacto plurib⁹ adſcribetur cum virtus vnita maior ſit ſe diſparſa, perſpicitur enim ſol vnitus totum vniuerſum iſtud illuſtrare poſſe quod infinitis ſyderibus negatum eſt. Quamobrem prouocat tales prædictus Propheta ad ſpectaculum rerum omnium creatarum. Venite, ait, & videte opera Domini, terribilis in conſiliis ſupra filios hominum. Dominatur enim in virtute ſua æternum. Qui conuertit mare in aridam, fulgura in pluuiam fecit, hoc eſt, ignem in aquam conuertit. Et è conuerſo ipſe vt affirmat Iob ſolus eſt & nemo auertere poteſt cogitationem eius & anima eius quodcunque voluerit fecit. Idcirco diuinus Cytharœdus. Exaltari Domine, inquit, in virtute tua, cantabimus & pſallemus virtutes tuas: Quia magnus Dominus & laudabilis nimis & magnitudinis eius non eſt finis Ariſtoteles autem licet ſcripta Moyſis legerit, de creatione vniuerſi veriſſima, attamen præ ſumma arrogantia eiſdem fidem adhibere noluit. Sed Plato præceptor eiuſdẽ, Deum, materiam, & formam Principia rerũ omnium eſſe credidit Moyſemq; in pluribus ſequutus eſt.

Neque diſtinxiſſe videtur Ariſtoteles inter res ab optimo opifice productas, quaſdam nimirum interitui eſſe obnoxias, vtpote quas ex nihilo creauerat ipſe, quaſdam vero æternas, quas in ſe ipſo & ex ſe ipſo producit abſque detrimento aut imminutione ſubſtantiæ ſuæ, angelos videlicet & quas orbibus cæleſtibus præpoſuit intelligentias, genuſque humanum, cuius etiam gratia mundum hunc interiorem atque exteriorem formauit, perpetuitatique conſecrauit. Quapropter præfatus Vates, ait, Lætamini iuſti in Domino, & confitemini memoriæ ſanctificationis, eius correxit orbem terræ qui non commouebitur. Cætera autem cuncta, etiamnum cæli, materia prima, lux, ſiue forma rerũ communiſſimarum primo die facta, & quæ illa ipſa conſequuntur vtpote generatio, corruptio, motus atque tempus immobilitati æternitatique tandem ceſſura, vt quæ ex nihilo creata, in nihilum redigẽtur. Quare idem Vates, ad nihilum deuenient, inquit, ſicut aqua decurrens. Quod etiam lux eſt in lucerna, vt vbi illa exempta fuerit, lucerna remanet tenebroſa, hoc erunt cæli, orbeſque cæleſtes reſpectu intelligentiarum, quibus illi implentur atque illuminantur, illis ipſis etenim recedentibus exoleſcent illi proinde quæcunque ex materia prima luceque vt forma per generationem, motum, atque temporis effluxum continuo naſcũtur denuo interire videmus, eadem enim eſt ratio partis, quæ totius, atque hoc modo naſutus ille miſerumque Dei plaſma (& qui ſenſibus, ſenſuumque illecebris tantum tribuerit, vt à muliebri ſexu, vt fertur, ſeſe ſubiugari permiſerit) cum ſua mundi æternitate à rebus fluxis, alterationi interituique ſubiectis, deſumpta corruiſſe videbitur. Inde

patet

Digitized by Google

patet deſipere, inquit Leo Hæbræus, Peripateticos cum ad intentionem ſuam propoſitum, atque finem diuinæ ſapientiæ inueſtigandum ſeſe vnquam peruenturos autumant: in cuius rei confirmationem, grauiſſimum illud ipſius Prophetæ teſtimonium, Dei perſonam gerentis adduci poteſt, Semitę meæ meæque cogitationes multo magis quam cælum terras ſupereminent veſtras.

Addit vir quidam doctiſſimus, ſicut, inquit, videmus eſſe longe magis rationi conſentaneum, vt prima potentia Princepsque cauſa ſit libera & per ſe potens, quam vt ſit agere coacta & non niſi cum alio poſſit ſua potentia frui, ſic eſt opinio imò veritas Platonis & eorum qui dant Principium mundo, multo præſtantior opinione ipſius diſcipuli Ariſtotelis, per quem reuera orbis fere totus in impietatem abiit. Vult enim Plato, Deum vti eſt, eſſe liberrimum, qui nihil agat coactus & fœliciſſimum, qui nullo ſubiecto egeat, in hoc inferiori mundo, in quod ſuum actum purum exerceat: Contrà Ariſtoteles & eius alumni volunt vt coactus ſit ab æterno in materiam primam egiſſe, & non potuiſſe ſuum actum purũ exercuiſſe, niſi adeſſet neceſſario ipſi acturo materia prima & quę ex ipſa naſcuntur Sed reuera niſi impietate laboraſſet Ariſtoteles fugiſſetque ne vnquam de ſubſtantiis ſeparatis ageret idem plane cum præceptore dixiſſet, quare ab hac ſententia, tanquam ab extrema peſte mundi fugiendum eſt, nempe quod Deus & natura communiter non agant niſi in materia diſpoſita, non tantum itaque viro bono eſt fugiendum ab impia iſta opinione, ſed contendendum illi eſt vt maxime amando quærendoque, quod nouit in cauſis præſtantiſſimum adhibeat rebus omnibus & maximè miracula & extra naturæ conſuetudinem factis animum, vt omnia Deo authore fieri certiſſime credat.

Ab æterno itaque Deus mundum æternum condidit, ſed in ea ſpecie ſiue idea, in qua reuera futurus erat ęternus ac immortalis. Ideoque angelorum ſiue cæleſtium ſpirituum hominumque genus æternum eſſe, ſed initium accepiſſe diximus, ratio erit: ſi enim abſolute in vnitate vnaquæque res ab ævo extitiſſet, non angeli neque homines, verum Deo cœterni ipſique diuino numini minime ceſſiſſent, imò pares extitiſſent. Quapropter autem diſtulerit Deus cum hominum, tum angelorum formationem, cum ab æterno in potentia ipſius fuerint prinſquam in actum deducentur ſeparataque illa infinita potentia actu appareret in omnibus creatis, humani ingenij non eſt idipſum aſſequi poſſe, quamdiu corporis hoc carcere detentum caligineque materiæ, huius obnubilatum fuerit, quamvis diuinitatis radij in intellectu hominis, velut ſolis in ſpeculo externo congregati aut diſperſi, magis in vno quã in alio refulgere conſpiciuntur. Quamobrem

obrem Deus adoperiens theſauros potentiæ, ſapientiæ, atque pulchritudinis ſuæ infinitos, produxit ſupercæleſtes cæleſteſque ſpiritus; cælos atque hæc ſublunaria inferiora cuncta, poſtremo autem hominem qui vt primus in intentione fuit atque potentia, ita vltimus actu extitit, atque hoc modo deſcendendo primum ſemicirculum abſoluit omnipotens, alterum vero ſemicirculum perficit aſcendẽdo reducendoque vniuerſa ac imprimis hominem lapſum atque iniuſtum per hominem iuſtum immunemque à peccato videlicet Ieſum Chriſtum ad ſe. Vnde Propheta exclamat: Quis dabit mihi pennas vt columbæ, videlicet: cogitationes, contemplationeſq; immaculatas ac ſimplices, & volabo & requieſcam? quis niſi pater cæleſtis, Quare, inquit, Chriſtus, nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit eum, & tum videlicet, cum perfecerit integrum circulum & erit Deus omnia in omnibus vt ſemper fuit. Atque tunc intelligetur Chriſtus Ieſus reſtituiſſe regnum Deo Patri, quapropter, inquit, diuinus Vates, dixit Dominus Domino meo ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, hoc eſt, inobedientiam atq; iniquitatem, ſcabellum pedum tuorum. Idcirco idẽ deficient, ait, peccatores à terra, & iniqui, ita vt non ſint. Iuſtus autem, videlicet Chriſtus, vt palma florebit, ſicut Cedrus Libani multiplicabitur, nempe, in membris ſuis, plantati enim in domo Domini, hoc eſt, in Chriſto, in atriis domus Dei noſtri florebunt in perpetuum, propterea alio loco ſic habetur, diſpoſui teſtamentum electis meis, iuravi Dauid ſeruo meo vſque in æternum, præparabo ſemen tuum, & ædificabo in generatione & generationem ſedem tuam. Ac iterum: da inquit, imperium puero tuo, hoc eſt, Chriſto, & ſaluum fac filium ancillæ tuæ, id eſt, hominem, atque ſic Pater, Filius & Spiritus Sanctus regnabunt in æternum.

CAPVT VIII.

ET vt ad elementum ignis (quod lucis, de qua egimus, proles eſt, quodque Romanæ genti, Perſarumq; populo, ſummo in honore veneratione que olim extitit, numiniſque vice cultum) revertamur. Hic inquam ignis regi in publicum prodeunti incedentique perpetuò præferebatur: Romanis autem virginibus Veſtalibus, ſub vitæ exterminio, vel ſaltem flagrorum afflictus pœna, ne reſtingueretur traditus fuit, vſque aſſervandus; qui quam è cælo ſeu radiis ſolaribus coadunatis euocatus eſſet, per ſpeculum videlicet coni figura, aut vt alij volunt, tabulis felicis materia terebratis, donec terebri motu accenſæ, aſſulæ in ſubiectum æneum cribrum deciderent, quas in templum deferebant; non enim ab igne alio hunc ignem ſacrum

accen

Digitized by Google

accendi fas erat, ac proinde nefas putabatur illum ipſum emori. Iſraëlitis verò de cælo decidens, ligna victimæ ſiue hoſtiæ ſubiecta corripiebat incendebatque, qui cæleſtis ignis itidem ab illis anxiè ſoliciteque, ne deficeret, cuſtodiebatur; ſine quo ne Ægyptij modò, ſed ne Iudæi quidem vlla peragebant ſacrificia; quem illi, dum in Babyloniam captiui deducerentur, ſacerdotes acceptum de altari, in valle, vbi puteus altus & ſiccus, defoderunt; hunc cum Neomenias (reſtitutis imperio Xerxis Regis ciuitatis Hieruſalem mœniis) ſacris operaturus, non inueniſſet ſacerdotum, qui ignem, abſconderant, nepotes perſcrutari iuſſit: quem quum non inueniſſent, ſed pro eo aquam inſtar bituminis craſſam eruiſſent; qua oblata, quum Neemenias ſacrificia & ligna altari impoſita conſparſiſſet, cuncta ſubitò exarſerunt. Moyſes ea de re inſtituerat ne vnquam extinguerentur ſacræ candelabri lucernæ, diuinitus prætereà ignis in ſummo templi culmine viſus eſt, quamdiu ſacris bene vſi ſunt Hæbræi, quibus defecturis flammæ mors ſignum dedit.

In hoc autem cæteræ nationes Ethnicę toto (quod aiunt) cęlo errarunt, quod elementum ignis numinis vice colerent; Deus enim ſolus colendus venit, qui fons & origo luminis eſt & vitæ, prima atque ſuprema motionis perpetuę cauſa, ipſe immobilis perſiſtens. Apparuit etiam Deus Moyſi, rubi ardentis in ſpecie, populoque Hæbræo, noctu iter facienti in eremo; vt columna ignis, interdiu autem nubis candicantis in morem, illum præcedebat, duo rerum initia illis effigiando, cæliqúe eſſentiam, quæ ipſorum theologis ex aëre & igne conſtare dicitur; idemque à Propheta Dauide habemus, qui, ait: Quoniam apud te eſt fons vitæ, nempe aquarum viuentium, & in lumine tuo videbimus lumen. Item cap. 9. Leuitici habetur: Ingreſſi autem Moyſes & Aron in tabernaculum teſtimonij, ac deinde egreſſi benedixerunt populo, apparuitque gloria Domini omni populo, & ecce egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum & adipes, qui erant ſuper altare, quod cum vidiſſent turbæ, laudarunt Dominum, ruentes in facies ſuas. Similiter Num. 11. cap. habetur: Egreſſus ventus à Domino, arreptus trans mare coturnices in caſtra detulit populi Iſraëlitici. Item Danielis 7. cap. Aſpiciebam, inquit, donec throni poſiti ſunt, veſtimentum eius candidum quaſi nix, & capilli eius quaſi lana munda, throni eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accenſus, fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius, milia milium ſeruiebant illi & decies millies centena millia.

Vides vt Principia illa prima, vt antè per ignem & ventum egredientes à Domino, hîc per veſtimentum candidum ac lanam mundam, aërem ſiue aquam, per fluuium igneum, alterum elementum, videlicet ignis, exprimat; ex iſtis enim duobus omnis vita redundat, quibus etiam illa depoſita

F denuò

denuo noua reſumi redintegrarique debet. Quamobrem Chriſtus Saluator noſter, inquit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei. Omnis qui malè agit, odit lucem,& non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius; quia in Deo facta ſunt. Simonides Philoſophus dixit Deum inhabitare lucem inacceſſibilem, homini videlicet carnali, corpori ſuo velut ergaſtulo mancipato: quod quippe corpus, & quæ ab eo prodeunt vitia atque defectus, non ineptè aut inconuenienter fructibus arbori ſcientiæ boni ac mali protoplaſto vetitæ etiam comparari poterunt, per opera enim illa interit vita. Arbori autem vitæ totaliter intentis, hoc eſt diuinæ contemplationi, aut puriſſimis mentibus corporea hac mole exutis, cōſpiciendam ſeſe præbet diuina facies illa pulcherrima, mundiſſima, bonorumque omnium deſiderabilium redundantia pleniſſima. Atque tunc(vt,inquit,D. Paulus)omnes reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes in eandem imaginem transformamur, de claritate in claritatem, tanquam à ſpiritu Domini. Quamobrem orat diuinus Pſaltes Pſal. 79. Domine Deus virtutum, conuerte nos,& oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Item Pſalmo 20. Dabis, inquit, eum inbenedictionem in ſeculum ſeculi, lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Similiter Pſalmo 15. Notas feciſti mihi vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo;delectationes in dextera tua vſque infinem. Idem precatur Pſalmo 27, Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ, & Rege eos, & extolle illos vſque in æternum. Hoc eſt, quod dicit D. Paulus: De claritate in claritatem. Beatitudini enim proprium eſt, vt vſque magis ac magis exultēt, qui in ea ſunt: dilatatur enim ac eleuatur ſpiritus eorum, iubilando, vt ignis iunctus igni, ſplendori ſplendor, harmonia harmoniæ, vt maius vſque ac maius incrementum ſumat incendium illud diuinum.

Hinc luce clarius fit, ex continuo diuini numinis intuitu, beatorum animos vſque illuſtrari, perfici, viribus atque virtutibus omnibus imbui, innouari, confirmari, ſubleuari ineffabilique exultationum infinitate, gaudiorumque perfundi, quum vna dies in atriis Domini ſit ſuper millia dierum, videlicet temporalium, & mille anni ante oculos eius(vt,inquit,idem Vates) ſint tanquam dies heſterna quæ præteriit: nullum enim ibidem faſtidium obrepere, nullum externarum rerum deſiderium oboriri poterit, videlicet in illa abundātiſſima rerum omnium expetibilium affluentia. Hoc volens indicare diuinus Citharoedus Pſal. 30. Quam magna multitudo, ait, dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te! Quibus aſtipulatur D. Paulus hiſce verbis: Nec oculus vidit, nec auris audiuit, neque in cor hominis aſcendit, quæ præperauit Deus his, qui diligunt eum. Item Iſaias Propheta;

Digitized by Google

pheta: Nemo, inquit, abſque te videbit, quæ præparaſti amantibus te. Et hæc eſt, dicit Dominus, vita æterna, vt cognoſcāt te Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Idcirco concludere videtur prædictus Pſaltes: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Apertè inſinuare volens, nihil in hac lachrymarum valle indagari aut obtineri poſſe, quod mentem humanam (eo quod ſit diuinæ particula auræ) explere exatiareque queat, ne regna quidem, imò neque totius orbis imperia.

Quamobrem fertur de Alexandro Magno, quum videretur totum iam terrarum orbem ſibi ſubiugaſſe, eo minimè contentum; alium inquirendum ſubiugandumque ſibi propoſuiſſe. Verùm Philoſophus quiſpiam, vt eius effrenatæ cupiditati frenum iniiceret, ipſi perſuaſiſſe memoratur, innumeros extare mundos, quotque ſidera orbeſque cæleſtes in firmamento fulgerent, totidem quoque mundos inueniri: vnumquemque etiam orbem ſuos habere infinitos incolas, ſicut & iſte; huncque noſtrum, illorum habitatoribus, luminoſum radiantemque, velut aſtrum, apparere. Nulla etiam animi humani conſtitutio ſiue natura tam ſtabilis, ἀυταρκης, ſuarumque rerum, quas poſſidere videtur, vſque adeò contenta, quin perturbationum cupiditatumque procellis aliquibus non cieatur. Quamobrem ſeipſum ſolatur Propheta Regius dicens: Et quæ eſt nunc expectatio mea, nonne Dominus? & ſubſtantia mea apud te eſt. Item alio loco: Credo videre, inquit, bona Domini in terra viuentium. Ergo non hîc, quæ eſt terra morientium, vallis lachrymarū, lacus miſeriæ. Sed veſtigatione huius lucis paululum intermiſſa, ad quam inquirendam, mentis humanæ oculi pluſquam noctuarum ad iubar ſolare, caligant. Qui inſuper ſcrutator erit Maieſtatis diuinæ, obruetur à gloria: vt itaque vnde digreſſus ſum recurram; diuerſitas ignium, à ſummo opifice productorum, & à quibus rerum proprietates virtuteſque occulta dependet, & quæ velut à vita ſiue anima eorum profluere videntur, tam eſt copioſa, vt neque in calculum redigi, neque ab homine apprehendi aut definiri poſſit. Deus enim cum ſit potentiæ infinitæ, noſtroque intellectui incomprehenſibilis, innumeras etiam produxit ignium ſpecies atque virtutes, ſupercæleſtes, inquam, quæ ideæ à Platone nuncupatæ, cæleſtes, quæ ſidera incolunt, ſiue illis præſunt; terreſtreſque, quæ ſeminibus quibuſque ſuis conduntur. Si enim infinitæ ſunt ſpirituum ſupercæleſtium formæ; & vt, inquit, diuinus Pſaltes: Qui facis angelos tuos ſpiritus. Nempe aëreos ſiue aqueos, & miniſtros tuos ignem vrentem.

Infinita etiam, vt quidam exiſtimant, cæleſtium corporum erunt ſidera, quum ſolus Deus ea dinumerare queat, nominibuſque quæq; ſuis inſignire, id eſt, virtutibus peculiaribus vnumquodque eorum ad implere. Quod

ſiue luce creata, ipſis inſitus. Impreſſio autem triplex eſt, concupiſcibilis, iraſcibilis, atque phantaſtica ex ſanguine originem ducens, atque idcirco animal brutum actiones ſuas non euariat, verum vſque idem agit: vt felis murem ſectatur ad internecionem, canis leporem, vulpes gallinaceum genus, atque ſic in cæteris. quod euidens argumentum eſt, ex rationis diſcurſu, libertate arbitrij, aut conſulto, vt homo, nihil ipſa animantia agere, ſed ſolummodo (vt prædictum eſt) naturæ ductu hoc fieri. Homines etiam animales, & qui ſeſe totos terreſtrium rerum deſideriis atque aucupio manciparunt, prudentiores in his (teſtante ipſa veritate Chriſto) ſunt filiis lucis, Huiuſcemodi enim mortales in congerendis opibus, occupandis honoribus, propulſandis iniuriis, vitæq; incommodis, omne ſtudium conferunt, vt ipſis atque poſteritati eorum laxius, ſplendidius, atque ſecurius daretur vitam hanc momentaneam præſentem tranſigere; parum, inſtar brutorũ, ſoliciti de futura perenni. Verùm ſpiritus hominis, mens ipſa, talibus refragatur, quæ cum D. Paulo intonat: Si ſecundùm carnem vixeritis, moriemini. Sola itaque mens, ſolus intellectus homini ſupereſt, atque verum hominem conſtituit, qui à Deo illuſtratus, ipſum totum illuminare potis eſt. Quamobrem D. Ioannes de Chriſto teſtatur: Erat lux illa vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quum nihil ſit præterquam lux divina, nobis communicata, quæ nos erudire ac illuſtrare queat. Vt Plato verè dixerit, nihil hominis fore, præter animum eam ob rem ſcite vereque dixit ὀυκ ἔςιν ἀνθρωπος τώ ὀρώμενον, hoc eſt, non eſt homo, ſed quod vt videtur quaſi diceret ſpectri inſtar eſt, quod ſenſui ſe obſicit, verus homo interior in mente & ſpiritu eſt poſitus quique reuera per mentem & ſpiritum intueri poteſt, eſt enim mens prima & principalis hominis pars cuius ſedes, ſi vnquam in corpore eſt, illiuc adhæreat, circa occiput ſeu capitis partes poſteriores poſita eſt, imago igitur eius prior eſt & apud Deum notior, nobis autem ignotior, ſimilitudo autem contrà nobis expreſſior, à Deo autem remotior. Quamobrem nulla vera, ſarcta, tectaq; de rebus diuinis naturalibuſque (quas ſophiſtæ (ne quid durius dicam) à ſe mutuo ſeparant, quæ tamen ſeparari nullo modo poſſunt) ſcientia haberi conuincitur, præterquam illa, quæ ab arbore vitarum, à luce ſuprema ſeu opifice Deo, vt theologia, exordium ſumit, atque in illum deſinit; aut periculis factis, re ipſa de veritate conſtet, vt ſunt medendi ars vera ac probata, naturalis magia, Chemia, coſmographia, matheſis, arithmetica, aſtronomia, muſica, quæ inter artes cæteras principatum obtinent. Adhæc agricultura, artes mechanicæ in commodum atque vſum humanum repertæ: non quod Grammaticam, politiorem literaturam, Rethoricam, atq. Dialecticen, præterire aut ſuis præconiis defraudare contendam: ſunt enim iu-

ventutis

ventutis formandę aptiſſima inſtrumenta, modò purè ſobriè ac piè tradantur; in qua palæſtra mirum inmodum præcellunt omnes Reuerendi patres Societatis Ieſu, qui tam facili atque ingenioſa methodo aſſiduaque cura illam ita formant ac inſtituunt, vt poſtmodum ad omnes ſtatus, ad quævis munia, tam diuina quam ſecularia, ſubeunda futura ſit idonea. Ob id Socrates ad Demonicum, inquit: Non noui certè cui rei, quiſquis mentis compos eſt, maiorem operam impendere debeat, quam vt filium ſuum optimum reddat illique præceptorem pietate, eruditione, feſtiua morum vrbanitate ſpectatum, qui filio exemplo eſſe poſſit, maiori ſtudio ſeligat, quam aurum & argentum, ac gemmas, in metallorum ſcaptenſulis inquirit & eruit.

Verùm vt vnde digreſſus ſum reuertar: Cauſas rerum indagare velle, cum à Deo dependeant primò, ſecundò ab intelligētiis orbium cæleſtium motricibus, tertiò ab aſtris, homini eſt imperuium, minimèque conceſſum: quibus autem viribus polleant: experiri à Deo nobis in vſum noſtrum permiſſum. Cui enim infinita ſiderum lumina atque ſplendores, eorumque luminis influxus diuerſarum virtutum penè innumerabilium cogniti eſſe queant? imò ideæ exemplariaque æterna rerum inferiorum, à quibus vnumquodque compoſitum recipit eſſentiam ac vnitatem, imprimis ab ipſo Deo vno vitam atque formam; quum lux diuina, intelligentiarum, orbiumque cæleſtium hæc omnia operentur ac præſtent nutu Dei, abſque ſui detrimento, aut imminutione virium ſuarum, etiam in infinitum: Dei enim infinita eſt bonitas, incircumſcripta ſapientia potentiaque indeterminata: prædicta autem recipiunt illas, ſecundum gradus ac terminos, in ſemina terrena transfuſos, quas metas tranſcendere illis minimè datur: atque hoc eſt pondus, illa eſt menſura, atque hic numerus, in quorum proportione cuncta dicuntur à Deo producta fabrefactaque.

In vnitate itaque, puncto, atque centro, quæ tria ſunt Principia numeri, menſuræ, atq; ponderis, (quamvis etiam nihil eorum ſint) cuncta creata ſunt, & cum nihil videantur nobis, ſunt tamen apud Deum vel in Deo omnia; & idcirco dicitur Deus ex nihilo creaſſe cuncta in principio, quod eſt myſterium magnum, videlicet ſacroſancta Trinitas, ipſaque ſapientia: centro enim cuncta ſuſtinet, puncto adimplet, vnitate denique perficit. In puncto omnis lux ſeſe dilatat ac retrahit modo infinito, in centro vis atque potentia indefinita, in vnitate vita perpetua. Virtus enim vnita efficaciſſima, quanto magis illa, quæ ex abyſſo infinita procedit & quamvis vnitas nō ſit numerus, ex ea tamē eſſentia rerum innumerabilium velut è fontis ſcaturigine fluit; punctum non ſit quantitas, attamen immenſitatem magnitudinum producit; centrum ponderis ſit expers, veruntamen poten-

tiam

Digitized by Google

tiam fortitudinem, confirmationem ac ſtabilitatem rebus vniuerſis addit in infinitum. Principium etiam dicitur non vt initium primum, ſed quod ante ipſum nihil extiterit: Et quod per Principium intelligatur diuiniſſima Trinitas & vnitas ſimpliciſſima, explicat D. Ioannes, dicens: In principio erat verbum, ac verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum; omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, ter etenim repetit verſum: Per quod omnia facta ſunt. Et vt ad penſum reuertar. Eſt etiam ignis ſiue lux coacta denſataque in viſceribus terræ, eſt cæleſtis in aſtris; & potiſſimũ in Sole, eſt angelicus, intellectualis, atque diuinus.

Verum quum hæc ipſa humanum captum, vt prædictum eſt, ſuperent; de calore deinceps naturali, artificialique dicto ſiue terreno ſermo nobis erit. Cæleſtis itaque ſiue naturalis ignis eſt, qui à Sole potius, quam à peculiari quadam ſphæra ſua, deorſum multipliciter ac indeſinenter effunditur, regionem ſublunarem globumque hunc terreſtrem imprimis colluſtrando, calefaciendo, viuificandoque: virtutem rebus cunctis vnà cum ſiderum influxu (inſtar aquæ ſeu roris cæleſtis, pro cuiusque rei inferioris captu ac merito) infundendo impartiendoque. Inde Poëta cecinit:

Principio cælum ac terras, camposq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ, Titaneaq; aſtra
Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum pecudumq; genus, vitæq; volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo
Seminibus, &c.

Quamobrem, inquit, Ioannes Langius: Accipiſne, inquit, modò, à diuina mente, primo omnium rerum principio & opifice, animam mundi ſuis ideis decoratam emanare, & ab ea ſtellarum ſiderumque intelligentias procreari, quarum virtutes per ætherium ſpiritum ac calorem, velut virtus Magnetis ferro, ſeminibusque & animantibus illabuntur, quorum adminiculo natura ſiue anima hæc cuncta effingit, vt dicatur ψύχωσις τῶν ὅλων, id eſt, animatio vniuerſorum niſi naturæ indiſpoſitio inhabilitasuè obſtiterit, tum monſtra producuntur?

Proinde Poëta, qui & Philoſophus Platonicæ academiæ extitit, animã mũdi igneam eſſe ſtatuit, ſpiritumque eius vehiculum aëreum. Iſtius ignis meminit prędictus Hermes Triſmegiſtus, dicens: Pater omnis theleſmi, id eſt, perfectionis, eſt hic, videlicet Sol. Item Alphidius Philoſophus: Non eſt, inquit, agens in mundo, niſi calor; calore namque ceſſante, ceſſat omnis motus, conſequenterque omnis actio. Quid aliud voluit indicaſſe, quam

ſpiritum

ſpiritum atque calorem illum internum, viuificum, lucidum, excitantem: imò vniuſcuiuſque corporis organa, è rudi ſemine, ovo, materieque corruptibili fabrefacientem, qui dum liber eſt lucet, rebus autem coniunctus operatur in eis. Hunc igitur ignem ſolarem concomitantur vniuerſæ ignium ſpecies, virtutes, ac proprietates, tam cæleſtes ſiderum, quam terrenæ ſeminum, in rerum omnium naturalium productionem ſubſeruientes, atque à Deo ariſtotechne ad hoc deſtinatæ. Idcirco ab ipſo in ſacris literis procedere dicuntur ignis videlicet & ventus, id eſt, aër, vt antè oſtendimus, quod abſque illis nihil gignatur. Verùm Luna, quod infimus ſit planetarum, vt matrix concipere fertur virtutes aſtrorum omnium, rebùſque inferioribus deinceps impartiri. Et quia nocti inſeruiunt tam Luna quam reliqua ſidera, idcirco etiam vires ſuas, quas poſſident infinitas, noctu potiſſimum influere, rebuſque inferioribus addere conſentaneum; frigore etenim ſubtiles ſpiritus concreſcunt, adhærent, ſubſiduntque.

Prædicta Luna vniuerſas ſiderum vires, ſuo vniformi complexu atque potentia, gignendis rebus cunctis & potiſſimum earum ſeminibus infert inſeritque, vt præfatum, pro cuiuſque ſeminis natura, indole, & capacitate; quæ etiam eadem vi ac poteſtate, eaſdem (quas prius ad ſe pertraxit) vires ac proprietates, ſemina videlicet ſpiritualia, vitaſque ſeminibus terræ commiſſis adiungit illam ipſam omnis generis frugum animantiumque feraciſſimam reddendo: ſimilique modo ſe habet in maris profundiſſimo ſinu fluminumque, infinitam multitudinem cuiuſvis formæ aquatilium inibi procreando, aut eorum ſemina promouendo, vt in aëre volatilium: in terræ non tantum ſuperficie, verum etiam in interraneis eiuſdem viſceribus lapidum, metallorum, imò animantium ſpecies excitando condendoque; Solis imprimis viuifico calore adiuta, ſine cuius ſubſidio nihil horum in rerum natura parit aut præſtat, vt nec fœmina abſque viro. Et quum ille, qui hiſce inſtrumentis viuentibus vtitur, æternus ſit ac infinitus actu ſolus, perpetuo etiam continuoque ductu, à creatione mundi, etiamnum tot annorum myriadibus perſeuerant tam cælorum influxus, quam hæc ſemina, reſque inde natæ, vt non renatæ toties verum hucuſque pertinuiſſe videantur.

Quamobrem Ioannes Langius Lembergus medicus hæc non minùs diſertè quàm verè in medium adfert: Has certè temporum & partium anni mutationes, ad morborum cognitionem & curam, ac de his prognoſtica, operæpretium eſt medicum obſervare, quas ſolet Luna ac reliqua ſidera, non ob diverſos illos Lunæ imaginarios angulos, aſpectus, & configurationes, ſed ob ſigniferi circuli obliquitatem, qua ratione nobis appropinquãt, vel à nobis recedunt, & radiorum diverſas in ſublunaribus rebus & locis re-

G fractio-

Digitized by Google

tractiones, ſuo illo cæleſti & vivifico vniformis ſubſtantiæ calore producunt, hactenus ille. Altera caloris ſpecies nobis familiaris & maximè cognita eſt, quæ artificialis dicitur, eò fortè quòd cùm emoritur per artificium ſuſcitatur, tam è cælo, quàm cote & ferro elicitus, tum quòd omnibus penè artibus inſerviat, rebus autem naturalibus amplius non ſit permiſcibilis, neque generationi (vt in exceſſu ſuo eſt) aptus, qui niſi cohibeatur, in vniverſum cuncta devaſtare queat. Hic à Poëtis fingitur Iovis, id eſt, caloris temperati, ac Iunonis, id eſt, aëris filius atque ab cælo in terram lapſum claudicare, nunc enim exurgit, nunc deprimitur, nunc augetur & diminuitur, naturalis autem calor cęleſtis vſque æqualis eſt, mitis atque ſuavis proinde generat fovet & alit, Ille vero ex materia lignea, bituminoſa, pingui, gigni atque ali aptus natus eſt: calorem enim ſolarem illa cum humore lunari copioſiſſimè combibit, vt penè nil aliud ſit quàm ignis potentia, non autem actu, ſed quæ celerrime in actum prorumpat, ac inter cætera, ſubſtantia ſulphuris, halinitri, & naphtæ.

Eſt itaque ignis calor in ſe vnitus, multiplicatus in materia, qui facillimè de potentia in actum corripitur: Quem idcirco Poëtæ fabulantur Prometheum è cælo evocaſſe, quòd eius vſum mortalibus perneceſſarium edocuerit: citra enim illum ignem neque commodè neque ſplendidè imò ne viveretur quidem. Huius enim beneficio pleræque artes cunctaque opificia reperta fuêre, in quibus ars Chemica atque medendi vera principem locum obtinent, vniverſa inſuper naturę (mediante analyſi ac ſyntheſi) pãdens myſteria arcanaque: homogenea ab heterogeneis; purum ab impuro; humanæ naturæ grata ac conducentia ab eidem nocivis, vitale & actionis particeps à fæce terreſtri emortuaque, ſegregando: terram virginem cãdidam atque ſplendentem, ſpiritum reconditum, animamque rerum ſummopere actricem, in lucem educendo: in quibus ſimplicium ſales, per ignem & aquam extracti, & qui ad naturam auri quàm proximè accedere deprehenduntur, quum puriſſimæ ſint ſubſtantiæ, Vulcano, inſtar auri, nõ tantùm reſiſtentes, verùm etiam viribus ac efficacia cum auro decertantes; & quo efficaciora erunt ſimplicia, eo validiores erũt effectus eorundem inde promanantes. Quorum videlicet ſalium vſus non ſolùm in medicina, verùm etiam in obſoniis cibiſque quotidianis ad valetudinis conſervationem erit convenientiſſimus. Quandoquidem vniuſcuiuſque rei ſal in igne velut alter Phœnix oritur, vires ſui corporis vnde elicitur geminatas ſibi adſciſcens, vitales nempe ac mundas defæcataſque.

Hinc etiam Philoſophi dixiſſe videntur, rebus omnibus ſubeſſe aurum, ipſumque paſſim inueniri, hoc eſt, puriſſimas ſinceriſſimaſque ſubſtantias, ad ipſius auri exemplar, è re qualibet, etiam in oculis hominum vili atque deſpecta,

Digitized by Google

deſpecta, imò è ſimplici terra per ignem & aquam (quæ prima ſunt rerum omnium Principia) ſeparatas defæcatasque, quæ in remedium optimum præſentaneumque vnicuique hominum, abſque noxa atque tædio, ſint futuræ. Quod aurum voluerunt à nobis elici, illuc omnes neruos intendi, omnem intellectus noſtri aciem dirigi, vt vnicuique morbo ſimplex, peculiare, appropriatumque à natura, vt antidotum eius adinueniatur atque ex illo aurum, id eſt, ſinceriſſima viuaciſſimaque eliciatur eſſentia, nempe Mercurij, ſulphuris, & ſalis, hoc eſt, liquoris, olei, atque balſami, quibus ſeparatim aut coniunctim (compoſito etiam ex eiſdem lapide præcioſo) vti licebit, qui vnicuique corporis humani particulæ, aut in vniuerſum omnibus non tantum non aduerſetur, (vt medici rationales ſtatuunt, videlicet contrariis contraria curari) verum ægritudini, cuiusque membri humanæ fabricæ, eliciendæ optimè conueniat, atq; ab ægre habenti non nauſeabundo ſed hilari animo excipiatur.

Et quod herbæ cæteraque ſimplicia ſingulis membris ſint conſecrata, nouiſſe debent illi, qui rei medicæ non illotis manibus ſeſe immiſcet, atque anatomiam non tantum Microcoſmi, verum etiam ipſius megacoſmi perſpectam habere debent. Idcirco Theophraſtus, inquit: Quamuis antiqui ſcriptores vires herbarũ multifariam deſcribant, hoc ipſum tã cõfuſe preter omnem intellectum faciunt & diſcretionem eorum, quæ pertinent ad elementum, ea ad firmamentum, vt planè videantur ignoraſſe, alioquin in ſuis medicinis hæc duo ſimul non confudiſſent, hoc eſt, medicinam cum non medicina, ſed puram à corpore ſuo ſeparatã adminiſtraſſent, quod verò faciunt iniquè; hucuſque ille. Simplicia etenim ſpiritualia reddita, minima etiam in quantitate aſſumpta, celerius procliuiuſque ad membra, quibus deſtinata fuerint, feruntur; vbi alias medicamenta corporea, ſiue in integra ſubſtantia exhibita, plerumque nocuiſſe aut parum profuiſſe deprehenduntur, niſi cautè, ac ingenioſe iis vtamur; præcipuè purgantibus. Refert idcirco Guielmus Antonius Guerthæus medicus, Si quis, ait, quacunque de cauſa medicamentis catharticis abhorruerit is ſumat lib. ſemis aloes & dragmas 4. myrrhæ per retortum oleum ſtillatitium eliciat, qui ſi ventrem inunxerit & ſtupam ſuperimpoſuerit, ter vel quater leuiter alnum citra moleſtiam euacuabit, certe remedium, inquit, excellentiſſimum quo non ſolum ægris & prægnantibus (ſi quis moderatè eo vtatur) ſed etiam infantibus tempore neceſſitatis & hominibus delicatis, poterit commode ſuccurri, atque æterna digniſſimus laude, quicunque huius præſtantiſſimæ inuentor fuerit medicinæ. Hinc etiam manifeſtum fit, res diſtillatas, vires ac facultates adnatas non ſolum non remittere, (vt quidam rerum ignari æſtimant) verum vegetiores inde fieri excellentioresque.

Digitized by Google

Quamobrem Antonius Myzaldus, doctiſſimus atque peritiſſimus medicus, arcanorumque naturæ ſcrutator acerrimus: Quid hoc quæſo conſilij & prudentiæ eſt, (inquit, in Prolegomenis Alexirepi ſui ſiue horti medici) ægrotos toties repetitis pharmacis, viſu, guſtu, & olfactu, imò verò auditu, & ſolo nomine iniucundis, moleſtis, ac nauſeam mouentibus, excarnificare, quos ſemel vel iterum ſimplici herbula hortenſi à morbo iucundè, tutò, ac citò, poſſis redimere? Nonne mera eſt ſtupiditas, dubia & ſuſpecta ita proſequi, ſic probare, amplecti, & ambire, vt certam, extemporaneam, & omni tempore vigentem domi tuæ medicinam pro nihilo ducas? Medemur ſcilicet aliena fide, & famam exotericorum medicamentorum, authoritate neſcio qua, variiſque rerum (quas vix clitellarius veheret aſinus) miſcellaneis & centonibus, multiplicique ingredientium, vt dici ſolet, farragine oſtentationis plena, ſeu quodam aucupio venamur. Quaſi verò facultates rerum aceruatim congeſtarum, & veluti geomanticis punctis, fortuitò ab oſtentatoribus, verius quam doctoribus pleriſque ſcriptarum, ex eorum cadunt arbitrio. Scrupulatim, inquit, Plinius, colligere ac miſcere rerum vireis, non coniecturæ humanæ eſt opus, ſed impudentiæ.

Quid illud quod Hipocrates in quadam epiſtola ad Crateuam herbarium & ῥιζοτόμον ſuum ſcribit, incertam eſſe coniecturam eorum, qui in purgationibus etiam cautè procedant? An quod nullũ ſit medicamentum purgans, quod non aliquam partem de viribus noſtri corporis & ſubſtantia eius deprædetur? Hinc Auicenna rectè mihi dixiſſe videtur, quod medicinas bibere, etiamſi venenoſæ non ſint, tamen naturæ laborioſum eſſe ſolet. Cui Plato ſuffragatur, ad hunc ſcribens ſenſum: Nullo modo ſanæ mentis homini ſuſcipienda eſt illa medicorum purgatio, quæ pharmacis, id eſt, ſolutiuis medelis, (præſertim violentis) fieri conſueuit: Morbi enim, niſi periculoſiſſimi ſint, pharmacis temere irritandi nõ ſunt. Hæc dum audis, amice Lector, ſolicitè quæres ecquid in tam dubio & ancipiti pharmacorum caſu, & vſu, ſeriò ac tutò mihi agendum ſit? ſruere priſcorum ſalutari more, elige ex tuo hortulo & agello medicas materias tibi notas ac familiares, apud te natas, maioribus tuis aſſuetas, patriæ probatas, & ſub eodem cælo in eodemque aëre & natali ſolo tecum degentes, ac ſimili genio gaudentes; quarum copia vbi viſum erit, & quoties deſideratum tibi fuerit, recens & vegeta, ilico, ne longius ſit eundum expectandoque languendum, comparari poterit. Fallax eſt medicus, inquit, Arnoldus de Villa noua, aut ignarus, qui quærit inuſitata & rara, cum poſſit communibus ſubuenire languenti: Addit quod prudens & pius medicus morbum imprimis expellere ſatagit medicinalibus cibis, potius quam puris medicinis, Sunt autem medicinales cibi, qui in hortis apud nos vigent & naſcuntur.

Irride

Irride itaque barbarorum medicamentorū vanos oſtentatores & impoſtores. Exſibila exoticorum pharmacorum præcones, & eorundem ad nauſeam vſque helluones, quibus nihil poterit placere, niſi quod Indiam ſonet, Hesberiam reſipiat, Aphricam agnoſcat,. Vis audire quid Andræas Matthiolus Dioſcoridis interpres diligentiſſimus de exoticis & barbaris medicamentis ſenſerit? Animaduertendum, inquit, quod hoc ævo ſyncera haud facilè inuenias medicamenta, quæ ex barbaris, & omnium maximè ex Alexandria Ægypti, & Syria, ad nos conuehuntur. Siquidem cum omnia per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorumque manus tranſeant, qui nobis Chriſticolis ſemper dolos fraudeſque moliuntur, diis ſacrificium facere ſibi perſuadent, ſi nos in re quapiam fallere & inficere poſſint.

Subſanna igitur eos, qui peregrina pharmaca, cùm ſimplicia tum compoſita, cùm ſuis barbaris nomenclaturis ad miraculum vſque extollunt & prædicant. Quæ, re vera, quandoque expiatione plus indigent, quàm vt corpora ritè expiare & purgare queant.

Impiger ad Graecos, Mauros, Babylonas & Indos,
Velis ac remis pharmacopola volat.

Quod quàm temere fiat, ex Plinio audire grave non ſit: Nos, inquit, Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis medicinas nequaquam attingimus. Non placent remedia tam longè naſcentia, quæ non gignuntur, imò ne illis quidem, alioquin non venderent. Multo itaque tutius fuerit, vt ſcripſit ad Antigonum regem Diocles Caryſtius, ab Hippocrate fama & ætate ſecundus, & à Galeno tantopere commendatus, iis vti remediis, quibus delinqui facilè non poteſt. Ex quorum numero ſunt, vt ille tradit, beta, aqua mulſa incocta, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condita: cuncta enim hæc alvi deiiciunt ſedimina. Aſclepiades medicus abdixit omnia externa medicamenta, dicēs ea eſſe fortuita, omnem morborum curationem cōſtituens in abſtinentia atque exercitatione corporis, quæ Gymnaſtice Græcis dicta. Hæc inquit Langius exercitiis omnifariis, frictionibus, apotherapia, balneis, inunctionibus, inculpatum corporis ſani habitum conſervare, aut defectum inſtaurare, laſſitudines curare, & corpus ab excrementis ſubtercutaneis & muſculorum expurgare docuit.

Verùm ſimplicia miſcere arduum, vt ex prædicti Antonii Myzaldi verbis liquidò conſtat. Quod & Franciſcus Georgius Venetus confirmare videtur, dicens medicinas debere temperari inter ſe & corpus ipſum ægrum, alioquin nihil iuvaminis, ſolatii, aut temperamenti priſtini allaturas. Qvare inquit Damaſcenus, ac multi præterea inſignes medici, qui extremam

idem Propheta indicat dicens: Qui numerat multitudinem ſtellarum, & omnibus iis nomina ponit, hoc eſt, virtutibus eas ipſas illuſtrat adornatq; & imbuit. Hoc idem prodidit poëta Naſo concinens:

Tu ſtellas numeras quarum tu nomina ſolus
Signa poteſtates, curſus, loca, tempora noſti.

Quamobrem ſubdit dictus vates cauſam veram ac infallibilem; non autem, vt Peripatetici, probabilem ſiue coniecturalem, dicens: Magnus De^ noſter, & magna virtus eius, & potentiæ aliàs ſapientiæ eius non eſt numerus. Innumera etiam ſunt rerum inferiorum ſeminariæ virtutes, infinitos itaque (vt ſic dicam) ignes Deus accendiſſe videtur. Aſſerente Moyſe hiſce verbis: Dixit enim Deus, fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem & noctem, & ſint in ſigna & tempora dies & annos, vt luceant in firmamento cæli, & illuminent terram, hoc eſt, impleant eam virtutibus innumeris, quæ alioquin, vt antea dixit, inanis ex ſe ipſa erat & vacua: Cui nunc magis accedendum theologo veraci, firmiſſimæque rationi dictanti, non è ſinu materiæ inertis prodire formas, vt Peripatetici atque eorum ſequaces ſtatuunt, ſed à Deo immediatè, mediatè autem ab aſtrorum luminibus. Non ergo Philoſophantium Ethnicorum veſtigia inſequi tutum, & eorum potiſſimùm, qui nihil admittunt, niſi quod ſub ſenſum cadit, argumentiſque inde ſumptis ſtabiliri videatur poſſe, qui ſenſus attamen ſæpenumero fallit & fallitur, vt in pictura, Opticè, catoptricè planum eſt, agyrtarumque celeri manuum mobilitate, quomodo viſui imponitur, oculique noſtri velut præſtigiis teneri, palàm eſt. Similiter Rethorices fuco, perſuaſioneque inducimur ad credendum ea, quæ tamen crebrò ſe aliter habent, cum finis Rhetorices ſit perſuaſio.

Dialecticorum argumentis impellimur ad concedendum ea quæ dubia ſunt aut veriſimilia atque ſæpenumero falſa vnaque quibus omnibus rei veritas (quæ in verbo Dei, oraculiſque diuinis ſimplicibus minimeque fucatis aut empiria conſiſtit) minimè indiget, quum nuda ſit ac ſimpliciſſima. Proinde ad illam indipiſcendam diuinum nobis expedit implorare auxilium, genius noſter bonus Neſama Hæbraice dictus, conſulendus, qui etiam tunc agendo vltro inſtillat ac ſuggerit, manus denique operi applicandæ, & hæc eſt magia vera, pia & vnica, qua ad optatum finem peruenitur, non illa falſa, qua plerique dæmonis aſtu decipiuntur circumveniunturque, quibus in detrimentum animæ, atque in irritum ac vanum omnia cadunt, tamen ac ſæpenumero luctuoſum. Reliquis item ſenſibus, vtpote guſtu, tactu, odoratu, hominis concupiſcentia, quo modo ea ſuſque deque non feratur, quis erit neſcius? vt quę tandem in malorum omnium præcipitium

pitium perniciemque extremam crebro hominem deturbent, ita vt mille modis ſenſus noſtros (& è quibus phantaſmata, opiniones, illuſionesque oriuntur) decipi contingat. Nunquid animãtia in iis ipſis nos multis modis exuperant? vt aquila viſu, canis viſu & odoratu, araneus tactu, ſimia guſtu; ſic vt etiam rationis veſtigiis non videantur deſtitui, imò nec inſecta vt apes, de quorum prudentia, ſagacitate, providentia, gubernamine, Regis ſui obſeruantia Virgilius eleganter hæc cecinerit.

At genus immortale manet, multosq; per annos
Stat fortuna domus, & avi numerantur avorum.
Præterea regem non ſic veneratur Ægyptus & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaſpes
Obſervant, rege incolumi mens omnibus vna;
Amiſſo, rupere fidem, conſtructaq; mella
Dirupêre ipſi, & crates ſoluere fauorum.
Ille operum cuſtos, illum admirantur, & omnes.
Circumſtant fremitu denſo, ſtipantq; frequentes.
Et ſæpe attollunt humeris, & corpora bello
Obiectant, pulchramq; petunt per vulnera mortem.
His quidam ſignis, atq; hæc exempla ſequuti,
Eſſe apibus partem divinæ mentis & hauſtus
Æthereos dixêre, Deum namq; ire per omnes
Terrasq; tractusq; maris, cœlumq; profundum.

Atque hæc tantummodo animalcula inſecta ſunt è putredine nata (omnes enim apes dicuntur eſſe virgines;) quibus vis tanta rationis ineſſe videtur. Prætereo hîc animalium perfectorum, vtpote Elephantum, cervorum, canum, ſimiliumque, incurandi corpuſculi ſui conſeruandique rationes, multo certiores nobis, habentium; imò qui ab illis tanquam à parentibus (ante nos enim creata ſunt, atque illorum ſubſtantia alimur non ſecus quàm fœtus in vtero materno adhæc propagamur, (eſca enim ab illis ſumpta ſemen genitale ſufficit nobis) plurima didiciſſe dicimur in arte medica. Adhæc iis ſubleuari in operibus noſtris quotidianis, eorum pellibus & quæ ab illis effluunt, vtpote lanis piliſque veſtimur induimurque, inde habetur in ſacris liter.is Deum feciſſe tunicas pelliceas, quibus nuditatem primorum parẽtum noſtrorum operiret. Hiſce etiam in pleriſque ſimiles eſſe conuincimur vt phyſiognomia corporis humani inde potiſſimũ indagari queat. Quidquid tamen brutis animantibus rationis adeſſe videtur, inſtinctus tantummodo naturæ eſt, in ſpeciei ſuæ propagationem tuitionem eiuſdem, victusque quærendi curam ſeu ſolicitudinem, à Deo atque natura

 ſiue

Digitized by Google

ſiue luce creata, ipſis inſitus. Impreſſio autem triplex eſt, concupiſcibilis, iraſcibilis, atque phantaſtica ex ſanguine originem ducens, atque idcirco animal brutum actiones ſuas non euariat, verum vſque idem agit: vt felis murem ſectatur ad internecionem, canis leporem, vulpes gallinaceum genus, atque ſic in cæteris, quod euidens argumentum eſt, ex rationis diſcurſu, libertate arbitrij, aut conſulto, vt homo, nihil ipſa animantia agere, ſed ſolummodo (vt prædictum eſt) naturæ ductu hoc fieri. Homines etiam animales, & qui ſeſe totos terreſtrium rerum deſideriis atque aucupio manciparunt, prudentiores in his (teſtante ipſa veritate Chriſto) ſunt filiis lucis, Huiuſcemodi enim mortales in congerendis opibus, occupandis honoribus, propulſandis iniuriis, vitæq; incommodis, omne ſtudium conferunt, vt ipſis atque poſteritati eorum laxius, ſplendidius, atque ſecurius daretur vitam hanc momentaneam præſentem tranſigere; parum, inſtar brutorũ, ſoliciti de futura perenni. Verùm ſpiritus hominis, mens ipſa, talibus refragatur, quæ cum D. Paulo intonat: Si ſecundùm carnem vixeritis, moriemini. Sola itaque mens, ſolus intellectus homini ſupereſt, atque verum hominem conſtituit, qui à Deo illuſtratus, ipſum totum illuminare potis eſt. Quamobrem D. Ioannes de Chriſto teſtatur: Erat lux illa vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quum nihil ſit præterquam lux diuina, nobis communicata, quæ nos erudire ac illuſtrare queat. Vt Plato verè dixerit, nihil hominis fore, præter animum eam ob rem ſcite vtreque dixit. ὀυκ ἐςιν ἄνθρωπος τὼ ὀρώνθνον, hoc eſt, non eſt homo, ſed quod vt videtur quaſi diceret ſpectri inſtar eſt, quod ſenſui ſe obiicit, verus homo interior in mente & ſpiritu eſt poſitus quique reuera per mentem & ſpiritum intueri poteſt, eſt enim mens prima & principalis hominis pars cuius ſedes, ſi vnquam in corpore eſt, illinc adhæreat, circa occiput ſeu capitis partes poſteriores poſita eſt, imago igitur eius prior eſt & apud Deum notior, nobis autem ignotior, ſimilitudo autem contrà nobis expreſſior, à Deo autem remotior. Quamobrem nulla vera, ſarcta, tectaq; de rebus diuinis naturalibusque (quas ſophiſtæ (ne quid durius dicam) à ſe mutuo ſeparant, quæ tamen ſeparari nullo modo poſſunt) ſcientia haberi conuincitur, præterquam illa, quæ ab arbore vitarum, à luce ſuprema ſeu opifice Deo, vt theologia, exordium ſumit, atque in illum deſinit; aut periculis factis, re ipſa de veritate conſtet, vt ſunt medendi ars vera ac probata, naturalis magia, Chemia, coſmographia, matheſis, arithmetica, aſtronomia, muſica, quæ inter artes cæteras principatum obtinent. Adhæc agricultura, artes mechanicæ in commodum atque vſum humanum repertæ: non quòd Grammaticam, politiorem literaturam, Rethoricam, atq. Dialecticem præterire aut ſuis præconiis defraudare contendam: ſunt enim iuuentutis

ventutis

ventutis formandę aptiſſima inſtrumenta, modò purè ſobriè ac piè tradantur; in qua palæſtra mirum inmodum præcellunt omnes Reuerendi patres Societatis Ieſu, qui tam facili atque ingenioſa methodo aſſiduaque cura illam ita formant ac inſtituunt, vt poſtmodum ad omnes ſtatus, ad quævis munia, tam diuina quam ſecularia, ſubeunda futura ſit idonea. Ob id Socrates ad Demonicum, inquit: Non noui certè cui rei, quiſquis mentis compos eſt, maiorem operam impendere debeat, quam vt filium ſuum optimum reddat illique præceptorem pietate, eruditione, feſtiua morum vrbanitate ſpectatum, qui filio exemplo eſſe poſſit, maiori ſtudio ſeligat, quam aurum & argentum, ac gemmas, in metallorum ſcaptenſulis inquirit & eruit.

Verùm vt vnde digreſſus ſum reuertar: Cauſas rerum indagare velle, cum à Deo dependeant primò, ſecundò ab intelligētiis orbium cæleſtium motricibus, tertiò ab aſtris, homini eſt imperuium, minimèque conceſſum: quibus autem viribus polleant: experiri à Deo nobis in vſum noſtrum permiſſum. Cui enim infinita ſiderum lumina atque ſplendores, eorumque luminis influxus diuerſarum virtutum penè innumerabilium cogniti eſſe queant? imò ideæ exemplariaque æterna rerum inferiorum, à quibus vnumquodque compoſitum recipit eſſentiam ac vnitatem, imprimis ab ipſo Deo vno vitam atque formam; quum lux diuina, intelligentiarum, orbiumque cæleſtium hæc omnia operentur ac præſtent nutu Dei, absque ſui detrimento, aut imminutione virium ſuarum, etiam in infinitum: Dei enim infinita eſt bonitas, incircumſcripta ſapientia potentiaque indeterminata: prædicta autem recipiunt illas, ſecundum gradus ac terminos, in ſemina terrena transfuſos, quas metas tranſcendere illis minimè datur: atque hoc eſt pondus, illa eſt menſura, atque hic numerus, in quorum proportione cuncta dicuntur à Deo producta fabrefactaque.

In vnitate itaque, puncto, atque centro, quæ tria ſunt Principia numeri, menſuræ, atq; ponderis, (quamvis etiam nihil eorum ſint) cuncta creata ſunt, & cum nihil videantur nobis, ſunt tamen apud Deum vel in Deo omnia; & idcirco dicitur Deus ex nihilo creaſſe cuncta in principio, quod eſt myſterium magnum, videlicet ſacroſancta Trinitas, ipſaque ſapientia: centro enim cuncta ſuſtinet, puncto adimplet, vnitate denique perficit. In puncto omnis lux ſeſe dilatat ac retrahit modo infinito, in centro vis atque potentia indefinita, in vnitate vita perpetua. Virtus enim vnita efficaciſſima, quanto magis illa, quæ ex abyſſo infinita procedit & quamvis vnitas nō ſit numerus, ex ea tamē eſſentia rerum innumerabilium velut è fontis ſcaturigine fluit; punctum non ſit quantitas, attamen immenſitatem magnitudinum producit; centrum ponderis ſit expers, veruntamen poten-

tiam

tiam fortitudinem, confirmationem ac ſtabilitatem rebus vniuerſis addit in infinitum. Principium etiam dicitur non vt initium primum, ſed quod ante ipſum nihil extiterit: Et quod per Principium intelligatur diuiniſſima Trinitas & vnitas ſimpliciſſima, explicat D. Ioannes, dicens: In principio erat verbum, ac verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum; omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, ter etenim repetit verſum: Per quod omnia facta ſunt. Et vt ad penſum reuertar. Eſt etiam ignis ſiue lux coacta denſataque in viſceribus terræ, eſt cæleſtis in aſtris; & potiſſimũ in Sole, eſt angelicus, intellectualis, atque diuinus.

Verum quum hæc ipſa humanum captum, vt prædictum eſt, ſuperent; de calore deinceps naturali, artificialique dicto ſiue terreno ſermo nobis erit. Cæleſtis itaque ſiue naturalis ignis eſt, qui à Sole potius, quam à peculiari quadam ſphæra ſua, deorſum multipliciter ac indeſinenter effunditur, regionem ſublunarem globumque hunc terreſtrem imprimis colluſtrando, calefaciendo, viuificandoque: virtutem rebus cunctis vnà cum ſiderum influxu (inſtar aquæ ſeu roris cæleſtis, pro cuiusque rei inferioris captu ac merito) infundendo impartiendoque. Inde Poëta cecinit:

Principio cælum ac terras, camposq́; liquentes,
Lucentemq́; globum Lunæ, Titaneaq́; aſtra
Spiritus intus alit, totamq́; infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum pecudumq́; genus, vitæq́; volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pontus,
Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo
Seminibus, &c.

Quamobrem, inquit, Ioannes Langius: Accipiſne, inquit, modò, à diuina mente, primo omnium rerum principio & opifice, animam mundi ſuis ideis decoratam emanare, & ab ea ſtellarum ſiderumque intelligentias procreari, quarum virtutes per ætherium ſpiritum ac calorem, velut virtus Magnetis ferro, ſeminibusque & animantibus illabuntur, quorum adminiculo natura ſiue anima hæc cuncta effingit, vt dicatur ψύχωσις τῶν ὅλων, id eſt, animatio vniuerſorum niſi naturæ indiſpoſitio inhabilitasuè obſtiterit, tum monſtra producuntur?

Proinde Poëta, qui & Philoſophus Platonicæ academiæ extitit, animã mũdi igneam eſſe ſtatuit, ſpiritumque eius vehiculum aëreum. Iſtius ignis meminit prędictus Hermes Triſmegiſtus, dicens: Pater omnis theleſmi, id eſt, perfectionis, eſt hic, videlicet Sol. Item Alphidius Philoſophus: Non eſt, inquit, agens in mundo, niſi calor; calore namque ceſſante, ceſſat omnis motus, conſequenterque omnis actio. Quid aliud voluit indicaſſe, quam

ſpiritum

ſpiritum atque calorem illum internum, viuificum, lucidum, excitantem: imò vniuſcuiuſque corporis organa, è rudi ſemine, ovo, materieque corruptibili fabrefacientem, qui dum liber eſt lucet, rebus autem coniunctus operatur in eis. Hunc igitur ignem ſolarem concomitantur vniuerſæ ignium ſpecies, virtutes, ac proprietates, tam cæleſtes ſiderum, quam terrenæ ſeminum, in rerum omnium naturalium productionem ſubſeruientes, atque à Deo ariſtotechne ad hoc deſtinatæ. Idcirco ab ipſo in ſacris literis procedere dicuntur ignis videlicet & ventus, id eſt, aër, vt antè oſtendimus, quod abſque illis nihil gignatur. Verùm Luna, quod infimus ſit planetarum, vt matrix concipere fertur virtutes aſtrorum omnium, rebúſque inferioribus deinceps impartiri. Et quia nocti inſeruiunt tam Luna quam reliqua ſidera, idcirco etiam vires ſuas, quas poſſident infinitas, noctu potiſſimum influere, rebuſque inferioribus addere conſentaneum; frigore etenim ſubtiles ſpiritus concreſcunt, adhærent, ſubſiduntque.

Prædicta Luna vniuerſas ſiderum vires, ſuo vniformi complexu atque potentia, gignendis rebus cunctis & potiſſimum earum ſeminibus infert inſeritque, vt præfatum, pro cuiuſque ſeminis natura, indole, & capacitate; quæ etiam eadem vi ac poteſtate, eaſdem (quas prius ad ſe pertraxit) vires ac proprietates, ſemina videlicet ſpiritualia, viraſque ſeminibus terræ commiſſis adiungit illam ipſam omnis generis frugum animantiumque feraciſſimam reddendo: ſimilique modo ſe habet in maris profundiſſimo ſinu fluminumque, infinitam multitudinem cuiuſvis formæ aquatilium inibi procreando, aut eorum ſemina promouendo, vt in aëre volatilium: in terræ non tantum ſuperficie, verum etiam in interraneis eiuſdem viſceribus lapidum, metallorum, imò animantium ſpecies excitando condendoque; Solis imprimis vivifico calore adiuta, ſine cuius ſubſidio nihil horum in rerum natura parit aut præſtat, vt nec fœmina abſque viro. Et quum ille, qui hiſce inſtrumentis viuentibus vtitur, æternus ſit ac infinitus actu ſolus, perpetuo etiam continuoque ductu, à creatione mundi, etiamnum tot annorum myriadibus perſeuerant tam cælorum influxus, quam hæc ſemina, reſque inde natæ, vt non renatæ toties verum hucuſque pertinuiſſe videantur.

Quamobrem Ioannes Langius Lembergus medicus hæc non minùs diſertè quàm verè in medium adfert: Has certè temporum & partium anni mutationes, ad morborum cognitionem & curam, ac de his prognoſtica, operæpretium eſt medicum obſervare, quas ſolet Luna ac reliqua ſidera, non ob diverſos illos Lunæ imaginarios angulos, aſpectus, & configurationes, ſed ob ſigniferi circuli obliquitatem, qua ratione nobis appropinquat, vel à nobis ſecedunt, & radiorum diverſas in ſublunaribus rebus & locis re-

Digitized by Google

fractiones, ſuo illo cæleſti & vivifico vniformis ſubſtantiæ calore producunt, hactenus ille. Altera caloris ſpecies nobis familiaris & maximè cognita eſt, quæ artificialis dicitur, eò fortè quòd cùm emoritur per artificium ſuſcitatur, tam è cælo, quàm cote & ferro elicitus, tum quòd omnibus penè artibus inſerviat, rebus autem naturalibus amplius non ſit permiſcibilis, neque generationi (vt in exceſſu ſuo eſt) aptus, qui niſi cohibeatur, in vniverſum cuncta devaſtare queat. Hic à Poëtis fingitur Iovis, id eſt, caloris temperati, ac Iunonis, id eſt, aëris filius atque ab cælo in terram lapſum claudicare, nunc enim exurgit, nunc deprimitur, nunc augetur & diminuitur, naturalis autem calor cęleſtis vſque æqualis eſt, mitis atque ſuavis proinde generat fovet & alit, Ille vero ex materia lignea, bituminoſa, pingui, gigni atque ali aptus natus eſt: calorem enim ſolarem illa cum humore lunari copioſiſſimè combibit, vt penè nil aliud ſit quàm ignis potentia, non autem actu, ſed quæ celerrime in actum prorumpat, ac inter cætera, ſubſtantia ſulphuris, halinitri, & naphtæ.

Eſt itaque ignis calor in ſe vnitus, multiplicatus in materia, qui facillimè de potentia in actum corripitur: Quem idcirco Poëtæ fabulantur Prometheum è cælo evocaſſe, quòd eius vſum mortalibus perneceſſarium edocuerit: citra enim illum ignem neque commodè neque ſplendidè imò ne viveretur quidem. Huius enim beneficio pleræque artes cunctaque opificia reperta fuêre, in quibus ars Chemica atque medendi vera principem locum obtinent, vniverſa inſuper naturę (mediante analyſi ac ſyntheſi) pãdens myſteria arcanaque: homogenea ab heterogeneis; purum ab impuro; humanæ naturæ grata ac conducentia ab eidem nocivis, vitale & actionis particeps à fæce terreſtri emortuaque, ſegregando: terram virginem cãdidam atque ſplendentem, ſpiritum reconditum, animamque rerum ſummopere actricem, in lucem educendo: in quibus ſimplicium ſales, per ignem & aquam extracti, & qui ad naturam auri quàm proximè accedere deprehenduntur, quum puriſſimæ ſint ſubſtantiæ, Vulcano, inſtar auri, nõ tantùm reſiſtentes, verùm etiam viribus ac efficacia cum auro decertantes; & quo efficaciora erunt ſimplicia, eo validiores erunt effectus eorundem inde promanantes. Quorum videlicet ſalium vſus non ſolùm in medicina, verùm etiam in obſoniis cibiſque quotidianis ad valetudinis conſervationem erit convenientiſſimus. Quandoquidem vniuſcuiuſque rei ſal in igne velut alter Phœnix oritur, vires ſui corporis vnde elicitur geminatas ſibi adſciſcens, vitales nempe ac mundas defæcataſque.

Hinc etiam Philoſophi dixiſſe videntur, rebus omnibus ſubeſſe aurum, ipſumque paſſim inueniri, hoc eſt, puriſſimas ſinceriſſimaſque ſubſtantias, ad ipſius auri exemplar, è re qualibet, etiam in oculis hominum vili atque

deſpecta,

Digitized by Google

deſpecta, imò è ſimplici terra per ignem & aquam (quæ prima ſunt rerum omnium Principia) ſeparatas defæcataſque, quæ in remedium optimum præſentaneumque vnicuique hominum, abſque noxa atque tædio, ſint futuræ. Quod aurum voluerunt à nobis elici, illuc omnes neruos intendi, omnem intellectus noſtri aciem dirigi, vt vnicuique morbo ſimplex, peculiare, appropriatumque à natura, vt antidotum eius adinueniatur atque ex illo aurum, id eſt, ſinceriſſima viuaciſſimaque eliciatur eſſentia, nempe Mercurij, ſulphuris, & ſalis, hoc eſt, liquoris, olei, atque balſami, quibus ſeparatim aut coniunctim (compoſito etiam ex eiſdem lapide præcioſo) vti licebit, qui vnicuique corporis humani particulæ, aut in vniuerſum omnibus non tantum non aduerſetur, (vt medici rationales ſtatuunt, videlicet contrariis contraria curari) verum ægritudini, cuiuſque membri humanæ fabricæ, eliciendæ optimè conueniat, atq; ab ægre habenti non nauſeabundo ſed hilari animo excipiatur.

Et quod herbæ cæteraque ſimplicia ſingulis membris ſint conſecrata, nouiſſe debent illi, qui rei medicæ non illotis manibus ſeſe immiſcet, atque anatomiam non tantum Microcoſmi, verum etiam ipſius megacoſmi perſpectam habere debent. Idcirco Theophraſtus, inquit: Quamuis antiqui ſcriptores vires herbarũ multifariam deſcribant, hoc ipſum tã cõfuſe præter omnem intellectum faciunt & diſcretionem eorum, quæ pertinent ad elementum, ea ad firmamentum, vt planè videantur ignoraſſe, alioquin in ſuis medicinis hæc duo ſimul non confudiſſent, hoc eſt, medicinam cum non medicina, ſed puram à corpore ſuo ſeparatã adminiſtraſſent, quod verò faciunt iniquè; hucuſque ille. Simplicia etenim ſpiritualia reddita, minima etiam in quantitate aſſumpta, celetius procliuiuſque ad membra, quibus deſtinata fuerint, feruntur; vbi alias medicamenta corporea, ſiue in integra ſubſtantia exhibita, plerumque nocuiſſe aut parum profuiſſe deprehenduntur, niſi cautè, ac ingenioſe iis vtamur; præcipuè purgantibus. Refert idcirco Guielmus Antonius Guerthæus medicus, Si quis, ait, quacunque de cauſa medicamentis catharticis abhorruerit is ſumat lib. ſemis aloes & dragmas 4. myrrhæ per retortum oleum ſtillatitium eliciat, qui ſi ventrem inunxerit & ſtupam ſuperimpoſuerit, ter vel quater leuiter alnum citra moleſtiam euacuabit, certe remedium, inquit, excellentiſſimum quo non ſolum ægris & prægnantibus (ſi quis moderatè eo vtatur) ſed etiam infantibus tempore neceſſitatis & hominibus delicatis, poterit commode ſuccurri, atque æterna digniſſimus laude, quicunque huius præſtantiſſimæ inuentor fuerit medicinæ. Hinc etiam manifeſtum fit, res diſtillatas, vires ac facultates adnatas non ſolum non remittere, (vt quidam rerum ignari æſtimant) verum vegetiores inde fieri excellentioreſque.

Digitized by Google

Quamobrem Antonius Myzaldus, doctiſſimus atque peritiſſimus medicus, arcanorumque naturæ ſcrutator acerrimus: Quid hoc quæſo conſilij & prudentiæ eſt, (inquit, in Prolegomenis Alexilrepi ſui ſiue horti medici) ægrotos toties repetitis pharmacis, viſu, guſtu, & olfactu, imò verò auditu, & ſolo nomine iniucundis, moleſtis, ac nauſeam mouentibus, excarnificare, quos ſemel vel iterum ſimplici herbula hortenſi à morbo iucundè, tutò, ac citò, poſſis redimere? Nonne mera eſt ſtupiditas, dubia & ſuſpecta ita proſequi, ſic probare, amplecti, & ambire, vt certam, ex temporaneam, & omni tempore vigentem domi tuæ medicinam pro nihilo ducas? Medemur ſcilicet aliena fide, & famam exotericorum medicamentorum, authoritate neſcio qua, variiſque rerum (quas vix clitellarius veheret aſinus) miſcellaneis & centonibus, multiplicique ingredientium, vt dici ſolet, farragine oſtentationis plena, ſeu quodam aucupio venamur. Quaſi verò facultates rerum aceruatim congeſtarum, & veluti geomanticis punctis, fortuitò ab oſtentatoribus, verius quam doctoribus pleriſque ſcriptarum, ex eorum cadunt arbitrio. Scrupulatim, inquit, Plinius, colligere ac miſcere rerum vireis, non coniecturæ humanæ eſt opus, ſed impudentiæ.

Quid illud quod Hipocrates in quadam epiſtola ad Crateuam herbarium & ῥιζοτόμον ſuum ſcribit, incertam eſſe coniecturam eorum, qui in purgationibus etiam cautè procedant? An quod nullũ ſit medicamentum purgans, quod non aliquam partem de viribus noſtri corporis & ſubſtantia eius deprædetur? Hinc Auicenna rectè mihi dixiſſe videtur, quod medicinas bibere, etiamſi venenoſæ non ſint, tamen naturæ laborioſum eſſe ſolet. Cui Plato ſuffragatur, ad hunc ſcribens ſenſum: Nullo modo ſanæ mentis homini ſuſcipienda eſt illa medicorum purgatio, quæ pharmacis, id eſt, ſolutiuis medelis, (præſertim violentis) fieri conſueuit: Morbi enim, niſi periculoſiſſimi ſint, pharmacis temere irritandi nõ ſunt. Hæc dum audis, amice Lector, ſolicitè quæres ecquid in tam dubio & ancipiti pharmacorum caſu, & vſu, ſeriò ac tutò mihi agendum ſit? fruere priſcorum ſalutari more, elige ex tuo hortulo & agello medicas materias tibi notas ac familiares, apud te natas, maioribus tuis aſſuetas, patriæ probatas, & ſub eodem cælo in eodemque aëre & natali ſolo tecum degentes, ac ſimili genio gaudentes; quarum copia vbi viſum erit, & quoties deſideratum tibi fuerit, recens & vegeta, ilico, ne longius ſit eundum expectandoque languendum, comparari poterit. Fallax eſt medicus, inquit, Arnoldus de Villa noua, aut ignarus, qui quærit inuſitata & rara, cum poſſit communibus ſubuenire languenti: Addit quod prudens & pius medicus morbum imprimis expellere ſatagit medicinalibus cibis, potius quam puris medicinis. Sunt autem medicinales cibi, qui in hortis apud nos vigent & naſcuntur.

Irride

Digitized by Google

Irride itaque barbarorum medicamentorũ vanos oſtentatores & impoſtores. Exſibila exoticorum pharmacorum præcones, & eorundem ad nauſeam vsque helluones, quibus nihil poterit placere, niſi quod Indiam ſonet, Hesberiam reſipiat, Aphricam agnoſcat,. Vis audire quid Andræas Matthiolus Dioſcoridis interpres diligentiſſimus de exoticis & barbaris medicamentis ſenſerit? Animaduertendum, inquit, quod hoc ævo ſyncera haud facilè inuenias medicamenta, quæ ex barbaris, & omnium maximè ex Alexandria Ægypti, & Syria, ad nos conuehuntur. Siquidem cum omnia per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorumque manus tranſeant, qui nobis Chriſticolis ſemper dolos fraudesque moliuntur, diis ſacrificium facere ſibi perſuadent, ſi nos in re quapiam fallere & inficere poſſint.

Subſanna igitur eos, qui peregrina pharmaca, cùm ſimplicia tum compoſita, cùm ſuis barbaris nomenclaturis ad miraculum vſque extollunt & prædicant. Quæ, re vera, quandoque expiatione plus indigent, quàm vt corpora ritè expiare & purgare queant.

Impiger ad Græcos, Mauros, Babylonas & Indos,
Velis ac remis pharmacopola volat.

Quod quàm temere fiat, ex Plinio audire grave non ſit: Nos, inquit, Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis medicinas nequaquam attingimus. Non placent remedia tam longè naſcentia, quæ non gignuntur, imò ne illis quidem, alioquin non venderent. Multo itaque tutius fuerit, vt ſcripſit ad Antigonum regem Diocles Caryſtius, ab Hippocrate fama & ætate ſecundus, & à Galeno tantopere commendatus, iis vti remediis, quibus delinqui facilè non poteſt. Ex quorum numero ſunt, vt ille tradit, beta, aqua mulſa incocta, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condita: cuncta enim hæc alvi deiiciunt ſedimina. Aſclepiades medicus abdixit omnia externa medicamenta, dicẽs ea eſſe fortuita, omnem morborum curationem cõſtituens in abſtinentia atque exercitatione corporis, quæ Gymnaſtice Græcis dicta. Hæc inquit Langius exercitiis omnifariis, frictionibus, apotherapia, balneis, inunctionibus, inculpatum corporis ſani habitum conſervare, aut defectum inſtaurare, laſſitudines curare, & corpus ab excrementis ſubtercutaneis & muſculorum expurgare docuit.

Verùm ſimplicia miſcere arduum, vt ex prædicti Antonii Myzaldi verbis liquidò conſtat. Quod & Franciſcus Georgius Venetus confirmare videtur, dicens medicinas debere temperari inter ſe & corpus ipſum ægrum, alioquin nihil iuvaminis, ſolatii, aut temperamenti priſtini allaturas. Qvare inquit Damaſcenus, ac multi præterea inſignes medici, qui extremam

Digitized by Google

curam adhibēdam ſtatuunt, proportioni nempe huic cum corpore humano; id quamplurimi medici noſtri temporis, inquit, ignorantes vilipendunt, vnde ſæpenumero adferunt tantum diſſonantiæ inteſtinis, vt miſeris ægrotis horrorem incutiant, ac loco ſanitatis reducendæ, diſcordia medicamentorum ac diſſonantia, ægros afflictionibus atque tormentis onerant. Vnde exclamat Satyricus:

Diluis elleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen, vetat hoc natura medendi.

Verùm hîc percunctari lubet, quis proportionem medicaminis prędictā adinvenit ægritudini adæquatam? & erit mihi magnus Apollo. Et licet res medica (ait Veredarius vir apprime doctus) iam ab Hippocratis vſque temporibus ſit aſſiduè in omnium gētium literis elucidata totis duorum millium annorum curriculis, tamen nullus eſt qui revera ad vnius indiuidui temperamentum dignoſcendum poſſit pertigiſſe, inde colligere licet quàm incerta ac dubia ſit medicorum theoria. Verùm, vt antea retulimus, medicina, quæ nutrimentum etiamnum adfert, aut ſpiritualis imprimis, grata eſt, ac omni noxa caret, animum reficit, ac corpuſculum humanum confortat, atque in ea adhibēda vitium aut error committi non poterit, quum in puſilla quantitate eaque defæcata, ægre habenti exhibetur tutò & efficaciter. Quapropter Bernardus Penotus, expertiſſimus medicus eruditiſſimusq;: Medicina, inquit, non in corpore, ſed in forma ſpecifica, in qua ſola eſt virtus, cōſiſtit; corpus autem ineptum eſt ad agendum; forma autem cum ſit virtus, ipſa operatur; nam corpus ipſum viuificat, reſuſcitat, ac ſpirituale, reddit.

Prædictus etiam Franciſcus Venetus Minoritanæ familiæ refert, ſecretiores Hæbræorum theologos aſſerere, in ſceloto humano oſſiculum reperiri ciceris magnitudine, quod vt igni non cedit, ita nulli corruptioni obnoxium exiſtit, Louz ipſi dictum: ex ipſo repullulare dicūt integrum corpus animale, vt planta ex grano, cum corpore recipiens ſpiritum & animam; homo videlicet ſuperior & ſpiritualis ſic reparatur; & ſecundum Apoſtolum, ſeminatur animale, reſurget autem ſpirituale; quum fæces ſine materies craſſior de ſubſtantia hominis non ſit, ſic neque de ſubſtantia lapidum, plantarum, animantium, rerumque cæterarum inferiorum ſunt eorum fæces, aut terreſtreitates inanes, viribusque omnibus vacuæ: quod probare poſſumus, inquit, tranſmutationibus artificum, quibus conſpicimus totam rei ſubſtantiam, ſpiritum, ac vitam, ad exiguam quantitatem redactam eſſe, omni cauſa corruptionis expertem: imò cōuincitur aurum, argentum, cæteraque metalla, plantas, animalia, vt natura illa ipſa nobis

ſuppe-

ſuppeditauit, humanis vſibus ſubſeruire non poſſe, (quod ad medēdi ſeruādi corporis humani artem attinet) ſpirituſq; in prædictis deliteſcentes à corporeis impuritatibus liberari debere; à quibus licet aurum purum immune ſit, ſpiritus attamen anima, ſiue tinctura eius, à vinculis illis terreſtribus, quibus alligatur, eximi debet: alioquin medelæ, vel corporis conſeruationi ineptū. Etenim dij immortales cuncta labore mortalibus comparanda, induſtriaque exploranda, venum expoſuêre, mercedem autem, experimentum ipſum, (ex quo & per quod ſcientia vera certaque haberi poteſt) conſtituerunt.

Haud exiſtimandum eſt, (inquit Gerardus Dorneus medicus) Deum locutum eſſe tantum Adamo, neque de agricultura ſola, ſed cunctis ab eo ſucceſſiuè prognatis etiam, ac de medicina, quæ tanquam ſemen cælitus in terram malè diſpoſitam ſata eſt à firmamentalibus manibus. Niſi vero manus accedat medici per aratrum ſuum, quod ignis eſt, nihil etiam in humano corpore, in quo ſeritur, præter tribulos proferet, id eſt, naturæ iam per ſe labilis debilitationem, loco ſanitatis, inferet. Tibi ergo medico, non minus quam Adamo, dictum eſſe putato, quod loquitur altiſſimus Deus: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Quos ſudores quæſo ſuſtines, ô medice, cum tria verbula ſcribis ad pharmacopolam, in quem iugum & onus, quod à collo tibi pependit, reiicis? putâ ſine quatuor carbonibus, mixtioneve corruptorum corporum cum ſimiliter corruptis, medicinam ab inutili ſua terra tribuliſque repurgari? ſiccine ſano duceris iudicio, vt coinquinationem atque miſtionem pro purgatione vel ſeparatione puri ab impuro habeas? malè peſſimèque per te conſultum eſt miſeris & malè habentibus ægris. Quid mirum, cum ignores magnalia Dei? Item alio loco idem: Non vident, inquit, videlicet medici Galeniſtæ, naturam deteſtari quidquid eſt fœculentum & craſſum, ac per emunctoria ſua prorſum abiicere, tanquam ſibi noxium & inutile. Si hoc in validis viribus efficiat, quanto magis indebilitatis morbo vult obſeruari? Contrà nitentes ignari medici, medicinam vt cibos & potus non repurgatam nec à craſſitie ſua ſeparatam adminiſtrāt naturæ iam debiliori, quam vt id exſequi valeat, munus & onus grauatè nimium imponentes, ipſamet natura ſagax nouit, quibus indiget ad medicamentum, longè meliùs externo quovis medico, quo ſolum vtitur ad externam prædictam digeſtionem & ſeparationem medicamentorum per ipſum fiendas prius. Niſi enim granum in terram cadens mortificatum fuerit, ipſum ſolum manet abſque fructu. Res igitur omnis, in qua medicina latet, eſt mortificanda vel ſeparanda, ſi fructum adferre debet ægris corporibus: alioquin medicamentum non erit, ſed, vt ſuprà diximus, nutrimentum. Hactenus ille. Imò peſſimum nutrimentum, & quod ſępenumero mor-

ro mortem adfert, delatum ad cor, præcipuaque humani corporis membra vel acerba ſymptomata excitare comperitur.

CAPVT IX.

TOTO itaque cœlo, quod aiunt, errare videntur ij, qui tantum in otio atque lectura, parata medendi theoria, medicos reipublicæ vtiles ſeſe futuros exiſtimant, quique venarum ſectione, catharticisque pharmacis, incerto iudicio, (vt ſuperiùs patuit) experientia nulla, vniverſam curandi artem circumſcribere, illamque facere præſumunt. Inde verendum magnopere, ne illud Cornelij Gemmæ Lovanienſis medici in tales quadret elogium, quod Ephemeridibus ſuis quondam addidit, hiſce verſibus.

Militibus, medicis, tortori occidere ludo eſt,
Mentiri aſtrologis, pictoribus, atq; Poetis.

Qui ad illud Plinij videtur alluſiſſe dicentis: Medicinam artium omnium vnam eſſe, quæ imperantibus imperet, ac homines impunè occidat. Aut cum Nicocle dicas felices medicos, quòd præclara eorum opera Sol videat, eorum verò delicta & errores terra abſcondat. Quantum autem experientia valeat apud omnes, ac in omnibus, Terentius ſcitè atq; prudẽter in Adelphis ſuis expreſſit dicendo:

Nunquam ita quisquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias;
Et quæ tibi putaveris prima, in experiundo repudies.

Et quod Græcorum medendi ars dubia incertaque fuerit ſemper atque etiamnum eſt, patet ex primo Hippocratis, eorum medicinæ principis, Aphoriſmo: Ars, inquit, longa, vita breuis, experimentum fallax, occaſio præceps; vt quæ in ſola diſquiſitione verſetur, diſquiſitio autem ex imaginatione oritur, nulliſque periculis factis huc illuc voluitur, hominem itaque ignarum dubium ac inanem relinquit. Adeò vt apud Platonem in Timæo ſacerdos Ægyptius perbellè Soloni, de vetuſtate Athenienſium glorianti, reſponderit: O Solon, Solon, vos Græci ſemper pueri eſtis, nec quiſquam apud vos rerum geſtarum memoria aut diſciplinæ vetuſtate eſt ſenex. Præſtaret itaque vnius aut alterius morbi curam probè noſſe, quam cunctos ægros, præſumendo, ſanare velle, tentandoque immaturius ſuccurrere, & quamplurimos ne fortè interimere; vt quibus ars incerta, ſimplicium vires atque facultates incognitæ, (ne dicam ſæpius ſimplicia ipſa)

vt non

vt non rarò homines plebei, mulierculæ ruſticæ, & quibus à natura congenita ars fuit, vt animantibus pleriſque, aut manutraditione acceperint ab empiricis, & quorum cerebrum multiplicibus argumentatiunculis, antea non fuerit obſitum, impeditum, aut euacuatum illos ipſos nonnunquam in curandis humani corporis malis ſuperent, vt etiam ſtupidi atque ſilentes illorum nonnũquam admirentur induſtriam, ne dicam ſolertiam, vt videmus indies empiricos & imprimis chemicos quam admiranda in re medica vt chirurgia præſtent, vt nunc doctores ipſi parum ſpei in theoria Galeni ponentes, puluiſculos quoſdam edunt quorum vſu genus omne morborum indifferenter ſe poſſe curare affirment, ſi enim animantibus adnata eſt ars, quanto magis hominibus, qui reliquas artes experiundo non diſputando adinuenerunt? Hinc factum vt nulla ars vulgatior medicina euaſerit, quam etiam vulgarem eſſe conuenit; vt apud quaſdam nationes in vſu fuerit, ægrotos ſuos publicè exponere, ac remedia à prætereuntibus petere.

Quis obſecro, inquit, prædictus Myzaldus medicus, inficias iuerit, populum Romanum ſexcentis annis & amplius, gentiumque millies millena millia, à mundi exordio ſalubriter longævam ætatem vixiſſe, abſque pharmacopolis & medicis, ſed non tamen abſque medicina? quæ vt ſimplex erat & ſuauis, ita inventu & parata facilis, quia altilis, vernacula; & hortenſis. Quis neſcit Marcum illum Catonem, triumpho, cenſura, & literarum claritate inſignem, herbis, quas plantauerat, & maximè hortenſi braſſica vſum, ſe, coniugem, filium, nec non libertos & familiares ad longævam ſenectutem incolumes perduxiſſe? Quandocunque, ait, iſta gens, Marce fili, (de Græcis loquens) medicos ſuos hîc mittet, omnia corrumpet. Quum etiam quidam, qui Galeno nomina dederunt, veritate coacti, prędictæ medicinæ Græcæ axiomata ſiue prima fundamenta non eſſe veritati conſona (videlicet contrariis contraria curari, ac ſimilia ſimilibus conſeruari) confiteantur: verum è diuerſo natura comparatum eſſe, ſimilibus ſimilia ſuaviter educi: contrariis vtpote amaris conſeruari, dulcibus autem nutriri. Verum vitio malignitatis humanæ comparatum eſſe, Tacitus, ait, vetera in laude, præſentia in faſtidio eſſe; cui ſubſcribit propertius.

Hi ſunt inuidiæ nimirum regula mores,
Præferat antiquis ſemper vt illa nouis.

Ioannes item Langius medicus clariſſimus, inquit: Sed id de Galeno altero rei medicæ Æſculapio non ſatis admirari poſſum, qui de theriaca ad Piſonem empirio grauiter inceſſit, quod hos admirandos pharmacorum effectus cognoſcere gaudeant, cauſas verò ſcrutari cunctentur. Quas tamen

nec ipſe nobis ſatis clarè tradidit, niſi quòd æquè miranda nobis obtrudit, nempe morſus, ictus, ac virulenta iobolorum vulnera iiſdem à quibus cō-flicta ſunt curari, crocodilorum morſus eorum ſeuo ac pinguedine inunctos ſanare Ægyptios: & murem, araneum, ac ſcorpionem, lethales eorum ictus, inſparſos, & oleis etiam quibus macerati ſunt, certò curari aſſerit: ſicut cacoëthes Telephi vulnus etiam non niſi authore vulneris Achille ipſo curari potuit, quod rubigine ab haſta eius deterſa ſanauit Achilles.

Sed horū omnium cauſam vel ſponte obticuit, vel ſaltem diſſimulavit, potiùs dixerim ignoravit. Adde quod graves & non vulgaris experientiæ authores tradunt, culices, cimices, formicas, pulices, locuſtas, pediculos, blattas, & etucas, & vnumquodque id genus inſectorum, fumo ac nidore ignis, quo cremantur, expelli. Sic rheu barbaricum, crocus, chelidonij radix, item erithrodani, ictericium morbum ſanare; ſimiliter chelidonij maioris herba ſub nuda pedum planta delata, ſi dies ac noctes aliquot ibidem geſtetur, idem præſtare: Lacertum etiam contrahere ad ſe icterici colorem, inquit Porta, meo certo experimento: neque melius, quàm ſuccino, regio morbo occurri poteſt, ſi vino bibatur, aut exportetur: iidem plantarum & florum flavi ſucci in medicamentum aſſumpti, flavam bilem, flavos noſtri corporis humores alliciunt, allectos per inferiora deturbant. Inde Plinius: Pinxerat, inquit, natura remedia in floribus, viſuque ipſo animos invitaverat, etiam delicijs auxilia admiſcens. Sic veneno venenum pellitur, calor ſeu calidæ naturæ res aduſtionem extrahunt, vulnera à venenatis animalibus illata, ſi candenti ferro vrantur, curantur: calore enim virus inſumitur (inquit Anthonius Myzaldus) res ea in peſtiferis bubonibus multis ſalutaris fuit, ſed atrox nimis eſt ac ſævum remedij genus, quod tamen multi ſuo ſummo bono ſuſtinuerunt & experti ſunt. Quibus adiunxero rubetas exiccatas, ac neceſſitatis tempore in aceto remollitas, bubonibus peſtiueris impoſitas, virus omne ad ſe, velut in avitam ſedem, allicere. Aquæ gelidæ, poma gelu rigida immiſſa, ſuauiter degelantur: oleo ſulphuris inuncto ferunt anthracem ilico ſanari.

Echium, inquit, Ioannes Baptiſta Porta, viperinum caput adeò argutū nobis refert, vt ab eo nil diſſideat, minimè vulgari experimento, non modò à ſerpente percuſſis, ſed eos, qui anteà biberint, feriri non patitur, imò & viperæ impoſitum, torporem inducit & necat. Itidem mergus in aquis & mari degit; mirifico idcirco experimento contra rabidi canis morſus valet, vt ilico hydrophovi non ſolum aquam non reformident, ſed etiam flagitent: Tumida teſtudo tumidum hydropicum ventrem refert, hydropicis teſtudo medetur. Cancer, ſiue aqua ex eo elicita, cancro certum eſt remedium. Spinoſæ plantæ incautos ſauciant, remanentque in vulnere aculei,

lei, ſpinas è corpore extrahunt, & vulneribus quæ fecerunt medentur. Sanguis è naribus fluens in ſartagine exiccatus, ac puluis naribus inſparſus, aut inflatus, ſanguinem ſiſtit emanantem. Sal ſitim accendit; ſub lingua detentus, ſitim & famē ſedat, ſic vt per biduum quis non fameſcat. Thus lachryma eſt, eius fuligo lachrymas iuſpēdit: ſic etiam aqua, quę ex ovo dum decoquitur emanat; atque ita de cæteris innumeris aliis, natura benefica remedia, velut digito ad omnia corporis mala, manifeſto nobis demonſtrauit indicio.

Adhęc ſacræ literæ nobis teſtantur, Moyſen ligno amariſſimo aquis amarulentis, ac proinde impotabilibus, immiſſo, eas edulcoraſſe. Serpente etiam in deſerto, Dei iuſſu erecto, ab anguibus ictos curatos fuiſſe legimus. Et quemadmodum in exaltatione ſerpentis ſanatio commorſis fiebat, ſic in crucifixione Chriſti redemptio facta eſt animis noſtris, à morſibus diaboli nobis illatis. Lupini in medio vinearum conſeruntur, vt amarorem vitium ad ſe alliciant, cùm ipſi amarulenti ſint, nec niſi vino aut aqua diu macerati dulceſcant. Hinc luce clarius fit, morbos non curari contrarietate ſeu antipathia; verùm ſimilitudine ac ſympathia ſuauiter educi: quamobrem beneficæ naturæ munere factum eſt, vt vnumquodque ſimplex ſuis notis inſigniatur, quibus agnoſci poteſt, cui ægritudini corporis eliciendæ deſerviat; quas notas ſive ſigna medicus compertas habere debet, vt ſuos vngues priuſquam medendo corpuſculo microcoſmi ſiue immenſæ naturæ miraculi ſeſe temere immiſceat, abſque arte itaque ſignata ſeu phytognomica hoc fieri non poterit, qua de re Ioannes Baptiſta Porta volumen eruditiſſimum in lucem emiſit, humanoque generi vtiliſſimum, quo amplificando omnes nerui intendendi erunt, vt tandem anatomia ipſius megacoſmi, id eſt, vires rerum omnium atque facultates, (non cauſæ, quas nos adſequi impoſſibile eſt) experientia duce, hiſceque ſignis nobis innoteſcant; atque hoc pacto efficietur, vt tandem ars certa habeatur, & non circa qualitates & accidentia fluctuetur.

Inde videmus quantopere inter ſe diſſideant medici, ſi ſigillatim atque ſeorſum vnumquemq; de cauſa morbi, antidotoque adhibendo, eos conſulere velis, quantoque in diſcrimine verſetur æger, qui horum iudicio opinionique ſubiacet. Sed dicet etiam quiſpiam, herbas ſimpliciaque vires ſuas amittere, quum ſpiritualia redduntur, atque à fœcibus ſuis extrahuntur; dico quod ſolus ſit ſpiritus qui operatur, terra autem omnis ſiue fæx inutilis eſt, niſi itidē purgetur. Proinde ex terrarum, lapidum, mineralium, metallorum, ſtirpium, Zoophitorum, animantium, ſed & ex hominum corporibus, eſſentiæ in medicinæ vſum eliciendæ, ſpiritales eſſe debent, minimèque crudæ, aut ſuis cum fæcibus, quas plurimas ab origine ſecum

Digitized by Google

traxerunt: (vt ex ſublimatione vini etiam limpidiſſimi liquidò conſtat) fæces enim ab eo quavis aſa fætida putidiores turbidioreſque in fundo vaſis relinqui conſtat: à nobis itaq; ægrè habentibus, imò integra ſanitate fruentibus (nempe in valetudinis conſeruationem) veniunt abdicandæ, aliàs plerumque plus nocumenti, quam curationis veræ adferre, vt ex præcedentibus patuit. Quum vice verſa minima portio ſiue quantitas, nempe vnius grani aut cochlearis medicaminis ſpiritualis ac defæcati plurimum auxilij præſtet, & non tantum corporis vires non deiicit, vt pharmaca vulgariter exhibita, verum è contrario eas ſubleuet, corroboret, ac eriget, morbusque citra noxam, concuſſionemque temperamenti corporis, vt è veſte macula, eximitur. Omne enim medicamentum eius debet eſſe ingenij ac facultatis vt morbum, velut ſpongia extergendo, corporis vires non lædat, ſed vice verſa iuuet atque cõfirmet, vt coniunctis tam naturæ quam medicamenti viribus, morbus ſuauiter exterminetur. Aliàs præſtaret nullum intra corpus aſſumere pharmacum, verum herbulis in tuo horto aut alterius collectis, vt cibo medicinali: exercitatione aut inedia, diætaque vti, reliquum permittere naturę, animæque ſagaciſſimæ vigilantiſſimæque in ſui corpuſculi conſeruationem, vt ſuperius demonſtratum eſt. Morbi enim immaturi ſic ſenſim imminuuntur atque deficiunt quorum malignitas ſubito excitata, vires aſſumit ac nocumẽtum ſæpenumero adfert. Quod autem dicitur à Poëta:

Principiis obſta ſero medicina paratur
Cum mala per longas inualuere moras.

De morbis quos vocant acûtos vt pleureſi aut peſte capi poterit, quum ille de vitüs exſtirpandis confeſtim fugiendiſq; ibidem potiſſimum hanc ſimilitudinem adferat.

CAPVT X.

EX prædictis itaque apparuit, quantum in re medica proſint ſimplicia, quæ humani corporis curationem ſubeunt, tutelamque eiuſdem ſuſcipiunt, quum è fæcibus ſuis, terreſtriq; immunditia qua ſcatent, explicata fuerint: hoc autem fieri poterit minimè, abſque analyſi ſiue diviſione earum vera, atque ideo in eorundem principia, quibus conſtant, reducenda ſunt, quæ tria eſſe & nõ plura, lectione infallibili, deprehẽdũtur; & quæ Hermes ille Triſmegiſtus primus multis retro ſeculis tradidit, aſſerens, in omni re corruptibili tria eſſe conſideranda: Primum, quod eſt vtile, aquæ; ſecundum

dũ oleum; tertium fæx, quæ nempe fæx poſtmodũ, artificio mediante, ſal mundiſſimum efficaciſſimumque gignit. Quæ tria Principia tria etiam elemẽta, ex quibus in vniuerſum omnia conſtant, nobis ob oculos ponunt, aquam videlicet, ignem, atque terram: non quòd idcirco aëre ex elementorum claſſe demere contendam, qui ſpiritus exiſtens in rebus cunctis, vt vitæ vehiculum, lucis, caloriſque in illis ipſis celatur reconditurque, reſque penetrando permeat, & ne quid vacuum relinquatur, coadimplet, & vt vinculum vniuerſale, non ſolum elementorum, ſed & rerum omnium, quas connectit, firmiſſimum. Et quamvis nomen Dei ſanctum, tetragrammaton ſiue quadriliterum perhibeatur, attamen ſi ritè inſpexeris, inuenientur in eo tantum tres literæ; litera enim He in eo bis reperitur, vt eadem ſunt, aër & aqua, quæ filium denotat; terra, patrem; ignis autem Spiritum ſanctum.

Nomen itaque Dei quadriliterum, ſanctiſſimam Trinitatem deſignare videtur, & materiam, quæ etiam triplex exiſtit vt ante tradidimus, quæ & vmbra eius dicitur, & à Moyſe Dei poſteriora vocatur, & quæ ex ea creata conſtare videntur. Hinc Hexameron ſiue opus ſex dierum dicitur, quibus Deus cuncta creauit perfecitq;. Vt itaq; Deus eſt trinus & vnus, ſic etiã materia, ex qua cuncta creauit, triplex eſt & vna, vt infra oſtendimus & in ſequentibus patebit. Idque etiam indicare videntur Poëtarum myſteria, per Iovem ignem; per Plutonem, terram; per Neptunum aquam deſignãdo: Iunonem autem Iovi iunxerunt, quod ignis abſque aëre non viuat, nec quicquam quod calorem inſitum habet: illis enim duobus potiſſimum viuit, quidquid viuit; idcirco etiam aër tenuiſſimæ eſt ſubſtantiæ, vt igni ſeu potius luci per minima iungi poſſit: ne etiam homines, cæteraque item animantia terreſtria aëreaque in eo degentia, (& vt vitæ ſpiraculum attrahentia) ſuffocet; eorum enim omnium chaos eſt, ſiue manſio neceſſaria, vt aqua piſcium; terra plantarum, lapidum, ac metallorum. Quamobrem fruſtra creditur Ariſtoteli dicenti quarto Meteorum libro; In igne & aëre nihil gigni. In igne enim viuit pyrauſta pennatum quadrupes animal, in ærariis Cypri fornacibus, quod per medium ignem volare & oberrare conſpicitur. Salamãdram quoque lacertam cute carentem impunè in igne verſari ac viuere non poſſimus ire inficias, quem virulento ſuo gelu temperat aut reſtinguit. Inde ferunt, ſi ſalamandræ ſanguine manus aut veſtes inunxeris, igne non aduri.

Quid verò alia animalia, inquit Ioannes Langius, quorum alia in lignis intempeſtivè cæſis creſcente Luna, teredines, coſſos, & tabanos, & in nive vermiculos abſq; ſemine natos commemorem? Chameleon nec cibo nec potu alitur, neque alio quàm aëre vtitur alimento. Et quid mirum, cùm i-

gnis ſive calor principium vitæ ſit vnà cum aëre? vt ſuprà oſtendimus,atque infra clariùs de eiſdem diſſeretur. Sturio etiam ſolo aëre veſcitur, eodemq; nutritus, in tantam corporis molem excreſcit, vt ſexcentas libras pondo nonnunquam exuperet. At illud longè memorabilius, quod Plinius tradit: Aſtomorum gentem, ſine ore, corpore toto hirtam, veſtiri in India frondium lanugine, halitu tantùm viventem & odore, quem naribus trahant; nullum illis cibum, nullumque potum, tantum radicum florumque varios odores; ſylveſtrium malorum, quæ in longiori itinere ſecum deferunt, ne deſit olfactus vt commeatu, nutriri & ali. Vitæ noſtræ futuræ aliquod præbens rudimentum, & vt Homerus cecinit, cælites neque edunt neque bibunt nigrum vinum,verum nectare & Ambroſia cæleſti fruuntur, hoc eſt, aſpectu divino, vnitateque illa ex qua omnes ſubſtantiæ & vnitates fluunt & conſervantur indeſinenter, fons enim & ſcaturigo omnium viventium extat vnicus, illoque pane & vino perſeverant non ſolùm hîc, ſed in æternum beati, ac ob bonorum omnium vnitorum concentumque muſicalium ſpiritualium,quę corporalia modis infinitis exuperant,excitatur ipſis (vt idem Poëta ſapientiſſimus refert) riſus inextinguibilis, id eſt, gaudium ineffabile perpetuum, & vt ad penſum denuo properem, refert prædictus Langius (libro 11. epiſtola 27.) de triennali puellæ inedia, quæ toto illo tempore abſque vllo cibo & potu vixit: Romanorum itaque Rex Ferdinandus, eiusque à conſiliis proceres, tam diuturni omnis alimoniæ faſtidij admiratione commoti,veriti quoque ne quid fraudis ſubeſſet;illuſtriſſimus, inquam, Rex Ferdinandus puellulam, nullius ſibi fraudis conſciam, Spiram accerſitam nouis indutam veſtibus, medico ſuo, & alteri cuidam à cubiculis, viris ſpectatæ fidei, noctutno, diurnoque tempore in eorum ædibus aſſeruandam dedit: Verum cum nihil fraudis in ea deprehenderetur, cuncta quoque dictis correſponderent, Rex pro ſua genuina clementia & liberalitate, pullæ miſertus, eam virgineo mundo decoratam parentibus reddidit, quam vidimus & nos, inquit, duodecim annos natam.

Verum Ariſtoteles opificem Deum cogere videtur velle ad axiomata ſua, ex ſenſuum promptuario imprimis deſumpta, quibus divina omnipotentia non aſtringitur, imò refragatur; qui etiam nec ex neceſſitate agit, vt videre licuit in prædicta puella; verùm ſapientiſſimè, vniformiter, ac potentiſſimè, miraculoſe, etiam nonnunquam, incomprehenſibilique atque imperſcrutabili modo. Quamobrem admonet Iob, cap. 38. Memento quòd ignoras opus Dei, de quo cecinerunt viri, & non audebunt contemplari, omnes qui ſibi videntur ſapientes, vnuſquiſque intuetur procul. Id eſt, nemo accedere poteſt, ad opificis diviniique illius operis intimam ſive

internam

internam cognitionem, quæ cauſas illius continet. Sed vt ad rem redeamus: Facta eſt ſeparatio aquarum (vt habet Geneſis) ab aquis, factusque eſt aër inviſibile ſubiectum lucis, quæ duo animam mundi vbique præſentem conſtituunt: inviſibilis eſt, inquam, aër, ne viſui noſtro officiat, ſed vt à luce illuſtratus, ideæ ſive imagines rerum nobis conſpicuæ fiant: illud inſuper certum, viſionem minimè fieri recipiendo, ſed lumen in oculo videntis exiſtens, lumini exteriori coniunctum, fit lumen vnum, quod res externas ſiue potius eorum imagines in eadem apparentes nobis conſpiciendas exhibet: omnis enim viſio ex lumine, per lumen, & in lumine perficitur, aëre mediante. Vt totum cæleſte Hemiſpherium ab oculi pupilla comprehendatur, quæ tantæ exiguitatis eſt, vt eam quidam ſapientes indiuiſibilem eſſe exiſtimarint. Oculus igitur non ſecundum magnitudinem ſed naturam ſuam lucidam ſeſe ſubito inſtar puncti, dilatantem ac cōtrahentem formas rerū viſibilium intuetur. Id etiam nos docet Pſalmiſta, dicens: Conturbatum eſt cor meum, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum. & ipſum non eſt mecum, confirmantque hæc verba Chriſti, Matth. 6. Lucernam corporis, oculum eſſe dicentis; vt oculi hominis duo ſint luminaria in ipſo, verum in microcoſmo, poſita; & quod hæc ſit rei veritas, videmus animalia quædam etiam noctu acutum cernere, vt capræ, feles, noctuæ, ranarumque noctu coëuntium oculi, vt faces ardere videntur. Ariſtoteles autem minimè ſibi conſtat in eo: cum enim dicat ſecundo de anima, viſionem fieri per receptionem, tamen in tertio Metheorologiæ, non ex iride deducit ſpeciem ad oculum, ſed oculi facultatem ſubvehit ad iridē. Similiter ſecundo libro de cælo, nō demittit ſtellarū radios ad viſum ſed videndi vim erigit in cælū. Lumē autem oculorum noſtrorum limitatū ac finitū, acies dici poterit, licet acies oculorū aquilæ nō videatur circūſcribi ſiue finiri, quę propterea ab occidente in orientē ſeſe protendit, Solis iubar conſtātē & abſq; motu oculorū intuendo, mediante luce oculis ipſius inſita, ideoque circumſcriptam habere aciem non videtur, ſed lumen oculorum eius cum lumine ſolari ſymbolum habere.

Atque vt lumen oculis, ſic aurium anfractuoſo lacui, tortuoſoque, aër vsque ineſt, cui aër exterior commotus, ſeſe ſine mora iungit; atq; ſic creatur auditio, auram autem quandam auribus vsque ineſſe experimur, concha ipſis adhibita; tinnitus enim ſubitò oritur, etiam nullo accedente exteriore motu. Auditui affinis eſt olfactus, eodem enim vehiculo ſeu inſtrumento vtitur: guſtus aurē aqua, vt tactus terra; animo autem humano lumen diuinum ineſt, alioquin Deum apprehendere, de Deo loqui, ipſum amare, illique coniungi non poſſet. Quin Cæſar Auguſtus tam lucidos oculos habuiſſe fertur, vt in quos paulo attentiùs oculos intuitu defixiſſet, hos

tanquam

tanquam ad Solis fulgorem oculos conniuere cogeret, Suetonius quoque author eſt, Tiberium Cæſarem experrectum, etiam in tenebris, vt feles, vidiſſe.

Sed vt unde digreſſi ſumus reuertamur, videlicet ad numerum elementorum, an non animaduertimus in ovo (cui à Philoſophis vniuerſus comparatur orbis) prædicta tria neque plura elementa cōſpicua fieri? quid enim aliud cortex eius, quam terræ; albumen, quam aquæ; vitellus ſiue luteum eius, præterquam ignis ſpeciem nobis exhibet? cui videlicet orbi velut ovo, ſuo calore cludendo cuncta præfectus eſt Sol, tanquam gallus vniuerſi, omnia blande eliciens, atque ad perfectionem deducens. Et qui poſt Deum mundanæ vitæ largitor exiſtit, eiuſdemque ſopitæ, in rebus, ac veluti dormientis, vernali periodo excitator, reſtauratorque naturalis vnicus. Hinc etiam intelligitur Deus Trinitatis ſuæ imaginem rebus omnibus expreſſiſſe, homini autem ſoli impreſſiſſe. Animaduertimus enim, vt à ſummis ad ima deſcendamus, in aſtris ac Sole potiſſimum, lumen, calorem, ac motum: in vegetabilibus, vtpote plantis arboribusque, quæ vi ſpiritus vegetabilis ſiue caloribus madidi pullulant, primum folia, deinde flores, poſtremo fructus emittere: in animantibus autem viget ſpiritus naturalis in hepate, vitalis in corde, denique animalis in cerebro, qui tamen niſi vnicus ſpiritus extat, ſiue ſplēdor viuificus, iecinori præbens motum, cordi calorē, cerebro autem lucem. Quo enim ſanguinis vomica ſiue fons in animantibus, & præcipuè in homine, magis eleuatur, conſcenditque altius, (cui ſanguini anima ſeu lumen calorificum, ſecūdum veritatis, totiusque naturæ atque diuinitatis conſcium Moyſem, ineſt) eò purior, lucidior, efficaciorque effertur. Sub ſanguine etiam non tantum anima animalis, ſed etiam ſpiritualis comprehendi poteſt, quum ſaluator noſter Chriſtus, vt nobis vitam hanc mortalem conceſſit, ita per panem & vinum in corpus & ſanguinem eiuſdem pretioſiſſima conuerſum, vitæ non interituræ nobis indignis pignus dedit, qui eſt vitis ſiue arbor vitæ in medio paradyſi radicatæ vera & vnica. Et vnde reliquæ arbores in paradyſo plantatæ, hoc eſt, homines vitā deſumūt. Hinc Vates Regius, & ponam, ait, in ſeculum ſeculi ſemen eius, & thronum eius ſicut dies cæli, fuit autem antiquorum reſolutiſſima ſententia in vna illa mēte, qui extrinſecus in omnes homines ratione formandos adueniat, ac demū in ſuum reſorbeatur Principium, naſci formam humani generis, ita vt vocarint Geniorum genus Heroicum diuinumque, & Deos Heroeſque poſtquam in corporibus fœliciter & ſecundum virtutem ad ſummæ mentis honorem vixiſſent, quos ſanctos, modeſtiore vocabulo noſtri nuncupant. Quamobrem, inquit, Pſalmiſta Sacerdotes tui induantur iuſticia, & ſancti tui exultēt, ac denuo: mihi

mihi autem nimis honorati ſunt, amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum, item alio loco: pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, hoc eſt, Apoſtoli (vt interpretatur Arnobius) conſtitues eos principes ſuper omnem terram, memores erunt nominis tui in omni generatione & generationem. Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in ſæculum ſeculi, & vt ad penſum revertar.

Totum etiam hoc vniuerſum tribus præditum eſſe facultatibus conſtat nempe vegetandi, vt in lapidibus, metallis, plantis; ſentiendi, vt cunctis animantibus; intelligendi, vt in homine, cui ſoli Deus omnia contulit, videlicet quę cælum ſuo circumflexu ſurſum, quæque ſuo ambitu terra deorſum, & quæcunque aër intermedius continet; quodq; cuncta hæc excedit, homini ſpiritum ſuum divinum ac immortalem inſtillavit, imaginem ſuam ipſi imprimendo, principemque locum in hiſce inferioribus eidem attribuendo. Idcirco inquit divinus Vates: Minuiſti eum paulò minus ab angelis, (& vt habet textus hebræus ab Heloim, quod vocabulum ſpiritum Domini, Deum, aut angelos ſignificat) gloria & honore coronaſti eum, & cõſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Similiter alio loco: Qui redimit, inquit, ab interitu vitam tuam, qui coronat te in miſericordia & miſerationibus. Qui replet in bonis deſiderium tuum, renovabitur vt aquilæ iuventus tua: Quum videlicet reſuſcitabit te à morte, vt in æternum cum ipſo vivas.

Prætereo hîc infimam rerum creatarum claſſem, nempe metallorum metallicorumque: quamvis enim tria prædicta principia, velut trias quædam ſalutaris, imprimis in ipſis reluceat: quia tamen altiorem exigunt indaginem, artificiumque inſuper ſubtile ac arduum, vt eorum nempe motus, caliditas, ac fulgor, vt effectus potentiſſimi eruantur. Item mercurius eorum, ſulphur, atque ſal in alium locum reiicimus. Arcanum enim lapidis Philoſophici vere continent. Videmus adhæc eorum vires in pyrio pulvere, lapide etiam Philoſophorum dicto, magnete lapide ac ferro, auri tinctura, cæteriſque magiſteriis, remediiſque ex eiſdem petitis, multis numeris cæteras viribus ac facultate ſuperare, vt etiam hominẽ in ſtuporem adigant, qui eorum miracula experitur, nihilque in rerum natura ſit, quod eũ magis in vita hac mortali retinere queat, diuriusque, eſſentiis, videlicet, magiſteriis, tincturiſque ex eiſdem extractis, ignem enim ſidereum ac proinde perpetuum in ſe continent. Neque id mirum, dotes innumeras poſſidere illa, videlicet metalla metallicaque: ex influentiis enim cæleſtibus, in terræ gremium largiſſimè effuſis, illa conſtiterunt, indeque cæleſtium vires abundè ſecum deduxêre ac retinuere, & quæ cæleſtium corporum ſplendorem (quod nulli rei alteri creatæ cotingit) præ ſe ferunt, ideoque

quo ſplendidiora apparuerint, (vt aurum, argentum, mercurius Philoſophorum) eo nobiliora virtutibusque auctiora dinoſcuntur: Prædicta itaque lux corporũ cæleſtium addenſata aut influens aſtralis colligit ſeſe in viſceribus terræ, atque imprimis montium virtuteque ſua irradians, penetrans, ac implens eam, generat metalla, ibidemque ardet calor eius, in vnum coactus; in cælo verò dilatata hæc lux lucet, nequaquam vero ibidem otiatur: in auro eſt color croceus reſplendens, diaphanis corporibus calorem addit pellucidum, verum ab eis recedit: opacis autẽ corporibus contemperata lux, eſt virtus viuifica ac generatiua. Et vt ad ea, vnde regeſſus ſum, redeam: Metalla itidem ex tribus orta ſunt, argẽto viuo, nempe vt aqua; ſulphure, vt oleo ſiue igne; lapide ſeu cortice, vt terra, qua conduntur: licet tantum duo Principalia ſint, videlicet aqua & ignis, argentum vivum & ſulphur: Cauſas autem effectrices, vt dictum eſt, influxus habent cæleſtes, eo quod ſemine careant, idque innuere videtur Regius Citharoedus: Rigans, inquit, montes de ſuperioribus tuis, de fructu operum tuorum ſatiabitur terra, Item alio loco: Terra, dicit: mota eſt, etenim cæli diſtillauerunt à facie Sinai, à facie Dei Iraël. Quæ enim ibidem ſpiritualia exiſtunt, ſubtiliaque huc deſcendendo corporea efficiuntur viſibiliaq;, quæ ſurſum relata denuo in priſtinam naturam redire poterunt, aut euaneſcunt, & cum ſpiritus elementarem induunt naturam fit vera circuli quadratura, atque volatile fixum, ſpiritale corporeum euadit. Similiter alio loco: Qui reſpicit terram, inquit, & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant. Atque alibi idem: Viſitaſti, ait, terram & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam. Et quamvis etiam moraliter hæc de Regibus ac populis myſticeque interpretari queant, attamen naturaliter de influentiis cæleſtibus (quæ noctu potiſſimum, vt meteora cuncta, huc deriuantur, atque in hæc inferiora defluunt) intelligi quid vetat?

Somnia itaque hominum ſunt, ex halitibus atq; vaporibus terrenis metalla metallicaque produci: frigore autem ibidem concreſcere ac detineri influxus cæleſtes veritati conſonum eſt: Terra etenim in ſe inanis eſt & vacua, niſi è cælo, cæleſtibusque viribus ſubſtantialibus, iisque infinitis, imbuatur imprægneturque. Et vt D. Iacobus aſſerit: Omne datum optimum & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum. Vnde inſuper tantæ vires ac facultates illis, vt præfatum eſt? nunquid ex illis vaporibus atque halitibus Ariſtotelicis ex aqua & terra conceptis prouenire poſſent? & quæ virtutes rerum omnium creatarum ſuperant, multisque paraſangis, vt dicitur, poſt ſe relinquunt; vt Chemia ars præſtantiſſima multifariam experitur ac docet eorumque arcana potiſſimum (præ artibus aliis cunctis) eruere conatur: quum vnum ex iis ſimplex, vtpote aurum,

rum,

rum, argentum, ſtibi, argentum viuum, aut ſulphur, præparata atque extracta vt decet, omnes de corpore humano morbos depellere queant: ſic vt neque herbæ aut animantia, in viribus, illis conferri, aut proprietatibus, poſſint. Per fortitudinem enim cæleſtium exiſtimauit Hermes illa progigni, aut per concurſum radiorum ſtellarum omnium in vno puncto, vt Ptolemeus putauit, id quod vulgor in ipſis, vt lux corporea addenſata, quã prætendunt, apertè demõſtrat: fulgor enim qui luteus eſt, Principium rerum omnium præ ſe ferr, nempe calorem: color autem cœruleus, alterum primordium, videlicet aërem, demõſtrat. Nam licet nobis conſpicuus non ſit aër: attamen ſub finem obtutus aciei noſtræ, talis in cælo nobis apparet, nempe cæruleus; namque ibidem obſcuritas quædam, ob defectum viſus, quæ luci remiſta, cæruleum parit colorem: prędictorum itaque duorum, flaui, inquam, & cœrulei ſiue nigri, cæleſtium colorum miſcella, terræ omniparenti virorem induit, gramineo lætiſſimoque fuco cuncta penè inde proſilientia depingendo decorandoque: erroneum autem eſt ex atro colore ſolo, viriditatem naſci, non enim ex terra, ſed ex aqua, oritur illa, mediante calore.

Sed vt ad rem revertar: Dicet aliquis; quomodo influentiæ prædictæ metallorum, (vt ſic dicam) parentes, montes penetrabunt, atque ſeſe illis inſinuare poterunt, reſpondet Propheta regius: Montes ſicut cera fluxerunt à facie Dñi, à facie Domini omnis terra. Tum alibi præparans montes in virtute ſua accinctus potentia, ac denuo idem. Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ, commota eſt & contremuit terra. Hinc metallorum foſſores ſiue metallici affirmant, vbi huiuſcemodi coruſcationes ſiue fulgurationes apparuerint, certiſſimum indicium fore, inibi metalla condi. Sed vnde radiorum eximius ille fulgor? nunquid ab aqua hac inferiori, & à terra ſiue luto terreſtri, aut ex halitu atque vapore vtriusque conſurgentibus fabricarunt Archæi illi terreſtres, ſiue natura ipſa? aut gemmarum tralucidum fulgorem ex prædictis, nempe aqua ac luto, eruunt? Nullo pacto hoc videtur admittendum, aut rationi experientiæq; conſentaneum, quæ tamen opinio hominum animos hactenus ita poſſedit, vt erui non poſſit, neque cryſtallum ex nive frigore concreta ad tantam duriciem perueniſſe; cum in montibus, ſi quod ſit, remiſſum erit frigus. Verum virtutes cæleſtium hos effectus edere, (quorum ſemina apud nos minimè extant) nemini dubitandum. Hinc Proculus; Elementa, inquit, quæ in cælo, ſunt ſublimitates & excellentiæ elementorum inferiorum, quum illa quæ in terris ſunt, tantum fæces eorundem exiſtimandæ ſint, imò corpora mixta potius quam elementa. Sed & meteora cuncta penè hîc reperta è cæleſti regione defluxiſſe veriſimile. Quamobrem, inquit, divinus citharoedus

dus. Qui dat niuem ſicut lanam, nebulam ſicut cinerem ſpargit. Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit? Item alio loco: Et mandauit nubibus deſuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis. Panem angelorum manducauit homo, cibaria miſit eis in abundantia. *Huiuſmodi manna etiamnum ex aere defluit, ac plantis inſidet, inquit, Livinus Lemnius*, ea propemodum formâ, ac ſaporis dulcedine, qua in Bibliis manna deſcribitur, cuius vſu multis annis paſti ſunt Iſraëlitæ.

Præterea in India & maximè in Praſiorum regione liquidò melle pluit, quod in herbas decidens, mirificas paſtiones ouillo & bubulo pecori præſtat. Idem D. Ioannes in Apocalypſi dicit, pauimentum ſupernæ ciuitatis factum ex auro; Id eſt, influentias eius aureas eſſe, Et Iob vlterius properans aſſerit, glebas terræ illius regionis ſupremæ fore aureas, in eaque regione non tantum aurum, ſed & ferrum & æs precioſum inueniri. Et vt figuraliter loquitur Moyſes in Deuteronomio, dicens: Lapides eius regionis ſunt ferrei, & ex montibus illius effoſſum eſt æs. Et quia in terra promiſſionis non ſunt lapides neque venæ metallicæ, inquit, Franciſcus Venetus Minorita, cum ex montibus eius non effodiatur æs, aut quodcunque aliud metalli genus, neceſſe eſt intelligere hunc locum de regione meliori, nempe ſuprema. Legantur ad hæc prodigiorum ac oſtentorum ſcriptores, & ceſſabitur de hiſce amplius dubitari. At vanas iſtas opiniones nobis peperit Ariſtoteles, quibus pluſquam diuinis oraculis, imò ipſi veritati, tribuitur à pleriſque, (ipſum naturæ Deum nuncupando) videlicet meteora cuncta ex terra ac mari ſurſum attolli, ac inde denuo decidere, ac cælum à qualitatibus contrariis reddatur immune, & ſic perpetuò, & non aliàs durare poſſe.

Quum veri theologi, viriq́ue ſanctimonia & eruditione clari, omniſq́ue ſacra ſcriptura prædictis placitis reclamet ac aduerſetur. Nônne Iſidorus, Ambroſius, Baſilius Magnus, aſtra dicunt eſſe corpora ignea, ne autē ardore ſuo ſoluantur, aquas quę ſuper cælos ſunt, prohibere? In hanc ſententiam loquitur D. Petrus, Epiſt. 2. cap. 3. Properantes, inquit, in aduentum Domini, per quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent, nouos cælos, & nouam terram, & promiſſa eius expectamus. Item diuinus Citharœdus hoc ipſum confirmat, dicens: Extendens cælum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius. Ariſtoteles verò in multis vt naturæ cuncta tribuat, omnipotentiæ autem diuinæ detrahat, laborare videtur, dicendo Solem, abſumendo quibuſdam in locis aquas, efficere vt terræ ſuperficies emineat.

Quid itaque dicemus de regionibus ſub polis mundi frigidiſſimis, quales

les ſunt ſeptētrionales, quæ latiſſimè patent? attamē Solis æſtu minimè detectæ, verum Dei nutu ſic poſitæ atque ſituatæ ab orbis exordio. Et ſi tantus feruor Soli inſit, vt etiam maria abſorbere queat, vnde vis ipſi tanta? num ex reflexu radiorum eius ſolùm, vel potius ex inſito proprioque calore? Adhæc Philoſophorum turba veriſſima: Stellæ, inquit, ſiue aſtra cum ſint ignea, vtique cauſa coctionis & fomēti ſunt; vt autem manſura eſſent, & ſuum officium rectè facerent, Deus interea, & terram, reſque fouendas, aëra conſtituit, qui ſtellas contineret: ne præſertim Solis flamma, taceo de cæteris omnia ſubſiſtentia comburat. Qualitates itaque primæ, vt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum à cæleſti regione huc dimanare certum eſt. Neque enim (vt ad penſum reuertar) obſtat, inquit, Franciſcus Valeſius, corpora eſſe à Deo creata, vt deleri poſſint; non enim ab vlla naturali cauſa, ſed ab ipſomet Deo, qui ea creauit, delenda dicimus; neque ſanè in nihilum, (non enim hoc dignum cenſent Dei bonitate) ſed in alia eſſentialiter perfectiora, in quibus perfectiones eorum maneant eminenter, demptis mobilitate cæleſtium, ac corruptione elementorum, quæ imperfectiones ſunt, velut etiam cum mutantur naturales formæ in aliam perfectiorem, non vocantur interitus, ſed ortus.

Inſuper refert Theophraſtus laſerem ortum in Aplurea, ab imbre quodam craſſo cùm in ea mundi parte fuiſſet nunquam, atque ibidem ſyluam ingentem proſiluiſſe, vbi nulla antea extitiſſet arbos. Hoc pacto plurimas ſyluas ſponte exortas fuiſſe pleriſque in locis è ſemine cæleſti, veritati conſonum erit. Nonne dicet Ariſtoteles ex terra, nō autem ex influentiis cæleſtibus originem habuiſſe prædicta?

Quid inſuper dicemus ad diuini Vatis verba iſta, Saturabuntur ligna campi & cedri Libani quas plantauit, ibi paſſeres nidificabunt Deus itaque illas ibidem plantauit paſſereſque ex aëre nempe cæleſti regione pro, duxit, ſcimus inſuper è præcelſis rupibus, abietes aliudque genus arborum certiſſimarum erumpere in Noruegia, quas cælitus ibidem radicatas fuiſſe nemini dubium fieri poteſt, cum terra, vt ſæpedictum, inanis ſit & vacua. quod axioma diuinum eſt, ac à Moyſe proditum. Dixit item Ariſtoteles de ignis natura eſſe, vtpote ſurſum feratur, non autē deorſum; quum omnis ignis ſiue calor naturalis (vt aqua & aër) deorſum in rerum componendarum mixtionem properent: ſi verò de igne præter naturā, hoc eſt, artificiali dicto intellexerit, verum dixiſſe putabitur; ſed in hoc errauit, non diſtinguendo inter hunc & illum, quum potiſſimum de naturali verba feciſſe videatur. Quapropter, inquit, D. Paulus; Deus nouit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt. Et alio loco: Videte ne quis vos ſeducat per Philophiam, & inanem fallaciam, ſecundum opiniones hominum. Sic

obiecta ſenſuum, vtpote colores, ſoni, res quæ guſtantur, tanguntur, & odorantur, quamvis ab Ariſtotele, ac ſui ſequacibus, in accidentium cenſu habeantur, corporea attamē ſunt ac ſubſiſtentia: ſubſtantia enim auri præcipua eſt eius color ſiue tinctura, quæ ab eo arte elicitur; ſic etiam corallorum, plantarum, gemmarum, aromatum colores omnes, licet ſpirituales, corporeæ etiam ſunt, & non tantum corporeæ verum etiam in quibus vis ac energia totius rei continetur: Exemplum manifeſtum in æthiope, qui non tantum extrinſecus nigredine induitur, ſed & ater ille color intrinſecus in ſanguine eiuſdem deliteſcit; proinde non tantum fruſtra lauaretur, vt candidus fieret, imò ne excoriatione talis efficeretur; cruor enim eius in extima corporis ſuperficie pellem vsque nouam nigricantem prætenderet. Sic ſoni vehementiores auditum lædunt, Muſica non tantum aures demulcet, ſed etiam corporis malè affecti animique intemperiem ad temperantiam ac ſanitatem ſæpenumero reducit, aut ad vaticinandum mentem humanam dilatat & excitat. Quapropter Elizeus Propheta adduci ſibi Pſaltem voluit, quumque caneret Pſaltes, facta eſt ſuper ipſum manus Domini, & prophetauit. Et Saul Rex remiſſius à furore habuit Dauide citharam pulſante. Quid etiam odores corpori ſint, patet exemplo apum, qui odore non tantum vitam trahunt, verum etiam tanta copia mellis ac ceræ inde ſupereſt atque redundat, vt naues onerariæ inde adimpleantur floribus vnde ea ipſa hauſerunt illæſis. An etiam guſtuum obiecta corpulenta ſint? conſulant, qui ea de re hæſitant, Apicium, gulæ atque menſuratum inſtructorem profuſiſſimum.

De tactus obiecto, vtrùm corporeum ſit, nihil dicam; quum lippis, vt fertur, ac tonſoribus id notum ſit. Dicant mihi Ariſtotelei, ſi colores cætera que, quæ dicta ſunt, accidentia erunt ſive qualitates, quid eſt, quod ipſe voluit hiſce verbis: τὸ τί ἦν εἶναι? quod interpretatum ſonare videtur: Quid quod aliquid eſt? quibus verbis intelligi voluit rerum quantumcunque ſubſtantialem, vt ſic dicam, eſſentiam, per ſymbebicos autem ſive accidens, quod per ſe non poteſt ſubſiſtere, ſed vt in alio hæreat neceſſe: ſic folia, flores, fructus accidentia erunt arborum, item gummi genus omne, atque ſic de cæteris infinitis, imò hominis anima erit accidens, & vt Cicero inquit, libro de divinatione: Ergo & ij, quorum animi ſpretis corporibus evolant, atque excurrunt foras, ardore aliquo inflammati ſeu incitati, cernunt illa profectò, quæ vaticinantes pronuntiant, multiſque rebus inflammantur eorum animi, qui corporibus inhærent. Voluit ergo humanas mentes eſſe accidentia Cicero? minimè gentium. Memini itaq; me aliquando in ſcholis hoſce verſus in laudem Ariſtotelis factos legiſſe:

Sum-

Summus Ariſtoteles trutinando cacumina rerum
In duo diviſit quidquid in orbe fuit.

Videlicet in ſubſtantiam & accidens, vt ipſi volunt, qui illi nomen dederunt: ex quibus relinquitur Deum etiam idolum, hoc eſt, phantaſma, creaſſe; quum cuncta quæ Deus creaverit ſubſtantialia ſint, ſpiritualem aut corpoream ſubſiſtentiam ſortita, aut vtramque, vt ſunt omnia, quæ ſub cęlo proveniunt ſive naſcuntur, quæ etiam ſeparata ab hac mole corporea, diſparent, aut evaneſcere nec vltra videri percipiuntur: reſiduum autem ſuo ſpiritu, anima ſeu luce deſtitutū, inſtar terræ ac pulveris inane relinquitur, cùm nihil ſubſiſtere (inquit Franciſcus Venetus) poſſit in hoc mundo, quod non repletum ſit ſpiritu vitali, aut divinitatis particula ſit. Hinc divinus Pſalter. Auferes ſpiritum eorum, ait, & deficient, & in pulverem ſuum revertentur. Sic ars Spagirica extrahit ſeu ſeparat omnem virtutem ſubſtantialem à rebus cunctis ſublunaribus, relicta terra inani ac vacua.

Quamobrem creatæ res omnes, reſpectu opificis Dei, eiuſque omnipotentiæ, (vt qui ſolus dicit: Ego ſum, qui ſum: Et propterea ait divinus vates, Tu autem idem ipſe es; itidem Iob: Quis, inquit, poteſt facere mūdum de immundo conceptum ſemine, nonne tu qui ſolus es?) Accidentia verè dici ac pro talibus haberi debent, cui nempe Deo nihil neque præteritum, neque futurum quicquam, ſed præſentia cuncta. Quapropter, inquit, divinus Citharœdus: Annuntiaverunt cæli iuſtitiam eius, populo, qui naſcetur, quem fecit Dominus. Ac iterum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Qui ſcilicet filius eſt verbum, per quod omnia facta ſunt. Hinc vocatum eſt ὤν, id eſt ens, quod ſubſtantiam præbeat rebus cunctis, cauſa ſupereminens, fundatrix cauſa. Hierotheo dicitur, ens ſuperſubſtantiale, producēs omnes eſſentias, illiſque nutrimentum ſuggerens, vt perſeverent. Quod aſſerente D. Dionyſio, cuncta in ſe comprehendit, continens in ſe virtutes omnes excellentiſſimè abundantiſſimeque, dans inde influentiam rebus cunctis. Hebræis dicitur cauſa infinita, cauſaque cauſarum omnium, ac ſubſtantia ſuper omnes ſubſtantias, de ſe ipſa, & infinita ἀπειροδύναμος potentia. Quoniam dominatur, inquit Propheta, in virtute ſua in æternum. Erit itaque Ariſtoteli pulvis inanis, ſubſtantia, detractis luce vitaque vna cum viribus vniuerſis, qui datus eſt ſerpenti in cibum.

Hinc convincitur ipſum multa de ſubſtantia ac quidditate diſſeruiſſe, attamen eandem minime cognouiſſe: Rectius autem naturam duum generum eſſe dixiſſet maſculinam & fœmininam, agentem & patientem. Alioquin illud minime conſtaret quod aſſerit ipſe, naturaliſſimum eſſe procreare ſibi ſimile, proinde melius in rerum natura nos inſtituit Moyſes, qui

de ca-

Digitized by Google

de capite ac Principe rerum omnium naturalium protoplaſto videlicet pronuntiauit quod Deus maſculum & fœminam creauerit, eos dixit in plurali numero, quod Evam nempe fœminam in ſe contineret, ſed & res cæteræ omnes in vſum mortalium conditæ, etiam aſtra ipſa præfatam naturam hanc, expreſſè aut tacite referre conſpiciuntur. Poëtæ denique rerũ materialium myſtæ, Iupiter, dicunt, & mas eſt & fœmina neſcia mori, per Iouem vniuerſum iſtud ſignificare volentes. Lux itaque, & vnde vita viresque rerum emanant, accidens ipſi eſt, vt ſuprà oſtendimus, vt ipſemet aſſerit libro ſecundo animalium: φῶς παρουσία τῆς ἕξεως τοῦ διαφανοῦς. declarauit enim lucem habitum, vt contra Empedoclem oſtenderet, non eſſe corpus ipſam lucem, quod ipſum διαφανὴς eſſet corpus: duo autẽ corpora in eodem loco eſſe non poſſe. Iulius verò Cæſar Scaliger, qui licet totus ſit Ariſtoteleus, attamen haud ſcio, inquit, an rerum cæleſtium vlla ſit excellentior ipſa luce, vt mihi religio ſit eam interire poſſe, ſi autem non interit, vita immortalis ex ea oritur; ſed non diſtinxit inter lucem creatam & increatam, vt neque Franciſcus Georgius Minorita. Communis verſio habet, inquit; fiat lux, veritas autem ſit lux; quæ lux, ait, non eſt facta, ſed rebus communicata, etiam obſcuris indita, vt illuminet eas. Verum mihi diuerſum videtur, videlicet Deum lucem creaſſe, quæ diſtingui debet à luce increata. Idcirco Moyſes vt indicet omnia perfecta fuiſſe beneficio illius lucis, poſtquã creaſſet Deus cælum & terram, inanem, vacuam, caligineque profunda opertam, ſtatim introduxit lucem, per quam & vita & forma dari debebat rebus, virtutibusque adimpleri: Lux enim & calor non tantum vim gignendi propagandique præbent, verùm eandem elargiuntur in infinitum. Inde dicitur: Creſcite & multiplicamini, & replete terram.

Prædicta verò lux Soli, Lunæ, cæteriſque ſideribus imprimis inſita fuit, vt vniverſis deinceps rebus ab iiſdem influxu perenni communicaretur. Quod autem de luce increata atque æterna non participent cæteræ res, ſed homo tantummodo manifeſtum fit ex Iſaia propheta: Nõ occidet, inquit, vltrà ſol tuus, & luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam. Vbi inſuper declarat, omnia propter hominem eſſe creata, ac homini animum immortalem lucemque divinam ac increatam ineſſe. Quod autem lux in corpore diaphano non permaneat, efficit quòd ea ab initio illi radicitus non fuerit per minima coniuncta: Veruntamen in ipſo operationes quaſdam exhibet, vt in trigono pellucido ſolido nempe cryſtallino videre eſt, Solis radios in vnum coactos, rem obiectam incendere, iucundaque ſpectacula varia præbere: at in ipſo pellucido prædicto corpore perſiſtere non poteſt, imò in animatis non permanet vſque, licet ab initio ijs

Digitized by Google

tio iis ſit inſita atque remiſta, quin etiam eius vires ac facultates, ob organorum corporis defectus imminutæ, paulatimque deficientes, tandem iiſdem immoriuntur.

Id ipſum etiam de homine ſacræ literæ teſtantur: Spiritus meus, inquit Dominus, non permanebit in homine, quia caro eſt, id eſt, in quantum carnalis eſt. Quapropter dicit Apoſtolus: Seminatur animale, reſurget ſpirituale. Mundus enim hic, vt rudimentum, monogramma ac præfiguratio eſt futurorum. Proinde voluit nos Chriſtus regenerari in aqua & Spiritu ſancto, atque ſic repurgari confirmarique in nobis primordialia illa elemẽta aquæ videlicet & ignis: Ideoque verè pauper & inops etiamnum eſt homo, parare enim non poteſt ſibi vitam imò minime retinere acceptam, verum Apoſtolus, inquit: Qui mortuus eſt iuſtificatus eſt à peccato niſi enim granum in terram cadens mortuum fuerit ipſum ſolum manet, mortuum autem multum fructus feret, videlicet immortalitatem ac beatitudinem, nam tunc fluent de ventre eius aquæ ſalientes in vitam æternam. Quamobrem, inquit, Propheta: quum dederit delectis ſuis ſomnum, hoc eſt, dormierint ſiue è vita hac exceſſerint. Ecce hæreditas Domini apparebit, filij vnigeniti ſui merces fructus ventris Mariæ virginis. Sicut vero ſagittæ in manu potentis, ita filii excuſſorum, id eſt, iræ diuinæ ab illo abigentur. Cui ſententiæ diuiniſſimæ nõ ſubſcriberet Ariſtoteles qui hunc mundum perpetuum atque increatum ſtatuerit, eumque à cælo, velut Deo vſque promanantem; cauſas rerum omnium à calido, frigido, humido, atque ſicco venari ac indagare docuit; continuum in infinitum diuidi poſſe: Et quomodo in infinitum litigare ac altercari poſſimus, inſtrumenta tradidit, ridere homini proprium eſſe primo modo; & quamobrem flere ſimiliter non proprium homini? quum noſter ſaluator, qui perfectiſſimus omnium hominum extitit, nunquam viſus eſt ridere, flere autem ſic? Cur inſuper Democrito ridere magis proprium quàm ipſum flere Heraclito Philoſopho? cum etiam infantes à ploratu, à riſu autem minimè, vitam incipere animaduertimus? Omne leue ſurſum tendere, graue autem deorſum, nos docuit in Phyſicis Ariſtoteles; ſed quis idiotarum id ipſum ignorat? Verùm aliæ proprietates hominis indagandæ erant, de quibus infrà copioſius. Et quidam, cuius nomini parco: Veriſſimè, inquit, illud dictum ab Ariſtotele, ſi quid aliud, intellectũ hominis non poſſe aliter intelligere, quam phantaſmata intuentem; atque adeò nihil in eo eſſe poſſe, quod prius nõ fuerit in ſenſu: quod ſi ita eſt, homo vt brutũ interitui ſubiacebit, neq; Deum auctorem vitæ ſuæ cognoſcere poterit, vt Ariſtoteles non videtur cognoviſſe. Quid igitur eſt in homine, quod intelligit ſpiritualiter Deum? Reſpondebit arx eloquentiæ Cicero, lib. primo de legibus: Et quamquam alia,

K

lia, inquit, quibus cohærent, homines è mortali genere ſumpſerunt; animum tamen ingeneratum à Deo, ex quo verò agnatio nobis cum cæleſtibus vel genus vel ſtirps appellari poteſt. Itaque ex tot generibus nullum eſt animal præter hominem, quod habeat notitiam aliquam Dei; deque ipſis hominibus nulla gens eſt, neque tam immãſueta neque tam fera, quæ non, etiamſi ignoret qualem habere Deum deceat, tamen habendum ſciat. Ex quo efficitur iſtud, vt is agnoſcat Deum, qui vnde ortus ſit quaſi recordetur & noſcat. Iam verò virtus eadem in homine ac Deo eſt, neque vllo alio ingenio præterea. Hactenus ille.

Quid inſuper eſt, quod extra corpus in extaſim rapitur? Quid quod Deo vnitur in ſacra ſinaxi? Quid eſt quod Chriſtus ſalvator aſſerit de homine? Si haberet fidem tantillam ſicut eſt granum ſinapi, (quod minimum eſt omnium granorum) diceret montibus, & transferrent ſe. Item Dauid Propheta dixit, & Chriſtus repetiit: Ego dico, inquit, Dij eſtis vos, & filij excelſi omnes. Ac quid in homine eſt, quod, atteſtante Lazarello, niſi mens hominis pura, quæ puros generat ſpiritus? Quid eſt quod incitat hominem ad adorandum Numen diuinum, quod ipſe non videt, niſi mens ipſa, ipſique ſupplices offerre preces ęſtuat? Quid eſt quod tam in ætate prouectis quam pueris, ob dolorem, ob anguſtiam ingemiſcentibus ac eiulantibus, incitat, diuino quodam inſtinctu, adimplorãdum Numinis ſiue Domini ſupremi auxilium, liberationemque ab eodem malo? Quid eſt quod artes omnes reperit atque in lucem eruerit? Quid eſt quod verè contemplatur Deum? certè nihil præterquam animus humanus, cui nihil inprædictis commercij cum idolis, cum phãtaſmatibus Ariſtotelicis: ſed vt nubes craſſæ, Solis ſplendorem præpediunt, ita phantaſmata veracem de Deo, rebusque ab ipſo creatis, intelligentiam excludere certo certius eſt.

Quamobrem quid ad vitæ commoditatem, naturæ ac Dei cognitionem, prædicta ac ſimilia ſomnia conferunt Ariſtotelica, atque ſic καινοτομεῖν, veritate profligata, nihil præterquam vmbras captemus. Diuinus autem Pſaltes nos rectius paſſim & phyſicã ac metaphyſicam (quę ſimul tradi debent) docuit, Deum precando: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua. Id eſt, indiderunt mihi cognitione tui, ac rerum à te creatarum, qui es lux vera intellectus agens, hoc eſt, illuminans, veritas ac vita, atque inde fruitionem bonorum omnium affluenter cumulatimque indipiſci nos docuit. Similiter alio loco: Illuminans, ait, tu mirabiliter à mõtibus æternis, conturbati ſunt omnes inſipientes corde. Nempe qui illam, lucem intueri negligunt. Quamobrem Iobus, inquit, ipſi fuerunt rebelles lumini neſcierunt vias eius nec reuerſi ſunt per ſemitas eius. Item alibi: Vates Re-

gius:

gius: Quoniam, inquit, non cognoſco literaturam, introibo in potentias Domini, Domine confitebor iuſtitiæ tuæ ſolius. Meditatus ſum in omnibus operibus tuis, in operibus manuum tuarum meditabor; æquitas teſtimonia tua in æternum, da mihi intellectum & viuam: ac iterum, quoniam tu illuminas lucernam meam, hoc eſt, intellectum meum corporis caligine obnubilatum, Domine Deus meus illumina tenebras meas & tunc ſcapulis, id eſt, radiis ſuis obumbrabit tibi & ſub pennis eius ſperabis, hoc eſt, ab angelis eiuſdem proficies atque tutaberis. Docet nos itaque hiſce locis Propheta, initium ſcientiarum artiumq; omnium à Deo ſeu vnitate ſumma ac perfectiſſima, minimè verò à pluralitate opinionum aut phantaſmatum, petendum; eo quòd ab ea fluat ac deriuetur omne bonum, omnis eſſentia, atque intelligentia rerum omnium ſubſtantialium: Nihil enim ſubſiſtere poteſt, niſi ratione iſtius vnitatis, nec quicquam in perpetuum viuere aut ſubſiſtere citra eam, & abſque, refluxu ſeu reditu ad eandem quia in manu eius ſunt omnes fines terræ. Sic vt rerum diuiſio poteſtatem vnamquamq; debilitet, vnio verò reſtituat in exemplaris ſui ideam. Proinde ſapienter putauit Pythagoras: In omnibus omnia eſſe. Indicare volens, vnionem, quæ eſt in omnibus, eſſe neceſſariam ad nexum, durationem, atque perpetuitatem eorum qua vnio à Deo rebus omnibus indita verè dici poteſt deſiderium & amor eorundem quo vinculo vnientur in perpetuum.

Propheta itaque loquitur in perſona Dei. Cælum & terram ego impleo. Spiritu videlicet amore ac lumine meo. Item D. Paulus: Portans cuncta verbo virtutis ſuæ. Cum autem illius bonitas, potentia, amor, atque ſapientia cuncta ideis ſiue virtutibus expleat, nullamque circumferentiæ partem relinquat inanem, ac nos virtute illius radij ab infinito centro ad infinitam peripheriam effluentis diuinum aliquid in omnibus æſtimamus.

Proinde homines inhabitant orbem terrarum, qui eſt ipſius Dei, ita ipſe Deus inhabitat mentes hominum, quæ ſunt templa Dei viua, ſecũdum Apoſtolum. Quamobrem dicit diuinus Citharœdus: Omnss gentes, quaſcunque feciſti, venient & adorabunt coram te, & glorificabunt nomen tuum. Quia magnus es tu, & faciens mirabilia, tuque Deus ſolus, ſine quo nihil eſt nec extra ipſum quicquam eſt neque ſubſiſtet vnquam vel minimo momento. Quapropter idem Propheta exclamat, dicens: Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me; quoniam pauper & inops ſum ego. Et ſaluator noſter Chriſtus docuit nos petere à Deo Patre panẽ noſtrum quotidianum, eo quod ex materia fluxili, videlicet aqua ſiue ſemine, originem ſumpſerimus; ratione corporis, imò animus etiam noſter indiget ſuo inſuper alimento, pane videlicet ſuperſtantiali, quo paſcit nos Chriſtus

Quamobrem dicit prædictus divinus Citharœdus: Torrentem pertranſivit anima mea, forſan pertranſiſſet anima mea aquas inſuperabiles, hoc eſt, perpetuo deſtinaretur fluxui, niſi tandem à ſpiritu recto, ſancto ac principali divinis confirmaretur. Idcirco alio loco ait: Statuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Atque in hoc implorat auxilium divinũ, dicens: Periit fuga à me, hoc eſt, iam à corpore fugaci exemptus ſum liberque factus, & non eſt qui requirat animam meam: niſi videlicet tu Deus meus. Clamavi ad te Domine, dixi; tu es ſpes mea, portio mea in terra viventium, tibi enim ea coniungi anhelat, vt finem ſuum, id eſt, beatitudinem conſequatur.

CAPVT XI.

EX tribus elementis cuncta conſtare in præcedentibus enarravimus, & non pluribus, videlicet aqua, igne, ac terra; aërem autem oſtendimus vnius ac eiuſdem eſſe naturæ cum aqua, ac in nomine ſanctiſſimo tetragrammato vtrumq; côtineri ſub elementis ſive literis He & He, & illa tria ex vno prodire demonſtrabimus, vt etiam mathematum magiſtri tria imaginantur principia, attamen ex vno producta, exempli gratia: Lineam, ſuperficiem, atque corpus, hoc eſt, longum, latum, atque profundum ex puncto deducunt, quod Epicureorum dogmati ſubſcribit, qui ex atomis cuncta creant, vt Pythagorei ex numeris videlicet & vnitate vt cauſa efficiente: ac dualitate vt patiente, ſiue materia indefinita: cũ enim ab vnitate receſſum fuit in immenſum fluctuatum fuiſſet, niſi pulcherrimo ordini hanc mundi machinam aſtrinxiſſet circumſcripſiſſetq; ariſtotechnes omnium. Vellus etiam Aureum ex tribus conſtat in vaſe proprio poſitis atque perfectis, & iſta tria vnum vere ſunt, videlicet aqua ſicca ſulphurea ſepties ſublimata quam Geber vocat ſpiritum fœtentem & aquam viuam fore, cuius regimen item vnum extat, & Mercurius Philoſophorum nuncupatur, ab innumeris quidem chymiſtis anxiè quæſitus, à rariſſimis offenſus attamen nequaquam abſque nutu Dei, & qui alioquin infinitos peſſum dedit ac daturus eſt, addit præfatus Geber: Medicinam, ait, componunt, quæ ei quod non eſt, id eſt, auro æquipollet cum alteratione ſua & quæ nec mundo conuenit, nec mundi partibus, donec motor in ſublimi naturæ mobili quieuerit incorruptus.

Et vt iſta dilucidiora reddantur, conſiderandum naturam ſubſtantiamque elementorum non imaginativè neque phantaſticè, ſed verè, ex materia prima initia ſumpſiſſe: nam vt Deus vnus eſt & trinus, (vt fides noſtra Chriſtiana perhibet) reique veritas docet, vnicam quoque materiam

Digitized by Google

riam creauit, nempe aquam, quam in tria diſcerni aptam natam, videlicet aquam, aërem, atq; terram, eſſe voluit; & vt ſacræ literæ teſtantur, in principio creationis, productioniſque rerum omnium, ſpiritus Domini ſiue Elochim ferebatur ſuper aquas, vt cauſa efficiens, formalis atque finalis; illaſque diuiſit diſpoſuitque, reſque cunctas efformauit, docente etiam nos Dauide: Vox Domini, ait, ſuper aquas; Deus maieſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas. Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia. Quumque materia iſta fluxilis eſſet atque indeterminata, duobus firmamentis eam circumuallauit coarctauitque, terminos ipſi præfigendo: quos non daretur excedere, cælum videlicet ſiue firmamentum cæli ac terram aquas enim ſuperiores cæleſtes cælo prædicto terminauit. Hinc Propheta: Extendens, ait, cælum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius. Et alibi: Laudate eum cæli cælorum, omnes aquæ, quæ ſuper cælos ſunt laudant nomen Domini. Inferiores verò aquas terra ſeu globo terreſtri circumdedit. Quamobrem idem Propheta, Cælum, inquit ac terram tu fundaſti, hoc eſt, profundamentis poſuiſti, hoc auté diſcrimine atq; internotione, quod cæleſtes aquæ infinitæ, leuiſſimæ, ſubtiliſſimæ, inuiſibiles, vitales, puræ, cæleſtibusque viribus prægnantes, ad ſuperiora enitantur, ſeu ſuper cælos ferantur: inferiores verò finitæ, craſſæ, ponderoſæ, mixtæ, viſibiles, cæleſtiumque virium capaces, loca decliuia vſque peterent, inſumerenturque, materiam rebus ſufficiendo inferioribus, ac tandem in terram, ſubſtantiamque terreſtram, (calore potiſſimum ſolari agente) ignemque terrenum deſinendo.

Quapropter niſi aquæ præfatæ cæleſtes, *quas aera nuncupamus*, perpetua continuaque ſcaturiginis ſerie ad haſce inferiores aquas dimanarent, geluque addenſatæ defluerent, æther ſiue æſtus ſolaris atque ſiderum feruentiſſimus totum hoc vniuerſum, vt prædictum eſt, cóflagraret conſumeretque, propterea in medio aquarum poſitum eſt firmamentum. Inde Hebræi cælum Haſſamaim appellant, quod ſignificat ibidem fore ignem & aquam, duo videlicet rerum omnium Principia, actionis vnum, paſſionis autem alterum particeps. Proinde Ovidius ſic cecinit:

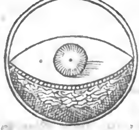
Quippe vbi temperiem ſumpſere humorq; calorq;
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus,
Cumq; ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Ideo vitæ fons aqua eſt igne tincta quæ ſanguis eſt in animantibus, in plantis vero & lapidibus ſuccus & in metallis aqua ſicca ſulphurea. Quod verò Philoſophi vocant æthera, ſiue ignem elementarem, feruor ſiue æ-

ſtus

ſtus ſolaris eſt ac ſiderum, quem aſtra nonnunquam aſpectuum ratione inflammant, aliquando eius calorem extenuant aut reprimunt, potiſſimumque à Lunæ ſcematiſmo vario remittur ille aut intenditur. Item quod nos aëra nuncupamus, cæleſtis eſt aqua, quæ totum hoc vniuerſum ſublunare circumdare atque adimplere apta nata eſt. Quapropter diuinus Pſaltes, inquit: *Qui firmauit terram ſuper aquas. Hoc eſt aerem* (aqua enim hæc craſſa vnà cum terra eſt, imò in ſinubus terræ continetur; quamobrem idem Pſalmo 103. dicit: Terminum poſuiſti, quem non tranſgredientur, neque conuertentur operire terram, vt temporibus Noë ſiue diluvij.) Et quia cælum firmiſſimum eſt, atque ob id antiquitati creditum eſt eſſe ferreum ac in Iobi 37, legitur Tu forſan cum eo fabricatus es cælos qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt: idcirco terra, quæ nutu ſeu voluntate diuina in medio vniuerſi conſtitit, per aërem circumfluum, eodem in loco conſtanter hæret, atque eodem modo vacuum omne penitus excludit, ſpirituque Domini, id eſt, aëre cohibetur, ne aliorſum quam ad centrum vniuerſi cieri queat, imò in eodem loco quieſcere iubeatur. Inſuper cum cælum ſphæricum ſit & contineat omnia, tam leuia quam ponderoſa, trahit cælum ad ſe, quæ ſuæ naturæ ſunt leuia ſinceraque, videlicet ignea aëreaque; aqueà verò ac terrea, eo quòd mixta ac grauia ſint, à ſe depellit ad remotiſſimum, ab ſe, locum; qui centrum ipſius extat.

Eius exemplar præbetur ab Herone Alexandrino, quomodo videlicet in duobus hemiſphæriis cryſtallinis vel vitreis cõſpiciatur Globulus, in medio eorum hærens: vnum itaque hæmiſphærium: inferius nempe, integatur lamina ærea, in medio foramen rotundum habente; ſit autem ſphærula ſive globulus parvus ac levis, & in aquam, quæ eſt in prædicto hemiſpherio, iniiciatur, cui applicetur alterum hemiſpherium vitreum obtectum, & humidi quãtitate detracta ex aqua, qui in medio eſt locus ſphærulam continebit: ergo altero hemiſpherio perficietur id, quod propoſitum eſt; cuius protractio ſive figura hîc ſubiicitur. Aërem autem prædictum ſenſim craſſeſcere ac addenſari indicio ſunt nubes, venti, nives, rores, pruinæ, mella, quæ arboribus plantiſque adhærent, manna dicta, innumeraque alia, quæ ex hac aqua, de regione ſuperiori, (vt cætera omnia) nobis ſuppeditatur. Sæpenumero etiam in nubibus effigiatas conſpicimus hominum, draconum, animalium, ſimiliumque figuras quæ etiam in aqua immota extemplo nobis offeruntur, ingenti urgenteque indicio atque argumento, aëra ſiue aquam, vt prædictum, generationis corruptioniſque

primæ-

primævum atque inexhauſtibile Principium fore materiale. Quamobrem ait Propheta Regius, rerum omnium diuinarum naturaliumque doctor ſcientiſſimus, vtpote theodidactus vt ipſemet fatetur: Congregans velut in vtere aquas maris, ponens in theſauris abyſſos. Et alibi: Qui producit vẽtos de theſauris ſuis per ventos, per abyſſos ſubſtantiam aëream ſiue aqueam etiam iudicanda teſtantur adhæc ſacræ literæ: Cælum aliquando ob delicta populi clauſum, ne aquæ cæleſtes cataractæque in hæc inferiora, ac præſertim terram Paleſtinam, deciderent, iiſque fœcundarentur; vice verſa, ait, Propheta: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam. Item Iſaias Propheta cap. 55. Quomodo deſcendit, inquit, imber & nix de cælo, ac illuc vltrà non reuertitur; ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedendi; ſic erit verbum meum dicit Dominus, quod egreditur de ore meo. Addit Eliud apud Iobum cap. 17. Qui præcipit niui vt deſcendat in terram, vt hyemis pluuiis, & imbri fortitudinis ſuæ, Item Eccleſiaſtes: Gelu ſicut ſalem effundit ſuper terram, id eſt, pruinam quæ ſparſi ſalis ſuper terram ſpeciem refert.

Cui erit nunc accedendum aut ſubſcribendum magis an ne homini mortali vtpote Ariſtoteli, meteora cuncta è terra ac mari ſurſum vehentia (quum prædictus Citharœdus affirmet Pſal. 61. Veruntamen vani filij hominum, mendaces filii hominum, in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in id ipſum) an potius Deo atque Prophetis eiuſdem, rectæ rationi, experimentoque id ipſum demonſtrantibus. Inſuper ab aëre ſcaturigines fontium emergunt, ipſo, in viſceribus terræ, ac imprimis lapidoſæ, locique algore, tempore, atque quiete, corporaſcente, ac in aquam continuò tranſeunte, à qua nempe fontium eruptione perenni, pleriſque in locis torrentes ingentiaque flumina exundant, quę in mare ſeſe exonerantes, aquarum copiam abundantiamque perpetuam ipſi mari ſufficiunt. Aquæ enim inferiores, caloris æſtu continuo, gignendis nutriendiſque rebus attractæ, imminui neceſſe eſt. Quamobrem, inquit prędictus Vates. Ad nihilum deducentur velut aqua decurrens.

Hinc Ariſtotelis opinionem vanam eſſe conuincitur, qui materiam rerum ingenerabilem atque incorruptibilem eſſe ſtatuit, vt hoc pacto æternitati mundi huius conſulat vt potentiæ diuinæ detrahat aut in vniuerſum vna cum prouidentia, omnem tollat. Verùm ſi Cleanti Philoſopho creditur, neque æthereus ille ignis fomento deſtituitur, cuius cauſa Oceanum ſub torrida Zona poſitum autumat: vt cum Sol, cæteris ſtellis erraticis concomitatus, & illius circuli latitudinem oberrat, ex ſubiecto Oceani humore trahat alimoniam. Itaque Poëtæ, Oceanum ac Thetim, deorum ac ſtel-

larum finxere parentes, quod videlicet eis nutrimentum ſuppeditent. Et ob id Homerus finxit Æthiopes Oceani accolas, atque cæleſtium epularum inſtructores, Iovem cum cæteris diis ad conuiuium appellaſſe inſinuaſſeque cætera omnia gigni quibus conuiuia inſtruuntur humore videlicet atque calore.

Sed & aër, ſive aqua cæleſtis prædicta, ad terræ globum (qui aquas omnes inferiores velut gremio continet) vſque pertinere ac ſeſe extendere, inferioribusque aquis continuus, eas leni motione ciendo humectandoq; conſervare, fontiumque præfatorum rivulis continuò ſeſe addere eoſque adaugere, veriſimile eſt. Veraque ſunt ſacræ ſcripturæ eloquia, nimirum fontes aquarum ex abyſſo ſuperiori naſci. Si verò dicantur ex immẽſo maris barathro, ſive abyſſo inferiori, fontes oriri, ac aquam maris per ampliores terræ ductus ſive poros percolatæ, illos ipſos producere, vique oſtia ſibi ipſis aperire, falſum erit fontes naſci; inferiùs enim ex ſeſe augeri aquas inferiores, cùm ſint finitæ, negavimus; à ſuperioribus autem locis omnes fontes deriuantur. Idcirco, inquit, Pſaltes: Qui emittis fontes in conuallibus, intra medium montium pertranſibunt aquæ.

A ſuperiori itaque mari ſiue abyſſo naſcentur eorum ſcaturigines. Ariſtoteles autem, qui fontium ex aëre & aquarum adauctionem generationemque admiſit, ſibi ipſi manifeſtè contradixiſſe deprehenditur, ſtatuendo materiam inferiorum elementorum ingenerabilem atque incorruptibilem eſſe, & quamvis alterationi obnoxiam, redire tamen vnumquodque elementum integrum in priſtinam naturam ſuam, vt aqua in aquam aër in aërem, ignis in ignem terra denique in terram, neque augeri aut imminui poſſe; quod rectæ rationi atque experientiæ omnino aduerſatur.

Quamvis non negauerim etiam fontes, atque torrentes ex maris inferioris aquis, per terræ meatus anguſtiores tranſactis, atque ſic ſalſedine omni depoſita quibuſdam in locis exundare. Luna inſuper, aquarum honorumque omnium gubernatrix, ventum ciere, ſiue aërem circumfluum mouere, qui commotus, aquas inferiores incitat, neque torpeſcere ſinit, in fluxu eas augendo; ventorum autem æſtu interius excitato, ebullire facit, atque ſic ad littora ſeſe effundere; refluxu autem qui ex valida illa commotione interna venit) reſidente, à littoribus denuo altum ſenſim redire cogit: inde Propheta Regius qui, inquit, conturbas profundum maris ſonum fluctuum eius vnde fluxus refluuius oritur diuina videlicet potentia quam homo temere perſcrutari nititur idq; in aliquibus locis celerius. In quibuſdam vero ſegnius(reſpectu altitudinis marium, aut concauitatum diſpoſitione, aut ſitu loci diuerſo)ſequi videtur: quo enim profundius fuerit mare eo tardius cieri ratione ponderis (niſi locorum poſitio iuuet, aut ſcopu-

lorum

lorum circumiacentium repercuſſio) exiſtimabitur: atque hoc pacto reciprocãdo. ſeu voluendo, reuoluendoque aquas, efficit lunare ſidus, ne mare fluminaque (velut eius brachia venæque) ſtagnando quieſcendoque putreſcant ac corrumpantur.

Quamobrem & mare à Deo & natura ſalſuginoſum effectum, non obſtante Ariſtotelis non veriſimili opinione qui dicit illud ſui natura non eſſe ſalſum, ſed ſole aquam calefaciente eleuari ex ea frigidas & ſiccas exhalationes terreſtres, ad vſque ſuperficiem eius, inibique combuſtas cauſam eſſe ſuæ ſalſedinis, quum tenues partes ſubtiles, in tenues vapores difflentur, quid autem magis abſurdum videri poteſt, quam ſolum in aqua terreſtres exhalationes amburere poſſe, vnde ſequitur neceſſario mare ipſum indies ſalſuginoſius fieri debere, quod minime verum perindeque metuendum ne tandem integrum in ſales maſſam exaceſcat difflato omni humore ſubtili. Peripateticorum quoque opinionibus temere hactenus eſſe perſuaſum diximus, meteora omnia (vt quæ ex aëre ac in aëre gigni animaduertimus) è terra ac mari ſubleuari inferioribus, atque ex illis calore Solis aſtrorumque ſubvecta, denuo in illa relabi; hoc enim eſſet actum agere, quum natura nihil niſi per accidens, fruſtra, imperfectoque agat modo.

Sed & quatuor fore elementa, quum tantum tria revera ſint, videlicet aqua, ignis, ac terra, imò ſi rectè conſideres, ac diuini Vatis Moyſis ſententiam ſequaris, vnum ſolum Principium patiens erit nempe aqua: quum omnia etiam terræ naſcentia, & quæ ex mari habentur, in aquam reſolui denuo queant, ac imprimis herbæ, flores, ac fructus deſtillatione; metalla, aqua chryſulca ſeu forti dicta, in liquorem abeunt, imò lapides, ſulphur, atque halinitrum, quod igni additum totum ilico exardeſcit vt ſulphur, humori verò immiſſum diffluit, ac gelidiſſimum illum reddit; ſed & terra ipſa aduſtione ac deinceps deliquatione in ſal connecti, atq; ab hoc in aquam denuo redire videmus. Quum Deus etiam fulgura (aſſerente Dauide in pluuiam fecit. Item alibi idem: Qui conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum. Neceſſe eſt etiam ſemina omnia priuſquam quicquam ex iis generetur, aquea fieri, vt cuncta ſemina prolifica, ideòque Venus è mari orta à Poëtis rectè ſciteque fingitur. Vnde verſus:

Nata ſolo, nutrita ſolo, patre edita cælo

Alterum vero Principium primordiale, vt præfatum, agens videlicet calor eſt, qui maris vicem ſubit, ſeminibus etiam cunctis, humori immixtus, vnà cum idea vniuſcuiuſque rei ſpecifica generationi præbet initium, atque hic denuo terraneus relucet. Adhæc nihil abſurdius apparet, quàm

Digitized by Google

prædictum calorem ſub cōcauitate Lunæ hoſpitari, ſeu ipſum ibidem collocare velle, quum in Solis orbe hic fluat indeſinenter, qui focus mundi eſt affluentiſſimus. Sol, inquit, Franciſcus Venetus Minorita, vnicus in ſe eſt, ſed infinitus in radiis lucis atque caloris; proinde, inquit, imaginem gerit filij Dei, qui in illo (vt indicat Propheta) poſuit tabernaculum ſuum, ad producendum res cunctas, quapropter dicitur anima mundi & ſedes Dei. Item cap. 26. Qui tenet, inquit, vultum ſolij ſui, & extendit ſuper illud nebulam; id eſt, qui caligine obducit Solem ſedem ſuam.

Apollo etiam idem nuncupatur, quaſi vita ſplendens, atque ab α & πολὺ quod ſignificat multitudinem vnicam, & qui ſolus recipit, continet, atque diſtribuit virtutes reliquorum aſtrornm omnium, vt inde copioſiſſimè diſſeminentur, atque à ſeminibus terrenis, terræ mandatis, marisque intimis ſinubus attrahantur, vti à Magnete trahi ſolitum eſt ferrum. Si enim orbi lunæ, cæteriſque ſiderum rotis, lumen præbere (vt communis fert opinio) poteſt, totumque iſtuc vniuerſum illuſtrare, quid obſtat quo minus illud excalfaciat, cæteraque caloris ac vitæ munia præſtet? vt calor ille ſublunaris ſiue æther toti vniuerſo nihil conferat, fruſtraque fiet per plura, quod fieri poteſt (Ariſtotele etiam ſtatuente) per pauciora: Attamen ex ipſius opinionibus hæc etiam nata videtur opinio, qui etiam ſtatuit de ignis ingenio eſſe, vt vsque ſurſum feratur, quam difficultatem in prioribus diluimus.

Adhęc ſi ignis quiſpiam ſub lunari cælo diſtenderetur, quomodo fulgor ſeu ſplendor ipſius noctu nobis non fieret conſpicuus? luceret etiam neceſſariò, ſi ignis eſſet, & potiſſimùm noctu, ſilente luna, cæteriſque ſideribus; cur item algorem brumalem eiusque ſævitiam non ſic attemperat, vt gelu illius nos minimè lædat? feruere enim debet, modò ignis eſt, atque ob vicinitatem excalfacere chaos ſiue aëra in quo degimus, atque ſic perpetuum nobis conciliaretur ver, neque temporum viciſſitudinem experiremur, Solis nimirum receſſu, aut etiam maius inconueniens nobis eueniret æſtate Syrio æſtuante, vna cum illo æthere accenſo; coniunctiſque viribus cuncta hæc inferiora conflagrarent. Neque veriſimile eſt Solem interdiu hunc ignem ſecum rapere aut circumferre, caloremque ab ipſo emendicare ſiue mutuari, vt quidam autumant. Franciſcus enim Valeſius medicus aſſerit, talem ignem ſiue æthera in rerum natura eſſe; atque alio loco ſui oblitus dicit, totum iſtud ſpatium, quod inter nos & cælum interpatet, aëre plenum fore; vbi igitur collocabitur hic ſublunaris ignis, cum duo corpora, ſecundum Ariſtotelem, non contineantur in eodem loco? ergo nuſquam reperibilis erit hic ignis.

Verum hæc omnia commenti ſunt homines, vt Ariſtotelis de Sole, cælo, ac

Digitized by Google

lo,ac aſtris opinionem ſtabilient, nimirum Solem eſſe lucidum, cæteraque cæli lumina;calore autem vacua. Sed vt ad penſum reuertamur: Quomodo aquæ cæleſtes huic igni ſupereminebunt, quum aquas ſupra cælos eſſe ſacræ teſtantur literæ quibus fides indubitata adhiberi debet? quomodo etiam ſine orbe incertiſque limitibus coërcebitur hic ignis, ne vndique diuagetur? Dicet forſan aliquis ex Ariſtotelis placito, ipſum vſque ſurſum tendere, atque ſic concauitate cæli lunaris coërceri? Dico quod ſi ignis eſt naturalis, vt eſſe debet, qui in naturæ ipſius ſcrinio concluditur, deorſum vt cætera cæleſtia omnia, in bneficium generationis, ac ſuſtentationis, potiſſimum hominum, dirigetur.

Sed ſomnium eſt Ariſtotelicum, qui demonſtrationi ſuæ phantaſticæ, mathematicæ dixiſſem, Deum, atque naturam alligare ſtuduit, elementa cuncta, inter cætera, aut recta ſurſum, vt ignis, aut deorſum vt terra ferri. Quum enim ille tradit ignis ingenium eſſe vt ſurſum feratur, de igne artificiali, & qui iam à naturæ opificio exauthoratus ſiue emancipatus, vt ſic dicam, eſt, verba facere videtur. Ignis autem naturalis, ſeu potius caliditas illa cæleſtis, deorſum circumquaque effunditur, in rerum omnium mixtionem ſeſe abſumendam tradens, participandamque largiſſimè ſatagens. Et licet calor ille perpetuò inſumitur, vt præfatum, atque iungitur rebus paſſim gignendis, propterea minimè verendum ne virtus Solis exinanita aliquando deficiat, atque ſic ab opere ceſſet: infinitæ enim virtutis diuinæ imaginem expreſſiſſimam nobis exhibet. Sol enim vberrima ſua luce non tantum ideam, diuinumque repræſentat intellectum, verum inſuper artificioſiſſimum ſimilachrum in quo Deus propriam imaginem expreſſit, ab hominibus eſſe cenſetur.

Quemadmodum enim Sol denſis opaciſque corporibus ſplendidiſſimam ſui ipſius formam diſtribuit ac ſeparatim impartitur, inquit, Leo Hæbræus, pariter quoque diuinus intellectus idealem propriamque pulchritudinem in omnes corporales eſſentias vniuerſi diuiſim extendit diffunditque, & vt inſuper Sol pulcherrimam ac ſplendidiſſimam lucem, multiplici quadam vnitate ſeruata, in ſubtilibus, perſpicuiſque corporibus imprimit, ſimiliter etiam diuinus ille intellectus idealem ſuam pulchritudinē procreatis omnibus intellectibus angelicis, cæleſtibus & humanis eiuſdem multiplici vnitatis ſeruata ratione communicaſſe videtur. Ex vno ita q; (vt inquit, Ioannes Reuchlin in ſuo de arte Cabaliſtica libro) in diuinis producente, duobuſque productis, intra ſe trinitas oritur, cui ſi addatur eſſentia ab ea formaliter diſtincta erit formalis quaternitas, omnis numeri ſubſtātia, perfectio & finis. Nam vnum, duo, tria, quatuor, collectiuo progreſſu decem conſtituunt, & extra decem nihil eſt. Quare hoc ipſo intellexit

Pythagoras omnium quoddam rerũ principium eſſe quod Tetractym nominant. Nam tetras Græca, quaternitas eſt, & actys formale ſolis, ſiue radius imò & aquæ cæleſtes, vt prædictum eſt, id ipſum præſtant, idemque præſtabũt donec (vt, inquit, Propheta Dauid) auferetur Luna, hoc eſt, generationis atque corruptionis periodus deſiuerit, eritque Deus omnia in omnibus, atque ſecundum altitudinem ſuam, vt, ait, idem, multiplicauerit filios hominum.

Quamobrem idem Vates aſſerit hiſce verbis: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationum diem feſtum agent tibi in iubilæo ſeu ſabbatho illo ſempiterno. Non videtur itaque diſtinxiſſe Ariſtoteles inter calorem naturalem, atque hunc noſtrum artificialem, qui cum violentus, cunctis rebus quibus additur, aut in quibus excitatur, eas ipſas delere conſumereque nititur vt ignis dicitur eo quod nihil gignit, ille verò temperatus, mitis, permiſcibilis, aſtrorum viribus, quas ſecum detulit (vnde proprietates rerum oriuntur) plenus, cuncta fouere, excitare, augere, conſeruareque vna cum altero principio, nempe aqua, minimè ceſſare conſpicitur quem manifeſtum atque inſignem Ariſtotelis errorem neminem hactenus oſtendiſſe demiror.

Atque vt hic calor ſiue mundi lux ſecundaria exiſtit, ſic Dei vmbra ſiue poſteriora eius meritò dicenda eſt. Quamobrem, inquit, Propheta: Sub vmbra alarum tuarum protege nos quod inſuper de angelis eiuſdem exponi poteſt; ob id alio loco ſic Propheta loquitur: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius; nox enim ab eo ſicut dies illuminabitur, & profligabuntur omnes tenebræ. Ceſſante videlicet temporum reuolutione generatione, corruptioneque rerum; in illa autem luce videbimus lucem perpetuam.

Ad hanc autem rerum productionem neceſſariæ fuerunt tenebræ, quæ ex materia oriunrur tenebroſa ad diſtinctionem eorum. Quapropter, inquit Moyſes, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, id eſt, materiæ primæ nempe aquam. In aqua enim eſt obſcuritas quædam, quæ diſtinguit lumen à lumine, vnam rem ab alia, formam à forma, ſpeciem à ſpecie, indiuiduum ſeu particulare ab indiuiduo. Inde etiam ſpacium temporis, quod inferioribus per dies & horas diſtinguitur ac prolongatur ob tenebras præfatas euenire certũ eſt in ſuperioribus verò indiuiſibile eſſe, (quod æternitas nũcupatur) cum iis minime impediatur, ideoque præſentia ibidem cuncta.

Idcirco Iob cap. 26. dixiſſe videtur: Terminum circumdedit aquæ, vſque dum finiatur lux, & tenebræ, quæ videlicet termini lucis poſitæ ſunt; lumen enim cum ſit vniforme diſtingui alias non daretur, quod ad exteriorem formam attinet, interioremque, quæ eſt anima ſiue vita, quæ pro-

ceeit

cedit ſeu effluit non tantum à ſemine cuique rei proprio, velut aſtro inferiori, verum etiam ab ideis aſtriſque ſuperioribus, tanquam cauſis perpetuis, à Deo productionis rerum gratia factis creatiſve. Proinde protulit Deus lucem, ſeparauitque eam à tenebris, tanquam ſubſtantiam viuam ac ſubſiſtentem à nihilo, quam poſtmodum diſcreuit diuiſitque; quarto die, Solem, Lunam, infinitaque ſidera inde efformando. Quartus enim numerus perfectus eſt, atque omnem numerum ſiue multitudinem in ſe complectitur: vnũ enim, duo, tria, quatuor ſimul iuncta denarium conſtituunt, vltra quem progredi non datur, abſque regreſſu ad vnitatem.

Atque vt hanc lucem diſcrevit, (vt præfatum) ita materiam primam, id eſt, aquas ab aquis ſeparavit, quę duo futura erant, rerum omnium principia, lux videlicet informans cuncta, & aqua illius formã, virtutes, ac proprietates excipere apta nata. *Et vt lux fluit in infinitum, ſic & aqua & aer carent termino, niſi hac terra: illa nempe lux tenebris cohibeatur.* Hinc Iob interrogat, Iudica mihi ſi noſti in qua via lux habitet & tenebrarum quis locus ſit, vt ducas vnumquodque ad terminos ſuos. Per hanc etiam lucem atque materiam cuncta inviſibilia, viſibilia à Deo facta ſunt; illa autem luce velut anima recedente, ac ſeſe inviſibiliter ſubtrahente, denuo cuncta inviſibilia fiunt, quæ receſſio lucis, mors vel interitus nuncupatur, homini mors, cæteris autem rebus omnibus interitus. Quapropter Hermes affirmaſſe videtur, omnia fuiſſe ab vno, videlicet vna luce, meditatione vnius nempe Dei. Illam autem lucem conſtituunt primò in cælo empyrio, indeque influere in novem inferiores ſphæras, nempe primum mobile, cælum ſtellatum, atque erraticarum cælos ſeptem, quæ conſtituunt cælos decem. Vnitas enim & denarius complent omnia: atque per cælum nonum intelligunt aquas, idcirco cryſtallinum nuncupant, ſupra quod fertur cælum empyreum ſive ſpiritus Domini, omnia ex aqua creans.

Et licet antea diximus, aquas fuiſſe diviſas ab aquis, attamen non ita ſeiunctæ ſunt, quin denuò ſic connexæ, continuitate quadam iuſeparabili, vt à ſe mutuo divelli non queant, quemadmodum neque lumina cæleſtia, videlicet Sol, Luna, cæteraque ſidera, quæ cathena eſt Homeri aurea, qua Iupiter, hoc eſt ſupremum Numen, continet omnes deos, id eſt, cauſas ſecundarias omnes. Quamobrem Ioannes Pæna, mathematicus atque aſtronomus inſignis, aſtra in vniverſum omnia putavit in aëre ſive aqua cęleſti circumferri, aliàs ſi diverſis cælorum orbibus diſcriminarentur, ratione optices fieri, vt duplicatæ ſuperficies orbitarum, ſeſe invicem implicantium ac contingentium, duplicata etiam aſtrorum planetarumque corpora nobis viderentur, imò eo magis geminata apparerent, quo altius conſcendiſſent, locumque celſiorem ſortita eſſent; pluribus enim ſuperficie-

bus

Digitized by Google

bus interpoſitis, plures etiam vnius ſideris effigiarentur imagines; adhæc quòd inferior orbis vſque craſſior ſuperiori, & quòd claritas atque diaphaneitas cæleſtium corporum, ſpiſſitudine ac tenuitate evariat. Experimento etiam edocemur, duarum tabularum aut etiam trium cryſtallinarum ſive vitrearum planarum, ſibi invicem impoſitarum, duplices imò triplices in perſpicuitate illa oriri facies, præcipuè ſi vltima ſive poſtrema corpore opaco vtpote ſtanno cum argento vivo mixto aut etiam auro intecta fuerit. Id ipſum ſacrarum literarum teſtimonio confirmari videtur, ſcilicet quòd in vno aëre ſidera cœleſtia ferantur. Moyſes enim cap. 1. Geneſeos ait: Fecitque Deus duo luminaria magna, luminare maius vt præeſſet diei, & luminare minus vt præeſſet nocti, & ſtellas, & poſuit eas in firmamento cæli, vt lucerent ſuper terram, &c. Item Propheta Regius extendens cælum, inquit, ſicut pellem, nimirum illa extenſio in modum pellis, literis inſcripta luminaribus videlicet ſtellis, propter localem expanſionem à firmitudine firmamentum fuiſſe appellatum, & iſtud alphabetum vt eſt in æthere diſparſum, ita homini mortali cognitione imperium habent attamen ſtellæ proprium ſuum orbem, quo vnaquæque earum non ſolum lumen ſed inſuper vires ſuas retinet infinitas, & prædictum Alphabetum ſine corona illa cæleſtes licet cauſas poſſideat rerum varias, veruntamẽ coniunctiſſimas & quæ in vnam hominis ſpeciem, productionemque eorum quæ in vſum eiuſdem veniunt, conſpirent.

Quod autem aër & aqua cohæreant, eiuſdemque ſint ſubſtantiæ, ex machinis ſpiritualibus, ſiphonibus, organis hydraulicis, fontibus ſponte ſalientibus, aliiſque inſtrumentis artificioſiſſimis (de quibus Hero Alexandrinus librum peculiarem conſcripſit) videre licebit, quæ omnia aëre & aqua, imò nonnunquam igne, aut luce (ſtupendo intuentium ſpectaculo) cieuntur, nè vacuum in rerum natura, hoc eſt, Dei opificio (à quo vacuo quam maximè abhorret) eueniat: Inſuper à fluminibus ac mari nunquam ventus aberit, id eſt, aër citatus ab aſtris, & imprimis luminari ſidere.

Hinc etiam fit vt vaccæ per integram æſtatem in Alpibus ſine potu manere poſſint, aër ſiquidem ibidem craſſior illis potus vicem præſtat, vel vices aquæ ſupplet. Et quamvis aves in aëre viuant, volandoque eo ſuſtententur, quod leuioris ſubtilioriſque naturæ ſint, nempe aëreæ: Piſces autem in aqua, vt ex craſſiori elemento aqueo videlicet prognati, degant; ſic vt hi in aëre, illæ in aquis expirẽt ac ſuffocẽtur: attamen auium & piſcium genera omnia ex vno creata ſunt elemento, videlicet aqua, vt infrà tradetur. Huc etiam facit quod Syris Hyle, id ipſum vocabulum Græcis materiam ſignat, quæ materia apud Syros ſiue Hebræos eſt aqua.

CA-

CAPVT XII.

ATQVE prędicta omnia veritati conſentanea eſſe, videlicet aquam & aërem, aquas inferiores ac ſuperiores, rerum omnium eſſe materiam primam, eiuſdemque indolis atque ſubſtantiæ, patet etiam ſuperpondij loco, capite Geneſeos primo, vbi ſic habetur: Dixit etiam Deus, producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile ſuper terram ſub firmamēto cœli;(quòd nempe cælum altero rerum principio videlicet luce aſtriſque ex ea formatis tunc nempe quarto die fœcundiſſimum erat) creavitque Deus cete grādia, & omnem animam viventem, quam produxerūt aquæ in ſpecies ſuas, ac omne volatile ſecundum genus ſuum. Videre hìc eſt quomodo aër & aqua confundantur, nec diſtinguantur à ſe mutuo; à naturæ rerum non diſquiſitore, ſed eiuſdem conſcio omniſcioque Moyſe) ſic vt vna nomenclatura vtrumq; deſignetur, videlicet aqua: Hic enim non per ſimilitudines, neque per enthymemata, inductiones, ſyllogiſticaſque argutias, logomachiaſque aut etiam per cauſas quæ plærumq; nobis incognitæ ſunt; verùm ab ariſtotechne Deo cauſarum cauſa eruditus inſtructuſque iſta tradidit; cum in diuinis naturalibuſque contentiones reſpuuntur, ſyllogiſmi irridentur,cum nihil ea ipſa antecedat quapropter à numine diuino aut theodidactis inſtillari debent.

Proinde etiam verè ſtulti naturæ meritò dicuntur, qui naturam rerum per cauſas ipſis ignotas expiſcari ſtudent, vnde dubitationes infinitæ ſuboriuntur, nunquam definiendæ; atque ſcripta tam in theologia, iure, medicina, reliquiſque artibus quotannis emergunt opinionum varietate pleniſſima.Ingens etiam videri debet ignorantia Philoſophorum,quum multa de materia prima diſſeruerint nempe quod æterna eſſet,quod mater rerum omnium, minimè tamen quæ tandem illa eſſet declaraſſe. Quamobrem affirmandū Moyſem prædictum vtpote diuinitus inſtructum omnes illos ſuperaſſe.

Sed hiſce omiſſis redeo ad aquas. Divinus Pſaltes cùm ait: Qui firmavit terram ſuper aquas, non videretur veritatis ſcopum attigiſſe, (quod abſit) niſi per aquas intellexiſſet aëra, (vt ſuperius demonſtravimus) terræ vndique circumfluum; aquas enim in ſinu terræ contineri, qui eſt meta ſive terminus earundem, nemo negare poteſt. Ideoque idem Vates ſcite appoſiteque ait, Dominus Diluvium inhabitare facit, hoc eſt, aëra, quo vndique globus terreſtris quem incolimus, cingitur.

Videmus adhæc rerum ſpecies in aqua ſubitò efformari mediante lumine, quod per calorem ſuum illas perficere potis eſt,ex quibus duobus principiis

Digitized by Google

cipiis oritur tertium, nempe ſpiritus ſive vita, idque ex terra aut igne, vt eorum effectibus fieri nequaquam poſſet. Quamobrem bene dixit Moyſes, quòd ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas, eo quòd omnium rerum formis illuſtrari compleriq́ue aptæ natæ ſint aquæ, atque ſpirituales vitaleſque fieri queant. Huc etiam ſpectare videtur quod Athenæus refert Delum Inſulam Ortigiam dictam, quod obſeruati cothurnicum greges è mari volantes, quaſi etiam in mari generentur cothurnices. Item Numerorum xi cap. Ventus dicitur à Domino egrediens arreptas tráſmare cothurnices in caſtra detuliſſe populi Iſraëlitici. Refert etiam Hector Boëtius quod in hanc ſententiam facit: Quod ipſe ab hinc annis ſeptem, inquit, vidi, non gravabor adiicere: Alexander Gelundianus Kilkendenſis Eccleſiæ Paſtor, vir præter inſignem probitatem, rerum admirabilium ſtudio incomparabili flagrans, dum extracta alga marina, inter caulem & ramos à radice ſtatim ac pariter vsque ad cacumen enatas conchas videret, rei nouitate ductus, illas aperit, maiusque in his miraculum conſpicit; non enim iam piſces ſed aves in his inuenit, atque eas pro concharum magnitudine; paruæ in paruis, maiores in maioribus erant. De Claki ave, idem recenſet, variis modis ſed ſemper in mari eam naſci conſpeximus, ait, Hebridiano: etenim ſi lignum in id mare proiicias, temporis tractu, primò vermes, excauato ligno ſiue exeſo, producuntur; qui ſenſim anatis capite, pedibus atque alis, plumis poſtremò educunt: dum anſeribus magnitudine, æquales, cum ad iuſtam peruenerint quantitatem, cælum petunt, avium reliquarum more per aëra delati, alarum auxilio, non ſecus ac remis.

Adhæc retulit mihi vir nobilis & eruditus, nec non ſenatorij Ordinis Antuerpiani, Marcus Antonius ſe à fide digno accepiſſe, ipſum in Poloniæ regno, æſtate iam exacta, conſpexiſſe ingentem hirundinum copiam, quæ inſtar nubis atræ ex aëre decideret, atque in harundinetum ſeſe abderet, tanquam ibidem hybernatura vt non abs re hirundo ab harundine dicta, naturaque eiuſdem aquoſa vliginoſaque eſſe videretur. Simili exemplo comperimus bombyces, poſtquam deſierint ſericum facere, in papiliones transformari, atque primò ex ovo vermem, ex verme avem poſtremo fieri. Sic cuiuſvis generis piſcium, in loco vbi non fuerat antè ſi auferatur aqua, atque emundetur à limo lacus, illabente in illum poſtmodum aqua pluvia, in eodem lacu ſponte generari piſces.

Plinius etenim aquas è cælo cadentes omnium terræ mariſque naſcentium cauſas eſſe dixit: ob id abſque præexiſtente ſemine, ſine vlla hominum opera, vt diuerſi terrarum fructus ſulco, ſole, ſitu, aliiſque conditionibus diuerſi ſunt; ita quoque diuerſas, inquit, Ioannes Baptiſta Porta, plantas ſponte produxerunt. Sic circa Seuillam, emporium totius Hiſpaniæ

niæ celeberrimum, in loco vbi excrementa humana exponuntur, tempore pluviæ, cinaræ ſiue cardui, raphani, maluæ, ſinapi, vltro erumpunt, atque in altitudinem non contemnendam excreſcendo veluti arboreſcunt. In ceſpitibus etiam parte graminea rore madidis, ſibi inuicem applicatis, Soli vernanti appoſitis, vermiculi ſcaturiunt, quibus in aquas coniectis, in anguillas excreſcere dicuntur.

Ex prædictis itaque patet manifeſtè, conuinciturque ex aëre, viribus cæleſtibus imprimis imbutis, cuncta naſci; facilemque eſſe aëris in aquam, ac vice verſa aquæ in aëra, tranſitum, quum raritate ac denſitate tantum diſtent. Et licet in Geneſi habeatur: Germinet terra herbam virentem iuxta genus ſuum, &c. attamen neque virere aut quicquam producere citra aquam poteſt illa. Quare, inquit, Propheta, naturæ rerum peritiſſimus: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi, celeriter exaudi me, defecit ſpiritus meus item Iob, nunquid viuere poteſt ſtirps abſque humore & creſcere charectum ſine aqua? ſi ſenuerit in terra Radix eius & in puluere emortuus fuerit truncus illius ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam, quaſi primum plantatum fuerit, Sic itidem defecerit in proferendis fructibus terra citra humiditatem tam aëris quam aquæ: imò inferiores aquæ ſuſcipiunt fœcunditatem à ſuperioribus aquis. Omnis enim anima viuens producta eſt ab aquis, minimè verò à terra: ſpiritus enim Domini non fertur delatus fuiſſe ſupra ſolum ſiue aridam, ſed ſuper aquas ſuperiores videlicet ac inferiores.

Quapropter opifex ſapientiſſimus Deus, mundanam hanc domum conſtruens, primò iecit fundamentum eius, videlicet terram; cælum verò vt tectum eius ſuperaddidit, aquiſque velut arcem munitiſſimam circumvallauit, totamque perficiendo fabrefecit: & ne quid deeſſet incomparabili iſti ſtructuræ, lumine viuificante intus coruſcantem reddidit; neque hoc ipſi ariſtotechni ſatis fuit, niſi Dominum ædium iſtarum introduxiſſet, cui corpuſculum ex limo terræ fingendo, cælum ſublimius, nempe ſpiraculum vitarum ſiue animum immortalem ſimilem ſibi, inſtillauit: atque ſic magno myſterio ſumma imis in homine coniunxit, vt per ipſum omnia creata, atque in vnitates ſubſtantiales diſtincta, ſeorſim exiſtentia ad ſe reduceret, eumque ibidem beatum redderet. Quare, inquit, Pſaltes diuinus: Credo videre bona Domini in terra viuentium. Item Iob: Quem videlicet redemptorem viſurus ſum ego ipſe, & non alius vnitatem illam eſſentialem atque particularem, quam à Domino opifice nempe Patre luminum accepiſſet, ſignificando.

Et vt ad penſum recurram: Terra ob craſſitiem ſuam inepta eſt miſtioni, imò generationi, proinde omne ſemen aqueum eſt, aut in aquam redu-

ci debet, priuſquam fructificet; cæleſtium virtutum influentium etiam minimè capax exiſtit terra, niſi mediante humore aëreo aut aqueo, vel vtroque ſimul qui illas terræ invehit. Vitruvius rectè ex eo præcipit, vt ex membratura, & habitu corporis incolarum pulchro vel deformi, naturas aquarum illius regionis exploremus. Hinc Ioannes Baptiſta Porta affirmat, ſe eruiſſe ex profundiſſimo loco terram, (vt omnis ſeminis eſſet expers) eamque expoſuiſſe aëri, ac absque vllo ſemine produxiſſe plantas ſuæ regioni, hoc eſt, Neapolitanæ, congeneres ac vſitatas. Anaxagoras etiam non tantum herbas ſed & animalia vltro produci in aëre vult. Et quid cauſæ ſuberit, niſi quòd vbi ſemina deſunt, cauſæ ſiue ideæ cæleſtes non defuiſſe conſpiciantur.

Aquam itaque eſſe materiam rerum omnium, & imprimis corporearum, caloremque cæleſtem nempe ſolarem formale exordium, cætera verò elementa, terram, inquam, vaporem, atque ignem hunc noſtrum ex mixtione illorum oriri: elucefcit etiamnum ex eo, quod aqua craſſeſcens in terram abit, atque pars craſſior aquæ, & quaſi fęx eius terra ſit, vt fęx luminis ſiue denſior pars eius, ignis eſt; ſubtilior autem pars aquæ, aër ſeu potius vapor exiſtit, ſubtiliſſima verò igni materiam ſubminiſtrat: denſiſſima autem luminis pars formam ipſi præſtat, velut agens cauſa quæ aquæ vnita ſiue impreſſa eſt, cuius experimentum aqua ſtagnans ſiue immota nobis exhibet, quæ ardore Solis putreſcit, & tenuior eius pars in vaporem extenuatur; ex craſſiori autem parte terra conſiſtit, terra autem omnis ignem ſiue humorem exuſtum (quæ pinguedo eſt) in ſe continet, quæ pinguedo ignis terreni parens eſt: calor enim ſolaris in humidum agendo, patitur viciſſim, atque ita perpetiendo, humori remiſcetur, ſubſtantiamque corpoream igneam prædictam gignit. Quamobrem in centro terræ ignis eſt copioſiſſimus æſtuantiſſimusque, (ex radiis ſolaribus ibidem collectus) qui barathrum ſiue orcus nuncupatur, neque alius eſt, ignis ſublunaris: fœces enim ſiue terreſtres reliquiæ principiorum prædictorum, videlicet caloris ſolaris & aquæ, ſunt ignis & terra: damnatis deſtinata. Vnde Propheta Pſalmo 20. Quoniam, inquit, pones eis deorſum, & in reliquiis tuis præparabis vultum eorum.

Quòd autem fomitem ignis in ſe contineat terra, patet; extremùm enim ſicca eſt, ac inſuper pinguis, quod fœcunditatem cauſat; vt etiam arena, alioquin aridiſſima, pinguetudine non careat: funditur etenim, vitrũque conflatur ex ea; res etiam aridæ procliviùs calorem excipiunt, atque in ignem convertuntur: exemplo edocemur duorum corporum durorum ad invicem colliſorum vi, ignem elidi; eorundemque pinguedinem hoc modo extractam, accendi, minimè verò eorundem durorum corporum conflictu,

flictu, aërem inter medium in ignem (vt temerè exiſtimatur) converti, naturamque aëris igneam fore, quum nihil ſit diverſius; per vim enim extorta pinguedo ex prædictis corporibus duris, ardet ſive ſcintillat illa: non enim pinguis eſt aër aut aqua, accenderentur enim ingreſſu caloris ſolaris: verùm terra, ſive res quæ in compoſitionem venerunt, humoremque vnâ cum calore combiberunt, è quibus oritur pinguedo præfata, vt in arboribus, lapidibusque bituminoſis, ceſpitibus, reſinis, ſuccino, laricis ſive cedri lachrymis, ſpiritu vini, ſimilibusque. Et hominum atq; imprimis principum animi, hinc inde irritati, bella pariunt cruenta: idque Vellus Aureum nos abundè docere videtur, cui ignaria lignorumque trunci (materies, inquam, igni concipiendo ſufficiendoq; apta) adiuncta conſpiciuntur, atque re ipſa flammulis inde natis circumfulgere. Vnde regius Vates: Elevaverunt flumina Domine, elevaverunt flumina vocem ſuam. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus. Per flumina enim populos, per elationes maris, reges principeſve intelligere videtur.

Et vt hîc paucis artis præclariſſimæ amatoribus indicem, materiam artis per Vellus Aureum velut digito deſignari: Lux enim (inquit Senior Philoſophus) ſuper rubeum convertit illud in melius aurum, quàm ſit aurum commune ſive vulgare; potentiam enim habet ſeſe converrendi in aurum, in infinitum, quæ vis energiaque vulgari eſt denegata. Limitata enim eſt, nec poteſt extendi, quantumvis ſubtilietur illud, aut tinctura eiuſdem. Hinc patet falli omnes qui ex eodem multiplicationem ſperant imprimis retrocedendo ac in argentum vivum convertendo, cum natura vſque progrediatur, atque in perfectionem ſuam ſenſim prorepat. Chemici inſuper ſive Spagirici, naturæ rerum perſcrutatores intimi, eiuſdemq; exploratores optimi, per ſcientiam, quam vocant, adeptam, hoc eſt, certam atque indubitatam, vtpote experientia acquiſitam, aquæ elemento aërem ſubeſſe, in terrę autem intimis ignem condi tradunt: Et per ſiccitatem ignis terram gigni, & aquæ frigiditate: per caliditatem autem eiuſdem aërem, & ex humiditate aquæ, & ſic experientia nos docet tãtùm duo eſſe principia rerum omnium, quatuor autem quæ dicuntur elementa.

Si quis autem conſideret materiam prædictam primam huius regionis inferioris, quo altiùs effertur, cæloque vicinior fiat, eo ſubtiliorem lucidioremque reddi, eamque ſubtilitatem tantiſper retinere, donec gelu occurrente calorem exuat, ſicque in priſtinam recidat formam. Hoc autem naturæ opus Poëtis anſam dediſſe videtur, comminiſcendi confingendiq; Ixionem, id eſt vaporem ſive halitum, voluiſſe Iunonem, hoc eſt aërem inire ſeque illi comparem reddere, atque ob id ſceleris, rotæ perpetuæ fuiſſe affixum: quamdiu enim in eo ſtatu eſt, circumlationi cæleſti ſubiicitur, vſ-

que dum in idem, id eſt, in aquam denuo reuertatur, vtpote quoties terræ propior factus, magis magiſque denſari, atque in id, quod fuerat antre, redire cogatur. Hoc tamen intereſſe ſcias inter nubes, quæ ex inferiori humore in altum ſublatæ feruntur, easque quæ ex cæleſti aqua ſiue aëre in ſuperiori regione vagantur; candidæ enim illæ atque perſpicuæ, niviſque in morem lanuginoſæ ſunt, quæ etiam diu ibidem hærent, agitanturque ſpiritu proprio, viribuſque adnaris innixæ priuſquam in hæc inferiora, terram videlicet & aquam, dilabantur; quod potiſſimum noctu algoribuſque fieri conſentaneum eſt, ſuiſque viribus atque ſubſtantia præfata imprægnare, terram ac maria veriſimile, quæ imprægnatio ſiue impreſſio, ſeu verius idea, geniuſq; terræ illius meritò dici poterit. Quumque Deus nullo modo particulari aut nouo motu moueatur, & res per ſe non poſſint, maxime vt ſint, aut poſtquam ſunt vt non ſint, & à ſe ipſis deſtruantur, moueri neceſſarium eſt illam, mentem primam aſſiduè mobilem Deoque vnitam, qua duce & miſericordia & iuſtitia Dei aſſidue diſpenſatur, illamque ipſam neceſſe eſt colere ac reuereri, & vt hoc in vniuerſo orbe fieret, ſunt inditi vbivis locorũ Genij ſic dicti, quod generationi in illis locis fieri ſolitę præſint, conſeruentque in ſingulis illis generationes, proprietates, ac naturas, plantarum animantiumque imò hominum vnicuique loco conuenientium. Hoc enim erat, inquit, Epiphanius Epiſcopus angelorum conſtitutio, quod facti ſunt à Deo ob prouidentiam eorum, quæ ab ipſo conſtructa ſunt, quo vniuerſalem quidem ac perfectam prouidentiam vniuerſorum Deus haberet, & autoritas ac imperium omnium ab ipſo dependeret & vniuerſum velut navigium ſapientiæ gubernaculo citra inclinationem dirigeret, particularẽ verò angeli adhoc ordinati haberent: hactenus ille. Vnde Regius Vates, ait. Quoniam in manu eius ſunt omnes fines terræ Benedicite Domino omnes angeli eius, potentes virtute ad faciendum verbum illius, ad audiendum vocem ſermonum eius.

Nubes verò illæ quæ ex inferioribus aquis ſublatæ ſunt, obſcuræ atque nigricantes apparent, cæli ruinam, vt, inquit, Poëta, id eſt, pluviam, minitantes, haud diu ibidem etenim hærere queunt, vtpote ponderoſiſſimæ, minuſque propterea cæleſtium vitium inde ſecum deferentes. Aër itaque ſiue aqua cæleſtis (imò & hæc inferior, Solis virtute aſtrorumque ſurſum euecta, deorſum relabendo) vites influxuſque ſuperiorum ſphærarum ſecum deducentes, terræ tractibus mariſque ſinubus impartiuntur, eoſque infundunt, plagis terreſtribus ſibi ſubiacentibus. Proinde dicitur in Geneſi, terram inanem & vacuam eſſe: cælum igitur erit grauidiſſimum pleniſſimumque virtutibus diuinis innumerabilibus; inde terra hiſce virium facultatibus referta, eas conſeruat, percoquit Solis imprimis, etiam ignis con-

congeniti fomite, donec in perfectionem maturitatemque perductæ fuerint.

Inde non videtur mirum, pro terræ mariſque cuiusque genio, quem è cæli plagis induerunt, item puritate vel impuritate, claritate vel obſcuritate, vel vt ſic dicam, merito vel immeritò locum, varios peneque infinitos effectus, metalla, inquam, metallicaque, varia terrarum, lapidum, gemmarum, aromatum plantarum, arborumque, animantiumque, genera, in terræ mariſque gremio (quædam ſemine, quædam ſponte ſua) prouenire; item mores hominum, linguaſque vnicuique genti vernaculas, ingeniaq; ie inde mirum in modum variari. Id ipſum confirmatur Iobi cap trigeſimo ſeptimo: Frumentum, inquit, deſiderat nubes, & nubes cæleſtes, hoc eſt, influentiæ, ſpargunt lumen ſuum, quæ luſtrant cuncta per circuitum, quocunque eas voluntas gubernatoris duxerit, ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terrarum, ſiue in vna tribu ſiue in terra ſint, ſiue in quo loco miſericordiæ ſuæ iuſſerit eas inueniri.

Quid clarius expreſſiusque proferri poſſit in aſſertionem eorum, quæ ſuperius à nobis de nubibus influentiiſque cæleſtibus in medium allata fuëre? prædictis addit Propheta Regius: Ecce, inquit, dabit voci ſuæ vocem virtutis, date gloriam Deo, ſuper Iſraël magnificentia eius, & virtus eius in nubibus. Proinde nubes ſiue influentiæ illæ cæleſtes citius à montibus imbibuntur, quam conuallibus, eo quod cælo proximiores, aëriq́ue vndique expoſiti. In Hungariæ attamen campis etiam auri ramenta filamentaque longitudine quaternini, interdum denum digitorum, quaſi terra germinarit, reperiuntur.

Adhæc influxus iſti vt ſunt feruentiores, imò plerumque ignei, focum ingentem æſtumque feruidum ſecum deferunt, eumque in locis editioribus excitant, qui percoquendis illis montium fœtibus fructibusque, vt ſic dicam, inſeruire videtur. Vanũ autem eſt imaginari, vt in præcedentibus abundè declaratum, ex halitibus atque vaporibus in terræ viſceribus, ex elementis, ac potiſſimum terra & aqua altius ſublatis metalla progigni, eo quòd in illis reperiuntur cum terra vt ſæpe dictum, inepta ſit miſtioni, generationique vt & ignis terrenus. Etiamſi ſacræ ſilerent literæ res ipſa nos docet, aliter fieri non poſſe, quod nempe miracula hæc citra ſe nen in rerum natura ex materia prima inferiori, videlicet aqua, terraq; proueniant, niſi è cælo rerum omnium parente in ipſa dimanauerint prius, Quandoquidem ſpiritu vno luceque regi cuncta perſpicuum, inde plantæ effigiem gerit lapis, animalis planta, hominis animal, denique imaginem Dei expreſſam præſefert homo, Deus enim ſiue virtus diuina continuò in nos diffunditur. Vnde, inquit Hieremias Propheta: Nonne cælum ac terram ego impleo?

impleo? ac iterum: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum; quod ſi non eſſet, ſubitò in nihilum relaberentur cuncta.

Quamobrem patet nos circumferre corpus miſericordiæ, quod ſingulis diebus, horis, imò momentis petit à Patre luminum panem ſuum, tam ſubſtantialem quàm ſuperſtātialem, quibus tam corpus quàm animus noſter ſuſtentatur. Hinc orat regius Vates: Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops & pauper ſum ego. Atque ob rem ne perpetuo fluxui materiei ſubiiceretur, orat dicens: Redde mihi lętitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Sol item, qui eſt imago divini Numinis expreſſa, cùm retrahit virtutem, radioſque luminis ſui, cuncta pluſquam Cimmeriis tenebris involvuntur, viribus deſtituuntur, emoriq́ue videntur. Supremus autem Sol avertendo faciem ſuam extemplò non tantùm inferiora hæc, verùm etiam Sol ipſe ſideraque cuncta, in nihilum, in pulverem redigerentur. Itaque omnia vnum ſunt, ratione vnitatis, virtutiſq; divinæ, à qua fluunt ac derivantur omnes virtutes vnitæ, ſive vnitates ſubſtantiales, peculiaribus viribus atque proprietatibus ſigillatim delatæ.

Perperam itaque reprehendit Ariſtoteles ſententiam Anaxagoræ, qui omnia in omnibus eſſe dixit: atq; omnia eſſe ſimul in vno poteſtate, eo quod eſſe & poſſe in Deo infinita ſint, quibus additur & tertium videlicet velle, quamobrem vnitas divina conſiſtit in eſſentia poteſtate ac volūtate indeterminatis. Similiter: idem Ariſtotelis de potentia materiæ inanis voluit formam educi, qui ab inferioribus ſenſui ſubiectis Philoſophari cœpit: rectiùs autem cæteri Philoſophi, quorum ſententias aut non perceptas ignoranter vellicat, aut iniquè ſubvertere nititur, vt ipſe ſolus Philoſophus haberetur, atque ſic omnis ætas in ipſius gryphis ac perplexitatibus diſſolvendis abſque fructu transigeretur, & de quo beatus Epiphanius Epiſcopus ſic loquitur, in volumine adverſus 80. hæreſes: Proſiliunt autem rurſus ſophiſtæ vanæ ſapientiæ homines, circa ſyllogiſmos ac ratiocinationes occupati, ſi ipſis dictiones quaſdam excogitantes, & Deum ſyllogiſmis concludere tentantes. Velut etiam Propheta ipſos redarguit, dicens: Num ſupplantabit quis Deum, quoniam vos ſupplantaſtis me? Ac paucis interiectis ait: Similem autem huic dictioni aliam nobis novi illi Ariſtotelici excogitant; ab hoc enim veneni iaculationem ſibi ipſis affricuerunt, & ſpiritus ſcilicet innocentiam ac manſuetudinem reliquerunt. Velut dicit Dominus: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animis veſtris:

Huc vſq; ille. Item Propheta Regius, Anima ait noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium, id eſt cavillantium. Item alibi, idem: Et deſpexit oculus meus inimicos meos, ab inſurgentibus in me, malignantibus audiet auris mea, & Petrus Pōponatius librum de incantationibus edidit peſtiferum,

rum, vbi nihil magis agit, quam vt fidem Catholicam peripateticorum argumentis dubiam faciat incertamque, miracula Christi in aſtra referens cæliq́ue potentiam,

Pythagoras autem, Plato, atque Permenides formas omnes deducunt abs formarum opifice Deo: Idcirco ipſe dictus eſt Iupiter, quaſi iuvans pater; mas & fœmina, à quo omnis ſpecierum pulchritudo fluit. Inde Regius Propheta: Confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius, ſanctimonia & magnificentia cum ſanctificatione eius, qui dat formas omnes, & vnde cætera, vt ſint pulchra, habent.

Adhæc qui non intelligit quid ſit de vnitate eſſentiali, nihil intelligit; ratione enim vnitatis ſunt ea quæ ſunt; nam niſi eſſet in vnitate ſeorſim vnaquæque res coniuncta, non eſſet. Hinc Regius Vates: Clamaui, inquit, ad te Domine, dixi tu es ſpes mea, portio mea in terra viuentium. Hinc in Regibus atque Principibus imò toparchis adoratur ſuſpiciturq́ue Vnitas, quæ robuſtiſſimum etiam populum ſub iugum mittit. Similiter in ternario vno cuncta creata exiſtunt: ſunt enim novem angelorum ordines, cæli novem; denique novem rerum inferiorum claſſes, trium elementorum nempe aquæ, ignis, & terræ; atque ex hiſce compoſitorum, lapidum videlicet, metallorum, plantarum, Zoophitorum, animantium, hominum: Deus autem optimus maximus iſtorum omnium eſt perfectio ſumma, primus, medius, & vltimus. Nam vt vnitas principium eſt numeri, ita denarius eius eſt finis.

Vnde primitias ac decimas ſibi Deus offerri ſtatuit; triceſimus itaque numerus ſacratiſſimus erit, ter enim novem efficiunt vigintiſeptem, quibus ſi addatur numerus ternarius, videlicet ipſa ſanctiſſima trinitas, quæ omnia diſponit per cauſas prædictas ſecundas, totumq́ue vniuerſum complet, triceſimus inde reſultabit numerus: vt non abſque ingenti myſterio Meſſias noſter IESVS CHRISTVS triginta nummis argenteis fuerit venundatus à Iuda, atque Phariſæorum pontificibus traditus, cuius pretium, ne huius rei memoria vnquam intercideret, in agrum figuli, ac ſepulturam peregrinorum deſtinatum fuit; eum in finem, vt nos peregrini in eodem Chriſto (in quo continentur omnia) ſepeliremur, vt etiam cum ipſo atque per ipſum reſurgentes, nobis concederetur æternùm beateque viuere. Parabola etiam eiuſdem ſaluatoris noſtri de iis qui in vineam miſſi fuerunt non abſque myſterio magno cenſeri debet, (quinque enim vigilias excubiaſque) quæ ætates infantiam videlicet pueritiam, adoleſcentiam, virilem ætatem, ſenectamq́ue continet) inter quos fuêre, qui prima hora, qui tertia, qui ſexta, qui nona, ac demum qui vndecima ad operan-

Digitized by Google

dum vocati fuere æqualem mercedem retulerunt, quibus in vnum collectis, tricenarium numerum itidem expleri videmus.

Totus etiam ternarum orbis fertur in circuitu ſuo habere triginta miliariorum ſiue leucarum millia. Et vt vnde digreſſi ſimus repedamus, videlicet ad materiam rerum omnium primam, nempe aquam; omnis itaque differentia diſtinctioque rerum ex ea originem ſumit; luce etenim vniri cuncta, tenebris, quæ ex materia fluunt, omnia diuidi diſcernique deprehenditur. Proinde Deus materiam hanc, (quæ nihil eſt reſpectu lucis, longiſſimè enim à Deo, qui eſt ſubſtantia ſubſtantiarum, receſſit) hac luce pulcherrima informauit, aſſeruitque ne perpetuò flueret.

Ideoq; vnitate ſemel adepta, quo magis ab hac materia recedunt creata ad lucem verò ſupremam accedunt propius, eo ſubſtantialiora, vt ſic dicam, virtutibus auctiora, clariora, formoſiora, lætiora, beatioraque efficiuntur. Quamobrem, inquit, Regius Pſaltes: Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ, & rege illos, & extolle illos vsque in æternum, ac iterum: Emitte, ait, lucem tuam, & veritatem tuam ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in templum ſanctum tuum, & in tabernacula tua. Vice verſa deſcendẽdo ſiue declinando à maieſtate lucis huius diuinæ, quo magis id fieri contigerit, eo magis annihilantur ſenſim, deteriora, deformiora, triſtioraque fiunt illa, donec in extremum calamitatis damnationiſque barathrum deturbentur: receſſio itaque à Deo ſeu ſummo illo bono fit per trangreſſionem mandati, quo tenemur diuinæ Maieſtati perpetuò parêre, continuòque adhærere. Tranſgreſſio igitur mandati gignit peccatum, peccatum autem damnationem, hoc eſt, ſeparationem à ſummo bono, niſi ipſe Deus hominis pœnitentis fragilitati clementia ſua ſubuenerit. Proinde bene admonet Regius Propheta, dicens: Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. Quoniam qui elongant ſe à te peribunt, perdidiſti omnes, qui fornicantur à te.

Non ſunt itaque mala imputanda cælo neque aſtris, quum cuncta quę creauerit Deus bona ſint, ſed nobis ipſis, à Deo, à luce, à vita æterna recedentibus, eiuſdem donis largitionibuſque abutentibus. Abuſus autem iſte potiſſimum in exceſſu aut defectu committitur in mediocritate retinetur vſus. Mercurius Triſmegiſtus ſcriptum reliquit in columnis, omnes aſtrorum influentias valde bonas eſſe, ſi quid verò inde mali accidat, tribuendum illud ſubiecto indiſpoſito, minimè verò aſtris: Id ipſum exemplo ſolaris luminis corroborat, quod optimum cum ſit, oculo tamen indiſpoſito ac turbulento nocet. Docet item Plato, ſi quid mali homini accidat, naturam non eſſe accuſandam, ſed hominem, qui vitam ſuam ſiue viuendi modum inſtituit iniuſte immoderate ac impiè: Idcirco ſexto legum

docet

docet hominem arripientem puram atque rectam diſciplinam fieri animal diuiniſſimum & abſolutè bonum: Quod ſi bona educatio ipſi defuerit, fieri crudeliſſimum omnium animantium.

Hierocles Philoſophus, inquit, vnumquemque eſſe malum per propriam malitiam; ex pura enim influentia non deriuatur malum, quod animam contaminet vnquam. Item Liuinus Lemnius, inquit, quum ſint homini inſita virtutum ſemina, ipſaq; mens imbuta ſit artibus, ante artes. Ratio enim menti indita artes omnes in ſe complectitur illaſq; animo incluſas elicit vt nos attritu ſilicis ſcintillantes igniculos. Quod ſi huc accedat proba inſtitutio, mentemque diuinitus afflari contigerit, non eſt quod quiſquam metuat, quamlibet ferale ſidus aut noxium. Et Ioannes Chriſoſtomus docet, neminem lædi niſi à ſe ipſo. Item Geneſeos cap. 4. inquit Deus ad Caim, quod in animo ſuo volueret cædem fratris ſui Abelis: Quare iratus es, & cur concidet facies tua? nònne ſi bene egeris, recipies; ſin autem malè, in foribus peccatum tuum aderit; ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.

Proinde qui liberum aufert ab homine arbitrium, ex homine beluam facit, iudiciumque Dei extremum è medio tollit, imò apertè (inſtar Luciani illius apoſtatæ) deridet illud. Et quamvis pugna ſit duellumque perpetuum, neque vllæ induciæ, inter ſpiritum & carnem; attamen ſpiritus qui adhæret Deo, divinisq; eius præceptis paret, gratia eiuſdem, carnem ſuam ſuperare atque in ſeruitutem redigere potis erit. Quapropter Chriſtus ſaluator noſter, inquit: Qui vult venire poſt me, abneget ſe ipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: onus enim Domini leve, & iugum eius ſuaue. Nempe Deum amanti. Quapropter idem ſaluator noſter, ait: Veni mittere ignem in terra, & quid volo niſi vt accendatur? videlicet in mentibus Chriſticolarum Chriſtophororumque. Huic ſententiæ ſubſcribit diuinus Citharœdus: Lætetur, inquit, cor meum, vt timeat nomen tuum.

Vbi nunc ſunt, qui timorem Domini abdicant, dicentes filiorum non eſſe timorem, ſed ſeruorum, quum diuerſum nos doceant literæ ſacræ, atque imprimis Iobus: Timor, inquit, Domini ipſa eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia. Item prædictus Citharœdus, inquit: Timor Domini ſanctus permanens in ſeculum ſeculi, iudicia Dei vera iuſtificata inſemet ipſa: Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum. Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, in cuſtodiendis illis retributio multa. Ac denuo idem, voluntatem timentium ſe faciet, deprecationem eorum exaudiet, & ſaluos faciet eos. Quoniam, inquit, diligit Dominus omnes timentes ſe omnes autem peccatores diſperdet, indicat enim vt qui timorem Domini excuſſerunt, fieri non poſſe, quin pec-

Digitized by Google

cent atque in caſſes incident dæmonis, reuerens ergo amor ſiuè amabilis timor debet eſſe hominis erga Deum, filiorum erga parentes, ſubditorum erga Principes, ſeruorum erga Dominos, hoc enim eſt vinculum concordiæ vniuerſi.

Teophraſtus Paracelſus dicit hominem parua atque iniqua ſua voluntate poſſe immutare cælum, malaſque influentias ibidem excitare, quæ tandem in caput eiuſdem recidant redundentque, exemplo Pharaonis Regis, id ipſum confirmatur diuini Vatis teſtimonio dicentis: Ecce parturit iniuſtitiam, & concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foveam, quam fecit. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem eius iniquitas eius deſcendet.

Et ſic peccatum gignit ſeipſum propria ſui complacentia ſeu philautia, vſque ad contemptum Dei; iſta autem philautia, quæ ſeparat nos à Deo, ex parte materiæ provenit, videlicet ſenſibilium appetitu, cui homo complacere vult: Sic angeli ſibi ipſis complacentes deſciverunt à Deo, actu videlicet puriſſimo, potentiæ autem nudæ, omni privatæ virtute adhæſerunt; quapropter neceſſariò ceciderunt in abyſſum, ſive infimum totius mundi locum, ac ſemper ſibi cadere videbuntur. Quare inquit regius Propheta: Dominum non invocarunt, ibi trepidaverunt timore, vbi non erat timor. Item non vtitur homo influentiis moderatè, proinde licet bonæ fuerint, cedent homini abutenti in malum.

Crocus præcipuum eſt inter aromata, ſimiliter & cinnamomum; quòd ſi quis nimium ex eis aſſumat, hoc dentes corrodet, illud riſu hominem enecabit. Quæ nobilior res eſt aut pretioſior auro, huius tamen poſſedendi nimia ſitis cupiditaſve, quas non calamitates, quæ non bella, ac interneciones adfert, quæ tetia non obtendit dæmonis? res ipſa docet, teſtanturque tam ſacræ, quàm hiſtoriæ prophanæ, atque ſic abuſus rerum optimarum vſque nocuit nocebitque. Vnde Iſaias nos admonet: Beatus, ait, dives, qui inventus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecunia & theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? &c.

Si itaque Mars incitat te ad iracundiam iuſtam, iraſcimini, inquit Propheta, & nolite peccare: ira enim in multis vtiliſſima, vt in reprehendendo delicta, caſtigando puniendoque, quamobrem etiam Nemeſis dea, ſceleratorum proſperos ſucceſſus in rebus minimè fert. Si item Venus ad concupiſcentiam carnis te ſtimulet invitetque, ſit illa moderata legitima atque caſta, ſolumque liberis procreandis inſerviat. Si Saturnus ad vitam ſolitariam te evocet, ad arcana eruenda, ad conſilium ſalubre dandum aut accipiendum te inclinet, noli iis malè vti. Si Iupiter ad ſtatum publicum te provocet, ſis omnibus beneficus & æquus. Si Sol ad regnum, ad princi-

patum

patum te evehat, hæredemque aut ſucceſſorem in regnum te conſtituat, curam imprimis habe, vt iuſtitia incorrupta paſſim vigeat, omnibusque ex æquo & bono ius adminiſtretur tempeſtivius, neque patiaris vllo modo avaros aut rapaces iudices, quàm latè patet tuum regnum, principatus, aut iuriſdictio; ſed imprimis dorophagos abdicandos putes, ſunt enim hi totius regionis calamitas, ruinaque, de quibus Propheta regius: In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt muneribus.

Bella ſi incidant, trucidationes, devaſtationesque, modò iuſta ſint, vt David pugnans pugnam Domini Dei ſui, aut Phinees filius Eleazaris) commendantur ob iuſtitiam, ac deletionem aut expulſionem malorum, rebellium obſtinatorum, ac filiorum Belial, id eſt ſine iugo. Peccatum enim ſi non fuerit voluntarium, peccatum cenſeri non debet, atque omnis bonitatis prædictæ cognitionisque completæ cauſa vniverſalis Dominus, qui vnus, attamen eſt omnia in omnibus. Quapropter divinus Citharœdus exclamat, dicens: Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam. Si aſcendero in cælum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades, &c. quibus verbis Prophetæ manifeſtum fit, omnē ſcientiam rerum tam divinarum quàm naturalium, à Deo petendam, vt & ipſe petiit & obtinuit, vt meritò non indigeamus Peripateticorum probabilibus argumentationibus, philoſophiaque eorum ambigua, & quæ perpetuò abſque fructu altercari docet, minime vero ad intelligentiam rerum tàm divinarum quam naturalium adipiſcendam re ipſa nos incitet. Alio etiam loco ad confirmationem prædictorum, & quòd à Deo, primo omnium motore, cuncta dependeant: Sanctificavit, inquit, tabernaculum ſuum altiſſimus, etenim Deus in medio eorum, non commouebitur.

Per tabernaculum illud, mundum inferiorem ſine microcoſmum cœleſtem, ac ſupercæleſtem intelligendo. Idcirco etiam rectè videtur ſenſiſſe Heraclitus, omnia videlicet quæ mouentur ac inſtabilia ſunt, eſſe in vno permanente ac immutabili, Inde videtur ſumpſiſſe Ariſtoteles, quum aſſerit primum mouens eſſe immobile, quod eſſe non poteſt, niſi Deus; ipſe enim eſt in quo viuimus, mouemur, & ſimus, vt, inquit, D. Paulus: Non eſt enim eſſentia aliqua niſi illius, de quo Moyſes dixit: Qui eſt miſit me ad vos: quum ille ſit de ſeipſo, ac in ſe ipſo, & per ſe ipſum: cætera verò cuncta neque de ſe ipſis, neque in ſe ipſis, neque per ſe ipſa; in tantum enim exiſtunt, in quantum plus aut minus de eſſentia ipſius participant.

In galea Palladis ſcriptum erat: Pallas eſt omne id quod eſt, ac omne id quod erit, cuius velamen nemo ſapientum poterit detegere, quia eſſentia eius eſt infinita, affuſa in rebus, clauſa in ſe. Hanc Palladem Ethnici, diuino lumine illuſtrati, natam aſſeruerunt è cerebro Iovis, Dei ſapientiam, ſive

Digitized by Google

filium Dei inſinuare volentes, per quẽ & in quo omnia facta ſunt; & vt Propheta dicit: Omnia in ſapientia feciſti, impleta eſt terra poſſeſſione tua. Gloria & diuitiæ in domo eius, quæ liberaliſſimè profudit, aſſerente Dauide Propheta: Diſperſit, dedit pauperibus. Nobis videlicet hominibus. Palladis etiam ſub nomine celebrari poteſt Chriſtus Dei filius, quod ipſe ſolus bellum aduerſus dæmonem, mundum, ac carnem inſtituerit, ac victor glorioſiſſimus triumphatorq; inuictiſſimus evaſerit, id quod diuinus Pſaltes Pſalmo 88. ſub nomine ſuo Chriſtum celebrans expreſſit.

Et vt ad penſum reuertar: Sicut generatio corporea fieri non poteſt citra prædicta duo principia, aqua nempe & igne ſive calore naturali, ita nec ſpiritualis regeneratio, abſque aqua ſupercæleſti, qui eſt filius Dei, vt teſtatur Hieremias Propheta de ipſo: Dereliquerunt me, ait, fontem aquarum viuentium. Ac ipſemmet teſtatur vbi in templo exclamat: Si quis ſitit, inquit, veniat & bibat, & fluent de ventre eius, aquæ ſalientes in vitam æternam. Similiter dixit Nicodemo: Nemo poteſt intrare in regnum Dei, niſi renatus fuerit in aqua & ſpiritu ſancto. Quia per aquam iſtam acquirit virtutem genituræ ſive renaſcentiæ diuinæ, & per prædictum ſpiritũ igneum inſpirationem vitæ æternæ, quæ aqua refrigerium adfert beatis ſpiritibus hinc excedentibus. Quapropter, inquit Propheta Tranſiuimus per ignem & aquam, has videlicet elementares & eduxiſti nos in refrigerium vel aquarum ſupracęleſtium.

Verum elementaris hæc aqua præfiguratio ſive rudimentum eſt diuinæ illius aquæ, quæ ſalit in paradyſo cæleſti, hoc eſt, Chriſto, & per communicationem velut rivulis exilit in nobis. Itidem calor ille cæleſtis, exemplare eſt ſive ſpecimen ſupercæleſtis. Quod ſignificare videtur diuinus Citharœdus, cum ait: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, nempe aëreos, & miniſtros ſuos ignem vrentem. In archetypo, vt teſtantur Empedocles, Heraclitus, ac cæteri ſapientes, eſt ignis idealis ac ſpiritualis lux, aut vt Zenon vult, ariſtotechnis, qui exit ad formandum res omnes, complectens virtutes vniuerſas. Quamobrem cecinit Vates Regius: Qui dominatur in virtute ſua in æternum. Item alibi: Exaltare Domine in virtute tua, cantabimus & pſallemus virtutes tuas. Similiter alio paſſu: Laudate Dominum in Sanctis eius, laudate eum in firmamento virtutis eius. Laudate eum virtutibus eius, laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis eius.

Prædictæ ſententiæ aſſentitur Cleantes Philoſophus, qui dixit hunc ignem eſſe incorporalem, diuinum, vitalem, ſalutarem, qui generat, conſeruat ſuſtinet, nutrit, & augmentat. In Deo, inquit, Franciſcus Venetus Minorita, elemenra ſunt ideæ atque origines rerum, quæ productæ ſunt, quæ producuntur, & quæ producentur: in angelis poteſtates ſunt diſtributæ,

in cælo

Digitized by Google

in cælo ſunt virtutes, in natura ſunt ſemina rerum, ac in mundo hoc inferiori ſunt formæ corporeæ. Quod ſi non eſſent virtutes elementares in cælo, aquæ videlicet & ignis, quomodo generarentur hîc per influentiam ipſorum in terris.

CAPVT XIII.

EX prædictis itaque innotuit, omnia pene meteora, aut aquea eſſe, ſive fructus aquæ, vt ros, pruina, grando, nix; aut aërea, ſive fructus aëris, vt nubes, venti, nebulæ; aut ignea, ſive fructus ignis, vt fulgur, tonitru, cometæ, flammæ ſalientes; aut ex hiſce mixta, vt cunei, quibus quercus duriſſimæ finduntur, æs, ferrum cæteraque metalla metallicaque animalcula, ciniphes, ranæ, locuſtæ, imò vituli, ſemina, &c. cuiuſmodi multa à Moyſe in Exodo. Et à Iulio obſequente aliiſque prodigiorum oſtentorumque ſcriptoribus referuntur, itemque ſępenumero noſtris temporibus inciderunt è gremio naturæ ſuperiori, ſive cæli aquis, eiuſdemque igne delapſa demiſſaque conſpiciuntur. Materia etiam hæc prima dicta eſt Protheus, & vt Poëta de ipſa cecinit:

Omnia transformans ſeſe in miracula rerum
Ignemq; horribilemq; feram, fluviumq; liquentem.

Similiter etiam Chaos dicta, quòd formas rerum indiſtinctas in ſe confuſaſque continuiſſe priùs crederetur: vt Ariſtoteles perperam exiſtimavit, ſed revera non continuit priuſquam in actum ab opifice Deo perduceretur, ſpirituque ac lumine eiuſdem informaretur, vt ſacræ literæ nos rectiùs inſtituerunt & imprimis Moyſes in Geneſ. Inde Hermes Triſmegiſtus. Et ſicut omnes res inquit fuerunt ab vno videlicet patre luminum, meditatione vnius filij ſui vnigeniti, ſic omnes res natæ fuerunt ab hac vna re adaptatione. Quamobrem nunc promptè atque vltro per influentiam cæleſtem terrenumque ſemen in actum deducitur, imò rerum quibus iungitur formam aſſumit; in vite enim aqua fit vinum, in olea oleum, in frumento frumentum, & ſic de cæteris. Eſt, inquam, divini Numinis officina, in qua Vulcanus, vtpote ignis cœleſtis ſolaris ac ſiderum non abſque Venere, hoc eſt formarum datrice, ſive pulcherrimo perfectiſſimoque artificio, Deus cuncta fabrefecit. Et quoniam materia iſta prima, quæ ſub naturæ vocabulo deliteſcit, corruptioni imprimis eſt obnoxia, proinde generationi aptiſſima, Phœboque ſive calori cœleſti ſub Daphnes Penei fluminis filiæ nomine adamata, quæ dum ſtuprū ſive vim prædicti ardoris Phœbei declinare ſtudet, in Laurum arborem dicitur transformata, eo quod materia prima prædicta imprimis apta nata ſit in naturam vegetabilem trans-

transferri, atque hoc pacto virginitatem ſuam ſeruaſſe fingitur, cum plantæ non coeant, vt animantia, vtriusque enim & maris ac fœminę ſemē coniunctum poſſident.

Deinceps hæc natura vegetatiua transfertur in animalem, vltimò in ſummam perfectionem, hoc eſt, in ſpeciem humanam, ad quam in vniuerſum omnia inferiora hæc contendunt, illa autem & cuncta per illam in Deum ſive vnionem eiuſdem, citra quam nihil in perpetuum ſubſiſtere poteſt, (quum mobilia omnia ſint ac vsque mutabilia) donec ad illam per ſpeciem humanam pertigerint. Quapropter Philoſophi illi minimè deridendi ſunt, imò in ſumma veneratione habendi, qui omnia dixerunt eſſe in omnibus; hoc enim modo cuncta reducunt ad vnum, à quo proceſſerunt, atque hoc Moyſes in Geneſi proceſſit, nempe ab herbis ad piſces ab eiſdem ad aves, ab avibus, ad iumenta, ab illis ad ſpeciem humanam. Vniuerſale autem bonum, quod eſt Deus, perfectionem habet à ſe ipſo vitamque, ab eodem autem conceditur illa ipſa infinitis. Proinde, inquis, Saluator noſter: Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo. Inde itaque ſive ex illo fonte procedunt aquæ, id eſt, animæ ſalientes in vitam æternam. Hinc diuinus Pſaltes exclamat: Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad eum fontem viuum, quando veniam & apparebo coram facie Dei? atque iterum: In mari, inquit, via tua, & ſemitæ tuæ in aquis multis. & veſtigia tua, id eſt, opera tua tam admiranda, non cognoſcentur, hoc eſt, indagari non poterunt ab homine, earum cauſæ.

Saluator etiam noſter Chriſtus non tantùm piſcatores in apoſtolos elegit, ac circa maritima loca ſæpenumero verſatus eſt; ſed per mare devectus tempeſtates eiuſdem compeſcuit ſedavitque, imò illud calcans pedibus ſuper inceſſit. Vnde Propheta prædictus Pſalmo 88. Domine Deus virtutum, inquit, quis ſimilis tibi? potens es Dñe, & veritas tua in circuitu tuo. Qm̄ tu dominatis poteſtati maris, motum autem fluctuum ei⁹ tu mitigas, id eſt, in concordiam atq; harmoniam reducens illud, formas inde omnia, quorū omnium finis homo eſt. Idē videtur inſinuare præfatus Vates, dum ait: Abyſſus abyſſum invocat in voce catharactarum tuarū, hoc eſt, quòd homo ex abyſſo extract⁹ neceſſe habet abyſſum, id eſt, Dei incircumſcriptæ potentiæ implorare auxilium, in virtute & gratia, quæ ipſi cælitus tunc conceduntur. Sed vlteriùs apeciendo hæc myſteria inquit: A fructu frumenti vini & olei ſui multiplicati ſunt, videlicet homines. Item alibi idem: Secundum altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum. Idemque alio paſſu indicavit, hominis materialem primordialemque ſubſtantiam ab aqua proveniſſe, animum autem eius cælitus datum: Miſit, inquit, de cælo, & accepit me,

Digitized by Google

me, & aſſumpſit me de aquis multis. Hoc eſt rebus innumeris ante me ac propter me creatis.

Ordinem autem ſive gradum, quo aſcenditur ſenſim in ſummam illam perfectionem humanam, expreſſit diuinus Vates Pſalmo 148. poſtquam commemoratus eſt laudes è cæleſtibus ſupercæleſtibusque ſpiritibus Deo ſummo opifici debitas: Laudate, inquit, Dominum de terra dracones & omnes abyſſi: Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, qui faciunt verbum eius: Montes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri: Beſtiæ & omnia pecora, ſerpentes, & volucres pennatæ: Reges terræ & omnes populi, Principes & omnes iudices terræ: Iuuenes & virgines, ſenes cum iunioribus laudate nomen Domini, quoniam exaltatum eſt nomen eius ſolius.

Videre hîc eſt, quomodo omniſcius Rex Dauid ab elementis ad metalla, quæ in montibus potiſſimùm reperiuntur, (quæ licet in eſcam homini non cedunt, in vſum tamen eiuſdem, & imprimis medicinæ, vt pleraque alia veniunt) à metallis verò ſive meteoris ad plantas ſive arbuſta, ab illis ad animantia, ab animantibus verò ad hominis perfectionem conſcendit; ac tandem vniuerſa, hoc eſt, hominem, (propter quem hæc omnia facta ſunt) in Deum ac eius gloriam ac laudes reducit; vbi concludit inquiens: Confeſſio eius ſuper cælum & terram, & exaltauit cornu populi ſui. Hymnus omnibus ſanctis ſuis, filiis Iſraël populo appropinquãti ſibi, & quod de populo Iſraëlitico dicit, de ſpiritu hominis in Deum reuerſo intelligendum. Iſtud confirmat Pſal. 88. vbi ſic habet: Domine in lumine vultus tui ambulabant, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iuſtiria tua exaltabuntur; Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrum; Quia Domini eſt aſſumpſio noſtra, & Sancti Iſraël Regis noſtri.

Itaque hîc apertè videre licet, Vatem hunc dulci melodia totam Hebræorum Cabalam, ſive ſecretiorem Philoſophiam, tam naturalem quam diuinam, (ſeiungi enim illa duo, vt ſæpè dictum, non queunt) ſuis pſalmis comprehendiſſe: vt fruſtra ac temere ab Ethnicis Philoſophis, imprimis à Peripateticis, expetantur illæ, id ipſum confirmante Epiphanio Epiſcopo, concluſas nempe & obſignatas eſſe diuinas ſcripturas clave Dauidis ac forte etiam ſigillo, vt in Apocalypſi habetur: Ne plores ecce vicit leo de tribu Iuda radix Dauid, vt aperiat librum, & ſeptem ſigilla ipſius: aperuit enim ipſe librum, cuncta quæ præfatus Dauid de ipſo videlicet Chriſto futura, ante annos nongentos de adventu, natiuitate, prædicatione, paſſione, reſurrectione, aſſumptione in cælum extremoque eius iudicio (quæ videntur ſeptem prædicta ſigilla) prædixerat, adimplendo, & vt ex multis e-

Digitized by Google

iuſdem vaticiniis pauca perſtringam de aduentu itaque Chriſti hæc præfatus eſt: Deus, ait, noſter manifeſte venier, Deus noſter & non ſilebit, de natiuitate hæc: Quoniam tu extraxiſti me de vẽtre, ſpes mea ab vberibus matris meæ in te proiectus ſum ab vtero, de prædicatione autem eius iſta, ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius, de paſſione vero: Circundederunt me canes multi, & ſynagoga malignantium obſedit me, foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraucrunt omnia oſſa mea, &c.

De reſurrectione autem expreſſe loquitur: Tu autem Domine miſerere mei & reſuſcita me ac denuo, de eadẽ, Exurrexi, inquit, ô homo, & adhuc tecum ſum, Poſtremo de aſſumptione eiuſdem Domini noſtri Chriſti Ieſu in cælum, atque eius extremo iudicio vaticinando prædixit. A ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius, ac denuo alio loco, ſynagoga populorũ circundabit te, & propter hanc in altum regredere, Dominus iudicat populos. Ac iterum alio loco, Tu terribilis es, & quis reſiſtit tibi, ex tunc ira tua. De cælo auditum feciſti iudicium tuum, terra id eſt, homo tremuit, & quieuit, ac alibi: etenim correxit orbem terræ qui non commouebitur, iudicabit populos in ęquitate, & quod hæc omnia propter hominem fecerit, & imprimis hoc vniuerſum eius cauſa creauerit, iudicat, omnia, inquit ſubieciſti pedibus eius & quod per illum illud ad ſe reducturus ſit ex prædictis manifeſte patuit. Et vt ad propoſitum reuertar.

Semina neceſſe eſt fore aquea, vnumquodque etiam ſperma uvidum eſſe debet; quãdiu enim in ſiccitate perſtat, nihil ex eo generatur ſive producitur: quapropter oportet ſemina in humidam ſubſtantiam fatiſcere ſive putrefieri, priuſquam quippiam ex iis generetur: omnis enim actio caloris naturalis fit in humido, indeque conſequitur miſtio vtriusq;, quod in lapide Philoſophorum palàm eſt, è quibus oritur tertium, videlicet terra, quæ ſoliditatem ſiue conſiſtentiam adfert. Vnde, inquit, Hermes: Vis eius integra ſi verſa fuerit in terram. Quum autẽ Ariſtoteles definiuerit mixtionem eſſe miſcibilium alteratorum per minima coniunctorum vnionem, ſibiipſi videtur contradixiſſe, ac penetrationem corporum elementalium admiſiſſe, quam tamen paſſim reiicere viſus eſt; elementa enim corpora ſunt, quæ ſi miſceantur per minima, hoc eſt, indiuiſibilia, penetratio corporum neceſſariò conſequetur, alioquin non erit mixtio, verum connexio, per minima.

Ignis itaque terrenus non miſcetur neque terra, ſed vt dictum eſt calor naturalis & aqua. Vnde Morienus Philoſophus, quatuor, inquit, ſunt elementa, quorum duo ſunt principalia, & ſummopere contraria, vt ignis & aqua;

aqua;

Digitized by Google

aqua;alia verò duo generantur ex eis, vt aër & terra: quamvis ex calore vnito & aëre excluſo ignis oriatur, & de groſſitie aquæ, terra fiat: & quia ignis ſive potiùs calor & aqua ſunt contraria, ideo in ſe mutuo agunt & potiuntur, & per hanc operationem ſequitur miſtio eorum per minima; ignis enim agendo patitur, & aqua patiendo operatur.

Ex tribus autem, vt ſæpe dictum eſt, ſtatuit Deus cūcta hæc caduca produci, humore videlicet, vt materia; calore, vt cauſa efficiente ſiue actrice & tertio tanquam medio quo pervenitur ad formam ſive ſpeciem vniuſcuiuſque rei, videlicet ſemine, minimè verò privatione, Ariſtotelico figmento, (quod inſtar Sphyngis ænigmata, plurimaſque hæſitationes parere, nihil autem vtilitatis aut profectus in cognoſcendis imò experiundis rerum naturæ arcanis adferre poteſt.) Quid enim proderit ſcire, materiam omni forma priori exui ac priuari debere, priuſquam aliam nouam induere poſſit? Et ſi de potentia materiæ educitur forma, vt ipſe ſtatuit, quomodo ea priuari poterit cū omnibus ſuis viribus ac proprietatibus innatis? Pleraque inſuper formam non habent, vt ovum, ſemen vel ſperma animalium, ſed continent in ſe formam rei, quum tamen citra privationem educatur ex ijs forma ſive ſpecies certæ rei. Ridiculum enim eſſet, dicere vnum ſperma aut ſanguinem menſtrualem habere aliquam formam perfectam, & ſi non eſt perfecta, forma dici quomodo meretur? ſed potiùs compoſitum ſive maſſa, quæ eſt in via ad perfectionem.

Verùm Ariſtoteles, qui non credidit Dei atque naturæ poteſtatem eſſe infinitam, introduxit privationem tanquam tertium rerum principium; eo quòd ſtatuerit Dei atque cæli potentiam ſive influxum, materiæque primæ ſive elementorum quantitatem eſſe finita, proindeque eandem materiem ingenerabilem atque incorruptibilem fore, ac diverſas formas viciſſim admittere; quod fieri non poteſt, niſi redeant ſeu regenerentur denuò infinities nō modò eædem ſpecies, verùm etiam earundem ſpecierum individua; ac ſic erit perpetuus circuitus ſive reditus eorūdem principiorum, ſpecierum, atque individuorum,

Atq; iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.

Mirandúmque vbi magnus Achilles tot millibus annorum aut etiam Ariſtoteles tanto tempore latuerint, qui Ariſtoteles penes quoſdam exiſtimatur non habuiſſe neque habiturum parem, niſi fortè ſtupidiſſimus quiſpiam ruſticus eius loco aliquando revixerit, aut ſophiſtarum infinitus numerus, atque ſic nos fefellerit; quam opinionem inde natam repetit Virgilius Æneidos lib. 6. hiſce verſibus:

O pater, ánne aliquas ad cælum hinc ire putandum eſt
Sublimeis animas? iterumq; ad tarda reuerti
Corpora? quæ lucis miſeris tam dira cupido?

Ac paucis interiectis ſic habet:

Has omnes vbi mille rotam voluêre per annos
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores ſupera vt convexa reviſant,
Rurſus & incipiant in corpora velle reuerti.

Verùm hæc ſomnia vt riſu proſequenda, ita viro ſapienti repudianda. Inde inquit Propheta: Secundùm opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipſis: Quia non intellexerunt opera Domini & in opera manuum eius deſtrues eos, & non ædificabis eos. Infinito autem modo operatur Deus, qui, vt ait Propheta, dominatur in virtute ſua in æternum, renitente etiam cane illo Arabe Abenrhoe, prædicti Ariſtotelis interprete fideliſſimo. Neque neceſſitate vrgebitur Deus, vt ille vult; verùm libere agit, ordinem autem certiſſimum, cauſas ſecundas ſervare iubet, niſi divinæ eius voluntati aliter viſum fuerit. Inde ignis æſtuantiſſimus pueros hebræos in Chaldæorum fornace illæſos reliquit. Sol ſubſtitit vno die mãdato Ieſu Nave. Ezechiæ Regis temporibus retroceſſit lineas duas ſive decem horas. Eclypſim paſſa eſt Luna plena tempore paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Verum Peripatetici ridebunt hæc, vt præfatus Arabs ille, Prophetas nugarum inſtitores appellando: prudentius autem Avicenna putauit, cæli motum neque neceſſarium, neque violentum, ſed medium in iis, ſic vt à voluntate Dei dependeat, qui ſacrificiis, oblationibus, precibus, ieiuniis, eleemoſynis flectitur; alioquin non eſſet Deus, ſi non eſſet omnipotens, ſi neceſſitati ſubiiceretur; vt nec homo eſſet homo, ſi libero arbitrio careret, ſed vt belua alterius imperio ageretur, cui refragatur Epicteti ſententia dicentis: Quamvis corpore ſim ſeruus, attamen animum circumfero liberum. Et ſi homo de neceſſitate ſeu prædeſtinatione cuncta agere cogeretur, diuino iudicio neutiquam ſubiiceretur, vt nec brutũ animans, quum fata prædeſtinatio, ſive neceſſitatis ordo ipſum excuſatum haberent.

Inde collabitur ac ruit praua illa hæreticorum opinio, ſeruum hominis arbitrium introducentium, vt ſic laxiſſimas mortalibus ad delinquendum adaperiant vias, Dei iudicium timoremque eiuſdem ſanctum è mentibus hominum extirpare laborantes ac Chriſtum pro omnibus ſic ſatisfeciſſe, (modò fidem etiam operibus vacuam in eum verborenus circumferant) cælum cæleſtiaque regna ſibi deberi, nihilque ſupereſſe, niſi vt ſaturi ebrij atque proni ſalutem vitamque æternam poſt interitum expectent. Qua in re Mar-

te Martinus Lutherus à Loyſtis hæreticis verbo diſſentit, aſſerentibus omnes homines ſaluos futuros, neque extare dæmones, qui nos poſt funera ſuppliciis exerceant torqueantq;, adducẽtes illud Pauli Apoſtoli in medium, dicentis: Concluſit omnes ſub in credulitate & peccato vt omnium miſereatur. Verum illud Iſaiæ Prophetæ prætermittentes, ac Chriſti eiuſdem verba repetentis ac confirmantis, videlicet: Eorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur. Et cum paſſim ſuggerant Iodderi aſſeclæ quod verbum Domini manet in æternum, iſtud autem eſt verbum Domini: Quod via arcta ſit, quæ ducit ad ſalutem & pauci ingrediantur eam. quæ vero ad interitum properat, lata ſit, & multi terant eandem idcirco diuinus Pſaltes de eodem verbo, id eſt, Chriſto teſtatur: Pones eos vt clybanum ignis in tempore vultus, hoc eſt, die iudicij tui, Deus in ira ſua conturbabit, eos, deuorabit eos ignis ac iterum. Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus, id eſt, Deus pater & ſpiritus ſanctus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, iuſtitia autem eius manifeſtè declaratur cap. 25. Mathæi. Proinde videant diuites dilectionem proximi ſiue membrorum Chriſti neggligentes, quomodo Dei dona, non ſua, vt putant, diſpenſent. Sed eſt quod hîc rem memoratu dignã referam: meo enim tempore cognoui Loyſtam, qui dum malis artibus, videlicet necromantia, ad reperiendos theſauros vteretur, dæmon ipſi ceruicem fregiſſe fertur, ac puerum ipſi aſſiſtentem longo etiam poſt obitum illius Loyſtæ tempore malè vexaſſe.

Sed vt reuertar vnde digreſſus ſum: Cum Peripatetici aſſerant, Deum eſſe rem ſimpliciſſimam de ſe ipſa perfectam excluſis rebus omnibus, poſtmodum, eorum omnium, quæ prius dixerant, obliti, exiſtimant Deum neceſſariò habere connexionem ſive neceſſitudinem cum rebus inferioribus, quaſi abſque illis eſſe non poſſit; quomodo autem ſimpliciſſimus erit, ſi neceſſariò coniungitur rebus aliis? quomodo Princeps, vt, aiunt, ſi ex neceſſitate agat? at ſi penitius eorum animum introſpexeris, nullum Deum præterquam cælum ſtatuerunt & propterea à qualitatibus cunctis immunem. Verum Deus non agit neceſſario, ſed ordine, potenter, ac ſapientiſſimè. Hinc videmus temporum vices atque mutationes, vt hyemis, veris, æſtatis, autumni, non eſſe vſque eaſdem per omnia, neque eoſdem, annis ſingulis, frugum animaliumque prouentus: varia inſuper monſtra, oſtenta, atque defectuoſos partus prorumpere, formas item mortalium non eaſdem ſed diuerſas eſſe. Ludit enim in eis natura nõ citra miraculum modo quodam infinito, potentiæ enim bonitatis atque ſapientiæ Dei non eſt numerus, Principium, neque finis, niſi quos ille ſtatuerit: ſolus etiam æternus eſt, imò æternitas ipſa.

Digitized by Google

Qui itaque ſtatuit mundum æternum, vt Ariſtoteles, Deum illum eſſe voluit: Soli propterea cæteriſque aſtris calorem adimẽdo, ne videlicet cælum, qualitatibus vllis atque imprimis contrariis obnoxium, (vt hæc inferiora) aliquando intercideret, materiam ingenerabilem atque incorruptibilem, vt omnibus ævis vna ſola ſubiiceretur atque ſufficeret illamque tantæ virtutis eſſe vt formas rerum in vtero ſuo contineat vniuerſas, neque ſemine vllo indigeat & vt præceptori ſuo Platoni (quem viginti audiſſe annis fertur) contradixiſſe videretur, ſpecies rerum æternas eſſe putauit, ideas verò ſuſtulit, indiuidua earundem ſpecierum, non tantum pecudum ſed & hominum interire & cum ille inter tria rerum initia Deum recenſuiſſet, hic loco Dei priuationem poſuit, atque ſic latenter ipſum negãdo è medio tollere viſus eſt At dicet quiſpiam multa de Deo atque de rebus diuinis ipſum diſſeruiſſe, hoc fortaſſe ſimulate ne plane atheus haberetur inſuper multi libri circũferuntur ſub titulo Ariſtotelis qui attamen minimè ſapiunt ipſius fermentum.

In hanc ſententiam, inquit, vir quidam eruditiſſimus. Sapientes mundi imò hominum ſtultiſſimi, eo quod viderent vſque adeo natura Duce inſitam in animis hominum cognitionem Dei, vt qui de illo timendo colendo, & amando verba facerent, communia & puerilia. Homineque indigna iudicarent & ideo ne viderentur ſimplicitati affines exhorruere de ipſo mentionem ingerere, quod in Ariſtotele potiſſimum videas quumque de cauſis, & per cauſas ſe docere, deque ſummo bono eligendo & amando vbivis ſe dicere affirmet ne ſemel quidem videas aut ipſum in Dei laudem prorupiſſe aut ſuaſiſſe vt illa cauſa cauſarũ, per quam omnia ſunt, eligetur amanda colendaque & maxime cognoſcenda, hoc enim illum puduiſſet. Cenſet enim omnia ſenſibus obiecta eſſe quæ omnino Deo & cauſæ primæ poſthabenda ſunt. Quid enim amantius videri poſſet, quam vt amentur quædam expetenda, vt ſunt ſcientiæ, opes, virtutes, valetudo & cætera cuncta, quæ inter expetenda reponuntur, cauſam autem ipſam & ſummi boni fontem, vnde talia habent vt expetantur negligere? nec ipſius nomine quicquam velle perpeti, aut illis prædictis carere. Quid autem ſibi vult mundi hæc perpetuitas, quam Deum eiuſque pulcherrimum opificium negare, prouidentiam latenter tollere, & ſi qua ſit, eam ad lunaris regionis fines tantummodo extendi, inibique ſiſti?

Veriorem autem ſinceriorem que diſciplinam, vt paſſim ita & hic, exhibet nobis diuinus Vates prædictus: Verbo Domini, inquit, cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Ac denuo alio Pſalmo: Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli: Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. Ac iterum

rum

rum alio loco idem eodem ſpiritu ductus aſſerit: Quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Item alio loco: Ordinatione tua perſeuerat dies, quia omnia ſeruiunt tibi.

Adhæc ſi mundo non fuerit aliquod initium, vanum erit de inuentoribus rerum atque ſcientiarum loqui, quorum ab infinitis ſeculorum periodis obliterata foret recordatio, imò verò nulla extitiſſet eorum mẽtio, neque axioma illud Ariſtotelicum haberet locum, videlicet eorum quæ ſcimus, minimam partem eſſe eorum, quæ incognita nos latent, quum alioquin perpetuo atque infinito rerum vſu, periculisque ſæpenumero factis, cogeremur eſſe non tantum Polhiſtores, verum omniſcij vniuerſalemque rerum, ſcientiarum, atque artium abſolutiſſimam cognitionem (experientia infinities comprobata) poſſidere; cuius oppoſitum & in primis in arte medendi manifeſtum eſt, quum etiam Theoriæ potius, quam Empiriæ experimentisque certis vndique conquirendis ſeſe addicant illi, qui ſe facere medicinam profitentur.

An non ars typographica paulò ante noſtram ætatem reperta eſt, noſtris autem ſeculis ita exculta, vt perfectionem ſuam adinuenerit? Nònne pixis nautica à paucis ab hinc retro ſeculis inuenta eſt, in directionem nauium, ad quaſcunque orbis vniuerſi partes? quum polari aſtro tantum veteres, eum in finem vterentur, quod non ſemper conſpicuum ſeſe offert, atque ob id noſtrorum naucleorum velificatio multo certior, minusque dubia, qua re effectum vt maior pars orbis defecta ſit, quæ hactenus latuiſſe videtur, quæque alias nempe æternitatem mundi cum Ariſtotelicis aſſerendo, millies diſcoperta fuiſſet.

Et vt ars Chemica ſive Spagirica in humani generis ſalutem, atque ornamentum haud contemnẽdum, dudum ſopita, in lucem reuocata eſt, ſic tormentorum bellicorum, ſive bombardarum fulmina atque tonitrua, in eiuſdem lanienam atque perniciem, ab hinc ducentis plus minus annis excogitata exiſtit, ita vt Ariſtoteles cum ſua æternitate mundi conciderit interieritq; vt quoq; inferius demonſtratum eſt, Solem autem fore calidiſſimum, imò caloris naturalis, æſtuantisque fontem, lucisque vnà & caloris vomicam æternam (nec tantum reflexu radiorum eius directorum aut etiam lateralium hunc æſtum, quem experimur, excitari) res ipſa docet, vernalibus atque æſtiuis temporibus, ipſo vigente atque aſſurgente, quum neque à Luna cæterisque aſtris, vt brumali tempeſtate, impeditur, nemo eſt qui addubitare queat, niſi in Pyrrheorum, inſenſatorumque Philoſophorum numero, reperiri cenſerique velit.

Verùm Deus atque natura non tantum Lunam cæteraque ſidera multa refrigerantia, Solaris iubaris præfati æſtui obiecit, ſed & immenſum va-

ſtum-

ſtumque aëra ad eundem contemperandum adiunxit, & vt aër tenebroſus ac frigidus, non minus lucidus quam calidus viciſſim redderetur. Et quod in microcoſmo ſive homine cor eſt, id in exteriori mundo ſolem eſſe quis addubitare poteſt? quemadmodum itaque ab humano corde ſi auferas calorem. demis extemplo & vitam; ſic Soli eundem negando, vitalem eiuſdem efficaciam energiamque à toto orbe ſuſtuleris, atque ſic in puluerem, ſqualorem, rigoremque mortiferum conuerterentur omnia. Deus enim (qui eſt ignis ac lux incomprehenſibilis, affirmante Dauide) in Sole poſuit tabernaculum ſuum. Quod autem ad materiam attinet, oſtendimus eam, certiſſimis (vt exiſtimo) argumentis, infallibilibusque ſacræ ſcripturæ teſtimoniis, aërem ſiue aquam fore; eamque non tantum corruptibilem, verum etiam conſumptioni ſubiectam, deficientemque, imò in nihilum abire, niſi aquis conſimilibus cæleſtibus continuò ſuppleretur eius defectus: eſt enim nihil, niſi per lucem ſeu vitam informetur. Fieri etiam adhæc non videtur, potuiſſe, vt quorum indiuidua. vtpote animalium brutorum, interitui ſubiacent, eorum ſpecies eſſe æternas.

Verùm vt angelorum, ſpirituumque cæleſtium, atque animorum noſtrorum ſingulares ſubſtantiæ perpetuę; ſic & eorum ideæ æternitati inſcriptæ erunt, quæ inſcriptio librum vitæ nobis ob oculos ponit. Vnde Pſalmiſta: In libro tuo, inquit, omnes ſcribentur. Si itaque omnes inſcripti ſumus, in hoc omne ſtudium noſtrum, omnis labor noſter conferendus, (diuina ſubnixi gratia) ne ex eodem expungamur. Quid autem voluerit illo axiomate Ariſtoteles; Hominem homo generare, &c. Sol, niſi quod ſtatuerit eundem non tantum generari ab homine, verum etiam per Solem produci poſſe, etiamſi nullus extaret homo, vt mures ac ſimilia animalcula, quæ innumera, limo, paluſtri, putrive gleba Solis ardore, citra ſemen erumpunt. Ægyptij enim, quod eorū terra fœcundiſſima foret crediderunt, non tm̄ terræ naſcentia, animantiaq;, ſed inſuper & hominem Solis beneficio indidē natalia ſua accepiſſe, ac proinde eorū regionem fore omnium vetuſtiſſimam.

Verùm ſacræ ſcipturæ nos aliud docent, nempe Deum ſolum ex limo terræ hominem formaſſe, atque plaſmati illi imaginem ſuam imprimere, immortalemque ſtatuere potuiſſe; quod Ariſtoteles aut ignorauit, aut minimè credidit cui etiam Cicero merito adſcribit inconſtantiam, Ariſtoteles, inquit in tertio de philoſophia libro, multa turbat à magiſtro Platone vno diſſentiens, modò enim menti omnem tribuit diuinitatem, modò mundum ipſum Deum eſſe dicit, modò quendam alium præficit mundo, eique eas partes tribuit, vt replicatione mundi quadam motum regat atq; tueatur, tum cæli ardorē Deum eſſe dicit, non intelligens cælū mundi eſſe partem, quam alio loco ipſe deſignauit Deum, in tanta naturæ obſcuritate

verſa-

verſatus eſt Ariſtoteles eo quod volens effugere viam doctrinæ Platonis, noluit ideatum fontes agnoſcere nempe formarum cauſas, quæ ſunt mentes, angeli Genij intelligentiæque motrices. Atque interea tanquam pro aris & focis, vt aiunt, à nobis Chriſtianis certatur in tuendis Ariſtotelicis, aliorumque Ethnicorum, atque imprimis Galeni trepidationibus, traditionibus dicere volebam, qui animum humanum nil aliud eſſe ſtatuit quam cæleſte calidum, eumque eundem omnibus animatis eſſe.

Quamobrem Cornelius Gemma medicus inter cætera ſic inquit: Multa etenim ſub diuinorum catalogo vel Galeno interprete referuntur, ſed ille cum Epicuro nimium ſæpe intra corporeos fines ac ſenſuum obiecta craſſiſſima verſatur, & paucis interiectis ſic habet: In materiæ quidem quãtitatem ac ſuam infinitudinem, propter quam Galenus imprimis rem medicinam ſatis ambiguam & velut coniecturis obnoxiam fecit; ego nec artes facultateſque cæteras eandem ob cauſam ſolitas eſſe reor, aut ab opinionũ fallacia ſequeſtratas; vt nihil verius quam illud Socraticum, nihil ſciri penitus in hoc orbe mortali, niſi fortaſſis (vt ſic loquar) vniuerſaliter, ac ſub notione confuſa. Hactenus ille.

CAPVT XIV.

SED quia Iaſonis hiſtoriam tractam*, quem à ἰαῦμαι, vt Medeam à mederi, nomen accepiſſe putamus, non ingratum fuerit, medicinæ hic vt ſuprà meminiſſe: Theoriam illam veram certamque eſſe, quæ ab experientia accepit initium atque fundamentum: fallax autem ac dubia, quæ tantùm opinionibus probabilibuſque nititur argumentis, ab illiſque introducta potiſſimùm, quibus veritatis lux, qui eſt Chriſtus, minimè præfulſit, qui inquit: Quærite & invenietis, pulſate & aperietur vobis. Ac iterum: Nihil opertum, quod non revelabitur, neque occultum, quod non ſciatur: imprimis ipſius fidei mandatiſque inhærentibus, ipſique veluti viti fructiferæ inſitis, qui eſt via, veritas, & vita. Et ſicut in ipſo non fuit vnquam peccatum neque ignorantia, ita in ipſo eſt omnium bonorum atque ſcientiarum plenitudo & affluentia: quapropter favorem cæleſtium nanciſci non poſſimus, (vnde etiam omnes ſcientiæ atque artes nobis inſtillantur) niſi interveniat Authoritas, conſenſus, atque poteſtas nominis IESV.

Quia Chriſtus aſſerit omnia data ſibi eſſe à Patre, ideo & potentiam nominis quadriliteri (quod ante ipſum natum fuerat ineffabile, & cuius poteſtate ac efficacia Moyſes Prophetæq; operari dicuntur mirabilia) vnà fuiſſe datam atque incluſam nomini ſuo IESV, nunc effabili; vt Deus, qui

in ſe incomprehenſibilis eſt, in Chriſto factus ſit comprehenſibilis. S enim ſiue ש in medio nominis Tetragrámati poſitum totum I H S V H nomen enuntiabile reddit, & ſtacten precioſiſſimam (inquit) Archangelus minorita in nos vſque guttatim derivat, & mentem noſtram ſi debito modo aptetur, ſic vngendo penetrat, & illuſtrat, vt eius vnctio omnium ſcientiarum ſplendores nobis infundat ac impartiatur. Idcirco dicit Salvator noſter Chriſtus. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. Iterum ait: Primùm quærite regnũ Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Ac iterum: Sitienti, qui venerit ad me, dabo aquam vitæ, quam qui biberit, non ſitiet amplius. Item Paulus, interpres mentis divinæ Chriſti, inquit: Nemo dicere poteſt Dominus I E S V S, niſi in Spiritu ſancto, id eſt, niſi naturam & ſortem hominis cæleſtis & ſpiritualis ſapiat illamque induerit. Et quia inhabentibus ſymbolum, facilis eſt tranſitus, idcirco, ex illa vi ſymbolica operati poterimus, & ex vi conſonantiæ, nam hæc adeo eſt efficax, vt ad motum vnius ſequatur commotio alterius, exemplo duarum teſtudinum, quorum vna pulſata ſonat & altera intacta, vt dicere poſſumus ſi diſpoſitionem habeamus ad ſuſcipiendum lumen & fauorem ſolis, dum operatur in nobis Sol, operatur & Raphael ſive quæcunque ſit intelligentia ſoli præſidens, operaturque & illud numen cui Sol & intelligentia reſpondet, quod quidem numen, Dauid, Iſaias & ſecretiores Thologi Tipheret, videlicet nomen gloriæ atque pulchritudinis diuinæ nuncupant, illudque cor Archetypi dicunt, ſicuti Solem cor cæli, & vtrumque reſpondet cordi noſtro per illuſtrationem & feruidam charitatem ſuperis correſpondenti.

Quamobrem pronuntiando nomen illud, quo nihil ſacratius, diuinius nihil, nihil efficacius, ore polluto, aut capiendo humano more, nulla inde ſubſequentur miracula: illius auté nominis meditatione aut pronũciatione (Spiritus ſancti gratia inuocata) participatoq; intellectu ſublimi ac repurgato, fide firma, ſpe inconcuſſa, ardentique amore, obtinebimus ea, quæ promiſſa fuere per nomen illud, inquit, Franciſcus Venetus Minorita. Quamobrem, inquit, Vates Citharœdus: Super miſericordia & veritate tua, quoniam magnificaſti ſuper omne nomen ſanctum tuum. Et niſi virtus omnium nominum Dei incluſa eſſet in nomine I E S V, Apoſtolus vtique non dixiſſet: Et dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, fecitque habitare omnem plenitudinem in ipſo.

Vnde in Canticis dicitur: Oleum effuſum nomen tuum, ac omnibus accipientibus inde vnctionem cognoſcent omnia (nempe quæ homini data ſunt ſcire. Item D. Ioannes, vnctionem, inquit, habetis à ſancto & noſtis omnia. In nomine itaque illo ſacratiſſimo efficaciſſimoque I H S V H ſignaculo

culo crucis eiuſdem addito, fide firma, amore ardenti, ſpe inconcuſſa, cordeque humili ac puro impetraturi ſumus à patre luminum ea, quæcunque petierimus tam animi quam corporis ſalutifera bona & vt ad penſum revertar. Ergo abſque cognitione vera filij Dei, neque in diuinis neque in humanis, ſcientia perfecta vnquam vlla conſtabit. Nos verò (inquit, Bernardus Penotus eruditiſſimus medicus) veræ medicinæ Principium à patribus ad ipſum rerum opificem referamus: Altiſſimum creaſſe medicinam de terra, & hominibus dediſſe ſcientiam, vt Altiſſimus honoretur in mirabilibus ſuis, ſacra pagina docet; eſt enim medicina non minima pars magnalium & mirabilium Dei, quæ humanum ingenium ex ſe ipſo haud agnoſcere potuit, niſi manifeſtante Deo ipſo: impoſſibile ſiquidem eſt, medicinam integram & ſibi conſtantem habere ſine Dei agnitione, ſine pietate, ſine illuminatione diuinitus accepta docente Iobo ſed vt ait, ſpiritus eſt in homine & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam.

Nihil itaque magis perdit Chriſtianam rempublicam, quam lites, hæreſes, ſcientiæ putatiuæ atque medicina theorica abſque experientia; diſcite ergo ab illo qui dicit: Diſcite à me, quia humilis & mitis ſum corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Quamobrem Diuus Paulus: quodquid feceris ſive in verbo, ſive in opere in nomine Ieſu facito. Hoc confirmat D. Iacobus Apoſtolus: Si quis, ait, indiget ſapientia, petat à Domino datore luminum. Per arrogantiam itaque aut alterationes ſophiſticas vllatenus acquiretur illa. Duo itaque ſunt quæ hominem perficiunt, lux videlicet diuinitus accepta ſive intellectus agens illuminans intellectum noſtrum paſſibilem atque experientia.

In qua autem ſchola didicerunt filij Dei ius ſive iudicium dare populo, in qua medicinam exercere, niſi in ſchola diuina hac? vt patet Iſaiæ capite tertio; cum enim frater vellet eligere fratrem in Principem ſive Ducem, reſpondit: Non ſum medicus. Principes itaque erant medici ſive illuminati in vtraque facultate. Quanto ergo melius agitur penes Turcas, qui lites pedeſtante dirimnnt, vt non litigetur apud ipſos in curia ſolèniter pene in infinitum, vt apud Chriſtianos. Vnde Martialis, inquit: Viginti litigat annis quiſquam cui vinci Gargiliane licet. Oceanus pelagus immenſum ſuos agnoſcit limites, at Oceanus opinionum illis ipſis deſtituitur.

Et quamvis Ariſtoteles, Galenus apud eos orti ſint, videlicet in Græcia attamen illorum philoſophiam atque medicinam abominantur, & multo ſalubrius, rectius ac melius ſe habent nobis Chriſticolis, qui magnam partem ſubſtantiæ noſtræ litigando amittimus, vitam medicando præmaturè abſcindimus, fidem diſputando dubiam reddimus, atque ſic opinionū miriadibus perimus; quibus prætermiſſis, imò vetitis Turcarum imperium

Digitized by Google

rium in immenſum creſcere atque imprimis concordia limites eorũ proferri proh dolor, conſpicimus.

Quamobrem vt ad propoſitum reuertar, quo pacto illa theoria vera eſſe poterit, quæ abſque cognitione veri Dei per Hippocratem atque Galenum ex Solis accidentibus, calido nempe ac frigido, humido & ſicco, gradatim, ſubtiliter, apparenterque magis quam verè, à ſe invicem, primo, ſecundo, tertio, quartovè gradu diſtinctis, ac veluti bilance trutinatis? quis autem non effuſiſſimè riſerit hæc ſomnia, ac imprimis in compoſitione ſimplicium, ac proportione eorundem dubia, cum ipſo morbo? Verum ſimilitudines proprietates, ſympathias ac antipathias rerum. phyſiognomica ſeu phytognomica ſigna (ab ipſo opifice Deo rebus omnibus indita, ac velut inſcripta, vt in eis legi queant, cui humanæ fabricæ parti membróve malè affecto inſeruiant) tradere neglexerunt, quare? quia ignorarunt; & hoc ad educendam ægritudinem ſimilitudine, vt antè dictum non autem contrarietate, ne corpuſculum morbo labefactatum, duplici malo pænave, loco curationis, afficiatur.

Liuinus itaque Lemnius Zirizeus medicus in ſuo, quem edidit, de occultis naturæ miraculis, libro ſic habet: Stirpes, ait, hoc inſitum habent, eaque vi ſunt imbutæ, vt natiua facultate nonnullis membris ſubueniant, atque adminiculentur; ſic vt præteritis aliis, ad illa ſe conferunt, quibus ſunt deſtinata, ipſaque membra avidè non ſolum nutrimentum ſed medicamentum etiam ſalutare ſibi ac proprium alliciant atque fruantur quæ vera eſt anatomia megacoſmi cum microcoſmo.

Hinc intelligere licet, quam proprium ſit illud medicamen, quod non ſolum curat, ſed etiam nutrit atque confortat, Plinio etiam docente. medicinam ſuam pauperem quemque cœnare vel prandere, pravo omine opulentorum, qui exoticis medicamentorum miſcellaneis apparenter congeſtis & ante morbi maturitatem ventri ſuo, velut ſaburram, inducere non deſinunt: & dum interitum evitare ſtudent, in eundem inviti ſæpenumero incidunt, imò verendum ne accelerent præmaturè. Et quum operoſiſſimis innumeriſque editis in medicina rationali Galenica monumentis plerique medicorum noſtri temporis ſe parum profeciſſe animaduerterent. à Galeni Theoria defecerunt, quod non tantum corpus per phlebotomiam atque ventriculi exonerationem curari, ſed animus imprimis corroborari, ſanguis vitæ vomica in venis ſuis à ſuperfluitatibus expurgari conveniat, citius quam extra venas ſuas, (ne ſpiritus vitales, calidumque innatum venà, alioquin magna ex parte exhalent atque imminuantur) quibus obtentis, morbus ſuauiter ac ſenſim educetur deficietque (hac enim induſtria vtitur natura ipſa in corporibus pauperum, qui diuerſis pharmacorum congerie-

geriebus (bonis vt dicũt avibus) deſtituti, ſanitate inconcuſſa perfruuntur) animum itaque illi medici prædicti ad Spagiricam artem antiquiſſimam adiecerunt, vt quæ veritati experientiæque certæ magis inniteretur, quæque puri ab impuro (vt ſæpe dictum) ſpiritus à corporea, qua deſtineretur mole, ſecretionem traderet.

Quamobrem Ioannes Langius doctiſſimus vir, ac medicus expertiſſimus ſubridens aiebat: Pleriq; ie medici neglecto, corporis auriga, animo, ſolum in curandi corporis ſcopum oculos defigunt, qui tantum abeſt vt colliment, vt toto, etiam aberrent cœlo. Quippe cùm hominis compago non tantùm ex corporea elementorum mole, ſed ætheteo quoque ſpiritu; virtutibus intelligentiarum imbuto, pręſide genio, per altiorum orbes corpori illapſo cælitus, conſtet, amboque ad obeundas eorum actiones mutua certaque lege conſortij opera egeant, niſi concorditer conſpirent, quis inculpatam vtriuſque ſanitatem ſubſiſtere poſſe affirmabit? rectè mediusfidius Plato ſanitatem communem corporis animiq; concordiam in Timæo definivit.

Si quàm pręſens ſit animi in corpus imperium ignoras, contẽplare quęſo impræagnatarum deſideria, quorum rei expetitæ ſtigmata, tenero fœtus corpori, in vtero matris inuruntur. En pavones dum ovis incubant, candido circumſepti velamine, albos imaginati parturiunt pullos. Corpus igitur ab anima alterari, & in id tam bona quàm mala defluere non inficiaberis. Rectè ſanè Xalmoxis, ſacer Getarum magus & rex, Pythagorica Ægyptiorum philoſophia inſtructus, imprimis animam ſalubribus curare remediis ſuaſit.

Hinc colligere licet, quantũ ſpiritualia remedia corporeis vbiq; pręſtẽt, ſic vt muſica, quæ planè ſpiritualis ac cœleſtis eſt morbos pleroſque profligare, ac corpus, ægritudine aut paſſionibus lancinatum, in harmoniam reducere potis ſit. Vnde non fruſtra neque temere pleræque Græcorum civitates, teſte Martiano Capella, ſanciverunt, vt perturbationes animorum & morbi corporum ad lyræ modulos curarentur. Hinc olim remedia ægris præſtantes, ait Macrobius, præcinere dicebantur. Et Xenocrates lymphatos modulis carminum à dementia liberavit.

Nil igitur mirum à Theophraſto memoriæ proditum, iſchiaticorum dolores lenibus tibiarum Phrygię modulis ſedatos, tibicinemque ſcitè & modulatè canentem viperarum morſibus mederi. Accipíſne (inquit prędictus Langius) quàm atroces corporis morbos muſica expurget? Sic Sauli regis anima, dum maligno affligeretur ſpiritu, ſolius Davidicæ citharæ modulis refocillata eſt. At modò quàm pręſens ſit affectuum mẽtis ægrę remedium, vel ex hoc coniicere poteris, quòd nullum ſit tam ferreum ferarum, homi-

 num-

numquè pectus, etiam hyrcana tigride ferocius, quod muſicæ concentui non cedat, imò non miteſcat eodem. Hæc à me in medium allata ſunt, vt probè conſtet quàm neceſſaria ſit ars prædicta Spagirica,& ſine qua medendi ars conſtare non poteſt, ſpiritualia enim medicamenta innocua nobis profert illa: Quam præſtantiſſimi medici ſcriptis ſuis exornarunt, ac imprimis Ioſephus Quercetanus Baro Morencæus,qui de exquiſita mineralium, animalium, & vegetabilium medicamentorum Spagirica præparatione & vſu Tractationem perſpicuam initiatis in lucem dedit.

Item Bernardus G.Penotus à Portu S.Mariæ Aquitanus, Comitis Palatini Principis Electoris Archiatrus, tractatus varios de vera præparatione & vſu medicamentorum Chymicorũ conſcripſit.Similiter Gerardus Dorneus,Hieronymus Rubeus Ravennas,Ioannes Baptiſta Porta,atque innumeri alij,de deſtillatione & extractione Eſſentiarum,Magiſteriorum,Tincturarum, atque Elixirium volumina elucubrarunt, inter quos prædictus Ioannes Porta Neapolitanus medicus ſingulare monumentum, de arte ſignata ſive de phytognomicis, literis conſecrauit, vt per ſimilitudines vires ſimplicium earumque proprietates conſequi poſſimus,vbi inter cætera ſic habet: Eſt quippe, inquit, per ſimilitudinem demonſtrandi modus, quo ſæpiſſime ſummus rerum opifex diuinas & occultas res ſolet patefacere, vt ſupremam idearum ſimilitudinem referant, nec præſtantiori aut concinniori potuit modo.

Nam ſi plantas loqui fingamus, & ſecreta naturæ remedia, quibus præeſt, promere velle, quocunque ſermone quibuſve modis locuturas, non ab omnibus perciperentur, quum & ſermones, & ſcribendi characteres, ſingulis gentibus proprij ſint, & peculiares, vnde aut vni nationi, infinitis loqui linguis oportuiſſet: ſic arguta naturæ ſolertia, ſuis rerum ſimilitudinibus, & breuiter & perſpicuè ſatis omnibus fecit. Eſt enim ſimilitudo pictus ſermo,vel ſcriptura loquens,quæ quovis ſermone valentior eſt. Nam multi, quibus pro ſermone geſtus ſunt, & animalia ſermone carentia, motibus corporis ſuos indicant affectus.

Quoſdam populos narrat Plinius ſine lingua, quibus pro ſermone nutus eſt motusq; membrorum. Similitudo eſt ſemper eiuſdem habitus, tantum habet momenti, vt ipſam dicendi vim ſuperet, nullaque res animo magis infigitur, quam artificialis pictura. Et vt idem auctor palàm faciat, ad indagandas ſimplicium virtutes ac proprietates plus valere, ſimilitudines ipſis à natura inſcriptas inquirere,quam curioſo qualitatum primarum ſcrutinio illas ipſas conſequi; ſequentia eodem volumine refert: Medicorum Princeps Hippocrates, poſt eum Theophraſtus, ab eo Dioſcorides, Galenus,& alij Mauritaneæ factionis inſignes medici, ex ſaporis ſignis primas

mas docere qualitates tentauerunt, ab his, quas nexu quodam ſecundas ac tertias dependentes, relinquentes virtutes illas, quas occultas & à proprietate manentes appellarunt; ſed omnia hæc veritatis neſcia ſunt, ac ingenioſè excogitata. Nam pleraque ab hac præceptione deſciſcunt, quæ infirmant præceptum, quum nihil in his perpetuum ſtatui poſſit.

Imò & ſaporibus contrarias habent qualitates, quæ recentiores medici non animaduertentes, neque experientes, addicti ſunt antiquorum ſcriptis, veriſſima omnia exiſtimantes, quaſi lege ſanxerint. Quis riſum contineat, dum aliquos videas, qui dum herbarum ſaporibus vires ac proprietates numeroſas, quas poſſident, aſcribere nituntur? inquiunt; In principio amaræ ſunt, Paulo poſt dulceſcunt, mox aceſcunt, poſtremò verò ex acri in acerbum abeunt. Et dum ſaporibus vires omnes conciliant, haud ferendo errore, in aliquibus diſcrepant, ac ſibimet ipſis contrariantur, & nobis ambigua & falſa turpiter imponunt.

Sed quis ferre valeat eos, qui ſapores in gradus diſtribuunt, nec ſcribunt quo cæli climate, ſitu, ſolo, cultu vel neglectu habitæ naſcantur, ad quarum vel vnius mutationem variatur ſapor, nedum calor & forma? Huc vſque ille. Itaque quomodo ſimplicium naturas, proprietates occultas, ſympathias ac antipathias, vires ac facultates verè inveſtigare debeamus ſimilitudine in ipſis exarata, prædicto incomparabili volumine docet, in humani generis non cotemnendam vtilitatem, imò planè neceſſariam, ad euitandum tam Græcorum quam Arabum medicorum craſſiſſimos errores; hiſce adiicit affinem errorem Ioannes prædictus Langius: Præcipua medicinæ pars, inquit, eſt Simæotica, quæ ex ſuis ſignis & hypotheſibus morbi naturam, cauſas, & ſubſtantiam docet cognoſcere, quæ ignoratur, aut ob deſidiam negligitur, dum vulgus medicorum, ex ſolo fraudulento putidi lotij indicio, morbi eſſentiam diſcernere ſtudet.

Et quamuis prædicta nouerint, attamen, inquit, noſtrates medici, veſte ſerica, inauratis gemmarum annulis decori, domi velut pro tribunali ſedentes, ſententiam de ægrotantis morbi natura laturi, ob vile pecuniolæ lucrum, pro quo vix publicum ſcortum ſe proſtitueret, ex lotii inſpectione, velut ex tripode Apollinis, non viſo ægro, de ægritudinis cauſa perfricta fronte nugari non deſinunt: Ideoque Vromantes impoſtores vocat, & quæ Sauonarola ac *Arnoldus de Villa noua* de cautelis medicorum commēti ſunt, impoſturas eſſe affirmat. Bernardus ſimiliter prædictus Penotus, candidiſſimus, doctiſſimus, experciſſimusq; medicus, omne ſtudium cum Gerardo prædicto Dorneo in corrigenda veterum medicina contulit, vt apertè teſtatur in apologetica quadam præfatione: In diuinis, inquit, literis, humane Lector, hanc inter cæteras legem Chriſtiani amoris plenam inve-

Digitized by Google

inuehimus: Errantem bovem, aut aſinum proximi tui, Domino ſuo reſtitues. Quoaterrus Deus mutuam dilectionem inter nos ſtabilire, & luculentiſſimo argumento confirmare, voluit.

Sic etiam aduerſariorum noſtrorum caſus miſerabiles, & pericula corporis & ſanitatis arcere voluit. Quapropter cum ego, inquit, plurimorum medicorum noſtri temporis errores, cum Theophraſto Paracelſo aliiſque præſtantioribus viris, intelligerem, cogitare cæpi, qua ratione ego veræ medicinæ, quæ ex lumine naturæ deducitur, & non ex tenebroſis medicorum Ethnicorum ſcriptis, poſſim fieri particeps: duxi igitur peregrinandum mihi eſſe, locaque remota adeunda, & inquirendas artes vndique, non domi etiam per otium ſperandas ac expectandas. Accinxi igitur me itineri, ac peregrinationibus laboribusque inveſtigaui & didici ea, quæ ex amore Chriſtiano diutius retinere nequeo, quo errantes filios doctrinæ in lucem reuocem, explicabo meo itinere & laboribus; excuſatis & defenſis illis, qui hodie omnium odio obiiciuntur, ab Ethnicæ medicinæ admiratoribus, quorum etiam fraudes aliquo modo detegere conabor.

Atque quibuſdam interiectis idem Bernardus pergit: Quum enim, ait, audiuntur teſtimonia paſſim (lippis & tonſoribus nota) de quibuſdam inſuetis morborum curis, quæ beneficio tincturarum, & ſpirituum vegetabilium, & mineralium perficiuntur, arte & induſtria illorum, quos hodie vulgus Chymiſtas vel Alchymiſtas appellitant, mox illi ex aduerſo ſe opponunt, clamantes nihil poſſe præſtare carbonarios medicos, ſed ſuis venenatis remediis omnes interficere, qui ſe ipſorum curis committunt: coercendos à Republica deceptores eſſe: extractiones illorum, præparationes, ſpiritus denique nimis attenuatos & ſubtiles nihil prodeſſe: ſpiritū vitrioli venenum eſſe, nihil eſſentiam antimonij & mercurij, nihil ſulphuris extractionem: nihil auri liquorem, & in ſumma omnia eſſe humanæ vitæ contraria, & pluſquam baſiliſci oculos fugienda: interim clanculum tanquam inſidioſæ vulpes, & ingenioſi homines, à miſeris Chymiſtis, qui nocte dieque ignis vim ingenti labore ſuſtinent, arcana medica expiſcantur, & pollicitationibus eliciunt ea, quæ vulgo tanquam venena perhibent, ac deinde pro ſuis venditāt; & tam noxia iniuria, gratiam & fauorem, laudem præmia, ac remunerationes hominum in ſe deriuant; quæ omnia aliàs legitimo ac optimo iure illis debentur, qui labore, ſudore, vigiliis, ſolerti indagatione, arte Vulcani, in rebus naturalibus, talia inquirunt, & publico vſui communia faciunt; neque hoc ſolum, verum ingentia volumina nugis, mendaciis, ac ſophiſmatibus referta, in publicum edunt, conantes lucem tenebris, ac veritatem mendaciis, ac luculentiſſimam operatricem practicam,

cam, ipſa veritate ſtabilitam, inani, ementita, atque è ſubtili cerebro deducta rhetorica, opprimere, auertere, ac delere. Hactenus ille.

Quæ idcirco à me in medium allata ſunt, quod Iaſoni noſtro (quo de præcipuus noſter inſtitutus eſt ſermo) non ſatisfuerit, medicinam vulgarem à Chirone Centauro Theſſelo, vt præfatum eſt, percepiſſe; niſi etiam contemptis laboribus immenſis, periculisque variis, aliam, nempe Chemicam veriſſimam occultiſſimamq́;, in Colchide Inſula inquiſiuiſſet, eandemque indidem reportaſſet. Quid autem doctiſſimos illos viros, & pleroſque alios hoc ſeculo medicos, impulerit, vt à Galeni theoria diuortium facerent? in cauſa videtur fuiſſe cauſarum morbi incertitudo, & remediorum apiria, quam in illa deprehenderunt.

Proinde Ioannes Langius Lembergus prædictus, Comitis Palatini Archiatrus: Medicus, inquit, non modò omnium, quæ ſub ſtelligero Macrocoſmi orbe continentur, nempe ignis, aëris, aquarum, locorum, ac regionum, adde & animalium, radicum, herbarum, lapidum, metallorum, ac denique terræ naſcentium, naturas & hiſtoriam callere; ſed etiam cuncta interiora & exteriora Microcoſmi viſcera, ſuis vnguibus notiora habere debet, ſed & liberalium artium encyclopædiam. Theophraſtus autem Paracelſus vult medicum in ſpirituali tam mundi exterioris quàm interioris, id eſt hominis, anatomia verſatum, ſive arcanorum vtriuſque peritum eſſe.

Nunc autem cùm annos aliquot Theoriç Galeni operam dederint; theſes ſuas publicè, bene, mediocriter, aut frigidè ſatis nonnunquam defenderint, obequitaverint, probeque pranſi cum cæteris fuerint, naturæ miraculum, ſive totius vniverſi compendium homo, huiuſcemodi medicis inexpertis extemplò quàm tutò committatur, aliorum eſto iudicium; aut etiam impranſis, & qui impuro vocabulo Licentiati nuncupantur, (quos communis plebs poſtmodū Doctores nuncupat) & Doctores iſti prodeuntes attamen Licentiati tantum, videri ſibi poterunt Bacalaurij, poſtremo Socratici, ſi de ſeipſis ſobriè demiſſeque ſentire velint, niſi inſuper Theodidacti, id eſt, diuinitus inſtituti, peritique in vera medendi facultate fuerint, non enim medicina minus ars eſt quam architectura, de qua Regius Vates ſic loquitur, niſi Dominus ædificauerit domum in vanum laborant qui ædificant eam, niſi etiam Deus dirigat medicum, illiusque mentem ſcientia certa atque probata illuſtret, ac imbuat, perperam aut fruſtra ægro, ſuas adhibebit curas operasque locabit.

CAPVT XV.

AD Pindarum denuo noſtrum, qui argonautica tradidit, & vnde exordium ſumpſimus, revertamur; qui, vt ex præcedentibus luce clarius patuit, rectè exiſtimavit, aquam eſſe optimam, vtpote ex aqua, vt materia prima, rerum omnium ſpecies diſtinctas prodiiſſe, eaque productas indies ſuſtentari: aurum autem eſſe ignem terrenum puriſſimum efficaciſſimumq;, humano generi tum ſanitatis conſervandæ tum ægritudinum quodvis genus educendi ſuppeditans theſaurum; modò tinctura ſive ſpiritus eius è corpore ſuo eliciatur. Solem enim caloris ſive vitæ (cuius imaginem gerit aurum) Lunam autem aquarum fontes perennes conſtituit Deus, quibus addidit & tertium, (ne generatio productioque rerum vllatenus intermitteretur, ceſſaretque vel minimo momento) nempe ſemina, ſeminariaſque virtutes proprietateſque, quæ à Deo imprimis, dein ab intelligentiis orbium motricibus cæleſtium, potiſſimùm ſeptem (quæ idcirco à Ioanne Tritemio Abbate Spanheginenſe Secundeæ, id eſt cauſæ ſecundæ, nuncupātur) poſtremo à cœlo aſtriſve modo imperſcrutabili infunderentur, quarū rerum ſigna atque notæ, vires & facultates, ſimilitudine, vt antea declaratum, nobis innoteſcunt, periculiſque factis comprobantur.

Prædicta confirmans diuinus Citharœdus. Cæli, inquit, enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum & alio paſſu: Benedices, ait, coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui implebuntur, bonitate. Similiter alibi: Quam magnificata ſunt, inquit, opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti, impleta eſt terra poſſeſſione tua. Dante enim te illis colligent, aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Auertente te faciem tuam turbabuntur, auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum conuertentur; ac quaſi in nihilum, ſublata luce ſive ſpiritu prædicto, redigentur. Emitte igitur, ait, Propheta, ſpiritum tuum, ſive lucem tuam, quam retraxiſti, & creabuntur denuo, & renouabis faciem terræ.

De hac renouatione extat Chriſti ſaluatoris noſtri ſermo veridicus de quo ſupra & quem ſupradictus proſequitur Propheta: Sit gloria, ait, Domini in ſeculum, lætabitur Dominus in operibus ſuis, &c. Qui hiſce verbis mundi huius tam minoris, id eſt, hominis, quam maioris ſiue exterioris productionem, conſeruationemque, tranſitionem, reparationemque eiuſdem compendio perſtringit; Deique omnipotentiam ſuſpicit, admiratur, adoratque, & quod à Numine illo ſupremo inuiſibili omnis virtus, pulchritudo, atque perfectio emanet perpetueturque apertè docet. Verùm

Digitized by Google

rum aquæ ſive aëris,ignisve ſive caloris naturalis,(quæ duo diximus eſſe rerum omnium Principia primordialia) & quæ ab illis dependent, nempe ſemina earum, naturasque proſequuti, ſacrarumque literarum teſtimoniis(aduerſus Peripateticorũ vanas, inutiles, atque offenſione plenas opiniones) poſtquam confirmauimus, ad auri poculenti ſive ſpiritualis vim, energiam, potentiamq; ſtupendam explicandam nos accingamus; quum ſit omnium pharmacorum alexipharmacum primum atque ſupremum.

Argumento eſſe poteſt medicos veteres, auri ipſius puritatem, ſplendorem,lucem, æternitatem, atque aduerſus potentiſſimam videlicet ignis vim cæteraque non minus elementa, conſtantiam, ſubſtantiæque nobilitatem conſiderantes, imò quod in hoc toto vniuerſitatis rerum theatro, Lunæ concauo ſubiacente, vnicum perpetuitatis ſpecimen atque exemplar nobis exhibeat, adeoque cum hominis animo, eiusque corde ſympathiam habeat, vitæque fomitem (ſpirituale effectum) ſufficiat; adeò vt probet Albertus ille Magnus, maximam virtutem mineralem ineſſe cuilibet homini,ac imprimis capiti eiuſdem inter dentes; vbi ſuo tempore inuentum eſſe aurum in granis minutis & oblongis aſſerit; quod, ait, eſſe non poſſe, niſi in homine eſſet virtus illa mineralis.

Atque inconfirmationem veritatis ſententiæ tanti viri, paucis ab hinc annis natus dicitur puer in Germania, cui dens inerat Aureus; in cuius rei teſtimonium aliquot in lucem prodierunt libri, cauſam illius rei tam prodigioſæ enucleare conantes. Et non ſolum cum auro ſeu ſole terreno, hoc eſt,auro conuenit homo, verum etiam referente authore harmoniæ mundi, fauorem recipit ille à toto cælo, & cumprimis à corde cæleſti, quod eſt Sol; proinde ingenij planè eſt ſolaris, ornatusque ſingulari dono vnius & alterius ſolis, nempe cæleſtis ac ſupramũdani,idque docet ſtatura eiuſdem ſurrecta formoſaque, humor ſubtilis, ſpiritus clarus, imaginatio ſplendens & acuta, diſcurſus rerum velox, deſiderium veritatis, immortalitatis beatitudinis, viſionisque gloriæ Dei.

Quamobrem Princeps & caput omnium hominum IESVS CHRISTVS Sol plerisque in locis appellatur, de cuius plenitudine luminis, vitæ æternæ,bonitatisque(vt,dicit,D.Ioannes)accepimus omnes.Quare diuinus Citharœdus Pſalmo 88. inquit,Semel iuraui in ſancto meo,ſi Dauid mentiar;ſemen eius in æternum manebit.Totus enim ille Pſalmus ſub nomine Dauidis Chriſtum nobis deſignat atque depingit, & cum paſſione, eiuſdem itidem & gloriam.

Et vt ad rem reuertar: Aurum homini gratiſſimum, aſpectuque amœniſſimum, vt Sol cæleſtis, & qui ad illud obtinendum omne ingenium intendit, omnes vires explicat; quapropter Poëta exclamat, dicens:

Quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames?

Verum propterea aurum ardentius ſitire, vt à Dipſade icti, minimè debemus; quum malorum omnium fomes ſit, cupiditas eiuſdem inexplebilis: attamen auri virtutes ſingulares admirari indagareque, ad hominis incolumitatem obtinendam, inter cætera diuini opificis opera, licet: abundantiam autem eiuſdem averſari (cum omnis copia atque defectus mala ſint, medioctitas autem laudanda) tenemur. Niſi forte auro illo myſtico, hoc eſt, ſcientia charitateque diuinis, affluere deſideremus, ſubq; e auri vocabulo ſanctitatis atque probitatis ſplendor innuatur.

Quare Hieremias Propheta populum Iſraëliticum deplorat, quod ab auri fulgore, puritateque eiuſdem, ad nequitiæ iniquitatisque fœditatem defeciſſet, inquiens: Quomodo aurum eſt obſcuratum? mutatus eſt color optimus. Hinc Ioannes Baptiſta Porta Neapolitanus, libro Magiæ naturalis decimo: Naturæ rerum ſolertiſſimi, inquit inveſtigatores, quum in auro perſpicuitatem, fulgorem, virtutem quandam attractiuam ac, vt ita dicam, magneticam (vt vix conſpectum ilico oculos ad eius maieſtatem, pulchritudinem contemplandam, manus ad contrectationem, ac denique humanum ſpiritum ad eius concupiſcentiam inuitat: & infantes pueri illud inſpiciendo lætantur, riſu aut plauſu manus extendunt, ad ſe rapiunt, nec avelli queunt) animaduerterēt, coniectarunt non minimas opes in eo reperiri, ad hominis corporis incolumitatem, Ob has res inquiunt, in corpus aſſumptū non poſſe niſi corporis noſtri elementa & humores ad temperiem reducere, ſuperfluos ad æqualitatem, & diminutos reficere, putrefactiones omnes tollere, atque amica vnione, calore reficere, ſanguinemque expurgare augereque, nec ſolum ægritudines ſanare, ſed valetudinarios, longæuos, ac ferè immortales reddere.

Dotes quæ à Raymundo, cæteriſque nobilioris notæ medicis, auro attribuuntur, ſunt primo cordis vires augere, illudque robuſtum reddere, fæces exiccare, demere ſanguinis ſuperfluitates, ac ſuo ſplendore ac claritate exhilarare, & illuminare, ſpiritus, ſua ſoliditate confortare, ſuo temperamento temperare, & ab omnibus morbis præſeruare, ſua grauitate ad expulſionum loca ſuperfluitates deprimere, ſua munditia ac puritate mundare: vnde confirmat iuuentutem, reſtaurat virilitatem, ac ſenectam remoratur: confortat Principalium viſcerum virtutes, vrinæ difficultates ac infarctos humores aperit, ſanat comitiales, liberat ab inſania, elephantiaſi, ac melancholia, ac præcipuè cōtra venena ac peſtis contagia valet. Idem Raymundus auri eſſentiam extractam, cęlum vocat Philoſophorum, eo q; omnes ſtellæ, vt in ſole, ita in ea ſunt congregatæ atque coniunctæ.

Hiero-

Hieronymus Cardanus egregius Philoſophus ac medicus: Aurum, inquit, eſt res ſanè arcana, perfectiſſima, temperamento æquali, ac mirabili proportione elementa ſum virium, cui nullum corpus mixtum æquiparari poteſt. Hactenus ille. Ratione enim pulchritudinis, ſplendoris, puritatis, temperiei, incorruptibilitatis, ſubtilitatis, vnionis ſubſtantiæque copioſæ (ſic vt ex vno denario centum viginti folia extrahantur ſeu dilatentur, quaternûm digitorum lata) maieſtas quædam auguſta reſplendere videtur. Id ipſum aliqua ex parte conſiderantes medici, vt prædictum, maximam vim atque potentiam auro ineſſe perpenderunt, attamen eam conſequi, citra diſſolutionem eius veram, ſegregationemque ſpiritus, à corpore eius minimè adſecuti ſunt, analyſin eiuſdem impoſſibilem fore perſuaſum habentes, (fieri enim non poſſe, vt res tam Homogenea, ſolidæque ſubſtantiæ, & quam æſtuantiſſimus ignis feruor intactam relinquit in corpus candidiſſimum, tincturamque ſpiritualem rubeam diuideretur ſeu ſepararetur) credere non potuerunt.

Iuſſerunt itaque in maſſam, aut ſaltem in tenuiſſimas laminas tuſum, vel puluerem eius lima quæſitum, in potu aut eſca exhiberi, imò & pillulis ſuis catharticis admiſceri, lætitiæque dictæ Galeni: adhæc in iuſculis, vtpote caponum aut gallinarum, vino aliiſque liquoribus excandefactum, ſubitò extingui, crebriuſque id iterari, illoſque liquores ægris, ad ſpirituum atque membrorũ Principalium corroborationem, propinari: exiſtimantes aurum ſolidum, quippiam hoc modo de viribus ſuis remittere, illaſque liquoribus illis impartiri, fruſtraneo prorſus atque irrito conatu.

Quomodo enim cordis vires hoc pacto confirmabit, quamdiu ſpiritus eius arctiſſimè in corpore ſuo concluſus perſtat, cùm tantùm ſordes, ipſi auro ex contrectatione manuum adhærentes, hoc modo eluantur, ac in liquoribus illis, ſi quæ fuerint, reſideant. Indicium poterit eſſe certiſſimum, nihil ponderis aut coloris, multo minùs virium hac re ipſi auro deceſſiſſe; vt quum ſolidum deglutitur, eius ſubſtantia in corpore humano, imò ventriculo eius, aliquot diebus nempe ſeptem aut circiter detenta, integra excernitur; nulla, vt præfatum eſt. ſui ponderis, coloris, virium, quantitatiſve facta iactura. Huic affinem illuſionem exhibent quidam impoſtores, qui non tantùm diuitibus, ſed & principibus ac regibus ipſis pro auro poculento, tinctura, ſpirituve eius, quaſdam confectiones ſeu compoſitiones ex melle, gariophyllorum oleo, caphuræ, vitrioli, ac ſimilium (quæ ne tantillum quidem auri in ſe continent) obtrudere non verentur, quas tamen ingenti pretio illis ipſis diuendunt; aurum autem, ſi quod in hunc finem ipſis traditum fuerit, ſuffurantes.

Veram autem praxim analyſeos auri, vt nempe ſpiritus eiuſdem à cor-

Digitized by Google

pore ſuo ſecernatur, hoc temporis, vel paulo ante hæc tempora, viri ingenioſiſſimi eruditiſſimique, & qui Hermetis Triſmegiſti, Ægyptiorũ, Chaldæorum, Indorumque ſapientum arcanas diſciplinas atque artes in lucem revocare adorti ſunt, ſubolfecêre, & qui ob has res, aurum minimè in maſſa vel ſolida ſua ſubſtantia, (& ſub qua à noſtro ventriculo ſubigi, aut ad vniverſa corporis noſtri viſcera, & imprimis ad cor ipſum ablegari tranſmittique non poſſit) divina quadam arte atque induſtria, ſpiritum eiuſdem vivificum animamve ſeu radios tingentes, elicuerunt; qui inſtar Solis cæleſtis, vniverſum hoc illuminantis, corpuſculi item noſtri caliginem, obſcuritatesque vmbratiles, hoc eſt ægritudines omnes, ab eodem propellere potis eſſet.

In horum albo fuêre Ioannes Marſilius Ficinus, Theophraſtus Paracelſus, Ioannes Farnelius Ambianus, Petrus Andræas Matthiolus, Andreas de Blauwen, Ioannes & Franciſcus Picus Mirandulæ Comites, Ioannes Baptiſta Porta, Bernardus G. Penotus Aquitanus, Ioſephus Quercetanus Baro Morencæus, Gerardus Dorneus, atque innumeri alij viri ac medici doctiſſimi. Theophraſtus autem Paracelſus, qui viam ad meliorem medendi artem ſtravit ac ſuſcitavit, in ſua Chirurgia magna, modum eliciendi prædictum ſpiritum obſcurè & ambiguè, vt pleraque, tradidit: Ioannes autem Baptiſta prædictus clariùs, item Ioſephus Quercetanus in ſuo de Spagiricis præparationibus tractatu. Refert Hieronymus Rubeus, in libro quem de deſtillationibus edidit, ſe nouiſſe inter alios ſacerdotem, qui cum iuuenis, infirma admodum eſſet valetudine, ac aſſiduis penè morbis tentaretur, innumeris generibus remediorum expertis, auri cuiuſdam potabilis vſu ita conualuiſſe, vt ſeptuagenarius, iuuenibus vix cederet; cum tamen acutis, ait, aquis id factum fuiſſet, quem elaborandi modum omnes iure ac meritò deteſtantur. Hactenus ille.

In vero autem auro potabili nihil reſtat, præterquam auri tinctura, (relicta ſua terra in fundo vaſis, quavis niue candidiore) quæque croci in morem cuivis liquori remiſcetur illumque tingit atque imprimis ſpiritui vini, & quæ denuo in aurum nullo modo redire poteſt, ſed & argentum aureo inficit colore: neque magiſterium hoc quicquam intrat, quod ſalubriter non edatur, atque bibatur; cum ſpiritu namque è ſale communi ignis beneficio extracto (quem Leonem viridem nuncupant) & ſpiritu vini perficitur illud.

Artificium autem hoc adminiſtrat nobis ars illa atque ſcientia præſtantiſſima, artiumque omnium regina Chemia, citra quam vires rerum naturalium, arcanæque earum proprietates indagari, erui, aut agnoſci haudquaquam, neque inſuper metallorum, metallicorum, ac vegetabilium liquores,

quores,

Digitized by Google

quores, olea, ſales (ex quibus curationum admirabilis facultas naſcitur) haberi queunt; quum vires atque facultates plantarum impares ſint, imbecilioresque, ad difficiliorum morborum curationes, quarum tamen extractiones veras, nempe liquorum, oleorum, atque ſalium eorundem penes pharmacopœos haud facilè compereris, qui præſtantiora abiicientes, ac vnde olea atque ſalia eliciuntur, phlegmata vero tantum ſibi reliqua faciunt, vt aqua extractionis, abſinthij, non amarorem, ſed ſaporem fatuum exhibeat, parumque de viribus abſinthij retineat, atque ſic in cæteris, olea tantum oliuarum, in quibus ſimplicia, vtpote flores roſarum, liliorum, &c. inſolarunt, ſic vt parum de illorum viribus retinuerint, pro genuinis oleis obtrudunt, verarum deſtillationum aut ignari, aut operas ſuas impendere nolentes, quæſtui ne forte magis addicti.

Quanta adhæc flagrantia atque potentia in aromatum, vtpote cinnamomi, gariophyllorum, nucis muſcatæ, macis, vini, ſaccarique eſſentiis rubeis; corallorum, lapidum pretioſorum, vnionumque atque ſimilium. Prætermitto hîc magiſteria atque elixiria, vt vocant, ex atramento ſutorio, ſtybi, argento viuo, ſulphure, &c. quorum omnium virtutes ac facultates efficaciſſimæ (cum à terrena illuuie, qua plurima ſcatent, exutæ fuerint) arte hac ſola ſeſe produnt, vt hominem etiam ſemianimem in lucem reuocare, atque humani corporis machinam vniuerſam (quæ megacoſmo non ineptè confertur) in momento penetrare, ſpiritibus illius ſeſe iungere, iacentesque illius vires, erigere, in puſilla etiam quantitate valeant. Exiguus enim hominis ſpiritus ac fugax, inquit, prædictus Ioannes Baptiſta Porta, odoribus retinetur, vt multoties experti ſumus, odore elixiris vitæ nuncupati, ex variis aromatibus compoſiti, multorum exhalantium animas retinuimus.

Nònne aurum poculentum peſtem eveſtigio fugat, ac virus eius omne in momento eximit? cuius experimẽtum vidimus, ita vt vitam, poſt Deum, ſe illis debere (qui illud propinaſſent) ingenuè faterentur. Theophraſtus Paracelſus in ſuis archidoxis ſic refert: Natura hominis abſque cibo ſuſtentari poteſt, id ipſum in medicina vidimus, quendã ſe ipſum multis annis per quintam eſſentiam auri ſuſtẽtaſſe præter cibum & potum, ſic vt in ſingulos dies vix ſemicochlear ſumpſerit. Atque alio loco: Huc, inquit, reſpexerunt Spagiricæ artis profeſſores, qui tum demum medicamina corpori accõmodanda dixerunt, in ignem redacta; per hoc enim elementum omnis ægritudo conſumi debet à quolibet medico.

Hinc Apollo, qui totus lucidus & igneus exiſtit, medicus à Poëtis celebratur; & Pythonem ſerpentem, hoc eſt, omne venenum, profligaſſe fertur, Eſt enim ignis naturæ, ſive ſol quiſpiam terrenus vivaciſſimus, aurum

ſpiri-

ſpirituale factum; atque ob id à Pindaro noſtro αἰθόμενον πῦρ nuncupatus; & vice verſa Solis robur χρύσεον dictum ab eodem, vt qui efficaciſſimè venenum omne, & quidquid corpori noxium ineſt, extemplo adimit, atque ab homine ſive microcoſmo aſſumptum operatur in eo, quod Sol in hoc vniuerſo, parumque à lapidis Philoſophici viribus abeſt, nempe quòd multiplicandi ſive generandi auri facultas ipſi non deſit, & qui vt ignis ſe ipſum propagare poteſt, metallaque quædam in aurum transferre.

Eſt autem magia ſive virtus quædam occulta, quæ hæc omnia operatur labore nullo, impenſiſque minimis. Quamobrem ait Morienus: Si quis diſpoſitionem hanc induſtria ſua invenerit, facilè totum magiſterium perficiet; ſin autem nutu divino non repererit, totum magiſterium, ipſum latebit. Eſt enim calidi & humidi, inquit, cum frigido & ſicco admirabilis commixtio. Itaque proderunt vnquam nihil omnes omnium Chymiſtarum vulgarium operæ atque impenſæ inutiles: comparatur autem hoc corpus à Philoſophis ovo, ex quo, igne ſuo, pullus vnicus inſtar Phœnicis excluditur. Quum ignis & azoch, vt vocant, latonem abluunt atque mundificant.

Deum igitur timete, inquit Philoſophorum turba, ô inveſtigatores huius artis, quod enim quæritis, parvi nequaquam eſt pretij. Theſaurum enim maximum, & munus Dei excellentiſſimum quæritis. Addit Ioannes Pantheus Venetus ſacerdos: Cùm ars hæc ſit liberalis, virtute prædita, ſapientiæ occultæ, non avara, non vana; neceſſaria, poſſibilis, veriſſima, & ſcita; ſummo itaq; ſtudio addiſcenda ac perquirenda eſt.

CAPVT XVI.

ET quum ſatis ſuperque pro ingenij noſtri modulo de rerum principiis, de medicina vera, Chemia, Aureo Vellere, ſophiaque divina Vatum, ac imprimis Moyſis, divini Citharœdi, retulerimus; ſupereſt vt de Microcoſmo ac Megacoſmo quædam minimè, vt exiſtimo, ingrata neque ſupervacanea in medium proferamus. Nihil itaque Deus, vt inquit Guilielmus Trognianus, creavit in veritate ſuperiùs, quin eiuſdem aliquod ſimulachrum creaverit inferiùs; vt per ſimulachrum apparentis inferiùs, perveniamus ad veritatem exiſtentis ſuperiùs. Nihil etiam creavit Deus in ſpiritu verum inuiſibiliter, quin idem in corpore aliquo adumbrauerit viſibiliter, vt per corpus vmbræ patientis perveniamus ad veritatem ſpiritus latentis. Nihil creauit Deus in infinito viſibiliter diſparſum, quin idem quoque in

vno

vno aliquo inviſibiliter collectum; vt per hoc quod eſt finitum ac comprehenſibile in vno, peruениamus ad illud, quod infinitum & incomprehenſibile eſt in pluribus.

Creauit autem infinita propter ſe infinitum, omnia autem finita propter hominem finitum, vt & Principium haberent omnia à quo ſunt, ac ſimul finem ſuum teſtarentur omnia, ad quem ſunt. Hactenus ille. Vnde Philoſophis aurum ſolem appellare placuit, eo quòd Solis radij, viſibili ac modo infinito diſperſi, in vno auri corpore inuiſibiliter coadunati eſſent; Sic etiam in Megacoſmo, hoc eſt, vniuerſo, ſingulæ infinitæque rerum ſpecies viſibiliter atque reipſa ſunt diſtinctæ, in vno tamen homine velut puncto, pugno, aut centro eſſent in vniuerſum ſimul omnes collectæ ac coadunatæ. Quapropter appellauit Hermes naturæ miraculum hominem ſive totius vniuerſi compendium, per quod Deus reducit atque conducit ad ſe omnia, quæ modo quodam infinito effudit prius, vt forma formarum ſuprema, materia exiſtente infima, homo autem ſit medius inter ea. Spiritus Dei, inquit Iob, fecit me & ſpiraculum omnipotentis viuificauit me.

Quum autem omnes homines immortalitatis diuinitatiſque ſeminarium, ab eo qui conſubſtãtialiter eſt, immoto immobiliq; Deo vnitus, Deuſq; eſt, recipiant, ſanctiſſimique olim homines, non immerito Deorum vocabuntur nomine à poſteris, ſicuti ſanctos hodie, quia Deus eorum ſanctus eſt, dicimus, modo res intelligatur nihil intereſt, vtrum primæ mentis Chriſti membra voces ſanctos, aut Deos, quum ſacra nos omnes Deos vocent, ex plenitudine enim eius accepimus omnes, vt nos Diuus Ioannes docet ac Regius Vates paſſim in Pſalmis idem iudicat. Calumniantur itaque hęretici, qui neminem ſanctum dici ac proinde ſceleratos omnes eſſe volunt, novum verè Iudæorum genus ad perſequendum pios Chriſticolas, à dæmone hiſce poſtremis temporibus, proh dolor, excitatum, deſidęmoniam idololatriamque ipſis temere imputantes, cũ vice verſa ipſi ſummi ſint deſidęmones mãmoniſtæ ac idololatræ ignorãtes aut minimè perpendentes omne illud quod præter Deum amatur, idolum eſſe; verum vt vnde exorbitaui reuertar.

Proclive ac facile eſt colligere, hominis præ cæteris rebus cunctis à Deo creatis intelligentiam, & qui vno ambitu, quidquid in cælo ſurſum, quidve in terra deorſum, ſpacioque intermedio côntinetur, in illo affatim comprehendi. Quum ſit Dei imago, vt D. Paulus teſtatur, ſi autem imago, animus eius ex lumine ac vita immortali conſtabit. Vnde Pſalmiſta: Dominus, inquit, illuminatio mea & ſalus, quem timebo? ſuſceptor vitæ meæ, à quo trepidabo? Habet enim in ſe lucem triplicis naturæ, nempe elementarem,

aſtralem, atque æternam, vnde vocabulum φῶς lumen & hominem ſignificat. Neque de re vlla à Deo efformata tale perhibuit Moyſes teſtimonium vt de homine, dixiſſe enim Deum in plurali numero, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ac denuo capite tertio: ecce Adam ſicut vnus ex nobis ſciens bonum & malum.

Non igitur ex Entelechia illa Ariſtotelica (quam ipſemet ad inſtar Chamæleonis, ac in ſuis opinionibus varius non videtur intellexiſſe, aut ſaltem noluiſſe ab aliquo, ne reprehenſioni ſubiacêret, intelligi) conſtabit, quum etiam in illa definienda, ſeu potius deſcribenda, non ſubſtantiam eius, ſed tantum animi officia cum corpore coniuncti explicet, vt poſtquam illud exuerit, nihil ex eo ſupereſſe poſſit. Omnibus itaque à Deo creatis delectatur ac fruitur homo, quum finis ſit omnium: ſic vt Deus omnia propter hominem, hominem autem propter ſe creaſſe videatur, nam cum ipſe ſit affluentia bonorum omnium immenſa, formauit hominem vt haberet obiectum in quod omnia bona ſua abundantiſſime conferret ideoque terrenum efficit. Quo modo fit, vt ex notitia Dei ac ſui ipſius, vera tandem oriatur ſuperioris cum inferiori vnio completa, fruitioque diuinæ beatitatis perfecta.

Proinde dictus Apoſtolus, ait: Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Hæc enim eſt vita æterna, inquit, Chriſtus, vt cognoſcāt te verum Deum, quem miſiſti IESVM CHRISTVM. Et diuinus Citharœdus: Magnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri, in monte ſancto eius; fundatur exultatione vniuerſæ terræ, mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis Magni. Deus in domibus ſuis agnoſcetur, quum ſuſceperit eam videlicet ciuitatem deſcendentem de cælo, vt ait D. Ioannes, ornatam ſponſo ſuo. Hominem enim melior natura Deus, vt ſacra perhibet hiſtoria, ex duobus compegit, limo terræ, ac ſpiraculo vitæ atque hoc modo cælum terræ coniunxit quæ in creationem eorundem diuiſerat prius, vt limo conditus terræ, terrena prudenter adminiſtraret, ſpiraculo autem vitæ imbutus ad cæleſtia ſapienter vſque contenderet, ſicque produceret terra animam viuentem ad ſpeciem ſuam nempe illam ſingularem ideam, non vegetatiuam non animalem ſed ore Dei natam, mentis videlicet ſuæ illuminationem illam, quæ potiſſimum fide, charitate, ſpe, cōſtantia, humilitate, pietate, cordis munditia, precibus, aſſidua beneficiorum Dei, quæ in humanum genus, contulit, admiratione contemplationeque intentiſſima accipitur & confirmatur, quod contemplationis genus, mentis incendium erga numen diuinum vere dici poteſt, quod Cabaliſtæ deificationem vocāt. Cui applicatur illud Salomonis Lucernam Dei ſpiritum hominis eſſe. Scias inquiunt quod omnia intellectiua infuſa in hominem, & repræſentans in

eo for-

Digitized by Google

eo formam ſupremam ipſa vocatur ignis,quæ eſt adeo ſimilis Deo,vt quieſcere nequeat, donec vniatur illi tanquam planta ſuæ radici aut igni ignis.

Quamobrem inquit Propheta Regius, Tibi dixit cor meum requiſiuit te facies,id eſt,imago mea, faciem,hoc eſt,imaginem tuam Domine requiram. Et Zoroaſtes, feſtina inquit ad ſplendorem patris, vnde tibi demiſſus eſt animus, Temporalium igitur curarum gravamine ſemoto, atque anilium diſputationum ſophiſmatibus contemptis,fœlix Cabaliſta inquit Archangelus Minorita per Cabalam, hoc eſt recepti & crediti ſemitam tenebras diſrumpit, proſilitque in ſplendorem, quo attingit lumen, & ſic à lumine migrat in lucem, & per lucem quantum humana capax eſt natura, illud verum luminare apprehendit ſub modo entis, non autem non entis niſi fiat per omnium ſequeſtrationem quæcunque videlicet non ſint principium abſolute primum.

Hinc videmus Prophetas, eo quod aſſiduè circa ſupremorum ſcientiam ſint occupati, quoque modo curam rerum humanarum habeat Deus continuo cogitent, fiant eiuſdem naturæ participes,& divinatione præditi.Eo etiam quiſque ſanctior aut divinior habeatur, oportet, quo magis conformari omnium intelligentiarum Principi Chriſto ſategerit. Ad hoc enim omnes nati ſumus, & in ſpiritu animaque præſtolamur, donec illi vniamur, membroque noſtri corporis, capitis, integri & totius reficiamur nunquam ſeparandi, in eo enim longe, quam in ratione, aut cœlo clarius cognoſcemus omnia, vtpote per ſuam cauſam.

Et quia Deus eſt infinita potentia, indeterminata bonitas, pulchritudo ineffabilis incomparabiliſque; propterea infinitum ab eo percipietur ac inſatiabile gaudium perpetuum. Quapropter, inquit,Propheta: Iocunditates in dextera tua vſque in finem, hoc eſt, ſine fine. Quamdiu itaque radij ſapientiæ diuinæ animum noſtrum colluſtrant atque adimplent, (quibus Deum contemplamur,virtuteſque diuinas)nullæ mendaces,deceptivæ, aut falſæ ineunt eundem cogitationes, ob id admonet nos Propheta, dicens: Accedite ad eũ,& illuminamini,& facies veſtræ non cõfundentur. Et alio Pſalmo: Statuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Et immiſit in os meum canticum nouum, carnem Deo noſtro..

Nihil enim eſt quod ad religionem, ad Dei cultum, hominem plus promoveat, vnionemque prædictam magis procuret, aſſidua mirabilium Dei beneficiorumque eiuſdem cõtemplatione, precibus, gratiarumque actione nullo tempore intermiſſis. Quamobrem divinus Pſaltes: Septies in die laudem dixi tibi. Et alio Pſalmo: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Atque alibi: In die, inquit, mandavit Dominus miſericordiam eius. &

in nocte canticum eius, Apud te oratio Deo vitæ meæ, dicam Deo, ſuſceptor meus es: Deus meus, miſericordia mea. Verùm quum accidit diviſio connexionis prædictæ, lumen intellectus retunditur atque hebeſcit, fitque obſcurius ſolito, vnde tenebræ denſæ, concomitatæ manipulo effœminatarum diſſolutarumque perturbationum, mundanarumque concupiſcentiarum, (quas Moyſes nuncupare videtur filias hominum) irruuntque in intellectum, quem vltimò occupant, ſubuertunt, ac ſibi ſubiiciunt, & ad multa deinceps mala perpetranda calcar addunt, hominemque demum in præcipitium deturbant, quod pleriſque noſtrûm (proh dolor) euenire veremur.

Quapropter diuinus Vates, inquit, Si mea, videlicet ſenſus non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo & erunt vt tibi complaceant eloquia oris mei & meditatio cordis mei nempe immaculati in conſpectu tuo ſemper. Franciſcus Venetus Minorita: Homo, inquit, eſt perfectiſſimum Dei ſimulachrum, & eſt finis omnium inferiorum, habetq; in ſe ſpiraculum vitarum omnium; vnde vocatus eſt Protoplaſto, ADAM. Aleph enim ſignificat diuinitatem, Daleth naturam cæleſtem, Mem autem naturam corruptibilem. Intellectus proinde differentiæ tres: diuinus purus, ſeparatus angelicus, impurus autem humanus.

Geneſeos itaque ſecundo cap. ſic habetur: Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitarum, vt habet veritas literæ, ait prædictus Minorita, & factus eſt homo in animam viuentem, perpetuò videlicet. Quapropter, inquit, Propheta: Benedic anima mea Dominum, & omnia quę intra me ſunt nomini ſancto eius. Subindicans magnum theſaurum ineſſe homini, qui tantum poſt eius mortem eluceſcit, confracto nimirum vaſe hoc fictili. Plotinus etiam ponit tria in homine; ſupremum, medium, & infimum: ſupremum, inquit, quod D. Paulus dicit: Homo animalis non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. Medium autem in homine eſt anima ſive ſpiritus, quæ duo prædicta cõiungit, quod videtur innuere Chriſtus, cum, inquit: Vbi duo congregati fuerint in nomine meo, illic in medio eorum ſum.

Poſt natiuitatem enim mortem ac reſurrectionem eius, qui erat ſupremus, factus eſt medius, ſive mediator, inter Deum Patrem & hominem inter hominem animalem ac ſpiritualem, ſi imprimis hominem animalem ſpirituali ſubiecerimus: tum enim in nomine Chriſti conueniſſe putabimur, quibus tunc ſeſe medium conſtituit Chriſtus, templum ſuum illuſtrans atque viuificans. Quapropter, inquit, D. Paulus: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini: Si autem ſpiritu opera carnis mortificaueritis, viuetis.

Digitized by Google

viuetis. Vita videlicet beata ac immortali, atque vtinam cum Paulo affirmare poſſimus: Non viuo ego, ſed viuit in me Chriſtus; quod eſt donum cæleſte, ac manna abſconditum, illudque nemo percipit, niſi qui illud recepit, eſtque virtus futuri ſeculi, ſeu deliciæ Paradyſi.

Cum enim homo ad ſummæ pulchritudinis ſummique pulchri (inquit Leo Hebræus) cognitionem pertinget. adeo vehementi flagrabit amore, vt omnibus poſtpoſitis atque contemptis, nec non totis animæ viribus, ad intellectum mentemque revocatis, divino tantummodo incumbet amori divinæque pulchritudinis contemplationi intentus prorſus exiſtet, quæ eum nimirum formoſiſſimum reddet. Nec mirum quidem. Qui enim ſummi pulchri amore capiuntur, ſumma ipſius pulchritudine maxime exornari conſpiciuntur. Si quando autem Deo annuente hoc contigerit, tunc vero divinæ copulationis (in qua illuſtrium animorum, puriſſimarumque mentium poſtrema fœlicitas, expetitaque beatitudo repoſita eſt) compotes eſſe dicemur.

Cum enim ex ſummo pulchro, tanquam ex patre, & ex prima pulchritudine velut ex matre, & ex ſumma ſapientia, tanquam ex cæleſti patria deſcendiſſe videamur ſummum bonum humanum, humanaque beatitudo in eo potiſſimum conſiſtit, vt in patriam noſtram denique revertamur, & ad divinos vniuſcuiuſque noſtrum parentes complectendos redeamus, ex eorum gratiſſimo aſpectu, iucundiſſimaque copulatione, poſtremam nobis fœlicitatem acquirentes, hactenus ille.

Oſculum etiam mortis meritò dici poteſt quo mens humana ardore diuino tantopere flagrans extra ſe rapitur, ſive in ſomno ſive citrà ſomnum id ipſum contingat, corpuſculumque eius velut inanime iacens ſurſum in Deum ſpiritu igneo vt vehiculo illa ſublata, diuino fruitur intuitu. Sed in reſtitutione corporis oportet vt mors illius intercedat, reſtitui enim nequeunt defectus illius, quos ſerpens ille malignus lividusque homini attulit, ac vulnera quæ ipſi inflixit, niſi per mortem & vt ſtatuæ ex ære aut alia materia conflatæ fractę aut vitiatæ in priſtinam formam redigi non poſſunt, niſi denuo liquefiant, ac turpitudines, & mutilationes ſic perire cõtingat, quæ redintegrari alias minime queunt.

Idem ſane videtur mihi inquit Epiphanius Epiſcopus in nobis Deum diſpoſuiſſe hominem enim decentiſſimum ſuum opificium inſidiis, & invidia male habitum conſpicatus, non ſuſtinuit relinquere tale, quum benignus circa homines ſit, vt ne in æternum eſſet vituperatum immortalemque in ſe haberet ignominiam, diſſolvit rurſus in materiam quo per reformationem colliqueſcant ac exoleſcant omnia in ipſo vituperanda, nam illic conflari ſtatuam eſt hic mori ac diſſolvi, corpus, illic vero reformari materiam

tertiam ac ſuo nitori reſtitui, eſt hic poſt mortem reſurgere. Quemadmodum & Hieremias Propheta, dicit, & ipſe de his ſic admonet, & deſcendi inquit, in domum figuli, & ecce faciebat opus inter lapides, & excidit vas quod faciebat in manibus ſuis, & rurſus faciebat ipſum vas alterum: velut placuerat ipſi facere, & factum eſt verbum Domini ad me dicens: num quemadmodum figulus hic non potero hoc facere domus Iſraël? Ecce ſicut lutum figuli vos eſtis in manibus meis, attende enim quomodo velut dixi poſtquam tranſgreſſus eſſet homo, magna illa manus non probauit in contentioné relinquere opus ſuum, velut adulterinum, abſque rectitudine & ſymmetria, quum diabolus illud iniuſte ex inuidia læſiſſet, ſed liquefactum & emollitum ipſum rurſus in lutum velut figulus, reformans ipſum, quo per reformationem omnes in ipſo turpitudines ac contuſiones deleantur & ipſum totum complacens denuò irreprehenſibiliter fiat.

Quum itaque clariſſime oſtenſum ſit, mortem homini non in malum aliquod excogitatam eſſe ſed in bonum, deinceps oportet non malè his intendentem, de corporis incorruptibilis reſurrectione conſiderare. Quomodo enim non vtilis ſit mors, quæ corrumpit ea, quæ naturam noſtram vitiant ac deprædantur etiamſi iuxta tempus gravis ſit, quo adferri videtur, velut auſteriſſimum ægroto pharmacum, nam dicitur à Deo, ego occidam & viuere faciam, percutiam & ego ſanabo & non eſt, qui eximat ex manibus meis, quid docere vult, quam quod ob hoc corpus primum occiditur ac moritur homo, vt rurſus reſurgat & viuat, & nihil in vniuerſum eximere ex magna & forti eius manu adperditionem & interitum poteſt, item Dauid, ſicut vas figuli confringet eos.

Operę pretium porro eſt noſſe etiam aliud ſeminari aliud reſurgere, Seminatur enim corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale & ad omnia infert Apoſtolus formæ terrenam qualitatem, id eſt, molem nos diſpoſituros eſſe docens ita vt ſpecies ſeruetur in reſurrectione, ſed illuſtris, immortalis ac glorioſa. Sic ſane morem habent ſcripturæ, vt perditionem vocent, mutationem in meliorem ac pulchriorem prioris formæ, velut ſi quis perditionem dicit puerilis figuræ mutationem in virum perfectum, dum puerilis ætas in magnitudinem & pulchritudinem excreſcat. Hactenus ille.

Iſtud innuere videtur diuinus Cythatœdus, dum cecinit Caſtigans caſtigauit me Dominus & morti non tradidit me, æternæ videlicet, quare ſubdit, non moriar ſed viuam, & enarrabo opera tua. Qui poſuit animam ad vitam, & non dedit in commotionem pedes meos, hoc eſt, non permittet vt amplius deliquero, verum immunem reddet ab omni peccato tunc in conſpectu angelorum pſallam tibi, inquit, Adorabo ad templum ſanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Et vt

Digitized by Google

Et vt ad penſum recurram, Hebræi autem vocant tria prędicta animam, ſpiritum, & neſcio quid diuinum, quod nos vocamus, inquit, prædictus Franciſcus, portionem ſupremam; cogitationem, intellectum, ſive contemplationem, ſpiritum Dei, aut lumen intellectuale, quo medio, velut mentis oculo, videmus atque cognoſcimus Deum, ipſi quæ accepta operamur. Illuminatur itaque animus noſter, ſi portione ſupremæ ſeſe adiunxerit; tenebris autem offunditur obduciturque, ſi infimæ ſe addixerit parti. Idcirco dixit Regius Vates: Os meum aperui, & attraxi ſpiritum, quia mādata tua deſiderabam.

Mediæ itaque illi portioni, hoc eſt, animæ animali ſive rationali, liberum atque integrum eſt, lucem illam diuinam vt gratiam Dei admittere ac retinere, aut obiectis ſenſuum ſenſibiliumque rerum tenebris illam eliminare, ac veluti feneſtris, obductis lucem excludere ſpontè ac vltrò illabentem. Hunc ſpiritum vocat D. Paulus hominem interiorem, quem Chriſtus inhabitat per fidem in cordibus radicatam, ac fundamentum in charitate, ac eo modo inſeritur arbor ſive ramus vitæ, arbori humanæ fragilitatis, vt confirmetur in fructibus bonis proferendis. Idcirco docet idem Paulus, bellum continuum fore inter ſpiritum & carnem, tali lege ac conditione, vt victus induat naturam vincentis.

Hinc orat Propheta Dauid: Illumina oculos meos, inquit, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus; prævalui aduerſus eum. Qui tribulant me exultabunt ſi motus fuero, ego autem in miſericordia Dei ſperaui. Itē alio loco precatur idem: Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritum ſanctū tuum ne auferas à me. Perinde alio Pſalmo cecinit: Homo cum eſſet in honore non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & factus eſt ſimilis illis. Quæ diuini Vatis ſententia videtur abſimilis metēpſychoſi Pythagoricæ: In quo tamen honore fuerit homo ſi fortè requiris? Reſpondet Arnobius: Similis fuit Deo, & nunc depoſita atque amiſſa diuina ſimilitudine, quæ eſt gratiæ ſive recreationis, comparatus eſt iumentis inſipientibus, cœpitque inſtar pecudis, furori, libidini, ventrique ſolummodo inſeruire.

Ideoque in Iobo cap. 38. legitur: Auferetur ab impiis lux ſua & batathrum excelſum confringetur; ſimiliter idem Nonne, inquit, lux impij exſtinguetur nec ſplendebit flamma ignis eius. Sed vice verſa alio loco diuinus Citharœdus cecinit: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus, Id eſt, portio illa ſuperior quæ Hebræo dicitur Neſama, ſpiritus vitæ, per quem cuncta miracula fieri queunt atteſtante Archangelo Minorita. Homo itaque vitam immaculatam, ſanctam, ac iuſtam inſtituendo, Deo coniungitur, erigiturque in ipſo diuinitatis portio illa; atque hoc pacto inducitur,

citur, vt, ait præfatus Vates, In montem ſanctificationis eius, montem, quem acquiſiuit dextera eius nempe per effuſionem ſanctiſſimi ſanguinis eius, paſſionem ac reſurrectionem ſuam, qui eſt benedictus in ſecula.

CAPVT XVII.

ET cùm de Microcoſmo commentati ſimus, ſequitur vt de Megacoſmo ſive vniverſo exteriori pauca perſtringamus. Deus itaque, omnium Ariſtotechnis, vt in arca Noë cuncta animalia iuſſit ſtabulari in conſervationem eorum; ita in cælo, vt imagine eius ſecunda ſtatuit rerum omnium cauſas influxusque perennes, velut vniverſali huius promocondo contineri, vt quæ ibidem ſpiritualia inviſibiliaque exiſterent, tanquam in cauſa ſecunda, hic ſenſim orirentur materiamq; induerent, atque ſic conſpicua fierent, indeque ſapientia ſumma, potentia indeterminabili, bonitateq; ineffabili profuſiſſimè huc defluerent, ſtatis tamen certisque anni vicibus, è cunctis elementis, terra inquam, aqua, aëre, atque igne prodirent alioquin prædicta elementa, ac imprimis terra infœcunda foret, ſterilis, inanis, ac vacua.

Quamobrem divinus Pſaltes: Viſitaſti, inquit, terrã, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam. Item alio loco, Pſalmo 103. Rigans montes de ſuperioribus tuis, de fructu operum tuorum ſatiabitur terra. Terræ enim, vt firmamento rerum omnium infimo, (eo quòd ex ſe ipſa ſit inanis) vim attractivam, pluſquam magneticam, indidit Deus; vt non tantum humiditatem atque calorem, ſed & omnes influentias cæleſtes in ſe deriuaret, vt vice verſa, circumferentia ſive cælum ſupremum omnes lineas, id eſt, res ſimplices puras, nempe animos, ad ſe viciſſim traheret.

Et licet Deus ſemina rebus quibusque propria attribuerit, attamen niſi à cælo, ſideribusque cæleſtibus, hæc ipſa adimplerentur, tanquam eorum parentibus cauſisque à Deo ſecundis, hæc inferiora non ſolum non multiplicarentur, fructusque innumeros ederent, ſed inſuper ſterilia perſiſterent; idque indicaſſe videtur Eccleſiaſtes cap. 43. Omnia, inquit, duplicia, vnum contra vnum, & non fecit (nempe Deus) quippiam deeſſe; atque in Canticis: Duo, inquit, vbera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemellio.

Similiter vt vitellus in ovi meditullio, ſeu inſtar albuminis ovi vnius teſtati firmamento contenti, inglomerantis luteum ipſum, ſic primus ille intelligibilis mundus implicat ſecundum, vt integra virtus eius inde gubernetur quo fit, vt vterque conſtringatur vtrimque concordiæ vinculis, in ſecundo namque, hoc eſt, ſenſibili mundo, cæli nomen ab empyrio immobili,

Digitized by Google

bili, vt primo intellectuali nouem angelorum chori mouentur ab immobili Deo; ſicut etiam in immobili ſilentio vniuerſorum creator, primo ſimul creauit omnia, quæ poſtmodum, nouenario ſermone, hoc eſt, nouies fiat dicto: ad proprias diſtinctiones loquendo, ſingula quęque, (vt tradunt ſecretiores Theologi) commouit.

Auicenna dicit: Secundum diſpoſitionem materiæ id eſt, ſeminis cuiuſque per cęlum, vt cauſam ſecundam, infundi formas. Ciueſius Cyprienſis Philoſophus nobilis dicit, eſſentias primas eſſe ſimplices, ſed deſcēdentes earum naturam ratione materiæ diuerſificari: Huic ſentētiæ videtur aſtipulari Franciſcus Venetus prædictus, aſſerit enim ideas eſſe formas, ſpecies, ſiue exemplaria æterna rerum perpetuò exiſtentium in cogitatione diuina, imò priuſquam res erant factæ, vt de ipſis vt propriis ſigillis vnumquodque ſubiectum imprimeretur. Idcirco aſſerit D. Ioannes: Omnia per ipſum, videlicet verbum, facta eſſe & ſine ipſo factum nihil, id eſt, materiam fuiſſe creatam, quæ, nempe reſpectu formæ virtutum diuinarum participis, verè poteſt dici nihil.

Iſtud confirmat Propheta Regius Pſalmo 88. Tui ſunt cæli, inquit, & tua eſt terra, orbem terræ, & plenitudinem eius tu fundaſti, Aquilonem & mare tu creaſti. Inde Poëtæ alluſiſſe videntur ad veritatem in Geneſi à Moyſe expreſſam cum dicunt Apollinem arcu ſuo Pythonem ſerpentem occidiſſe, id eſt, Deum abyſſum aquarum (ſupra quam craſſiſſimæ tenebræ erant) diſpoſuiſſe aquaſque ab aquis ſeparaſſe, indeque Pana, hoc eſt, totum hoc vniuerſum produxiſſe luce ſyderum, ac potiſſimum ſolis, ſuper illud introducta easque ſic deinceps ſibi ſubieciſſe, ne denuò in priſtinum Chaos immenſa invndatione imbrium facta relabi poſſent, quemadmodum temporibus Noe diuina permittente poteſtate accidiſſe perhibetur.

Quamobrem idem Moyſes certiſſimum iudicium à Deo Noe datum fuiſſe ſcripto reliquit, quod nempe arcum ſolarem ſiue iridem Græcis dictam in cælo ſuis pulcherrimis coloribus depictam poneret, vt arcus illius impreſſione ab illo conſpecta fidem indubitatam conciperet nubes ea craſſitione non eſſe præditas vt diluuium in terras demittere poſſent, verum vires Phębeas efficaciſſmas ipſarum condenſationem nimiam inpoſterum excluſiſſe, hinc luce clarius conuincitur omnem veritatem ex ſacrarum literarum monumentis hauriri oportere. Quum itaque materia indipiſcitur formam, quippiam eſſe incipit, quæ quum ſemel impreſſa fuerit, viribus eam vniuerſis non deſtituit, imò eſſentiam ſtabilem firmamque, quæ antea fluxibilis erat, per vnitatem ſubſtantialem acquirit.

Et vt ad penſum reuertar, Pythagoras Terræ flores collucentes ſtella-

rum oculos vocabat, & ſidera cæli flores. Et ſicut in terra flores ſtellarum colores: ita ſidera in cælo terrę pratum, inquit, Porta, oſtendũt, imò quodlibet ſidus in cælo cum ſuo flore in terra ſympathiam habet, ſtellarumque influxus veluti per pyramidem ſuſcipere dicunt, quæ in cælo baſim, in terra autem conum habent, atque in hoc conſenſum cum ſideribus demõſtrare. Vt non ſit res vlla in terris cui non ſit ſtella in firmamento, quæ influat in eam. Iubeatque eandem creſcere & vt iudicet vnumquodque aſtrum inſuper habere angelum præſidem in cælo, & ſemen in terra vt terrenum ſidus.

Hinc neceſſe fuit, vt aëre mediante, qui per totum vniverſum expanditur, cæleſtia terreſtribus iungerentur, vt omnis rerum inferiorum ſubſtantia atque virtus, inde dimanando, modo perenni diſtribueretur eiſdem, ac veluti cælum terræ maritaretur, paranymphum habens Mercurium ſive ſpiritum præfatum aëreum; atque hoc pacto cælum animæ vicem, aër ſpiritus, terra autem corporis munia ſubiret. Quapropter ſtatuit Anaxagoras, aërem omnium rerum ſemina in ſe continere, quibus cum imbre, hoc eſt aëre denſato, demiſſis cuncta progigni aſſeveravit. Quomodo fit vt omnia vitam influentia vtpote cæleſtia aëre mediante deorſum vergant, cũcta autem vitam ſortita inſtructu viciſſim ac deſiderio quodam ſuperiorũ ad illa ipſa ſurſum enitantur vtpote vnde orta vires affatim inde aſſumant, adoleſcant ac perficiantur ab eiſdem.

Semina inſuper cuiuſque rei, Dei benignitate, homo (in cuius gratiam hæc omnia condita ſunt) poſſidet, vt quodcunque velit ſeminet, foveat, nutriat, propaget, cultuque aut inſitione in alias etiam naturas atque ſpecies meliores, quaſi pro nutu ſuo, transformet. Imò metalla impuriora in puta atque ſyncera vtpote aurum vel argentum vt naturæ imperans) traducat, vnde Pſalmiſta regius: Cælum cęli Domino, terram autem dedit filiis hominum.

Et cùm vniuerſalis genitor omnium inferiorum ſecundarius ſit cælum, neceſſe eſt, vt inferiora hæc de cæli natura, eſſentia, atque virtute participent, & ſic cælum erit in omnibus rebus occultatum inferius, quod extra res omnes manifeſtum eſt ſuperius; & ſicut corpore ſuo patens eſt in ſuperficie mundi latiſſimè, ſic ſpiritu contractum eſt in centro mundi arctiſſimè: Et ſicut corpore ſuo claudit & regit omnia, ſic ſpiritu ſuo tranſit & replet omnia. Tu itaque qui cælum extra omnia conſpicis, cælum in omnibus abſconditum intelligas, virtute enim eius plena ſunt omnia, & nihil vacuum, inquit, Bernardus Penotus, eſſentię & virtutis eiuſdem, niſi quod mortuum eſt, ſive in viuentium numero ampliùs non habetur.

Summum igitur rerum omnium corpore eſt cælum, in alto propoſitum,

Digitized by Google

tũ, ac rurſum profundiſſimum rerum omnium eſt cælum in imò ſpirituoſo incorporato incraſſatoq; e abſconditum: & eſt ſpiritus quidam vniformis, ſubſtantiuus, eſſentialis omnibus creaturis mundi huius, vitam, ſubſtantiam, eſſentiam largiens; quoniam nutu Dei ex ipſo & in ipſo, & per ipſum viuunt, vegetantur, creſcunt, ac mouentur omnia, & ſic inferius eſt ſicut illud quod ſuperius, & conuerſo ex ſententia Hermetis Triſmegiſti veriſſima, ad producenda miracula rei vnius, id eſt, mundi huius, ſiue rerum innumerabilium multitudinem in ipſo contentarum, quum virtus & efficacia diuina infinita ſit, quam cælo terræque liberaliſſimè clementiſſimeque infundit.

Et vt De⁹ eſt vnitas eſſentialis vnica, à qua fluunt oẽs vnitates ſiue eſſentiæ, & ſit vnicus ſpiritus qui vniuerſum hoc implet, ſic omnia in omnibus cõtineri neceſſe eſt. Vnde Raſis in libro diuinitatis: Scias, ait, res naturæ ſub tili artificio ita ſimul colligatas eſſe, q; in qualibet re ſit res quælibet potentia, quàvis actu non videatur. Quapropter Chriſtus ſaluator noſter, inquit, Iudæos redarguens, qui tantùm gloriarentur ſeſe filios eſſe Abrahæ, aſſerit Deum ex lapidibus hiſce poſſe ſibi excitare filios Abrahæ. Qui, vt, inquit, Propheta, conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum; qui transfert ex mari cothurnices, atque pluit è cælo manna, educens nubes ab extremo terræ, fulgura in pluuiam facit.

Somniant itaque Peripatetici è gremio materiæ prodiiſſe formas: amor enim ſeu ardor diuinus nõ permiſit vt permaneret in ſe ſine germine: & vt effuſus eſt extra ſe, ſic delectatur attrahere cuncta ad ſe, propriè autẽ hominẽ, in quo vniuerſa cõtinentur; ideoq; cùm ille vnitus fuerit, omnia erunt vnita atque reducta in Deum. Nemo adhæc admirari debet Platonicos ac Pythagoræos æſtimaſſe, ſphæras ſiderum repletas eſſe intelligentiis, quum ſacra ſcriptura cælos fuiſſe perfectos, & omnis exercitus eorum: Huius loco habet verſio noſtra, & omne ornamentum eorum, ait, Franciſcus Venetus, qui exercitus ſunt intelligentiæ cæleſtes, ac formæ intellectuales, quæ ſunt ornamenta eorũ. Quamobrem cęli vocari ſunt manſiones Deorum, hoc eſt, cæleſtium cogitationum ſiue intelligentiarum.

Atque hæc de Megacoſmo dicta ſufficiant, modò adiunxero maioris huiuſce mundi cum minori, id eſt, homine, comparationem: caput enim eius cum cælo non ineptè componetur, vnde videlicet virtutes omnes viriumque facultates in reliquos corporis artus atque viſcera per neruorum velut canalium ductus deriuantur, ſpiritumque vitalium vbertate adimplentur; ac imprimis intelligendi poteſtas ad ipſum ritè gubernandũ. Cor autem hominis quomodo non aſſimilabitur ſoli: vt enim hic vitam toti vniuerſo ſubminiſtrat lumenque, ita illud itidem homini. Et vt cor Soli,

Lunæ cerebrum, iecur Iovi, pulmo mercurio, ventriculus Marti, renes Veneri, Saturno fel, veriſimiliter attribuetur: Sic tota fabrica oſſea, ſceletum appellata, cui rei aptius, quàm globo terreſtri, vniuerſum velut alter Atlas ſuſtinenti, eidemque ſubſtrata, æquiparabitur?

Cæteras verò res omnes numero incomprehenſibiles, proprietatesque earum ac virtutes, modo quodam inperceptibili in ſe complectitur homo, vt inde velut è promocondo earum cognitio reminiſcentia, exercitatione & vſu, haberi poſſit. Quod etiam ex phyſiognomia atque operibus eiuſdem potiſſimùm palàm fit, quorum nempe animantium imprimis naturam, ingenium, atque indolem in ſe contineat, vt ſi rapax ſit corui, ſi callidus vafer ac aſtutus vulpis, ſi magnanimus leonis naturã poſſidebit; ſi invidus canis; ſi vorax lupi; ſi manſuetus agni, atque ſic in cæteris iudicandum. Hinc pleraque nomina videntur conficta vtpote Wolfarti, Bernardi, Leonardi, Regnardi, Lanberti, atque ſimilium non abs re hominibus impoſita, quamvis non ſemper conueniant ipſis.

Inſuper in rerum natura, in toto hoc Chao nihil videtur inueniri, quod non veſtigium formæ aut ſpeciei alterius oſtentet, aut ſaltem occultet, ſic vt omnia in omnibus eſſe videantur. Eſtque hæc catena Homeri aurea, qua cuncta cohærere atque vno ſpiritu Duci Regique conſpiciuntur. Inde videntur ſtirpium ſigna quædam exprimere lapides, in plantis apparent animaliûm effigies inſcriptæ, animantibus hominum figuræ; è lapidibus erumpunt herbæ, ex plantis oriuntur vermes, vt ex ocymo ſcorpiones; ſic vt quævis planta proprium ac peculiarem vermiculum gignat, avibus pleriſque eſcam futurum. Vrſos mulierum oppreſſione atque congreſſu homines aliquando ſeminaſſe certum eſt.

Sed quis vel minimum reconditarum naturæ operationum atque effectuum earum exponere aut cognoſcere queat, niſi ille, qui eas produxit, qui intelligentias cælorum motrices iis ipſis in poſterum producendis præfecit? aſtris virtutes innumeras atque diuerſas infudit, quis igitur omnium iſtorum authorem ſuper iis conſuluit? quis à prædictis ſpiritibus angelicis didicit? quibus ab aſtris horum omnium ſcientia inſtillata fuit? certè pauciſſimis, præcipuè iis, qui videntes apud Hebræos ſive theodidacti nuncupati fuêre. Ceſſet itaque Ariſtoteles eiuſque ſequaces, aut in verba Hippocratis atque Galeni iurati, rerum cauſas effectrices eorumque effectus, (niſi fortè illos per experientiam didicerint) idque potiſſimùm ex elementis eorundemque qualitatibus, venari aut adſequi velle: quum imprimis à Deo, ab intelligentiis, aſtrorumque influentiis dependeant illa. Quapropter Iob deridens tales, inquit, nunquid noſti ſemitas nubium, hoc eſt, influen-

fluentiarum cæleſtium magnas & perfectas ſcientias? Tu forſan cum Deo fabricatus es cælos.

Cumque antea oſtenſum ſit, vnicam tantùm eſſe rerum materiam, varietate ac diverſitate infinitam, videlicet aquam; caloremque naturalem, principium videlicet alterum, (ſpiritus enim Domini calorificus ferebatur ſuper aquas) quibus duobus annumeratur tertium, nempe ſemen, in quo Deus virtutes rerum ſingularium ſpecificas concluſit. Et vt ex influentia cæleſti oriuntur metalla ac metallica diverſa, ſic ex ſemine radix, ſtolon, flos, fructus modis infinitis naſcuntur. Ex ſpermate ac ſanguine menſtruo (dij boni) quot diverſarum ſpecierum animantia prodeunt. Terram autem atque ignem hunc terrenum ex prædictis illis duobus rerum omnium principiis primordialibus oriri ſuperiùs oſtendimus, citiusque compoſita quàm elementa dicenda eſſe. Semen verò vel ſperma rei vniuſcuiuſque calorem cæleſtem, humiditatem aqueam, ac inſuper proprietatē formæ ſpecificam ſideream in ſe continere, in actum tamen non prorumpere, niſi tribus illis prædictis coniunctis excitetur atque iuvetur, ſubſtantiamque atque incrementum inde ſumat.

Hebræi itaque Theologi ob id (referente Franciſco Veneto Minorita) ferunt non abſque myſterio eorum Alphabetum 22. elementis ſive literis conſtare. Quum aqua, ignis, terra ternarium numerum adferant, Planetæ ſeptenarium, ac denique ſigna Zodiaci duodenarium, quæ ſimul collecta, vigintiduo conſtituere planum eſt, ex quibus & per quæ cuncta oriri, quæ in compoſitionem veniunt, coluêre. Cumque in omni compoſito ſuperet ac dominetur vnum aliquod, præ cæteris, elementum, quiſpiam Planeta item ſignorum prædictorum aliquod; propterea exiſtimāt rem omnem tribus literis aptè atque concinnè nuncupari ſive deſcribi, indicantes tres cauſas prædictas exuperantes: atque ex eo aſſerunt cognouiſſe Protoplaſtum, quo nomine res quæque inſigniri deberet.

Et vt oſtenderent haſce literas ſeu potiùs cauſas prædictas non carere vita, addita ſunt illis puncta propria ac certa, quæ vt literis dant efficaciam, vt pronunciari queant, ita vitam rebus compoſitis impartiri inſuper ſubſtantiam incrementumque ſumere ex fontibus ſupramundanis, idque deſignari per accentus literis impoſitos. Vnum autem eſt elementum verè patiens, videlicet aqua, atque miſceri aptum; alterum verò agens, vt calor ſolaris viuificans, virtuteſque inſuper cæterorum aſtrorum poſſidens ſive acquirens, (lunari ſidere mediante) quod vt mater rerum omnium inferiorum, mediumque inter aſtra & elementa, virtuteque quadam attractiva pluſquam magnetica, ad ſe adducit virtuteſque aſtrorum omnium, quas Soli omnium parenti communicat. Quapropter Regius Vates, inquit:

Qui fecit luminaria magna, quoniam in æternum miſericordia eius. Solem in poteſtatem diei, Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis. Luna etenim noctu potentiam ſuam exercet cum omnibus ſtellis, quarum effluentes virtutes frigore cogit, coactas ad ſe rapit, Solique eas inſinuat ſiue reddit.

Et vt ad rem reuertar: Tertium Principium eſt ſemen, ex quo educitur forma eiusq; rei propria, hominis forma excepta, ex luce enim increata originē accepit nec materiam aut quantitatē habet, ideoq; cum recedit relicto corpore oculis corporeis conſpicua non fit, cęterarum autē rerum vita lampadis inſtar extinguitur. Quartò requiritur aſtrum vnicuique rei proprium Principium, incōſeruationem eiuſdem ſpeciei perpetuam. Quamobrem ex quaternario, videlicet humore, calore, ſemine, atque aſtro conſiſtit omnis rerum omnium perfectio, fœcunditas, atque multiplicatio. Vnum etiam, duo, tria, quatuor ſimul coniuncta, numerum reddunt denarium, vt ſuprà diximus, à quo non datur vlterius progredi; niſi ad vnitatem, nempe Principium numeri, denuo recurratur; ideoque denarius finis eſt omnium numerorum, vt vnitas initium atque ſubſtantia, nihil enim niſi in vnitate & per vnitatem ſubſiſtere poteſt, quæ in Deo ſimplex eſt, in rebus creatis diuerſa ac multiplex

Cælum inſuper ex Hebræorum diſciplina cenſetur ex duobus præfatis Principiis, aqua videlicet & igne, compoſitum conſtare, ac indeterminatæ quātitatis atque ſubſtantiæ fore, quorum vnum eſt cauſa vitæ, alterum ſuſtentaculum eiuſdem. Terra verò ignisque terrenus ex mixtione illorum duorum, nempe caloris atque humoris, (vt ſæpe dictum eſt) naſcuntur: indeque fieri, quod aëri ſiue aquæ decedit, id terræ accreſcat; quod verò calori ſolari detrahitur, igni terreno aut calori rerum compoſitarum acquiratur, adeoque finitæ quantitatis atque ſubſtantiæ, ideoque non merentur nomenclatura Principiorum inſigniri. Omnis etiam mixtio fieri debet in humido ſiue liquido, inde dicitur in turba Philoſophorum, qui fieri poteſt vt lapis aqua & aqua lapis fiat, ac tandem redigatur in puluerem impalpabilem; terra autem omnis mixta craſſaque, atque ob id ad miſcendum inhabilis, primoque in mixtione vi caloris oritur illa, vt ignis vel calor rebus incluſus ſecundò. Alioquin locū inueniret corporum penetratio in ſe mutuo, quam Ariſtotelis tantopere veretur, non enim percepit à ſubtilitate prædictorum duorum Principiorum commixtorum ſenſim deueniri, in mixtione, ad craſſitiem atque corporeitatem terreſtrem igneamque.

Vnde, inquit, Hermes: Vis lapidis integra erit, ſi verſa fuerit, in terram In creatore autem ſunt cauſæ perpetuitatis rerum vt Regius Propheta tradit dicens: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.

men. In cælo etiam cauſæ perennes ſunt, quarum tamen perpetuitas à voluntate dependet diuina. Principia etiam prædicta viſibiliter populo Dei demonſtrata ſunt, interdiu columnæ nubis in ſpeciem, noctu verò ignis; in inferioribus verò regionibus Principia prædicta non tantum vitæ, ſed & mortis ſive interitus cauſa fiunt, quum videlicet vltra modum exiccantur, craſſeſcunt, atq; in terram, in ignem viſibilem abeunt, aut cum deficiunt, vel quum calor naturalis vnà cum humido ſuo exoleſcunt.

Itaque quum proportio illa harmoniaque mixtionis naturalis expugnatur interitus rerum ſequatur neceſſe eſt. Quare, inquit, Propheta: Auferes ſpiritum eorum, & vt deficient, & in puluerem ſuum conuertentur. Spiritus enim qui in ſanguine eſt, & ex illo naſcitur continuò, calidus eſt & humidus, ſed quia tandem caliditas humiditatem ſuperat, exiccat ipſe ſuum vehiculum, (qui per totius corporis viſcera minutiſſima transibat, atque ſic ſe ipſum actioni propriæ ineptum reddit) nempe terreſtrem, quo ſuffocatur, aut humore extraneo incocto ac crudo inundante extinguitur ille.

Verum huic libro finem imponam, modò vnum coronidis vice adiunxero, an videlicet phlebotomia tam neceſſaria ſit in morbis profligandis, atque hoc ſeculo in frequentiſſimo vſu eſt, quum anima ſive vita animalis citra controuerſiam in ſanguine ſit, atque ex ſanguine in omnibus membris corporis cocto generetur ſemen vtriusque parentis, & ex ſemine fœtus vt veriſſimè dictum ac pronuntiatum ſit à Moyſe, animam eſſe in ſanguine, qui eſt humor ſive ſuccus corporis ſingularis & vnicus, in quo vitales ſpiritus deliteſcunt, qui vitam ac nutrimētum innumeris eiuſdem corporis particulis, momentis omnibus, præbere debet, vt ſuccus arboribus & plantis, quod autem ad alios humores dictos attinet, vtpote phlegma, choleram, melancholiam, potiùs ſuperfluitates prædicti ſanguinis dicendæ, quàm humores, qui aut per diaphoreſim aut ſeceſſum expurgantur, nònne ante phlebotomiam inuentam aliquot myriades annorum homines longæviores atque ſalubrioris conſtitutionis vitam exigebant? atque hoc ſeculo, qui illam crebrius admittunt, imò quotannis, quomodo non querulantur de ſanitate corporis dubia, valetudinarijque eſſe non deſinunt; qui verò venarum ſectiones plerumque negligunt, vt ruſtici, weſtphali, ſimillimique, quàm vegeto, ſano, ac robuſto corpore vitam ad ceruorum penè ætatem prorogant, nemo eſt qui non perſpiciat, vt qui vitales ſpiritus, calidum humidumque innatum vnà cum ſanguine non emittunt.

Verùm qui phlebotomiæ inventionem ſibi atrogant, vt Galenus & ante ipſum ne fortè Ægyptij, à bruto animāte nempe Hippopotamo ſeſe didiciſſe, egregiam verò inde referunt laudem, quod animal, dum cutis prurigine tentatur, in vepreta aut ſpineta ſeſe fortè coniicit, atque ſic titillationem

Digitized by Google

tionem illam extinguit, pellem laceram circumferendo. Sed cum non perſpicimus alia animantia, Hippopotamo longè vivaciora, id ipſum factitare periclitarique, leve ſanè momentum fuit, quod nos ad cruoris emiſſionem tam temere inducere potuit.

Interim reperiuntur medicaſtri, qui ad multas uncias etiam quadraginta illum effluere permittunt, exiſtimantes ſe vna cum cruore morbum etiam detrahere poſſe, ſed verendum ne unà cum ſanguine vitam inſuper educant, aut ſaltem eam in toto aut parte labefactent, aut membra ſæpenumero mutilent. Cum interim tot ſimplicia Dei benignitate nobis ſint elargita, quibus ſanguinis ſuperfluitates citra lanienam hanc ſuauiter expurgare datur & imprimis per diaphoreſin ſudoriſque provocationem. Quamobrem, inquit, Bernardus G. Penotus, medicus ſynceriſſimus: Magna eſt medicinæ maieſtas, magna amplitudo, quia à ſolo Deo procedit.

O vtinam (inquit, Macer Philoſophus) moderni hoc intelligere vellent: Non vtique medici tot perſonati haberentur pleni avaritia, ſuperbia, invidia, ſine charitate proximi, ſine cultu & dilectione Dei, neque eam pietatem habent, vt diuinitus doceantur, mundani toti, delicioſi, pomposi garruli, iactabundi. Quælibet reliquarum artium certè à ſuis præceptoribus diſcitur, vna autem artium medicina diuinitus datur: etenim cuius eſt medicinam creare, eiuſdem eſt dare & benedicere. Nemo igitur niſi Deum diligens, charitatemque in proximum habens, verè medicus vllo modo eſſe poterit. Sed illud eſt pro confeſſo habendum, quòd craſſa ignorantia noſtra ferè nihil nouit eorum, quæ Deus magnalium concluſit in creaturis ſuis. Nulla res tam vilis, tam fœtida, tam venenata eſt, quin ſeparatione puri ab impuro vel (vt vno verbo dicam) noſtra ſpagirica, ſimplici artificio, ſummarum virium medicina fiat. Hucvſque ille.

Idcirco precatur diuinus Citharœdus: Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me, quia mandatis tuis credidi. Si itaque tanta eſt medicinæ veræ præcellentia, vt diuinitus doceri ac omnium artium (vt in præcedentibus relatum eſt) perita eſſe debeat; proprietates rerum noſſe; ſympathias antipathiaſque, quas inter ſe atque cum corpore humano poſſident, minimè ignorare; anatomiam Macrocoſmi, hoc eſt, ſeparationem puri ab impuro, ad vnguem habere, ad corroborandum ac excitandum, non autem debilitandum aut ſopiendum ſpiritus corporis vitales, iam morbi vitio ſeu veneno nutabundi, vt vnitis viribus, hoſtem morbum è microcoſmo prædicto eliminent. Nihil proderit accidentium cognitione atque ſubſidio, vtpote calidi, frigidi, humidi, atque ſicci, morborum cauſas eorumque antidota velle venari ac indipiſci, res ea ſanè videtur anceps ac frigida,

Digitized by Google

frigida, vt ipſe Hippocrates, medicinæ rationalis Princeps, primo ſuo Aphoriſmo ſatis ſuperque confiteri videtur.

Ægris itaque plurimum proderit, à pharmacis, ac imprimis exoticis, quantum poſſunt, abſtinere; conſilium Plinij, Catonis, ac ſimilium ſequi, herbiſque domeſticis ſalubribus in cibo vti, reliqua naturæ ſagaciſſimæ in ſui corporis tuitionem committere, aut ſpirituali medicamento (vt ſæpe dictum) vti. Corporis enim humani fructus, vt dicit Theophraſtus Paracelſus, ſunt morbi, qui, vt fructus arborum, maturitatem requirunt, niſi certis & indubitatis remediis iiſq; corroborantibus (& non vt cæci ovum, aut chymiſtæ lapidem ſuum quærunt) iiſdem ſubuenire valeas, naturam myſteriis, vtpote quintis eſſentiis, magiſteriis, tincturis corroborando: exanthemata autem, elephantiaſis, vlcera, atque ſimilia, quæ itidem fructus ſunt corporis, ſed maturi, quibus vtpote manifeſtis, certiùs, atque faciliùs occurritur: curaque eis adhiberi poteſt ſecurior: proinde chirurgia certior eſt & antiquior medicina, quæ intra corpus aſſumitur.

Propterea, inquit, Gerardus Dorneus, medicus experti ſſimus: Nunquid hoc ad nequitiam reputabitur, ſi quis intra conſcientiam ſuam iudicet ac fateatur apud ſe ipſum, non habere ſe completam & integram, neque medicamenti præparationē, neque morbi veram notitiam, quod plerumque ſentiunt & experiuntur noſtri temporis academicorum diſcipuli penes ſe ipſos; nihilominus pro lucranda pecunia, quam ſupra Deum adorant, curam incertiſſimam ſuſcipiunt, charitatis fraternæ prorſus obliti. Hoc artificij genus apud opulentos, exercent ignari medici, egenos autem, quamquam ægri ſint, ſanos iudicant; ſciunt enim inde lucrum nullum ſibi euenire poſſe nec honorem, cùm enim optimè ſciant omnes ſuas conſultationes vanas, irritas, ac inutiles fore cunctis alijs præterquam ſibi, modò adſint oves lanoſæ duntaxat, quas radere valeant.

Hæc ille.

Finis Libri Primi.

T AVREI

AVREI VELLERIS SIVE SACRÆ PHILOSOPHIÆ VATVM SELECTÆ ET VNICÆ MYSTERIOrumq; Dei naturæ & artis admirabilium, Liber Secundus.

CAPVT I.

ET vt demonſtremus cauſas rerum naturalium miraculorumque Dei & naturæ fruſtra ab homine indagari, niſi modò ſæpe dicto, hoc eſt inſtructione divinitus accepta, aut experientia vera, certa, comprobataque; quædam, inter cætera innumera quidem illa, deinceps pro coronide operis huius adducere in medium conabimur, non minùs vtilia, vt existimo, quàm iucunda ſcituque digna: Ac primùm à lapidibus precioſis ſimilibusque exordiemur, deinde de plantis verba facturi poſtremò animantium miracula recenſebimus.

Eſt itaque lapis Aëtites dictus, qui in nido aqu larum reperiri dicitur, mas & fœmina, & ſine illis ova non parere, ideoque ſolis iis, qui è nido alitis huius erutæ ſunt, vim medicam concedunt, nihil igne hic lapis deperdere creditur, lapidem etiam in ſe habet, qui ſonitum edit: (quod niſi Dei ſumma benignitate oſtenſum eſt) nam vt in vtero alium lapidem habet, ſic & in fœminarum vtero fœtum retinere facit, ob id mulieribus ſiniſtro brachio alligatur, quouſque partus hora advenerit, qua adventante, ilico à brachio religari, & ſiniſtræ coxæ imponi, vt ſubitò & ſine labore enitatur, iam enixæ tollatur à coxa, ne vterus ſequatur, nobis frequenti (inquit Ioannes Baptiſta Porta) & notiſſimo experimento cognitum.

Chelidonius lapis eſt parvus, minimè perſpicuus, è iuvencularum Hirundinum, priuſquam terram attingant excℓtus abſentibus parentibus, menſe Auguſto, Luna creſcente reperiuntur optimi, magnaque ex parte bini, aliquando autem ſinguli in eatum ventriculo, aut iecuſculis: hanc

biſa-

Digitized by Google

biſariam diſtingui inquit Plinius, aut enim eſt rufa aut nigra, probatiſſimæ erunt, quæ ſubſtantiæ puriſſimæ ac ſimpliciſſimæ, ac guttis aureis aſperſæ; & quamvis puſillæ, magnis tamē virtutibus prǽditæ aſtruuntur: rufam videlicet ſub ala geſtatam, lunaticos, id eſt, comitiales, inſanos, ac languidos ſanare perhibent: præterea & facundiam & apud homines gratiam conciliare affirmant: nigricantem etiam ſimiliter geſtatam, teſtantur Reges & Principes gratos reddere, & cœpta negotia pro animi ſententia abſoluere, omniumque gratiam præſtare; eius verò ex aqua dilutum, oculorum aciem reficere, ac angulis oculorum impoſita, ipſos oculos circuire, ac ſordibus omnibus detractis, excidere.

Alectorius lapis in uentriculo capi reperitur, obſcuri cryſtalli ſimilis & colore & ſubſtantia, niſi quòd paulo craſſior apparet, & fabæ magnitudinem non excedat, probatur, quæ intus ſtagnantem ingeſti cibi micam, modicam, nec vſque adeo obſcuram oſtentat: ſunt qui audeant affirmare, inquit, Franciſcus Ruens, caponem, in quo alectorius ſit abſolutus, bibere nunquam ideoque ſitienuis militibus ex vſu eſſe creditur; proinde Milonem Crotonienſem, eius gemmæ in ore contentæ præſidio, nullo vnquam certamine ſuperatum.

Porrò Alectorio vires tribuunt non incelebres aduerſus pericula quævis, præterea venerem ciere, homini conſtantiam mulieribus virorum gratiam conciliare, ferenti quoque facundiam præſtare potens creditur: Sed & ſitim & cordis æſtum arcere in ore incluſa experimento non raro conſtat. Idem refert de Turchoide gēma miranda ſatis: Noui, ait, virum quendam Inſulanū, qui dum viueret Torchoidem in delicijs habebat, annuloque aureo incluſam perpetuò geſtabat, is cùm fortè ex ſæva ægritudine in fata concederet, eandem quoque moriens retinuerit in digito, tuncque naturæ velut miraculo contigit, vt Turchois illa, quæ ſuperſtite etiamnum ſuo domino, cum numeroſis ſui generis myriadibus de pulchritudine certare potuiſſet, tanquam Heri ſui mortem lugens, longè obſcurior appareret, adeoq; rimam potreaceam per medium efferret, vt & hinc tum maximam ſuæ maieſtatis partem depoſuiſſe videretur, quam dum in auctione venui expoſitam, litura & vitiis conſperſam: Contemno, ait, hanc, alter ciuis vili coëmptam e veſtigio mihi oſtendit, vt cum ego priſtina ſeu poſtliminio rediuiua ſinceritate & maieſtate (renouato domino) conſpicio, occœpi mecum vehementer mirari, inopinatum naturæ ac admiratione dignum portentum, vel hoc euentu coràm edoctus, diuina quadam lapillum illum facultate donatum eſſe.

Porrò oſtendendis prodigiis illuſtris eſt Torchois, vt & vix credibili virtute ferentem ab imminenti periculo (tanquam videlicet innato contra

T 2 aduer-

aduerſa quæque quodam amuleto medicamentoque) geſtantem fortiter vẽdicare celebretur: adde quod cor & oculos recreare, & hilaritatem proſperitatemque adſciſcere creditur.

Corrallum, quod arboreus lapis appareat, lithodendrum appellatur, in mari molliùs primùm creſcit, inde verò extractum duratur, cumque ſub aqua vireat, ſtatim atque hanc ſuperauerit rubeſcit, albeſcit, aut nigricat: commendatiſſimum eſt, quod rubicundiſſimum; in magna antiquitus, & præſertim apud Indos, fuit authoritate; ipſi enim pro ipſo ſuos olim conſueuiſſe vniones permutare traduntur. Dæmonas infenſos arcere perhibetur, ſanguinem augere & expurgare, præſertim eius tinctura, vt hinc prudens vetuſtas corallium & globulos, quibus preces numerantur, fieri curauit; cor & ventriculum roborat, fulminibus & marinis æſtubus tempeſtatibusque reſiſtere æſtimatur; religioſum præterea geſtamen eſſe amoliendis periculis, vt decore & religione gaudeat, nocturnis inſomniis reſiſtit, atque noctambulos collo ſuſpenſum cohibet.

Quod ad Margaritas attinet, certum eſt conchas pro ſua ætate ac magnitudine maiores, pro roris verò (appetente geniali veris tempore) concepti puritate vel obſcuritate generoſiores vel ignobiliores eniti. Qua ratione vberiorem has cum cœlica natura quàm cum æquorea conſenſum ac agnationem obtinuiſſe manifeſtum puto. Mirum tamen, inquit, prædictus Ruens, quod quæ per geneſim gratia in eis deſideratur, per columbas reſarcitur, quæ ſcilicet deuoratas, puriores tandem eas cum fœcibus reddunt reſtituuntque.

Contra cardiacos & melancholicos affectus plurimum celebrantur, oculorum præterea abundantem humorem ſanare, ideoque viſui prodeſſe, oculis videlicet, tenuiſſimo eorum puluere immiſſo, traduntur. Chryſolitum, inquit, idem dæmonas prauos pellere; ſapientiam, animi quoque conſtantiam promouere creditur: Nocturnis pauoribus ac moleſtis inſomniis aduerſari crebrò expertum. Smaragdo vires aſcribunt præſtantiſſimas aduerſus venena omnia, vt & hinc octo granorum pondere in polline deuorata, venenatos à morte vindicare potens iampridem explorata eſt; quin eius tinctura viridante extracta, id ipſum præſtare promptiùs; præterea morbo comitiali, vel à collo pendulam, vel annulo geſtatam, ſeu amuletum efficax prodeſſe.

Tum verò apud omnes conuenit lapidem hunc, rerum venerearum inpatientem eſſe, vt Albertus ille Magnus aſſeuerare non dubitarit Regi Hungariæ cum vxore ſua iam rem habenti, Smaragdum, quem annulo portabat, in tres diuiſum fuiſſe partes. Proinde palàm eſt ad caſtitatem non mediocrem hunc lapidem habere proprietatem: viriditate enim videtur

præſi-

præfigurari virginitas, vt rubeo aut luteo fœcunditas; addunt denique & ipſam memoriam fovere, viſum renouare, opes augere. De Topaſio ſunt qui auſint affirmare, quòd manus Topaſium habens, ab aqua bulliente, citra iacturam eripi poſſe; vt quæ aquæ feruorem vſque adeò temperet, vt ab ea omnem bullitionem pellat, vt & calorem nocivum arceat.

Huius diuinus Pſaltes mentionem facit, & magnæ efficaciæ eam eſſe non obſcuris verbis indicat: Tempus faciendi Domine, ait, diſſipauerunt legem tuam. Ideo dilexi mandata tua ſuper aurum & topaſium. Si res pro incremento vel decremento Lunæ evariet, vt hinc lunaticos adiuuare perhibeatur. Sunt qui hunc lapillum, ſtultitiam pellere, delirium auertere, à momentanea morte ferentem vindicare, & frenetide obnoxiis amuletum eſſe prodant. Carchedonium igne diuino generari, Luna plena maximè reperiri, vt omnes precioſas gemmas exiſtimo: noctu enim omnes influentiæ cæleſtes, frigore addenſatæ, hiſce inferioribus regionibus Dei benignitate donantur gratis, vt cætera omnia,

Porrò Adamanti vires diuinas tribuunt Philoſophi, efficaciores tamen in auro, quanquam quibuſdã placere inueniam, (inquit, prædictus Ruens) ferream quandam tenuiſſimam bracteam, alij holoſericum ſubſterni debere: contra venena ac incantamenta amuletum eſſe præſentaneum teſtantur, qui adamantem præſente toxico madere confirmant, ideóque peſtiferis cauſis reſiſtere creditur, negantque ferentem faſcinari poſſe, adeò cura dæmonibus infeſta eſſe perhibetur: inſaniam, metus quoque vanos, ac terrentia inſomnia arcere fertur; gemma reconciliationis prædicatur, quòd hoſtilem demulceat furorem, & vt vir cum vxore neceſſitudinem foveat; ab incubis & ſuccubis eum aſſerunt, qui Adamantem portat.

Qua de cauſa (inquit prædictus Franciſcus Ruens) Philoſophi illi propinquiores ſenſibileſque cauſas ſcrutari, cælo ipſi extenſo, vim illam lapidificam, mineralem tribuendam cenſuerunt, mediatè vel immediatè vt dicunt, hoc eſt intercurrente alia cauſa vel non: mediatè quidem quòd licet corpora cælica, loca non raro permutant, apparet tamen ſedes illas lapidificas facultatem illam ſemel efficaciſſimè cæli conatu conceptam, tam contumaciter retinere, vt lapides ibidem per multum tempus gignendo, iam dictæ potentiæ fidem propalam teſtantur.

Verùm meo iudicio non tam remotè quærenda eſt cauſa illa lapidifica ſive metallica, (modò indagari datur) quum non aſtris, quæ contingit moveri, ſed plagæ cæleſti immobili, genius ille tribuendus ſit: hinc videmus eadem ſemper in eadem regione provenire, atque mores, ingenia hominũ cuiuſque regionis minimè mutari, ſed eadem perſiſtere.

Hoc loco fieri quiddam mirabile ac ſilentio minimè involvendum ait

Digitized by Google

prædictus Ruens, relatum mihi iam pridem à domina quadam fide digna, quod domina Henerēſis, è Luxemburgorum illuſtri familia oriunda, duos habeat ſervetque hæreditarios adamantes, qui alios crebrò, tanto naturæ miraculo, ꝓducunt; vt eos, quicunq; ſtatis temporibus intueantur, συγγενῆ, id eſt, congenerē eius prolē iudicāt; cuius cauſam, ſi quidē in naturæ tam raro opere Philoſophari, inquit, licebit, putauerim eſſe, ꝙ vis illa cæleſtis, parētibus tenaciter inſinuata, (qua Adamantificā quis nominarit) aērem circūfuſum in aquam primùm, congruamq; ſubſtantiam, demū in adamantē geminam durauerit transformaueritque; quòd ne quis iuſto plus admiretur, author eſt Theophraſtus, eſſe lapides qui patiant, nimirum quod virtus illa cæleſtis tenaci materiæ, vt prædiximus, ſemel transfuſa ſubiectæ contumacius cohæret, ſubſtantiæ videlicet quæ vehementiorem cæli actionem experta eſt, eò contumaciùs eam retinere intelligitur, verum equidem aſſeruerim (modò verum ſit quod refert) attractiuam fuiſſe vim maximam illis lapillis, vnumq; maris alterum fœminæ vicem ſubiiſſe, aut plagam illam cæleſtem, vim genitivam illis ipſis influxiſſe, quod alio loco trāſlatis minimæ eueniſſet.

Præterea fama eſt Carolum Cæſarem ſemper Auguſtum habuiſſe mantilia quæ in ignem coniecta, à ſordibus ibidem purgata, illæſa eximerentur: Verùm hæc è Salamandræ pennis aut lanugine, quum vtriſque careat, minimè contexuntur; ſed è lapide Amiantho dicto, quem nere, texere, ac inde mantilia conficere norunt Veneti, quæ ſordida in flammam ignis cōiecta, non ſecus emaculantur, quàm ſi ſmegmate manibus elueris. Lapidibus, inquit, Ioannes Languius, longè efficacior eſt cum aſtris & ſpiritibus conſenſus, quàm Herbis, qui non aſtrorum nominibus modò, ſed animis hominum quoque imperare videntur.

Lapides verò virtutis aſtrorum conſortio frui, inficiabitur nemo, qui ferreum nauticæ pixidis perpendiculū Magnete confricatum, ſemper poli ſeptentrionalis ſtellam ſpectare obſeruabit. Et qui Selenitem candidum ex Arabia lapidem, pro Lunæ incremento creſcere, eius ſenio decreſcere videbit. Ex his conſtat, plantas, radices, lapides & aſtra, quadam diuina lege conſpirare; quod non aliunde accidit, vt Plato in Timæo docet, quòd cuilibet rerum ſpeciei peculiare aſtrum, vt polus Magneti; & cuilibet aſtro peculiaris intelligentiæ dæmon, vt propriùs cuilibet homini genius a diuina mente dicatus eſt. Quicunque horum ſympathiam conſenſum & antipathiam diſſidium nouerit, hic admiranda per Herbas, lapides, & ſpiritus producit magiæ naturalis opera, & horum illecebra ſpiritus in ſui colloquium allicere poterit.

Sed de gemmarum virtutibus atque miraculis hæc dicta ſufficiant, modò ad-

dò adiecero quod Appion in libris Ægyptiacis, & Orus apud Macrobium libro ſeptimo Saturnalium,his verbis aſſerit: Adeò,inquit,verum eſt quod dicis ô Diſſari, Ægyptios opinari, vt ego, ſacerdos eorum, quos prophetas vocant, cum in templo vidiſſem, circa Deorum aras, proximum à minimo digitum confectis odoribus illinire, & eius rei cauſam inquiſiviſſem,nempe nervum ſive arteriam ex hoc digito (vt per anatomiam compertum eſt) ad cor pertingere didiciſſem; inſuper de numero quoque, qui per ipſum ſignificatur, complicatus enim ſenarium numerum digitus ille demonſtrat, qui omnifariam plenus, perfectus, atque divinus eſt. Habet enim partem mediam,id eſt,tria & tertiam,id eſt,duo,& ſextam,id eſt, vnum, quæ in vnum redactæ totum ſenarij corpus proferunt,qua quidem perfectione cæteri carent, nam octonarij medietas eſt quatuor & quarta duo, & octaua vnum, quorum collectio minorem toto corpore ſummam reducit,id eſt, ſeptem. Sic in reliquis reperimus ſummas partium congeſtas vel abundare vel deficere, ſolus ſenarius huiuſcemodi totalitate perfectus eſt.

Quapropter non ab re,inquit Ioannes Reuchlin,Mundum hunc totum atque perfectum,ſolus ipſe deſignat. Hæc ille. Et gamicus,id eſt,nuptialis vere dici poteſt vt patet per Hexameron,id eſt,Dei opus ſex dierum. Vlterius progredientes dicamus quod figura Trigona quam optime huic numero fabricæ mundi conueniat. Huius enim baſis eſt triangulus ſummitates vnum, intermedia duo, vt patet in obiecta figura, vt, ait, Archangelus Minorita. Nam fabrica tota à tribus perſonis emanat, cum earum opera ſint indiuiſa,tendunt enim ad vnum finem videlicet hominem.In quem cuncta diriguntur, tranſitus tamen eſt per binarium nempe materiam, nam primum huius egreſſus Principium, binarius qui materiam recipit, & in vnum reduci per formam humanamque ternarij gerit imaginem. Sic omni parte in præcedenti figura ternarius. id eſt, homo, per binarium, hoc eſt, materiam vergit ad vnitatem, id eſt, Deum, per quem reductus, in omnibus ſequetur Sabbatharia quies diei ſeptimi claudentis, & terminantis omnium dierum circulum.

CAPVT II.

POSTQVAM de myſteriis atque arcanis lapidum precioſorum ſive gemmarum tractavimus in præcedenti capitulo,de herbarum quarundam viribus ſecretis nobis inſtituetur ſermo. Scylla in anno ter floret, ſanctiſſimum Trinitatis exemplum exhibens,inquit Ioannes Baptiſta Porta Palma perpetuis iiſdem foliis virere conſpicitur, veterem comam non deponendo.

nendo. Citria arbor toto anno nec fructu deſtituitur nec floribus. Plantæ aquis incolæ vires adeò validas retinent, vt linguam cutimque exulcerare queant, volatilia aquis immorantia, vt olores, anates, halcyones, fervidæ attamen naturæ ſunt: vt ſalamandra, pyrauſta gelidiſſimæ complexionis igne corroborantur, vnde videre eſt contrariis contraria conſervari, vt cor hominis amaris.

Hippericon vehementiſſimè dæmones eiicit, ob id fuga dæmonum dicta, vt obſeſſi nec odorare neque ſupra ſe ferre valeant. Ruta contra maleficiatos valet, fortè à crucis ſigno, ſemini impreſſo. His, inquit, in balneo, aut ſuffitibus, aut geſtationibus vſi ſumus, ſæpiſſime à dæmone obſeſſos liberando. Abrotani ramus pulvinari ſi ſubiiciatur, venerem ſtimulat, habeturque efficaciſſimum contra omnia veneficia, quibus coitus inhibetur. Canabino ſemini tanta vis coagulandi ineſt, vt aqua affuſa, eam coagulet; ſic & cotoneorum ſemina.

Centaurium ſubrufenti radice, ad ſanguinis irruptiones & menſes: vis eius in vulneribus tanta, vt cohærere etiam carnes tradant, ſi coquantur ſimul. Tapſia folio ficulneo ſive capillaceo, cuius ſuccus affrictu alopeciam explet. Avicenna teſtatur par non habere in operiendo capillis capite. Leporum vulvas putant ad coitum in viris, ad conceptum in mulieribus valere; coagulo eiuſdem in cibum ſumpto marem concipi addit Antonius Myzaldus.

Ex Maiorana tenuiore & odoratiore oleum fieri ſtillatitium, quod coagulo leporino commiſtum cum tantillo moſchi veri odoratiſſimi, auxilium multis fuiſſe conceptui ſolicitando. Orminum, centrum galli officinis dictum, cuius ſemen feſtucas, pulviſculos, aliaque oculis infeſta, quæ foris incidunt, inquit, Livinus Lemnius, eximit vi attractoria. Siquidem illud oculo admotum per ambitum illius quaquaverſum volvitur, aſſumptoque humore, ac diſcuſſa caligine, turgidum egreditur, ac veluti tenui mẽbrana obductum: ipſa verò Herba aculeos ſpinaſque extrahit, ac morantes difficileſque partus accelerat, animique nebulas diſcutit, venerem ſtimulat; liberaliùs tamen aſſumpta, odoris grauitate, caput tentat: flores eius & ſemina cõtuſa vino ebullienti nouo indita, muſcatelli imò vini Cretici ſive malvatici, odorem atque ſaporem addunt.

Teſtatur Guilielmus Gratarolus, dum is in conviuio diſcumberet, oblatis & acceptis invitantium omnium poculis ſe perſtrenuè potaſſe, eo quòd folium crudi caulis rubeſcentis præſumpſiſſet, ex quo vinum ſuas vires minùs exercere potuit. Sed Philoſophantem ea de re M. Catonem, hominum, vt ſcribit Plinius, ſummum in omni vſu, hic audire pulchrum erit: Si voles, inquit, in conviuio multum bibere, cœnareque libenter, crudam

braſſi-

braſſicam ante cænam eſto, quantum voles ex aceto; & item vbi cænaueris, eſto quinque folia, reddetur te, quaſi nihil ederis aut biberis, bibesque quantum voles, mirabili oleris eius cum vino antipathia. Si acetum ſubitò facere voles, betæ tuſæ radicem in vinum conijcito poſt horas tres in acetum degenerabit; quod ſi voles in priſtinum ſtatum reſtitui, braſſicæ radicem indidiſſe ſat erit.

Si in dolium vini corrupti raphanus immittatur, & paulo poſt extrahatur, illud emendat, & vitium in ſe contrahit. Idem ſiccatus ac tritus, in vino poſitus puluis, poſt aliquot dies acetum habes raphanatum, ad renum calculos deturbandos, aliaque multa ſummopere vtilia: fuit apud Priſcos tanto in honore raphanus, vt Delphis in templo Apollinis ex auro dicaretur, beta ex argento, & rapum ex plumbo, inquit, prædictus Myzaldus.

Gentiana minor radicibus conſtat numeroſis, vti vermibus, tuſa & emplaſtri modo, ventri impoſita, vermes, ſi qui in inteſtino ſint, procul dubio necat; nunquid vides quomodo natura benefica non tantum remedia nobis ſubminiſtrat, ſed inſuper expreſſis ſignis notisque ſignificat? Pes teſtudinis marinæ dexter ſuper pedem podagrici dextrum, ac ſiniſter ſuper ſiniſtrum, expellit podagram.

Napellus flores purpureos oſtendit, qui priuſquam dehiſcant, defuncti hominis calvariam monſtrant, benignitate naturæ, vt huius cadaueris ſimilitudine, homines ab illius plantæ eſu & vſu auertat, adeò pernecabilis ac acrioris veneni vis eſt, vt vix antidoto aliquo ſuccurri queat, non ſolùm eſu, ſed manibus contrectata, quoad coaleſcat, mortem adfert.

Paſtinaca piſcis, à caudæ colore & rotunditate, paſtinacæ radici ſimilis, in hac cauda radius adnaſcitur, quo nihil in mari naſci execrabilius dixit Oppianus, cuius veneno ac vi pernecabili cedunt Perſarum venenata: Nam etiam mortua ſeruat vires ſuas, quas non ſolùm in animantes, ſed etiam in ſaxa, herbas, arboresque exerit, illius enim contactu exareſcunt. Hunc radium tradunt Circem Theligeno dediſſe, vt eo aduerſus hoſtes vteretur. Paſtinaca herba autem ſerpentium morſibus ictibusque prodeſt, præſumentes nulla iniuria à ſerpentibus affici traditur.

Aloë arbor perpetua, & immortali virore donata, à terra eruta viuit, vindicat à putredine non tantùm viuorum, ſed & mortuorum corpora, addita myrrha. In melle eſt cæleſtis vis, & naturæ potentia memorabilis, cùm à putredine examina ſeruat. Pythagoræi, ad integra & illibata corpora ſeruanda, veſcebantur melle, favo, ac pane. Diophones, inquit: Si tritum ocymum operiatur lapide, & Soli exponatur, ſcorpionem gigni; & multis, qui eo odore oblectarentur, in cerebro natum ſcorpionem inuenerunt.

Oenanthes ſive filipendula ei compar, multiplici experimento, inquit

Digitized by Google

Porta, quòd ſola ſuſpenſione diſcutit hæmorrhoides, naſcuntur in podice velut fructus cruenti, & molles in ſcroto, qui ab aliis medicis dilaniati, combuſti, ac detruncati, repullularunt: nos autem, inquit, ex fructuum mori frondiumque pulvere, ſanitati reſtituimus. Citrio pomo, inquit idem, præterquam quòd tineas veſtibus interpoſitum necat, poteſtas eſt adverſus venena, vt Athenæus refert, vt vni ſicariorum, qui citrium comediſſet, morſus aſpidis non noceret, alteri necem attulit.

Si citrium aut eius loco limonium etiam integrum in aqua roſacea & ſaccharo tamdiu coquatur donec tabeſcat, & in ius reſolvatur, immunem ab omni veneno & peſte reddet eum, qui manè iuſculi talis ſeu electuarij cochlear vnum parvum aut alterum hauſerit. Res in peſtilentibus contagiis mihi, ait Antonius Myzaldus, & fidis amicis feliciſſimo ſucceſſu ſæpenumero experta. Præterea præſtantiſſimum mangonium ex iis confit pro mulieribus etiam regina dignum: Magnum limonium parte ſuperiori aperitur, vt carnes & pulpę interiores inſtar parvæ nucis educi poſſint, tum demum cavitas ſaccharo roſaceo vel cando vocato cũ aliquot foliis auri impletur, ſuo operculo clauditur, calentibus cineribus exponitur, & dum ebullit remiſcentur omnia, ac mox ab igne tolluntur: vſus erit ex panno lineo hiſce miſcellaneis intincto, & per faciem blandè circumducto, videbis faciem Iove dignam.

Germani ac Itali paſtillo cocculis de Levanto, id eſt Oriente allatis, baccis lauri ſimilibus, cymino, caſei tetrimate, farina tritici cum vino ſublimato, coadunatis, ac omnibus pacatis inſparſis, ineſcatos & horum viribus ſtupefactos piſces manu capiunt, quibus toſtis aut etiam elixatis, exempto priùs ex ore paſtillo, tuto veſci datur. Lithoſperma calculos frangit, tantus eſt huius herbæ decor, alternis inter folia candentibus margaritis, iis lapillis dragmæ pondere potis in vino albo, calculos frangi pellique conſtat.

Nitent ſemina nigra lucidaque filicum, æſtivo ſolſtitio matureſcentia, vt ſi quis ea curioſius excipere queat, à radicibus reciſis ramis, & in tectum ablatis, candidis ſubſtratis linteolis, poſt diem decuſſis, ſimul cum villis cadunt ſemina. Sic ſæpe, inquit, ſubtilitatem immenſæ naturæ admirantibus colligere licuit.

Si de quercuum variis fructibus dicere, inquit, idem, inſtituam, dies me deſtitueret, tam multiferum eſt robur, vt etiam viſcum & mella pariat, author eſt Heſiodus, conſtatque rores melleos è cælo cadentes, non aliis magis inſidere frondibus; fert boletos, ſquillas, gulæ nouiſſima irritamenta quæ circa radices gignuntur, promit & vt aliæ glandiferæ agaricum, fungum, antidotis efficacem: ſerpens iniectis frondibus quernis moritur.

Eſt & bibinella hircina ſaxifragiæ nomenclatura, ab radicis vſu, frangendo cal-

Digitized by Google

do calculo, lotioque proliciendo, adeò facie bibinellæ ſimilis exit, vt eandem planè putes, non ſolùm à viroſo ac inſuaui hirci odore ſic dicta hircina, ſed quòd ea & adulti hirci ſanguis & carnes eximium ſit calculoſis auxilium, naſcitur in petris, quas findit, & ob id petriſcinda ſic dicta.

Moſcus lapideus, qui ſuper ſaxa naſcitur, certiſſimo experimento, ad frangendos calculos valet, hyſopus qui naſcitur in muro, mirè calculos renum deturbat, confecto ex eo ſyrupo, cum tantundem aquæ parietariæ, ſi per dies decem ieiunus hauſerit. Fungus eſt in ſaxis naſcens, ab aliquibus lincurius dictus, miro experimento frangendo calculo, quippe vmbra exiccatus tritus, potusque à ieiuno cum vrina veteri, ita renes expurgat, vt nunquam in iis calculi regenerentur, frequenter (inquit prædictus Porta) vſque ad admirationem expertum.

Caltha flore luteo emicat, ſingulis menſium calendis floret, quapropter vocata eſt Kalendula, cuius flos vino potus, cit menſes, ſecundas etiam mirificè educit, & arida ſuffitibus admixta ſexcentis feminarum periculis factis. Libanotis ſive roſmarinus, quem interpres ex Hebræo Iſopum vertit, vnde habetur in Pſalmo: Aſperges me Hyſopo, & mundabor, &c. Sed in eo deceptus, inquit Franciſcus Venetus Minorita, quòd Hebraicè Ezob legatur, atque ex vocis conſonantia, Hyſopum, vt diximus vertit.

Cùm etiam Iudæi noſtra hac ætate, inquit Livinus Lemnius, fructicis huius videlicet roſmarini faſciculo vtantur, ubi ſacrificia ſua peragunt, & cæſis beſtiis peccata expianda ſunt, imbuto intinctoque hoc fructice animalium ſanguini, quo aſtantes cõſpergunt, ꝙ ipſum Hetruſci olim factitabant,(mutuato à Iudæis expiandi ritu)noſtri autem,inquit, ſacrifici ex veteri inſtituto,manipulo vtuntur ex ſetis confecto, atque aqua ſacrata aſtãtes aſpergunt, nulla ſuperſtitione, ſed vt dominicis diebus aliisque, hoc ſymbolo, baptiſmus in mentem reuocetur, quo eius ritus & ceremoniæ ſit inſtauratio,ac velut repræſentatio eius ſacramenti, quod ſemel adhibitum reiterari non debet. Huc vſque ille.

Vt non tantùm ex aqua ſive ſemine nati videamur, verum etiam renatos nos eſſe per baptiſmum, mundatosque ab originali delicto indies, accepta aqua luſtrali hac, admoneamur: & vt de ignis natura eſt ſurſum vſque ferri, ſic corda noſtra diuino amore accenſa, feruere ſemper ac ſurſum attolli(inſtar cereorum in templis ardentium)debere; & vt inſuper maior excitetur in mentibus hominum devotio,acceſſit & cantus,concentusque muſicus, organaque diuerſa, quæ aëre concitantur.

Quamobrem diuinus Citharœdus cecinit: Iubilate Domino omnis terra,cantate, exultate, & pſallite. Pſallite Domino in cithara, in cithara, & voce Pſalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ. Et ſi quis ritè ex-

Digitized by Google

ſpendat, doceri poſſet pleroſque ritus & ceremonias, in eccleſia catholica, & Pſalmis atque doctrina prædicti Vatis diuina, ab orthodoxis patribus introductas eſſe; & vt ex vngue leonem concipias, pauca cōmemorabo: Septies, inquit, in die laudem dixi tibi: Idem: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Similiter alio loco: In die mandauit Dominus miſericordiam ſuam, & in nocte canticum eius.

Iterum alio Pſalmo: Adferte Domino patriæ gentium, adferte Domino gloriam & honorē. Tollite hoſtias, & introite atria eius; adorate Dn̄m in atrio ſancto eius. Ac iterum Pſalmo 49. vbi de aduentu Chriſti ſaluatoris noſtri, abdicatione veteris legis ac ceremoniarum eius, ac introductione præcepti noui agit, ſic infert: Immola mihi ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. Ac ſub finem eiuſdem Pſalmi concludendo dicit: Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.

Qui Pſalmus optimè conuenire videtur cum vaticinio Malachiæ cap: 1. quod ſic habet: Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit, Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, &c.

Sed ne ego videor falcem meam in alienam meſſem miſiſſe, ad penſum, vt fertur, revertar: Si itaque ex prædicto frutice, videlicet roſmarino, aqua eliciatur vaſe diſtillatorio, oleum innatare videbis, quod paralyticis & apoplecticis ſalubriter admouetur, ceruice ac nuca illa inunctis: odor fruticis animum reficit; præſentaneam autem vim obtinet in expugnando morbo regio, imprimis radix eius trita, ac vino vnà cum pipere ægro exhibita; rurſum morbum comitialem, qui menti vim infert, expugnat. Sin vt omnibus author ſim, ait, vt elixatum carnium liquamine crebrò eius vſum admittant.

Odor accenſi fruticis huius, peſtis contagia fugat; atque ædes, ſuauis odoris ſuffumigio, à vitioſo habitu tutas præſtat. Et vt ſtyracis ſuffitus ſoporem ac torporem ſerpentibus inducit, idem præſtat libanotidis facultas contra ipſum ſerpentem producta, aut ſupra latibulum eius exorta; idem efficit & abrotanum. Conficitur ex eius floribus, inquit idem, medicamentum, quod conſeruam pharmacopæi vocant, cuius vis cerebrum mirè confortat, ſi nimio humore oppreſſum ſit; memoriam elapſam erigit; & ne quis morbo caduco, apoplexia, paralyſi, ſpaſmo, corripiatur, aut caligantibus oculis afficiatur, ſingulari vi & efficacia inſtructa eſt.

Et cùm non tantum corpus, ſed & animum expurget, non abs re & minimè ſine cauſa in lege ſtatutum fuit, libanotide ſive roſmarino vti ad irrigandum

Digitized by Google

gandum animalium ſanguine, peccato obnoxios homines. Nam inter ſecretiores theologos, ait, prædictus Franciſcus Venetus Minorita, hæc plāta diſignat eum diuinitatis gradum, imò ſphæram illam ſpiritualem, per quam Deus coniungitur nobis, & nos viciſſim Deo. Tantoque valentiùs iuuat, aduerſus grauiora mortalium mala, quanto pluribus excelſioribusque dotata fertur virtutibus cæleſtium, vnde omnis virtus inferiorum redundat, nutritur, ac ſuſtentatur.

Quapropter plurimū prædicatur eſſentia quinta florū eiuſdem, præ cæteris rerum omnium floſculis, ac græca voce ἀνθους vocant, propter excellentiam, quæ ritè extracta, non tantū omnes totius corporis ægritudines propellere potis eſt, verùm etiam hominem ſemen priſtinis iuuentæ viribus reſtituere. Amphiaraus abſtinendum à fabis præcipiebat eis, qui vaticinationibus, quæ per ſomnia colliguntur, vacabāt, quòd ſuo flatu placidam mentis quietem interturbant.

Sic placida & hilaria inſomnia ex meliſſa nouimus. Sed myrica ſomnia vera facit, propterea Apollo ſanxit vaticinos myrica, pronunciare mortalibus futura: Quin Scytharum magi myrtino vaticinantur ligno. Sed & ab omnibus creditum eſt Apollini Deo vaticino, laurum ſacram futurorum habere præſentionem quandam. Vnde lauri folia ſi pulvillo noctu ſubiiciuntur, veritatem ſomniorum conciliare: Laurus manifeſto ignem abdicat crepitu, vnde mira eſt natura in ea, intus ignem habet, affricatu enim excitat ignem, vt ſæpius, inquit Porta, experti ſumus, foris reiicit ac deteſtatur, quòd videlicet ignis eius internus naturalis ab externo artificiali differat, ideoque ab eo diſſidere videtur Maluæ flores, quum Sol meridie cæli noſtri verticem ſcandit, tum quaſi ſideris iubari inhiantes ſe pandunt, poſt vna aut altera hora, illius digreſſu, & deſiderio mœſti marceſcunt & occluduntur, ob id Theophraſtus horariam vocat.

Prodigioſum naturæ miraculum, vt Herbæ nubilo die delteſcentem Solem prodant, & obiecta nube velut indices curriculi veram ſideris ſedem foliorum ſtratu conuerſioneque demonſtrent, imò veriùs ſolarij vicem exhibeant, ita etiam vt non aperte ſole colligere poſſimus diei horas. In magnis eſt laudibus, (inquit prædictus Iohannes Baptiſta Porta) & de ea multa dicuntur, ſed magis ſi quotidie quis ſucci cyathum ſorbeat dimidium, omnibus morbis cariturum. Mirum eſt etiam aquam addenſari atque lacteſcere, in qua maluæ trita radix recens horas aliquot ſub dio ſi maduerit, quam ad multa vtilem eſſe certum eſt, vnde Heſiodus non temere admonuiſſe videbitur, in Aſphodelo & malua magnam vtilitatem fore. Et lupinus cum ſole etiam circumagitur, horasq; agricolis etiam nubilo die demonſtrat. Caprificus tauris quamvis ferocis collo circumda-

Digitized by Google

ta in tantum mirabili natura compeſcit, vt immobilis perſtet: & caules caprifici ſi inter coquendum carni bubulæ addantur, magno lignorum compendio eam percoquit.

Refert Hieronymus Cardanus herbam alexandrinam dictam hyeme tantùm germinare ac lætiùs prouenire. De oxalide ſive acetoſa, inquit, Anthonius Myzaldus, id ſum expertus, quòd carnes quantumvis duras, coriaceas, ac pervetuſtas, aptas edendo reddit ac tenellas, ſi illi concoquantur, ac præmaceratæ elixentur. Radix eius aquæ incocta rubellum vini colorem ementitur, grata ac ſalutari febrientibus impoſtura.

CAPVT III.

DE plantarum quarundam efficacia ac viribus caput præcedens exegimus, quarum effectuum cauſas inveſtigari ac aſſequi, humano negatum eſſe ingenio, nemini dubium fieri poteſt, niſi res ipſas inſtar opificis ſe formare poſſe, extrema veſania delirans, quis iactet. Luſcinia itaque dicitur non dormire, lepus multum dormit. Herinacius per annum ſine cibo durat; hinc Pſalmiſta: Herodij domus dux eſt eorum, montes excelſi cervis, petra refugium herinaciis. Potabunt omnes beſtiæ agri, expectabunt onagri in ſiti ſua.

Hæc profert inter cætera, vt proprietatum rerum omnium callentiſſimus, vt etiam illud: Similis factus ſum pellicano ſolitudinis. Ranæ latent hyeme, vere prodeunt; oleum ex ijs paratum provocat ſomnum. Ad ſomnum ſimiliter provocandum: Recipe opij vnciam vnam, capitum alliorum numero duo, piſtentur ſimul, & diſtillentur ſimul in balneo mariæ per alembicum vitreum, huius aquæ vna aut altera guttula in vino data, provocat ſomnum mirabiliter, inquit Langius.

Cor aquilæ parvum, cui maximus honor, regina quoque avium animoſa & ſuperba, contra dracones, homines, aliudve animal pugnam animoſe init vſque ad mortis periculum, Chameleonti tamen cedit, attrahere avim ad ſe volantem ſupra ſe, ac voluntariè ſe præbere laniendam ferunt. Iecur Chameleontis aduſtum, referēte Democrito, tonitrua excitare & pluviam.

Muſtela Serpentem impugnat; & Baſiliſco, ſerpentum venenoſiſſimo, muſtelarum fimus exitio eſt. Rubeta tamen muſtelam trahit: mirum ſpectaculum, vt à multis & fide dignis, ait Porta, accepimus; etſi ab aliquibus, adhuc veterum, nondum literis traditum: Muſtela ex arboribus, ſtatim rubeta conſpecta vociferat, & auxilium implorat, deſcendit, & in os rubetæ

illa-

illabitur, illa aperto & patulo ore hians, expectat, ac vorat: Oſſiculum eſt in latere rubetæ, quo admoto aqua fervere dicitur, canum impetus cohibet, & amorem conciliat. Muſtela attractatoriam vim poſſidet & cervi; vt hæc mures, ita illi ſerpentes è cavernis ſpiritu extrahunt.

Gallis gallinaccis cor ſimiliter minimum, pugnaciſſimi ſunt, elati, & in certamine pertinaces, criſtam velut coronam gerunt, ac calcar in pedibus, quod nulli animalium datum, quum limen intrat, quamvis ſupremum altiſſimum exiſtat, tamen ſe inclinat, quod ſuperbia efficit, ne criſta vſpiam offendatur, pennas, & colla, ceruices diffuſas, quaſi iubas pugnaturus explicat: terror eſt leoni ferarũ generoſiſſimo, albus præcipuè cantu & criſta ipſum fugat, nam magna trepidatione afficitur. Hinc rectè Procl' prodidit dæmones leonis forma aliquãdo apparuiſſe, qui obiecto gallo diſparuerũt, & baſiliſcus tum eius aſpectum tum vocem extimeſcit, nam convulſus moritur; qui tamen ex galli ovo, cùm iam deſinit gallinas ſupervenire, naſci dicitur galli cerebrum, cerebro ſubſtantiam auget, & ſenſus acuit,

In cenſu medicamentorum, inquit, Ioannes Languius, quibus lapides in veſica & renibus attriti excernuntur, puluis vitri aduſti, & auicula troglodítis prærogatiuam habent, omnium medicorum calculo, pulueres autem vitri per ſextenam contritionem in calcem verſi, aureus vnus vino albo exhauſtus, abundè calculos veſicæ conterit. Paſſerculus autem prædictus ſale tantùm maceratus, & crudus & integer comeſtus, calculos conterit, & cum lotio excernit, renaſcique prohibet.

Hunc Germanorum vulgus vernacula ſua lingua Golthailem appellant, quorum ingens multitudo tempore hyberno paſſim in ſylvis oberrat. Sui ſerpens aduerſatur qui devoratur ab ea, imò tanta & tam ingens vis ſalamandræ, à ſuibus innoxiè manditur. Salamandra tractu ignem extinguit, nec alio modo quàm glacies; eius os geſtatum ſecuritatem ab igne præſtat, incremabilem reddit, & ſecurum contra incendium.

Si ſalamandra ſanguine, inquit Andræas Græcus, manus aut veſtem invnxeris, igne non adurentur. Inter amatoria veneficia hippomanes equi, & in extrema cauda pilus, & os de rana viridi, in formicarum acervo exeſa, computantur; ſiniſtri enim oſſis contactu amorem, dextri verò diſſidium excitari tradunt. Ciconia ſerpentes devorat, carnes eius contra omnia venena valent.

Canis homini amiciſſimus inter omnia animalia, cuicunque corporis dolori ſi lactens catellus admouearur apponaturque, transire in eum morbus dicitur, idque exenterato perfuſoque vino deprehendi, vitiato viſcere illo, quod homini doluerat: ſic in chiragra & podagra & omni arthritide nihil præſentius ad fovendos cruciatus, & præſertim quibus pilus concolor,

lor,& non variegatus,conſtat autem per anatomiam,canem homini in interaneis ſimilem eſſe.

Animalia voracia & inſatiabilia pręſtant nobis facultatem ventriculum corroborandi, ac vim concoquendi, ad quam nata & creata ſunt ab Altiſſimo. Mergus enim quòd avis ſit voraciſſima, & plurimum concoquit, ob id eius pellem cum plumis paratam à pellifice, & nocte ſtomacho applicatam, vim concoctionis promouere, non calore tantùm ſuo, ſed proprietate eius: & Mergi ventriculus in cibo ſumptus ſtomacho imbecilli medetur.

Ad eundem effectum faciunt gallinæ, columbarum, cignorum, anſerum, & anatum carnes. Sturno cicuta cibus eſt, homini venenum, in cibo ſumptus iuuat omnes, qui mortiferum quid biberint. Vnde Lucretius argutè cecinit:

Eſt vtiq, ſerpens, hominis quæ torta ſaliva
Diſperit, ac ſeſe mandendo diſperit ipſa.
Præterea nobis veretrum eſt acre venenum:
At capris adipes ac cothurnicibus auget,
Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ eſt acre venenum.

Iraque ſi ſola caloris vi, ac non proprietate quadam rebus congenita, concoctio celebraretur, leoni ſtruthionis longè ferventior eſt ventriculus, aurum quoque æs ac ferrum concoqueret leo, vt ille, vt gallina, vt mures, qui metallorum ſcobem adeò appetunt, vt ea quoque ali ſuſpicabimur.

Vnde prædicta non ſolo calore innato, ſed proprietate congenita, ab aſtro proprio accepta, nobis autē incognita, fieri quis addubitabit? Quamobrem admirari non deſino ignorantiam illorum, qui nobis obtrudunt ac docent vnam hominis proprietatem videlicet ridere, quum cęteras omnes rerum naturalium proprietates prætermittant, nònne ratiocinari, ſermone vti, numerare, ponderare, metiri, magis propria ſunt homini, quàm ridere? quum mediantibus illis omnis ars, ſcientia omnis ex illis, inſtinctu diuino aut experientia, homini acquiratur, aut in reminiſcentiam eius adducitur vltro? inde videmus artifices ſola natura duce naſci: ſi enim lignum, aut materies alia incendio apta, nō haberet in ſe ignē potentia, nunquam actu ex illa educi eliciq; poſſet: verū vt in homine omnium rerū ſemina ſive initia latent, ſic etiam artes atq; ſcientiæ oēs ex eo & per eum in lucem eruuntur ſic vt deperditæ facillime repararētur. Sed vt ad propoſitū recurrā: Ex Tauri ad internecionē fuſtib⁹ cæſi viſceribus, loco obſcuriori relictis viginti dierum ſpacio, ingentia apum examina erumpunt, ſic vt totum cadaver

daver illud illis obſideatur, Phœnix, quingentorum, vt dicitur, annorum ſenio confecta, ſe ipſam congeſtis lignis exurit, ex cuius buſto aut cinerum aceruo rediuiua exurgit illa; ſic materia lapidis ſi ꝓprio ſuo exuratur igne, fit vena perpetua non deficiens. Muſcæ, bombyces ſingulis annis emori videntur, iiſdemque reuiuiſcere.

Et vt medica naptha, inquit Languius, ignis vaporem & ſcintillas, etiam longa loci intercapedine diſſita, ad ſe de repente allicit: ſic charadrios auicula in torrentium charadris, id eſt, voraginibus, inter ſaxa oberrans, primum regio morbo laborantibus conſpecta, croceos bilis vapores confeſtim attrahit, ipſa quoque tanquam faſcino perculſa, oculis conniuet, caputque ſub alis condit, non medelam certam inuidens, ſed bilis acrimoniam verita. Sic torpedo piſcis manum piſcatoris, virulentia per tridentem effuſa, obtorpere cogit.

Tantillus phalangij ſcorpioniſque ictus, qui viſu ægre conſpici poteſt, tam exiguo veneno totam corporis molem inficit, ac velut grandine percuſſum congelat. Sed quis omnium præcedētium naturæ mirabilium cauſam reddiderit? quis calidarum, fontiumque noctu ferventium, interdiu autem gelidorum rationem aſſignauerit? quis æſtum marinorum, fluminum tam variè reciprocantium cauſas vnquam explicare aut aſſignare potuit? niſi Lunæ aquarum parenti ac dominatrici illas tribuere cogatur, quæ freta attollendo, attrahendoque in altum, eleuari, ac veluti ebullire faciat, eademque denuo ſtatis vicibus remittendo relaxandoque ad litora conſueta devolui permittat, atque id pro locorum ſitu, poſitione, atque altitudine varia citiùs aut tardiùs euenire: cæleſti enim virtute (quæ regularis ac certa eſt) id fieri neceſſe eſt: non in viſceribus ſeu concauitatibus terreſtribus excitato tanto fervore id fieri conſentaneum, multo minus Æolus ille fabuloſus:

Luctantes ventos, tempeſtateſq; ſonoras,
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.

Verum Lunæ ſidus aquas ſic exercet, ne quieſcendo ſeu ſtagnando corrumpantur. Æſtum ſuper terram fieri, inquit Franciſcus Valeſius, à corporibus cæleſtibus notius eſt, quàm vt quiſpiam poſſit addubitare: tamen illius cauſam referri in motum Solis maximus eſt & apertiſſimus Ariſtotelis error, non enim minùs aut tardiùs mouetur noctu quàm interdiu, ſed minùs illuminat.

Quare cùm is quo præſente fit, & quo abſente ceſſat effectio, cauſam eſſe omnes cenſeant, conſtant, inquit, ad lumen debere referri æſtum, non ad motum: verùm vterque non leviter hallucinatur, dum hic Solis lumi-

Digitized by Google

ni, ille verò motui eiuſdem acceptum debere referri maris æſtum autumat. Livinus autem Lemnius Zirizæus, medicus atque Philoſophus egregius, diuerſum à prædictis ſentit libro de occultis rerum miraculis, vbi de Lunæ poteſtate verba faciens ſic habet: Oceani quoque æſtus excitare, videlicet Lunam, cauſamque reciprocandi illi præbere, non eſt quòd quis ambigat. Siquidem cum perſpicimus ſilenti atque obſcura Luna, eaque vel medio orbe diſſecta, vel in cornua falcata, ſive augeſcat ſive minuatur, nonnullos propemodum fieri aquarum concurſus, nec in vllam altitudinem attolli oceanum, quæcunque etiam litora alluit: rurſum vbi cum Sole congreditur, aut innouari incipit, aut in orbem circumducta conſpicitur, maximos excitari æſtus, fluctus attolli in immenſum, quis aliò, quàm in Lunæ motum, fluxum refluxumque Oceani referat? vt enim Magnes ferrum allicit, ſic ſidus hoc proximum, mare attrahit concitatque.

Nam cùm Luna oritur, Oceanus circa illas plagas devoluitur, nempe orientales, partes occiduas deſerit: quum verò ad occaſum vergit, in illis partibus crebreſcunt fluctus, in iis verò, quę ad ortum ſpectant, detumeſcunt, idque affluentiùs vel parciùs pro incremento defectuque lucis, quam lunares radij exhibent. Huc vſque ille.

Ceſſet itaque Ariſtoteles, vt fertur, ob maris æſtum prædictum, non intellectum, inſanire, qui ne minimum quidem cauſæ effectricis (quam in nudas rerũ qualitates comprimis retulit) verè ac re ipſa, citra experientiam adſequi potuerit. Sequamur itaque ſacrarum literarum documenta, oracula atque teſtimonia Vatum, ac imprimis Moyſis atque Dauidis, cæterorum Prophetarum theodidactorum, quæ cum veritate atque experientia concordant. Non ſanè, inquit, prædictus Livinus Lemnius, quiſquam ex vllis Philoſophorum, aut rethorum, aut Poëtarum ſcriptis, tam vberem atque copioſam doctrinæ frugem, tam ſalutare animæ mentiſque pabulum eſt percepturus, quàm ex vberrimo atque inexhauſto diuinitatis fonte, illorumque oraculis, qui diuino afflatu fuerunt imbuti.

Quod ſi cui libeat attentè conſiderare, atque intimè excutere diuina eloquia, quantaque vſi ſint ſapientia, qui tam ſalutaria documenta nobis prodiderunt, mentemque ac voluntatem Dei, mortalibus indicarunt, dilucidè perſpecturus eſt, quid diuina humanis præſtant. Sacros verò Vates, præter exactam diuinitatis cognitionem, in naturæ rebus exquiſitè verſatos, nec illius diſciplinæ fuiſſe rudes, vel illud argumento eſt, quod ex intimis atque arcanis naturæ ſimilitudines & comparationes deſumant.

Quod ipſum Dauid Rex indicat paſſim declaratque, deſumpta peramœna ſimilitudine à viridante floridoque prato, ac ſaluberrimis aquis quibus armenta maximè pingueſcunt ac ſaginantur; ita mens humana alimento

mento deſumpto ex cæleſti ſeu ſupercæleſti prato, aquiſque cæleſtibus: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ vbi me collocauit. Super aquas refectionis educauit me, animam meam conuertit, videlicet ad ſe, ad cæleſtia ſupercæleſtiaque. Huc vſque ille.

Ac iterum alio Pſalmo: Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Item potabunt omnes beſtiæ agri, expectabunt onagri in ſiti ſua. Herodij domus dux eſt eorum, montes excelſi cervis, petrę refugium erinaceis? Similiter alio Pſalmo, vbi de inimicis ſuis verba facit: Circumdederunt me velut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis, Suſceperunt me ſicut Leo paratus ad pugnam, ſicut catulus leonum habitans in abditis. Et iterum Pſalmo 21: Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in medio ventris mei. Quæ verba myſterio plena Arnobius ſic interpretatur: Cera, inquit, dum ſoluta fuerit ab igne non perit, vt cæteræ ſpecies ab igne ſemel incenſæ in cinerem rediguntur; cera verò cùm arſerit, ad hoc redit quod fuit. Sciens ergo ſe perire non poſſe; Sicut cera, inquit, liquefactum eſt cor meum in medio ventris mei. Et ſic de plurimis eiuſdem Vatis atque aliorum ſimilitudinibus æſtimare licet.

Poſt oracula divina ſequamur rerum experientiam, eo quòd bonas artes opificiaque, humano generi ſummopere neceſſaria, non abſque divini numinis inſpiratione, vt ſacræ reſtantur literæ, repererit, repertaque in vltimum perfectionis complementum adduxerit. Qua de re Ioannes Aurelius Augurellus ſic cecinit:

Læto experientia vultu
Prodeat, erroris expers, & neſcia falli.
Quin bene ſi repute, arti penè omnia certa
Attribuit genus humanum, nec dicere quicquam,
Nec facere illius, certa ſine lege, licebit.

Hinc Propheta Dauid: Labores manuum tuarum quia manducabis beatus es, & bene tibi erit. Hieronymus Cardanus Mediolanēſis, medicus & Philoſophus clariſſimus, in libris de varietate rerum ſic habet: Pluris facienda eſſe, inquit, quæ vera ab empiricis ſcribuntur in literis quibuſdam & ſine titulo, quàm quæ falſò à clariſſimis authoribus ſunt commemorata, quum veritas cuncta exornet.

Quibus verbis intelligere licet, quanti empiriam fecerit vir tantus, quùm Theoria ſive diſcurſus rationis & falli poteſt ſæpenumero & fallere: veritas autem è ſacris ſcripturarum fontibus aut experientia petita neutiquam. Quamobrem in Exodo ſic habetur: Loquutusque eſt Dominus ad

X 2 Moy-

Digitized by Google

verùm vt tantùm efficiam ſive impetrem à nobilioris notæ medicis & Philoſophis, ne quicquam ſacræ ſcipturæ eloquiis (quæ Regius Vates caſta eſſe perhibet, & igne examinata) aut etiam empiriæ ſive arti ſpagiricæ detractum ſeu derogatum iri velint, ſed hanc obuiis quod aiunt vlnis excipere, illa verò videlicet Dei eloquia venerari ac colere non detrectent.

Tot enim hæc nempe ſpagirica ars prædicta (quæ puri ab impuro, ſpiritus à corpore, corroboratis à nocivo, vt lucis à tenebris, ſequeſtrationem tradit) nobis, inquam, Dei Opt. Maximi opera cognoſcenda inſinuat; tot pandit abditas naturæ vires, tot antehac ignotas antidotorum præparationes, tot in naturæ ſinu reconditos vſus in humani generis ſalutem depromit, tot artium inuenit ornamenta, vt in humanum genus ingrati ſint, (inquit clariſſimus medicus Bernardus Penotus) qui eius odio tam inique & in conſultè flagrant, vt illam è medio ſublatam, aut ſilentio involutam eſſe velint, aut qui impoſturæ notam (ob chymiſtas, fumiuendos, auripetas, ac ciniſufflones) falsò ei inurere conātur; ſed vt vireſcit vulnere virtus, ita profligatis hoſtibus ipſam nihilominus incrementum indies aſſumere videmus.

Quòd autem rationi abſque illuſtratione ſacrorum eloquiorū, aut citra experientiam tam parum tribuamus, efficit, quòd illa phantaſma, opinionem ducem, imò parentem habeat, quæ nihil certi, nihil veri, niſi fortè, aut per accidens concipere poſſit. Quod etiam rationis nudæ multi ſint gradus atque diſcurſus fallaces, nemo eſt qui diffiteri poſſit: Hinc vulgo fertur, mundum regi opinionibus.

Proinde ab Homero hominem ingenioſſimo confictum, Vlyſſis ſocios, Circes incantatricis poculo, ſic dementatos fuiſſe, vt in bruta animantia conuerſi, mallent in illo brutali ſtatu permanere, quàm denuo homines fieri, eo quòd pleríque omnes tantùm ratione dubia pædagogo vtuntur. hoc eſt, opinione, ſecluſo mentis lumine; Ratio itaque ſive anima rationalis, niſi à mente dirigatur, atque illa à Deo illuminetur, nihil certò, benè, iuſtè aut piè facere aut cogitare poterit, proinde Propheta Dauid ait, emitte Lucem tuam & veritatem tuam ipſa me deduxerunt & adduxerunt in montem ſanctum tuum & in tabernacula tua. Per lucem per veritatem Chriſtum Meſſiam ſignificari volunt ſecretiores theologi.

Et vt ad propoſitum reuertar: Gradus aſcenſionis, ad diuinæ maieſtatis ſolium ſive tabernaculum demonſtraſſe ſeu docuiſſe videtur prædictus Vates Regius, Pſalmo 118. qui Pſalmus in viginti duos Pſalmos, ſive in tot gradus ſubdiuiditur, per quos mens ſive genius hominis bonus docet animam ſuam conſcendere, & vt antea oſtendimus, viginti duabus literis Alphabeti Hebraici indicari tria elementa, ſeptem Planetas, atque duode-

cim ſigna cæleſtia, quibus etiam commodiſſime ipſi datur progredi ad cæleſtia ipſumque Numen ſupremum, quod exorare velle videtur vltimo Pſalmo, videlicet, appropinquet deprecatio mea, ait, inconſpectu tuo Domine, iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

Hoc autem eſt aurum ignitum & probatum, quod ſuadet Deus hominibus emere à ſe, vt locupletes fiant. Quia, vt ait idem Propheta Pſalmo 83. Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia, Domine virtutum beatus homo qui ſperat in te. Sed quia numerus ſeptenatius, numerus eſt remiſſionis & expiationis omnium delictorum, tam animæ quàm corporis, vt ſecretiores Theologi tradunt, virginiusque, qui quadratus, hoc eſt, per ſe ſepties multiplicatus numerum reddit quadrageſimum nonum, ſeptem enim ſunt fontes ſupramundani ad primam cauſam pertinentes, & ſeptem cæleſtes ſupramundanis reſpondentes, quibus omnia, quæ tribuit Deus inferius, partitur, benè diſpoſitis bona, malè mala influentes, qui quadrageſimus nonus numerus quadraginta nouem Portas domus diuinæ, ſiue ciuitatis Dei referre dicitur, quibus ſi vnitas diuiniſſima acceſſerit, cuncta purgans illuminans atquè perficiens, portas quinquaginta conſtituet, annum videlicet Iubileum, in quo in vniuerſum cuncta remittuntur crimina, renouaturque homo atque à ſeruitute in libertatem aſſeritur, cui ſi addatur numerus prædictus videlicet duo deviginti quatuor, exibit numerus nominum angelorum népe ſeptuaginta duorum Cabaliſticus, myſteria omnia arcanaque cõprehendens eiuſdem, nomenque Dei Tetragrãmati, tot verſibus Dauidicis repetitum inculcatumque.

Erit itaque Semhemaphoras, inquit Ioannes Reuchlin Phorcenſis, ex libro Pſalmorũ diuini nominis reuelata expoſitio. Si itaque in ſeptuaginta duorum angelorum reuerentiam ac venerationem legeritis (inquit) ea ſerie, qua ſpiritus ſanctus dictauit eos, prorſus per poteſtatem nominis ſummi creatoris, atque illorum tanquam virtutum ipſius ardentiſſimũque amorem, & exlaticam adorationem, pia tua intentione proculdubio frueris, penſiculatim commemorando, quod ſicut ex numero Tetragrammati arithmetica proportione progreditur numerus ſeptuaginta duo, ita ex ſignaculo creatoris, quodam effluxu diuino ſeptuaginta duo angeli producuntur.

Cum enim quælibet litera Hebraica numerum peculiarem deſignet, oriuntur ex. Iod, He, Vau, He, ſeptuaginta duo, hoc modo, Iod notat decem, He quinque, Vau ſex, He quinque, totum hac deductione arithmetica hoc pacto multiplicetur, Iod decem Iod, He quindecim, Iod, He, Vau, viginti vnum, Iod, He, Vau, He, viginti ſex, & oriuntur ex hiſce, numeris ſibi invicem additis ſeptuaginta duo, hæc reputantes nobiſcum apertè

pertè intelligemus ad inuocandos ſpiritus, voce ſpirituali opus eſſe, non autem clamore.

At ſi qua oratione in ſupplicationibus vtimur, non ideo fit, vt Deum vel angelos, ſyllabis aut dictionibus, tanquam erga mortales vſi, commoueamus, ſed vt voces noſtras in illorum ardorem incitemus, ac fiduciam in eos, quaſi anchoram figamus, veluti applicando nauim in portum, ſolent Nautæ fune eiecto terram attrahere, licet immobilem, quo conatu ſe ipſos attrahunt: pari ratione per ſenſibilia nos ſigna, quocunque inſtituto compoſita, videmur inuiſibilem diuinitatem attrahere, cum verò re ipſa noſmetipſos mobiles ad diuinitatem immobilem attrahamus, hoc arcano fundamento vniuerſa ſacramenta ac ceremoniarum ritus conſiſtere videntur.

Hinc figuris, characteribus & voce vtimur. Hinc Hymnis & cantilenis, hinc tympano ac choro, hinc chordis cymbalis ac organo, aliiſque id genus muſicis inſtrumentis, non vt Deum tanquam fœminam emolliamus, nec vt noſtris blandimentis adulationibuſque angeli capiantur. Sed vt Deum & diuina exaltando noſtræ conditionis exilitatem agnoſcamus, ſubiectionem & obedientiam humillimè profiteamur, & omnem voluptatem humanam in res diuinas conferamus; ſummum inde amorem ardenſque deſiderium erga diuinitatem concipiendo, quod vnum præter cætera id efficit magis, quo omnium donorum gratiarumque diuinarum reddamur capaces, propterea palmas cælum verſus tendimus, brachia expandimus, genua flectimus, ſanctuaria ſtruimus, figuram crucis Ieſu Chriſti aliaſque imagines nobis ob oculos ponimus.

Vniverſa hæc & ſimilia propter nos fiunt, vt nos moveant, nos incitent, à ſenſibilibus avertant, ad ſpiritualia convertant, fidem augeant, ſpem cõfirment, & veram inter nos charitatem Deo gratiſſimam ſtabilient nam gravi corporis mole expreſſi ſummopere egemus ad ſomnolenti animi experrectionem, rebus excitantibus, & cũ primis melodia cantus muſiciſque inſtrumentis id ipſum impetratur. Scintilla enim ignis quantumvis in ferro & cote lateat, attamen non niſi colliſionis vi ſumma, excuti poterit.

Prædicta omnia iudicio eſſe queunt, ceremonias non niſi ſpiritus ſancti dictamine ac inſpiratione in eccleſia introductas fuiſſe, tam in veteri quam novo Teſtamento, qui itaque ceremonias abdicãt & eas vt ſupervacaneas iudicant, toto cælo errant, neq; mentis illud divinum incendium hîc perſentiſcunt, & cum ſeipſos puriſtas dici ſtudent, impuros animos atq; impios

pios ſimultate & arrogantia exulceratos plerumque circumferētes, de quibus Propheta regius: Tu vero, inquit, odiſti diſciplinas & proieciſti ſermones meos retrorſum. Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnavit dolos. Sedens ad fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum, &c. Non itaque vos retrahant orbis terrarum tātæ ſollicitudines, ac rerum inferiorum curæ, quibus ſupradicti Angeli diſpenſatione creatoris ſunt deſtinati, quo minus in illos in vniverſum omnes illas, ac imprimis in Deum reſignare non dubitetis, Confirmante in hoc nos Chriſto Dei filio, ac dicente, Ne ſolliciti ſitis, aut animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori, quid induamini, &c.

Inſuper quum angelus ſit alteritas, ſicut, Deus identitas eſt, docente nos Davide; Tu autem idem ipſe es. Et alio loco: Qui facis angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem. Cum vero prima alteritas ſit binarius, recte opinamur, inquit prædictus Reuchlinius, quod ex binarij multiplicatione, numerus angelorum naſcatur. Multiplicatio autem binarij cubica ſic fit: Bis bini bis & erunt octo, primus videlicet cubus. Redite nūc, ſi vultis per cubum ad Tetractin quam Hæbræi Tetragrammaton, Romani quaternitudinem appellant ab ea ad binarium, angelicam, nempe naturam, hoc eſt alteritatem ſignificantem, & ad idem quod Græci ταυτὸν, ſive ad vnitatem Deum Opt. Max. & experiemur dicunt Cabaliſtæ quod etiam per Angelos iūgamur Deo Tetragrammato ineffabili Iod, He, Vau, He, in quo reſplendet angelorum iſtorum nobiliſſima natura.

Si enim ex quatuor iſtis literis quater Iod poſueris, quod decem importat, naſcentur vobis quadraginta, ſicque deſcendendo, ter He, quod quinque infert & erunt quindecim, bis Vau quo numerantur ſex, & ſurgunt duodecim, & ſemel He, videlicet, quinque prodibit vobis numerus completus, ſeptuaginta duorum, ſumma expoſitoria nominis Dei inenarrabilis atque incomprehenſibilis, ad quod in vniverſum omnia nomina ſacra referuntur.

Primus itaque numerus ſeptuaginta duorum, qui vti prædiximus ſurgit ex numero quinquaginta ac viginti duobus, mundum hunc inferiorem elementalem nobis referre videbitur. Secundus autem qui per multiplicationem oritur nominis Tetragrammati, atque in immenſum divinitatis ſplendorem, velut in circumferentiam, in Angelis ſive virtutibus ſuis refulget, expanditurque, ideoque cæleſtis dici meretur. Tertius vero numerus de quo ſupra ſeptuaginta duorum, qui rurſus per ſucceſſivam eiuſdem nominis diminutionem haberi poteſt, vt ab alteritatis ſive multitudinis natu-

Digitized by Google

natura, Angelorum, videlicet, ad vnitatem, ſeu potius ad identitatem in centrum ſive punctum ſeſe retrahendo, (& vt eſt in ſe) ſeiunctis creatis omnibus, ſuper cæleſtem ſuperſubſtantialemque diuinitatem, nobis vt nubem velumque ob oculos ponet.

Et vt ad penſum reuertar. Concludit itaque mens humana commendando ſe, animamque ſuam Domino, ſpemque firmam in eodem conſtituendo. Viuet anima mea, inquit, & laudabit te, & iudicia tua adiuuabunt me, erraui ſicut ovis, quæ periit, quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus.

Attende autem hic inter cætera myſteria magna, Prophetam prædictos Pſalmos nempe viginti duos ſigillatim omnes octo verſibus comprehendiſſe, vt completam Harmoniam ſive concentum muſicum in ſe complecterentur, videlicet bis diateſſaron, atque ſic afferet melodiam ſuauiſſimam Domino creatori, redemptori, illuminatorique ſuo, qui trinus eſt & vnus Deus, cui ſit laus, gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum.

Finis Libri Secundi.

Digitized by Google

AVREI VELLERIS SIVE SACRÆ PHILOSOPHIÆ VATVM SELECTÆ ET VNICÆ MYSTERIORUMQ; Dei naturæ & artis admirabilium, Liber Tertius.

CAPVT I.

CVM itaque divini Iaſonis antiquiſſimam hiſtoriam, arcanaque ſub eadem contenta, pro ingenij mei renuitate prioribus libris explanare contéderim: pleraque in vſum humanum, divinorum eloquiorum, naturæque & artium elucidationem, non ingrata neque incommoda, vt exiſtimo, adiunxerim; quæ ſanè intellecta, plurimum prodeſſe poterunt, homini imprimis, ad ſtudia ſua rectè inſtiruenda, atque non parum, vt exiſtimo, ad lapidis Philoſophorum precioſiſſimi compoſitionem, atque corporis humani conſervationem, medelamque eiuſdem; viam inſuper ingreſſus in principiis naturæ eruendis, à paucis, ni fallor, ante me tentatam, & quia nova fortaſſe ex ſacrarum literarum fontibus eruiſſe videbor, reiectis Peripateticorum, eorundemque ſequacium, placitis quibuſdam, multorum non dubito me odium incurriſſe. Sed amicus Galenus, amicus Ariſtoteles, magis amica veritas.

Myſteria itaque eiuſdem Velleris Aurei, ſub Gedeonis Iſraëlitæ hiſtoriæ ſacræ vmbraculo contenta, ſuccinctiùs hîc explicare conabor, ne videar falcem meam nimium in alienam meſſem miſiſſe, illa autem ſic habet: Gedeon, qui & Hierobaal (eo quòd lucũ ſuccendiſſet, ac aram Baal ſubvertiſſet) ſit nuncupatus, quum à diuino Numine intellexiſſet, ſe populum Iſraëliticum de manu Madianitarum liberaturum, hæc loquutus eſt ad Dominum: Si ſaluum facis per manum meam populum Iſraël, ſicut loquutus es, ponam hoc vellus lanæ in aream; Si ros in ſolo vellere fuerit, in omni terra ſiccitas, ſciam quòd per manum meam, ſicut locutus es, liberabis Iſraël,

Digitized by Google

raël, factumque eſt ita, & de nocte conſurgens expreſſo vellere, concham rore impleuit.

Dixitque rurſus ad Dominum: Ne iraſcatur furor tuus contra me, ſi adhuc ſemel tentauero ſignum quærens in vellere: Oro vt ſolum vellus ſiccum ſit, ac omnis terra rore madens; fecitque Dominus nocte illa, vt poſtulauerat, & fuit ſiccitas in ſolo vellere, ac ros in omni terra. Et percuſſit Dominus ſub manu Gedeonis, centum viginti millia virorum bellatorum educentium gladium. Humiliatus eſt itaque Madian, ſive populus orientalis coram filiis Iſraël, vt non poſſet vltrà cervices eleuare; ſed quieuit in terra quadraginta annis, quibus Gedeon præfuit.

Senſum itaque myſticum hiſtoriæ præfatæ neque apertiùs, neque meliùs, quàm ex prædicto Regio Vate Dauide, mutuari poterimus, qui diuiniori, præ cæteris, ſpiritu plenus, Chriſti Ieſu ſeruatoris noſtri aduentum, conceptionem eiuſdem in caſtiſſimæ Mariæ virginis vtero, humanique generis redemptionem Pſalmo 71. nobis expreſſit, inquiens: Deſcendet ſicut pluuia in vellus, ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Ad hiſtoriam præfati Gedeonis cap. 6. Iudicum alludens, vt qui alio Pſalmo dixerat: Excita potentiam tuam & veni, vt ſalvos nos facias.

Similiter Pſal. 39. ſub perſona Chriſti, vt ſæpenumero loquitur: Holocauſtũ & oblationẽ pro peccato nõ poſtulaſti, tunc dixi: ecce venio. Quo nũtio, qua promiſſione firmiſſima, quid lætius, quid exoptandum magis, humano generi, in piaculorum cœno, cæcitatis calamitatiſque tenebris funditus immerſo, adferri potuit? cùm non tantùm irrigatus fuerit puriſſimus beatæ Mariæ virginis vterus ſancti ſpiritus illuſtratione, virtuteque altiſſimi, ac diuiniſſimi prolis conceptione. Verùm etiam terra noſtra arida, exicca, ac proinde ſterilis, per paſſionẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti, facta eſt uvida, viridis, fœcundaque, ad proferendos fructus, ad ſalutem æternam requiſitos, madens nempe rore ſpiritus ſancti, vt indicat irroratio velleris prima, deinde verò vniuerſæ terræ madefactio per effuſionem ſacratiſſimi ſanguinis eiuſdem facta.

Et vt cauſam indicet prædictæ irrigationis, proſequitur idem Vates prędicto Pſalmo prædicens: Iudicabit, inquit, pauperes populi, & filios pauperũ, id eſt, humilium, ſaluos faciet, & humiliabit calumniatorem Principẽ, nẽpe mundi huius, ſuperbiam imprimis, ſublata in vniuerſum eius poteſtate. Quamobrem alio Pſalmo refert: Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum, nempe luciferum, in brachio virtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos, videlicet omnes legiones dæmonum ipſi adhærentes. Tunc orientur, ait in diebus illis iuſticia & abundantia pacis, donec auferatur Luna.

Cui oraculo ſuffragatur Iſaias Propheta, dicens: Non occidet vltrà Sol

Digitized by Google

tuus, & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Quapropter, ait D. Ioannes: Et ecce tabernaculum Dei cum hominibus. Orietur itaque pax ac beatitudo perpetua cunctis veris Chriſti fidelibus, ſublato in vniuerſum cùm Solis tum Lunæ dominio, videlicet rerum omnium generatione, quibus ipſi præſunt in hac rerum natura, (vt ſuperioribus libris dilucidè expoſuimus) ceſſabit ac tunc ſortientur effectum verba quæ in Apocalypſi habentur: Ecce noua facio omnia. Et ſimiliter ſermo Iſaiæ cap. 65. Ecce, ait, Dominus, ego creo nouos cælos & nouam terram, non erunt in memoria priores, & non aſcendet ſuper cor, ſed gaudebitis & exultabitis vſque in ſempiternum in his quæ ego creo.

Et cùm Luna ſit luminare minus, (cui annumerantur in ſacris literis cæteræ ſtellæ omnes) in poteſtatem noctis factum; quod & confirmat prædictus Vates Regius, dicens: Qui fecit luminaria magna, Solem in poteſtatem diei, Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis. Idcirco pauca notatu digna (licet fortaſſe aliquibus parerga hoc loco videbuntur) recenſebo. Si itaque Deus, vt habetur Geneſeos cap primo, fecit duo luminaria magna, Luna proprio ſuo lumine fulgebit, neque illud à Sole mutuabitur: cùm etiam lumen eius omnibus modis diuerſum aliuſque naturæ ac proprietatis à Solis luce ſit, vt inferiùs declarabitur: in productionem autem rerum omnium, vt mas & femina, conueniunt.

Et vt prædicta clariora fiant, ac ſacræ ſcripturæ veritas paſſim eluceſcat, verba S. Pagnini viri doctiſſimi hîc repetere non gravabor: Duæ, inquit de Luna feruntur opiniones probabiles, harum autem quæ vera ſit aut non, omnino aut difficillimè hominem arbitror poſſe ſcire. Quum igitur quæritur vnde habeat lumen, alij dicunt ſuum habere, ſed globum eius dimidium lucere, dimidium autem obſcurum eſſe, dum autem mouetur in circulo ſuo, eandẽm partem, qua lucet, paulatim ad terras conuerti, vt videri à nobis poſſit, ideo priùs quaſi cornutam apparere.

Nam etſi facias pilam ex dimidia parte candidam & ex dimidia obſcuram, ſi eam partem, quæ obſcura eſt, ante oculos habeas, nihil candoris vides; & cùm cœperis candidam illam partem ad oculos conuertere, ſi paulatim feceris, primò cornua candoris videbis, deinde paulatim creſcet, donec tota pars candens oculis exponatur, & nihil obſcuræ alterius partis videatur. Quòd ſi perſeueres adhuc paulatim conuertere, incipit obſcuritas apparere, & ſic candor imminuitur, donec ad cornua redeat, ac poſtremò totus candor amittatur, ac rurſus obſcura illa pars poſſit videri. Quod fieri dicunt cùm Lunæ lumen incipit creſcere, vſque ad quintam decimam Lunam, & rurſus ad tricesimam minui, & redire ad cornua, donec nihil penitùs

Digitized by Google

nitùs lucis in ea appareat. Secundùm hanc opinionem, Luna in allegoria, inquit, ſignificat eccleſiam, quòd ex parte quidem ſpirituali lucet eccleſia, ex parte autem carnali, obſcura eſt.

Alij autem dicunt non habere lumen proprium, ſed à ſole illuſtrari. Sed quando cum illo eſt, eam partem ad nos habere, quæ non illuſtratur, ac ideo nihil lucis in ea videri: quum autem incipit ab eo recedere, illuſtrari ab ea etiam parte quam habet ad terram, & neceſſariò incidere à cornibus, donec fiat quinta decima contra Solem, tunc enim Sole occidente oritur, vt quiſquis occidentem Solem obſeruarit, quum eum cœperit non videre, converſus ad orientem, Lunã ſurgere videbit. Atque inde alia parte quum occœperit appropinquare, illam partem ad nos conuertere, quæ non illuſtratur, donec ad cornua redeat, atque inde omnino non appareat, quia tunc pars illa, qua illuſtratur, ſurſum eſt ad cælum, ad terram autem illa, quam irradiare Sol non poteſt.

Ergo & ſecundùm hanc opinionem, Luna intelligitur eccleſia, quòd ſuum lumen non habet, ſed ab vnigenito Dei filio (qui multis in locis ſacræ ſcripturæ ſol appellatus eſt) illuſtratur; atque quibuſdam interiectis dicit idem Pagninus: Sed quodlibet horum ſit duorum, illud certum atque manifeſtum eſt, & cuivis aduertenti cognitum facile, Lunam non augeri ad oculos noſtros, niſi à Sole recedens, neque minuitur, niſi ad Solem ex parte illa propinquando.

Attende nunc quod in Proverbiis dicitur: Sapiens ſicut Sol permanet, ſtultus autem ſicut Luna mutatur. Luna enim cùm ſit domina aquarum mutat ſeſe, vt illæ, in omnes formas. Hactenus ille. Quibus verbis facilè colligitur, in quam ſententiam magis propendeat, & quam veriorem putet: videlicet propria ſua face ſplendere Lunam, & non aliena. Si enim accedendo ad ſolem lumine illa magis ac magis deſtituatur, ab ipſo autem recedendo, pleniori ſenſim lumine accendatur: veriſimile fit, ipſam à Soli non irradiari, aut proprio lumine carere; priuari autem maioris luminis, vtpote ſolaris, acceſſu poſſe, maius enim lumen obfuſcat minus: proinde à Sole recedendo, lumen ſuum tuetur, imò tam efficaci ſplendentique prædita conſpicitur, vt etiam interdiu, manè ac veſperi, Sole etiamnum conſpicuo, pertinaciter illud aliquamdiu retineat, neque tam ſubitò exinaniri aut diſparere, vt reliqua ſidera, conſpecto Sole permittat: maior eſt itaque in ea lucis conſtantia, quàm in illis, quæ tamen à Sole lumen ſuum accipere ſeu fœnerari non dicuntur, vt Luna.

Et licet cæterorum aſtrorum omnium lumina radiantiſſima Sol ſuo iubare, viſui ſaltem noſtro eripuiſſe videtur, luminis tamen veſtigium remanet manè & veſperi in diſco lunæ. Adhæc ſi proprio igne vnũquodque ſi-

Digitized by Google

dus radiat, quomodo id maximo noctis luminari (& quòd omnes virtutes cæleſtes ſuo cæleſti frigore cogere atque in hæc inferiora demittere fertur) denegatum dici poterit.

Verùm præſumitur, imò ipſa ratio dictat, diuerſiforme Lunæ corpus eſſe, vt priùs declaratum eſt, (quod neceſſariò confiteri coguntur etiam illi, qui illam dicunt à Sole illuſtrari) mediam nempe partem eius luminoſam, quæ radiis cæterorum aſtrorum omnium, ac potiſſimùm viribus eorundem, vt matrix quædam vniuerſalis, excipiendis, atque in hæc inferiora diſpergendis, apta nata ſit, & in hoc à Deo opifice deſtinata, atque ſic ſæpenumero, imò ſingulis momentis parere quæ concepit vt pia mater, atque terræ inſinuare mandareque. Alteram autẽ Hemiſphærij partem obſcurã ſeu tenebroſam tã aquis cœleſtibus, quàm inferioribus attrahẽdis ac gubernãdis, idoneam ſuperiores .n. attrahit, inferiores vero augmẽtat & mouet.

Videre hinc eſt manifeſtiſſimè, quibus vtrumque eius Hemiſphærium inſeruiat. Adhæc lumen quod evibratur ab ea, omnino diſſimile eſſe à lumine ſolari manifeſtum eſt: quum hoc calefaciat atque exiccet, illud verò humectet ac frigefaciat; hoc vitam, illud verò corruptionem, imò mortem adferat; ſalutare propitium, ac cõductiuum hoc, nocivum atq; malignum illud; rubeum ſive croceum hoc, album verò ſeu pallens illud. Inde verſus.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba ſerenat.

Neque ipſa meritò ſignum diceretur ſtoliditatis hieroglyphicum, ſi admittendo ſolare lumen per illud indies mutaretur, ſed omnino conſtans atque ſolaris naturæ redderetur. At in veritate, Lunæ lumen non admittit ſolare, neque econuerſo, vt neque argentum, quod imaginem Lunæ gerit hîc, Soli ſive auro, eius vicem in terra gerẽti, commiſcetur, quin comiſtum auro, eius colorem ac maieſtatem penitùs auferat, aut non parum imminuet. Ob id hallucinantur chymiſtæ qui argentum ſiue lunã, quam fixam exiſtimant ſe poſſe in aurum mutare putent, Solis inſuper luce lætantur atq; exultant ſpiritus puri ac boni, maligni autem impurique eodem contriſtantur. Hinc Propheta Regius Pſalmo 103. Exortus eſt, inquit, Sol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur.

Arnobius leones illos, de quibus ibidem fit ſermo, dæmones interpretatur; ſequitur enim eodem Pſalmo: Draco iſte, quem efformaſti ad illudendum ei; videlicet homini, & imprimis protoplaſto: & cùm iſti leones collocati fuerint in cubilibus ſuis, videlicet in inferno, loco ipſis deſtinato, exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque ad veſperam, hoc eſt, operari ſtudebit opera lucis, ab operibus autem tenebrarum abſtinebit. Lunæ autem lumine maligni ſpiritus gaudent, efferuntur, ac exeunt ad opus ſuum.

Quòd

Digitized by Google

Quòd ſi illud, quo noctu Luna ſplendet, ſolare eſſet lumen, ſpiritus impuri modo, quo fugantur ſolis ſplendore interdiu, fugarentur, ac trepidarent dæmonia ſpectraque nocturna, lucente Luna, neque pavor aut trepidatio tanta nobis noctu magis quàm interdiu (vt fieri aſſolet) incuteretur ſive invaderet nos. Quamobrem ait divinus Citharœdus: Scuto circumdabit te veritas eius, & non timebis à timore nocturno.

Proinde ſagæ lamiæ ſive incantatrices pravas ſuas artes, faſcinationes, deliriaque ſua ſub lunari globo lucente, & potiſſimùm integro, exercere conſueverunt. Inſuper ſi orbis lunaris aptus natus foret radios ſolares excipere, (vt quibuſdam imò pleriſque omnibus viſum fuit) in Eclypſi Solis tāta non oboriretur tenebroſitas neque pugna, imò ſibi ipſis proximè conſtitutis, (vt in defectu illo contingit) maxima lux ex coitione hac naſci debere veriſimile eſt. Et ſi quæ à longiſſima loci intercapedine illuſtrare queunt, (vt ferunt Solem Lunæ lumen præbere ab occidente vſque in orientem) quo itaque ei propior factus fuerit, eo magis eam illuſtrare conſentaneum, cuius oppoſitum Lunæ evenit; quo enim propior Soli fit, eo magis lumine deficit.

Et quum ſuperiùs oſtendimus Deum, vt eſt infinitus, infinita etiam lumina in cælo poſuiſſe, atque ſingulis peculiares vires atque facultates indidiſſe, quas nobilioris notæ diviniorisque Philoſophi ideas nuncupaverūt, eaſque monſtravimus ex Vatum diviniorum teſtimoniis, & imprimis Davidis, cogitationes divinas eſſe, quas ſubſtantiales eſſe conſtat, noſtris planè abſimiles, quum Deus nihil in vanum aut fruſtra cogitet.

Quamobrem divinus Pſaltes melodiam cecinit, quovis nectare ambroſiâve deorum ſuaviorem: Bonum eſt, ait, confiteri Domino, & pſallere nomini tuo altiſſime. Ad annunciandum manè miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. In decachordo pſalterio cum cantico in cithara: Quia delectaſti me Deus in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, nimis profundæ factę ſunt cogitationes tuæ. Item alio loco: Venite, inquit, & videte opera Domini, terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.

Adhæc Luna quum ſit media inter cæleſtia & terreſtria, ſuperiora ac inferiora, quindecim diebus ſuos radios, aſtrorum radiis immiſcet, atque vi attractiva vires eorum allicit, tumq; nobis lumē minime prębet, eaſdemq; quindecim diebus, ſeſe ad nos ſuo lumine convertendo, nobis communicat eaſdem. Quapropter propriè catena argentea rerum omnium, vt Sol aureus torques dici poterit, quibus vnaquæque res ac etiam rerū omnium cauſæ connectuntur, quouſque perueniatur ab ima ad ſupremam omnium per quam etiam cuncta ſubſiſtunt in vnitate ac per vnitatem vnita, quæ re-

rum

Digitized by Google

rum connexio ſenſim demittatur aſſurgitque. Terræ enim conuenit cum lapidibus, lapidibus cum plantis, plantis cum Zoophitis, Zoophitis cum animalibus, animantibus cum homine, hominibus cum cælo, cælo cum intelligentiis, intelligentiis cum ſupremo opifice Deo. In eo etiam ſummum diſcrimen eſſe conſtat Solis atque Lunæ, quòd ipſa materialis potiùs ſit, materiam nempe rebus gignendis ſufficiens, ac diuerſiformæ ſidus: Sol verò vniformis ſpiritualis vitam iiſdem in ſtillando atque formam.

Minimè itaque veram eſſe conuincitur Ariſtotelis ſententiam, Lunam videlicet creſcentem inſtar Solis calefacere & exiccare, tanto autem minus, quanto repercuſſum, quam rectum lumen debilius. Quam opinionem cùm experientiæ aduerſetur, confutatione anxia egere non videtur: Animaduertimus enim res cunctas, Lunæ incremento, humore impleri ac turgeſcere; decremento eiuſdem exinaniri. Conatus eſt vir quidam apprimè doctus prædictam opinionem aſſerere, Lunamque Solis lumine imbutam eadem præſtare, quæ Solis iubar, etſi debiliùs id præſter, (cuius contrarium ſuperiùs docuimus, inſuper Lunam Solis lumine nõ impleri, multo minus eius viribus imbui) dicit itaque, hoc modo, vt ſol per annum, ita Luna per menſem ſuam æſtatem facere ac hyemem. Vide Ariſtotelem quarto de generatione cap. 30.

Multas igitur æſtates atque hyemes reducet nobis atque iterabit in anno Lunare ſidus, quæ etiam confirmare nititur vir ille verbis Pſalmiſtæ dicentis: Per diem Sol non vret te, neque Luna per noctem. Quaſi vero frigus non æquè vrat hyeme, atque æſtus ſive fervor Solis æſtate. Dominatur autem illa potiſſimùm brumali tempeſtate frigore ſuo, vt hic æſtivo tempore caliditate ſua. Frigus autem vt calorem vrere experimur; calor enim nimium excalfaciendo vrit, frigus item calorem diſperſum cogendo condenſandoque idem efficit, vt in extremitatibus digitorum noſtrorum experimur. Aſtra verò reliqua, vtriusque ſideris, Solis nempe ac Lunę, vires ac facultates augere, diminuere, vel attemperare valent.

Et vt prædicta confirmentur ſacrarum literarum amplioribus teſtimoniis, à quibus ne latum vnguem diſcedendum recta ratio dictat, & mens ſacratior adigit, Lunam videlicet ac ſtellas proprio ſuo lumine fulgere, patet ex verbis Iſaiæ Prophetæ: Ecce dies Domini, inquit, venit crudelis, & indignatione plenus, & iræ furoriſque, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendo de ea. Quoniam ſtellæ cæli, & ſplendor earum, non expandent lumen ſuum; obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna nõ ſplendebit in lumine ſuo, quæ verba Chriſtus confirmat Matthei capite 24. nempe quod luna habeat Lumen ſuum item Divus Paulus Alia, ait, claritas ſolis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum. Et tunc, vt ait,

Digitized by Google

vt, ait, Regius Vates, auferetur Luna, hoc eſt, rerum omnium generatio atque corruptio finem habebunt, tuncque euaneſcent vnà cum Luna reliquiſque ſideribus omnes tenebræ, ſpiritusque tenebrarum, viribus inſuper omnibus priuati atque deſtituti. Vnde Chriſtus ſaluator noſter, inquit, Ego devici mundum. Et alio loco: Iam Princeps mundi huius eiectus eſt foras. Præſens tempus ponendo pro futuro cui ſoli præſentia ſunt omnia poſſibiliaque ac nihil impoſſibile neque præteritum aut futurum ipſi.

Quapropter, inquit prædictus Citharœdus: Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Solem autem iſtum cæleſtem vmbra vſque concomitatur, qui & ipſe ratione claritatis diuinæ, vmbra merito dici poteſt. Reſpondet tamen ſupremo illi Soli tanta ſimilitudine ac conſonantia, vt Plato ipſum vocet filium lucidum ſupremi boni, non autem primum ſed ſecundum, per quem peruenitur in cognitioné primi. Quapropter, ait Propheta: Ante Solem permanet nomé eius. Et alio Pſalmo: In Sole poſuit tabernaculum ſuum. Id eſt, per Solem diuinitatem ſuam quodámodo nobis expoſuit verus Dei filius Ieſus Chriſtus.

Plato atque D. Dionyſius vocant Solem ſtatuam claram Dei, Iamblichus imaginem diuinę intelligentiæ ſive luminis ſupremi. Vnde Academici nil habent, quo poſſint expreſſiùs inſinuare diuinam naturam, cuius eſſentia ſignificat Patrem, ſplendor Filium, calor Spiritum Sanctum: virtus autem eius beneficentiſſima deſignat liberalitatem eiuſdem, qui facit oriri Solem ſuum bonis praviſque pariter.

CAPVT II.

VT itaque ad contenta Pſalmi Davidici ſeptuageſimi primi (quem ad Aurei Velleris explicationem mihi propoſui) revertar: Et dominabitur, inquit, à mari vſque ad mare, à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procidét Æthiopes, hoc eſt peccatores, & inimici eius terram lingent, quia alio loco de filio Dei pronunciavit hæc: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Similiter alio Pſalmo filius Dei Chriſtus Ieſus loquitur de ſe ipſo: Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper montem Sion ſanctum eius, hoc eſt, eccleſiam fidelium catholicam, prædicans præceptum eius. Dixit Dominus ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ,

Item alio Pſalmo, nempe 88. vbi introducit Deum Patrem verba facientem ſub perſona Dauidis de filio ſuo vnigenito: Tunc loquutus es in

 viſio-

Digitized by Google

viſione Sanctis tuis, & dixiſti: *Poſui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe mea; ipſe invocabit me, pater meus es, & ſuſceptor ſalutis meæ. Ego primogenitum ponam eum, excelſum præ Regibus terræ;* & cætera quæ ſequuntur indicant, quomodo exaltauerit filium ſuum, poſtmodum quomodo illum propter nos ac noſtram ſalutem dereliquerit, atque opprimi permiſerit in bello illo ſacro, quod geſſit aduerſus poteſtates tenebrarum, qua tamen oppreſſione victor evaſit ac triumphator de iiſdem.

Quia, vt, inquit, D. Paulus, oportuit Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam. Et quæ fuit gloria eius? niſi vt ſaluos faceret ſperantes, id eſt, confidentes in ſe. Ideo dicit idem Propheta eodem loco: *Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iuſtitia tua exaltabuntur. Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrum. Quia Domini eſt aſſumptio noſtra, & ſancti Iſraël Regis noſtri.*

CAPVT III.

PROSEQVITVR prædictus Vates regius eodem Pſalmo 71. oracula ſua de Chriſto filio Dei: *Reges Tharſis, ait, & inſulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent.* Et paucis verſibus interpoſitis itidem prædixit: *Et vivet, & dabitur ei de auro Arabię, & adorabunt de ipſo ſemper, tota die benedicent ei.* Hîc dubium fieri non poteſt piis credulisque mentibus, prædicta oracula de adoratione magorum ſive regum Orientalium divinum Vatem prædicta prænuntiaſſe.

CAPVT IV.

SEQVITVR in præfato Pſalmo: *Erit firmamentum in terra, in ſummis montium, ſuperextolletur ſuper Libanum fructus eius; & florebunt de civitate ſicut fœnum terræ.* De eodem filio Dei Ieſu Chriſto verba facit Propheta, declarando ipſum tam in terreſtri regione hominibus, quàm in cæleſti angelis beatisque ſpiritibus firmiſſimum fundamentum vitæ beatitudinisq; æternæ fore. Sequitur: *Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum.* Quapropter alio Pſalmo inquit: *Deus virtutum convertere, reſpice de cælo, & vide, & viſita vineam iſtam, Et perfice eam quam plantavit dextera tua, & ſuper filium hominis, quem cõfirmaſti tibi. Incenſa igne & ſuffoſſa ab increpatione vultus tui peribũt.*

Arno-

Arnobius, inquit: In oratione lachrimarū permanentes Deus virtutum reſpicit de cælo,& videt,& viſitat vineam iſtam,& dirigit eam,quam plantauit dextra eius, ſuper filium hominis IESVM, quem confirmauit ſibi, igne incenſo, & ſuffoſſa manu, quando Abraham incenſo igne & armata manu gladio paratus fuit filium ſuum iugulare coram Domino. Quamobrem dicit: Peribunt omnes, qui non crediderunt in eum, cuius typum & figuram geſſit Iſaac. Hactenus Arnobius. Similiter alio Pſalmo ait: Permanet in æternum in conſpectu Dei, videlicet filius Dei, miſericordiam & veritatem eius quis requiret? quaſi dicat: nemo; cùm ipſe ſit fons miſericordiæ, veritatis & vitæ.

Et vt ad penſum recurram: Superextolletur, inquam, ſuper Libanum fructus eius, hoc eſt, ſuper omne illud quod deſiderari poſſit exaltabitur fructus, videlicet paſſionis & reſurrectionis eius: ab interitu namque perpetuo imperioque dæmonum non ſolum nos liberabit, verùm etiam luce gloriæ ſuæ æternæque beatitudinis participes reddet.

Et vt de cedro quæpiam referam notatu digna. Cedrus eſt arbor Libani montis, quæ nobis Larix dicitur, cuius ligni materies non putreſcit, neque carie exeditur; cedria etiam inde fluens ſive lachryma laricis, mortuorum corpora conſervat, idcirco mortuorū vita dicitur. Cedrus arbor altiſſima, inquit, Hieronym⁹ Cardanus, enodis, craſſa, atq; his per ſimilis abieti, rami eius hinc inde ſparguntur, crucis forma tranſverſi. Iuſtus, inquit, Propheta, vt palma florebit, ſicut cedrus Libani multiplicabitur, Chriſtus nempe in membris ſuis, quorum omnium caput exiſtit, multiplicem fructum fert.

Salomon in Canticis Canticorum: Fons hortorum, inquit, Puteus aquarum viuentium, quę fluunt impetu de Libano. Quis autem fons iſte eſt, qui fluit impetu de Libano, id eſt, cælo? atque aquas ſalientes in vitam æternam miſerationis plenas, effundit? cuius egreſſio à ſummo cęlo, & occurſus vſq; ad ſummum eius? niſi Chriſtus redemptor noſter, qui captiuam ſecum duxit captiuitatem? Et vt præfatis quædam non ingrata addidero. Dicunt Cabaliſtæ, hoc eſt, revelationum diuinarum à ſenioribus ſuis receptores, poſtquam mandatum Dei trangreſſus fuiſſet primus Protoplaſtus Adam, atque è Paradyſo voluptatis eiectus, nempe Dei conſortio priuatus, miſſum fuiſſe angelum ad ipſum animo collapſum, ac mœrore plenum, vt conſolaretur eundem, cui ſic dixit, ne ſupra modum conficiare gemitu & angore, quod te duce genus humanum in extremam decidit perditionem. Quoniam, originale peccatū hoc expiabitur, ex tua .n. propagatione naſcetur homo iuſtus & pacificus, vir heros? cuius nomē cōtinebit in miſerationibus etiam has Tetragrāmati quatuor literas Iod, He, Vau, He, & ille per rectam fidem & placentem Deo oblationem, mittet manum

ſuam, ſumet de ligno vitæ, cuius ligni fructus erit omnium ſperantium ſalus. Quo ſermone finito, ille damnatus & ærumnoſus Adam, inter miſerias tantas in quas inciderat confidens Deo, auferibilis abolendique delicti ſpem concepit, & idcirco incredibili erga factorem ſuum amore incenſus, diuinæ clementiæ gratias habuit. Hæc fuit, inquiunt Cabalæi, omnium prima cabala primordialis ſalutis nuncia. Hæc eſt illa reuelatio ſanctiſſima exoptatiſſimaq;, in quam omnes diuinæ reuelationes referuntur, omnes diuinorum meditationes vniuntur.

CAPVT V.

PROSEQVITVR idem Vates eodem Pſalmo 71. Et florebunt, ait, de ciuitate, ſicut fœnum terræ, nempe illi qui ſunt de ciuitate Dei. Quapropter alio Pſalmo prædixit idem: Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei: & qui ſunt electi illi, qui florebunt ſicut fœnum terræ, quod eſt gramen maturum cum ſemine ſuo? quod granum, licet non æſtimetur paruique fiat propter abundantiam eius, quæ vbiuis locorum obuia eſt, pedibus enim conculcatur, & erumpit vltrò: nulla tamen planta vſque adeo durabilis perſiſtit atque illa, & quæ repetita ſatione minimè indigeat, verùm reſtibili virtute ſe ipſam vſque ſerit, neque ſeſe interire vllo modo patitur, niſi fortè fœnum tectorum, (cui comparantur ab ipſo Vate hęretici) quod priuſquam euellatur exaruit, de quo non impleuit manum ſuam qui metet, nec ſinum ſuum, qui manipulos colliget.

Quapropter præcipua dote omnibus Herbis præſtat, cùm ſit omnium Herbarum vtiliſſima, ac ad vitam hominũ ſummopere neceſſaria, dum in eſcam omnibus animantibus, armentis, iumentiſque cedit; producens Deus fœnum iumentis, inquit Propheta, & herbam ſeruituti hominum.

Natura etiam ex ſuis Principiis, humore nẽpe & calore, primã omnium plantarum ſponte producit hanc, quo germine omnis ſubſiſtit ac ſuſtentatur vita (quę eſt etiam omnium herbarum aſpecto virore ſuo amœniſſima) Corona etiam graminea cingebatur caput, eorum qui ſuo robore atque virtute ciuitatem aſſeruiſſent ab hoſte.

Floret in eccleſia, inquit Arnobius, fœnum vſque in hodiernum diem, vt paſcantur iumenta, nihil cum populo defectionis agitur. Ibi enim producitur fœnum iumentis, perfectiorum autem ſolidior eſt cibus: quia ergo fœno florent montes, nemo fugiat ab eccleſia, veniant omnes, vt benedicentur, ibi Deus Iſraël, qui facit mirabilia ſolus, vt repleatur eius maieſtate omnis terra, fiat, fiat.

CA-

CAPVT VI.

PROPOSVIMVS ſuperiùs, pro exili noſtri ingenij modulo; explicationem Pſalmi ſeptuageſimi primi (ſub Velleris Gedeonis verè Aurei, hoc eſt diuini, typo) adventum Domini noſtri Ieſu Chriſti, nativitatem eiuſdem, regum adorationem, Evangelij per totum orbem terrarum diffuſi prędicationem, paſſionis reſurrectionisque eiuſdem fructus ineffabiles incomparabilesque, diuini Vatis oraculis prænunciatos, contineri: reſtar vt finem hiſce meis lucubratiunculis impoſiturus, coronidis vice ſubiungam, Sybillas quamvis gentiles minimè latuiſſe prædicti Domini noſtri Ieſu Chriſti adventum, redemptionisque humani generis myſteria, à quibus Maro, circa eiuſdem ſeruatoris noſtri natalia (Cæſare Auguſto imperante) deſumpſiſſe, ſequentesque verſus ac velut oracula ceciniſſe non videtur dubitandum.

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas.
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo:
Iam redit & virgo, redeunt ſaturnia regna,
Iam nova progenies cælo demittitur alto.
Chara Deûm ſoboles, magnum Iovis incrementum
Aſpice, convexo nutantem pondere mundum;
Aſpice, venturo lætentur vt omnia ſeclo.
Te duce, ſi qua manet ſceleris veſtigia noſtri
Irrita perpetua ſolvent formidine terras.

Sed vt cum Vate noſtro Dauide theodidacto, diuiniſſimo, atque omniſcio, vt in prioribus manifeſtum fecimus, VELLERIS AVREI commentarium lætabundus claudam; Dummodo ex eodem adiunxero, non tantùm homines meritò (in quorum ſalutem hæc omnia à ſummo Numine adimpleta fuere,) hoc ſalvatoris noſtri Ieſu Chriſti aduētu, redemptioneque generis humani, iure optimo exhilarari, extremoque gaudio perfundi debere, gratias indeſinenter ac perpetuò pro ineffabilibus hiſce beneficiis agendo: verùm etiam vniuerſa hæc mundi machina, & quęcunque ſuo ambitu complectitur (vt in hominis vſum producta) itidē in lætitiam exultationemque reſolui oportere.

Proinde prædictus Vates ſuauiſſimum hoc canticum in gloriam atque honorem Dei altiſſimi cecinit: Lætentur cæli, & exultet terra, commoueatur mare & plenitudo eius, gaudebunt campi & omnia quæ in eis ſunt.

Z 3 Tunc

Digitized by Google

Tunc exultabunt ligna ſylvarum à facie Domini, quoniam venit, quoniam venit iudicare terram in æquitate, & populum in veritate ſua. Laudate igitur Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi, quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius, & veritas Domini manet in æternum.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

zed by Google